

Saksamaaga sõlmitud traktaadid 1656-1762

Собрание трактатов и конвенций, заключенных Россией с иностранными державами. Том 5, Трактаты с Германиею : 1656 . 1762г. = Recueil des Traités et Conventions conclus par la Russie avec les puissances étrangères. Tome 5, Traités avec L'Allemagne : 1656 -1762.

С-Петербург. 1878.

Venemaa poolt välisriikidega sõlmitud traktaatide ja konventsioonide kogumik.

Koostas, Välisministeeriumi tellimusel, F. Martens,
Keiserliku S-Peterburi Ülikooli professor.

V köide.

Saksamaaga sõlmitud traktaadid.

1656 - 1762 a.

v.a. 1880.a.

Trükitakse Kõigekõrgema heaksarvamisel.

Eessõna.

1878 aastal kahe köite (IV osa I ja II kd.) väljaandmisega me lõpetasime Venemaa ja Austria vahel sõlmitud rahvusvaheliste konventsioonide ja traktaatide esitamise. 1879 aasta kestel ei võimaldanud asjaolud, ega ka aeg meil välja anda meie uut „Traktaatide ja konventsioonide kogumikku“. Kahe töö avaldamine („Ida-sõda ja Brüsseli konverents“ ja „Venemaa ja Inglismaa Kesk-Aasias“) ja erinevad teised tegevused hõlmasid peagu kogu meie aja. Alles käesoleva aasta alguses oli meil võimalik asuda täie energiaga meie ettevõetud väljaande jätkamisele.

Selle köitega avatakse uus rahvusvaheliste aktide seeria, millised on Venemaa poolt sõlmitud, altes XVII sajandi keskpaigast. Selle köite suhtes on tarvis teha järgmised möödapääsmatud märkused.

Selle köite koostamisel me järgisime täielikult seda sama süsteemi ja juhendusime neist samadest põhimõtetest, millised me seadsime aluseks kõigile eelnevatele köidetele. Tehtud sai aga vaid üks oluline järeleandmine. Esimese köite eessõna alusel, millises oli esitatud kogu käesoleva väljaande kava, pidi peale Venemaa ja Austria vahel sõlmitud rahvusvaheliste aktide seeriat järgnema Venemaa ja Inglismaa vahel sõlmitud rahvusvaheliste aktide seeria. Ainiti enam kompetentsete isikute poolt oli meile esitatud sellest plaanist loobumise soov, et esmalt esitada rahvusvahelised aktid, millised olid Venemaa poolt sõlmitud Preisimaaga ja kõigi teiste saksa riikidega, et alles siis asuda Inglismaaga sõlmitud traktaatide avaldamisele. Venemaa-Preisimaa suhete poliitiline tähtsus, nende tihe side juba varem esitatud Venemaa-Austria suhete V köitega,

pidev kaubandusliku käibe kasvuga seotud Venemaa ja Preisimaa vaheliste suhete tähtsuse kasv – kõik need asjaolud sundisid meid veenduma tehtud ettepaneku põhjendatuses ja nõustuma sellest esialgsest kavast väikese järeleandmise tegemisega.

Kõigis teistes suhetes on käesolev köide varem tehtud plaani täpne teostus. Pidades silmas seda, ühest küljest, et kõik Venemaa rahvusvahelised suhted kõigi Saksa riikidega olid alati määratletud Venemaa ja Preisimaa vastastikuste suhetega ja teisest, et Preisimaa valitsuse juhtimise all toimus kogu Saksamaa ühendamine, me lugesime täitsa hädavajalikuks võtta sellesse uude rahvusvaheliste aktide seeriasse üldse kõik traktaadid ja konventsioonid, millised on sõlmitud Venemaa poolt erinevate saksa riikide ja linnadega.

Käesolevasse köitesse sai võetud kõik rahvusvahelised aktid alates 1656 aastast kuni 1762 aastani või kuni ülevenemaalisele troonile Katariina II ((Catherine II, Екатерины II, 1729 - 1796)) asumiseni. Kõik alljärgnevad aktid on meie poolt saadud Välisministeeriumi Moskva Peaarhiivist ((Московского Главного Архива Министерства Иностранных Дель.)) ja on trükitud ära ilma mingeid muudatusi tegemata ja säilitades neile omase õigekirja. Ainult vähesed aktid, milliste originaale Moskva Peaarhiivis ei leidunud, olid hangitud Preisimaa Kuninglikust Riiklikust Peaarhiivist ja ka Danzigi linna arhiivist (№№ 178, 179, 180, 184, 189, 196), Keiserliku Berliini Saatkonna ja Danzigi Peakonsuli armastusväärse vahenduse kaudu.

Mõningad ära trükitud aktidest on siin avaldatud esmakordselt ja neist paljud on üpris huvitavad (№№ 185, 186, 189, 199, 213 jt.). Sellesse köitesse on võetud isegi mõned abielulepingud, millised on õigustatud neis sisalduvate vaieldamatult poliitilise iseloomuga artiklitega ja ka nende kahtlematu mõju tõttu rahvusvaheliste suhetele.

Trükitud aktide tõlke suhtes on hädavajalik märkida, et nad on peaegu kõik saadud Välisministeeriumi Moskva Peaarhiivist ja neid parandati vaid sedavõrd, et vältida ilmseid vigu.

Mis aga puudutab lõpuks sissejuhatusi ajaloolisest taustast, siis me kasutasime nende koostamisel neid samu arhiivide allikaid, milliseid võimaldati meile eelnevate köidete koostamisel. Ainult ei sa märkimata jätta, et selles köites on sissejuhatused märkimisväärselt üksikasjalikumad, kui Austriaga sõlmitud traktaatide esimeses köites. Loodame, et neis ajaloolistes sissejuhatuses pakuvad diplomatilised läbirääkimised vaieldamatut huvi ja et paljud neis esitatud faktid väärivad tähelepanu. Julgeme arvata, et eriti huvitavad on sissejuhatused №№ 185, 187 ja 188, 199, 207 ja 208, 213, 214 ja 216.

Pidades silmas seda, et Venemaa ja Preisimaa diplomaatiliste suhete algus puutub 1516 aastasse, siis kooskõlas meie väljaande kavaga saab selle köite esimeseks aktiks olla õetud ainult 1656 aasta Liiduleping, me tegime katse iseloomustada mõne sõnaga, spetsiaalses sissejuhatuses, nende diplomatiliste suhete esmaseid põhjuseid ja nende järkjärgulist arengut. Need esmased Venemaa Preisimaa lähenemise põhjused üha enam kinnistusid sajandite kestel ja viisid kõigi sõbralikematele ja liitlaslikematele suheteni. Sellele sõprusele pandi kõige kindlam alus Peeter Suure ja Frederic Guillaume I ((Fridrich Wilhelm, Петра В. , Фридриха-Вильгельма I)) valitsemise ajal. Kui suur Keiser suri, siis S-Peterburi Õukonnajuures asuva Preisi saadiku küsimusele, kuidas ta leina kanda, siis kuningas vastas talle: „nagu leinaks mind!“. Vaatamata sellele, et kuningas Frederic Guillaume I valas liigutusest pisaraid, kui kuulis Peeter Suure „parima sõbra“ surmast, ikkgi ta väljendas mõnikord kartust Venemaa võimsuse kasvu ja selle mõjule Lääne Euroopa asjade üle. Preisimaa kuningas rääkis: „ma armastan tugevaid sõpru, kuid mitte võimsaid naabreid“. See mõte sundis Preisimaa Valitsust mõnikord tegutsema vastupidiselt isiklikele vastastikuliste sõpruse ja austuse tunnetele, millised ühendasid Peeter S. ja Fridrich Wilhelmi, mitte just vastastikuste riikide tungivate huvide pärast. Need Preisimaa kuninga kartused viisid Venemaa ja Preisimaa suhete jahenemiseni, kuigi tihti ka lühiajalisele. On märkimisväärne, et samasugused kartused, millised haarasid Preisimaa Valitsust Keisrinna Katariina Petrovna valitsemise ajal, lõppesid 1757 aastal Preisimaale sõja kuulutamisega. Venemaa poliitika juht tema valitsemise ajal tuntud kantsler krahv A.P. Bestoujev-Riumine ((А.П. Бестужевъ-Рюминъ)) oli veendunud, et Friedrich Whilhem, „olles Venemaa Keisririigi lähim ja tugevaim naaber ja seepärast loomulikult kõige ohtlikum“, pidi olema Venemaa vaenlane ja peab seepärast olema hävitatud. See veendumus viis Venemaa Seitsmeaastases sõjas osalemisele, milline läks Venemaa rahvale maksma suuri ohvreid ja ei

toonud talle vähimatki kasu.

Sellisel viisil, kahe suure monarhi, Peeter I ja Friedrich II valitsemise ajal, kui Venemaa ja Preisimaa laiendasid oma poliitilist võimsust, mõistsid täielikult arusaadavat kartust ja osalt ka tekitasid igasugused eelarvamused kadedust ja kartust ning mis viisid arusaamatusteni, vastastikuse jahenemiseni ja isegi sõjani. Nende eelarvamuslike ideede ja kartuste mõju all mõlemad riigid unustasid ajutiselt täiesti, et vastastikuseks vaenuks ei ole mitte mingeid mõistlikke aluseid, ega naeratanud teine-teise poliitika suhtes mingeid vallutuslikke eesmärke, ega mingeid ühe seaduslikke ärgitavaid põhjuseid teise arvelt oma mõju sfääride laiendamiseks. Diplomaatiliste läbirääkimiste ajalugu suure Keisrinna Katariina II valitsemise ajal näitab meile, et Venemaa ja Preisimaa suhted kujunesid välja kindlal liidulisel, sõpruse ja vastastikuste huvide austamise alusel, vaatamata sellele, et mõlemad riigid üha enam muutuvad „lähimateks naabriteks“, üha enam suurendavad oma valdusi ja poliitilist võimsust ja üha sagedamini kohtuvad, et lahendada tekkinud rahvusvahelisi probleeme, diplomaatiliste läbirääkimiste tandril. Katariina II ja Frederic II olid imbinud läbi oma valitsuskepile allutatud rahvaste igakülgseks arengusk vajaliku rahu ja üksmeele hädavajalikkuse teadvustamisest. See teadmine hoidis ära paljud arusaamatused, pigem lahendades tekkinud ebakõlad, aidates pidevalt kaasa rahu – ja kaubandussuhete arengule ja lõpuks, suurendas märkimisväärselt Venemaa ja Preisimaa sisemist arengut, paralüüeerimata nende hääle tähendust üldeuroopalike asjade lahendamisel.

Ühe sõnaga, Katariina II ei kartnud „lähimat naabrit“, kes ei olnud temale „ohtlikeim“ naaber, kuna ta oli *rahulolev* naaber. Suur Keisrinna tegi kõik, mida võis teha Venemaa auks ja huvides, selleks, et Friederich Suur oleks rahulolev naaber. Preisimaa kuningas seadis enesele samasuguse eesmärgi ja üldtulemuseks oli mõlemate riikide vaheline rahu, üksmeel ja tihe liit.

Katariina Petrovna valitsemise ajal kardeti eranditult „tugeivamat“ naabrit, unustades täielikult, et hulga ohtlikum on *rahulolematu* naaber.

Sellistele mõtetele tõi meid Venemaa ja Preisimaa suhete tundmaõppimine alates nende sünnist kuni möödunud sajandi lõpuni. Kuivõrd need on põhjendatud poliitilistele faktidele on märgata käesolevast köitest ja see tuleb veelgi enam ilmsiks käesoleva väljaande järgmistes köidetes.

Lõpetuseks loema oma meeldivaks kohseks väljendada oma siirast tunnustust kõigile isikutele, kes osutasid meile selle köite koostamisel mingit kaasabi. Aga eriti me oleme tänuvõlgu Moskva Välisministeeriumi Peaarhiivi Direktorile armastusväärsele parun Th. A. Buhlerile, parun A.,H. Jominile, P. L. Waxel ja krahv D. A. Capnistele ((г. Директора Московского Главного Архива Министерства Иностранных Дель Гофмейстера Барона Ф. А. Бюлера, Барона А.Г. Жомина, П.Л. Вакселя и графа Д. А.Капниста.)).

F. M.

((NB! Kasulik oleks lugeda sissejuhatuseks ka käesoleva traktaatide kogumiku esimese köite sissejuhatust. Sündmuste toimumise ajal oli Euroopas ja ka mujal maailmas vähem riike. Neist enamik olid küll paljurahvuslised, kuid riike endid nimetati valdava rahvuse nime järgi. Selle aegse stiili järgi kirjutati venekeelsetes tekstides rahvaste nimed on osalt suure tähega, osad samas lauses väikese tähega, esmalt riigi mõttes, siis konkreetse rahvuse mõttes. Näiteks: vt. lk.23.,... Valitseja kirjeldas üksikasjalikult kõiki Türklaste ja Tatarlaste NB! Tekstis on rahvaste nimed suure tähega, kuna siis samastusid need vastavate riikide nimega. Praegu aga kirjutatakse rahvused väikese tähega. Võimalik, et mõtte järgi tuleks neid kui riikide nimesid, suure tähega kirjutada. Kasakaid mainides Zaporoziet prantsuskeelses tekstis ei mainitud. (Kogu tekst on selliseid erinevusi täis) vastu saadetud zaporooze kasakate ja kalmõkkide kangelastegusid, kes laastasid suure hulga tatarlaste asumeid ja hävitasid Tatarlasi Aazovi ning Perekopi all. Tsaar kirjutatakse v.k. kui ka pr. k. tekstis suure tähega. Originaalis on iga veeru kohal aastaarv. Kuna praegu ei ole lehed kivise raiutud, siis numbraid ei ole, kuid need on vähemalt teksti alguses ja ka lõpuridades. Originaali teksti lk ja tõlke lk number on 200 puhul 104. F. Martensi kommentaar on vene ja prantsuse keeles.

Tekstid on antud juhul saksa keeles. Nimed on siin peamiselt saksa keelses tekstis esitatud kujul. (KL.))

Sisukord.

Sissejuhatus...

№ 176.

1656.a.september 12 (22). Liidu-traktaat, milline on sõlmitud Riia all Venemaa ja Brandenburgi valijavürsti ((kuurvürsti)) vahel, et kinnitada varasemat 1517 aasta liitu (П.С.З. № 191)... ((Полное Собрание Законов Российской Империи, №, või ПСЗРИ. Selles köites kasutatakse kolmetähelist lühendit. Nr . - on seaduse number. See on TÜ Raamatukogus olemas. (KL.))

№ 177.

1687. a. 16 (26) juuni. Berliini konventsioon, milline puudutab saadikute vastuvõttu (П.С.З. № 1250)...

№ 178.

1689.a. 20 jaanuar. Deklaratsioon Brandenburgi valijavürsti alamate Arhangelskisse kauplema sõitma lubamisest. (П.С.З. № 1330)...

№ 179.

1689.a. 21 jaanuar. Deklaratsioon, milline antud Preisimaa saadikule, lubades tal sõita Venemaale ja asuda elama prantsuse evangelistidest emigrantide juurde. (П.С.З. № 1330).

№ 180.

1689.a. 28 jaanuar. Deklaratsioon, milline antud Preisimaa saadikule, lubades Brandenburgi valijavürsti alamatel sõita kaupadega Smolenski ja Pihkvasse.

№ 178.....

№ 179.....

№ 180.....

№ 181.

1697.a. 31 mai (10 juuni). Suuline Liiduleping, milline on sõlmitud Königsbergis.

№ 182.

1697.a. 12 (22) juuni. Formaalne Liidu-traktaat, milline on sõlmitud endiste Liidulepingute kinnituseks. (П.С.З. № 1589)

N° 181.
N° 182.*

*)Märkus. Eksikombel sattus tekst Nr. 181 Nr. 182 alla ja vastupidi.

N° 183.

1709 a. 22 oktoober (1 november). Marienwerderis sõlmitud Rootsi vastane kaitse- ja rünnaku liit.
Eraldi salajane artikkel.

N° 184.

1710 a. 22. juuni (3 juuli). Venemaa ja Hanovre vahel 12 aastaks sõlmitud liidukonventsioon. (II.C.3. N° 2276).

N° 185.

1713 a. 4. (15) juuni. Wandsbeckis Venemaa ja keiserliku linna Hamburgi vahel sõlmitud konventsioon.

N° 186.

1713 a. 15 (26.) juuni. Konventsioon, milline on sõlmitud kindral-feldmarssal vürst ((prints)) Menschikowi ja Lübecki linna vahel.

N° 187.

1713 a. 6 oktoober. Preisimaa kuningale Rootsi kindluste Stettini, Stralsund ja Wismari sekvestri alla andmise traktaat, milline on sõlmitud Schwedtis Venemaa ja Preisimaa vahel. (II.C.3. N° 2720).

N° 188.

1713 a. 6 oktoober. Preisimaa kuninga deklaratsioon rahasumma maksmisest kulude eest, millised tekkisid Vene vägedele Stettini linna vallutamisel.

N° 187....
Eraldi artikkel.
Salajane artikkel...
N° 188. ...

N° 189.

1713 a. 16 (27) oktoober. Marienwerderis sõlmitud konventsioon, milline puudutab Danzigi linna poolt makstud rahasummat ja selle linna elanikele vabalt Venemaal kaubelda lubamist ning vastsoetatud Rootsi piirkondi....

N° 190.

1714 a. 1 (12) juuni.S-Peterburis Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud liidu ja vastastikuse garantii traktaat. (II.C.3. № 2816)....
Eraldi artikkel....

№ 191.

1715 a. 30 september. Stralsundis Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud traktaat, Pommerisse Vene abivägede saatmisest.(II.C.3. № 2936)....
Esimene eraldi artikkel...
Teine eraldi artikkel...
Kolmas eraldi artikkel...

№ 192.

1715 a. 17 (28) oktoober. Greifswaldis sõlmitud Venemaa ja Hanovre vaheline Liiduleping. (II.C.3. № 2941)....

№ 193.

1716 a. 22 jaanuar (2 veebruar). Tsaaritar Catherine Ivanovna ((20.10. 1691 – 14-06.1733.a.Catherine Iwanowna, Екаретерини Иоанновны, Ivan V tütar.)) abieluleping Mecklenburg-Schwerini hertsogi Charles Leopoldiga. (II.C.3. № 2984).

№ 194.

1716 a. 8 aprill (28 märts).Danzigis Keiser Peeter I ja Mecklenburg-Schwerini hertsogi Charles Leopoldi vahel sõlmitud Liiduleping. (II.C.3. № 3008).
№ 193...
Eraldi artikkel....
№ 194....

№ 195.

1716 a. 19 (8) mai. Preisimaa kuninga poolt Wismari linna hertsog Mecklenburgile loovutamise deklaratsioon .

№ 196.

1716 a. 15 (5) november. Keiser Peeter I deklaratsioon Preisimaa valduste garanteerimisest. (II.C.3. №3049).

№ 197.

1716 a. 16 november (5). Preisi kuninga Frederic Guillaume ((Wilhelm)) ja hertsog Charles Leopold Mecklenburgi vahel sõlmitud sõpruse deklaratsioon.
№ 195....
№ 196....
№ 197....

№ 198.

1717 a. 4. (15) august. Venemaa, Preisimaa ja Prantsusmaa vahel Amsterdamis sõlmitud

Liidutraktaat. (II.C.3. № 3098)

№ 199.

1717 a. 19 (30) septembril Danzigi linnaga sõlmitud konventsioon.

№ 200.

1718.a.20 (31) mai. Preisimaa kuninga poolne Tsareevitsi Peeter Peetripoja ((Tzarevitch Pierre Petrovitch, царевица Петра Петровича)) Ülevenemaalise trooni pärijaks tunnistamise deklaratsioon.

№ 201.

1718 a. 7 (18) august. Preisimaaga sõlmitud kaitse-liidu konventsioon. (II.C.3. №3222)
Eraldi artikkel....

№ 202.

1720 a. 6 (17) veebruar. Preisimaaga Potsdamis sõlmitud Liiduleping.

№ 203.

1720 a. 15 (26) juuli. Preisimaa kuningas Friedrich Wilhelm I poolt Venemaaga Liidu suhtes tehtud salajane deklaratsioon.

№ 204.

1722. 26 jaanuaril. Revers, milline on antud Venemaa keiserliku tiitli suhtes Preisimaa saadikule parun Mardefeldile...

№ 205.

1723 a. 1. oktoober ja 27 detsember. Preisimaa kuningaga sõlmitud leseks jäänud Kuramaa hertsogiina Anna Ivanowna ((Анною Ивановною)) ja Brandeburgi markkrahv Charlesi ((Karli)) abiellumise leping.(II.C.3. № 4403)

№ 206.

1724 a. 24 november (5 detsember). Holstein-Schleswigi hertsogi ja cesarevna Anna Petrovna ((Анною Петровною)) vaheline abieluleping. (II.C.3. №4605).....

Salajane artikkel...

Salajane artikkel...

Salajane artikkel...

№ 207.

1726 a. 10 . (21)august. S-Peterburis Preisimaaga sõlmitud Liidu-traktaat. (II.C.3. № 4947)...

№ 208.

1726 a. 3 oktoober. Preisimaa kuninga deklaratsioon Poola troonile sünnil poolaka (piaste) valimisest.

№ 207....

Salajane artikkel...

Salajane artikkel....

Salajane artikkel...

№ 208.

№ 209.

1727 a. 24 juuli (4 august).Holsteini hertsogile varem sõlmitud lepingute kinnituseks esitatud deklaratsioon.(II.C.3. №5128).

№ 210.

1729 a. 9 (20) september. Preisimaga sõlmitud Liiduleping, millega uuendati 10 (21) augusti 1726 aasta traktaati. (II.C.3. № 5469).

Salajane artikkel...

Salajane artikkel....

№ 211.

1730 a. 19 (30) september. Berliinis Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud Liiduleping. Märkus.

Salajane artikkel...

Salajane artikkel...

Salajane artikkel...

Eraldi artikkel...

№ 212.

1734 a. 26 juuli (7 juuli). Dsntzigi linna ja feldmarssal Munichis poolt sõlmitud kapituleerumine.(II.C.3. № 6596).

Salajane artikkel....

№ 213.

1740 a. 16 (27) detsember. S-Peterburis Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud kaitse-liidu traktaat.

Eraldi artikkel...

Salajane artikkel...

Salajane artikkel...

Eriti salajane artikkel....

№ 214.

1743 a. 16 (27) märts. S-Peterburis Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud kaitseliidu traktaat. (II.C.3. №8716)....

Salajane artikkel 1.
Salajane artikkel 2.
Eraldi artikkel...
Eraldi artikkel..

№ 215.

1743 a. 12 (24) november. Venemaa liitumise akt Preisimaa, Austria ja Inglismaa vahel sõlmitud Breslau rahu-traktaadiga. (II.C.3. № 8814).

№ 216.

1762 a. 5 (16) märts. Venemaa ja Preisimaa vahel relvarahu sõlmimise akt.

№ 217.

1762 a. 24 aprill (5 mai). S-Peterburis Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud rahu-traktaat. (II.C.3. №1156).

Lisad.

Nr. 1.

1711 a. 2 (13) märts. Venemaa ja Preisimaa õukondade vahel sõlmitud Liiduleping (jäi ratifitseerimata).
Eraldi artikkel...

Nr. 2.

1712 a. 13 (24) september. Greifswaldes Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud konventsioon , milline jäi ratifitseerimata. (II.C.3. № 2583).

Nr. 3.

1762 a. 8 (19) juuni. S-Peterburis Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud Liidu-traktaat, milline jäi ratifitseerimata. (II.C.3. №11,566)...
Salajane artikkel I...
Salajane artikkel II....
Salajane artikkel III
Eraldi artikkel I...
Eraldi artikkel II...

Sissejuhatus.

((F. Martensi poolne ajaloolise tausta kommentaar.))

Alates XII sajandist saavad Suure Novgorodi ja saksa kaubanduslinnade vahelised kaubandussuhted vähe-haval teatud stabiilsuse ja arengu. Juba sel ajal Novgoroodi väliskaupmehed sõitsis üpris tihti Gotlandile ja Lüübekisse. Novgorodis eneses, aga ka Pihkvas, saksa kaupmehed räägivad enda kasuks välja üpris laialdased kauplemise õigused ja omandavad kindla seisundi. Saksa Hanzaliidul oli täielik õigus pidada Novgorodis „saksa kaubahoovi“ üheks oma parimaks turuks, millise säilitamiseks ta sõlmis ka rahvusvahelisi lepinguid ja pidas sõdu.

Kuid ikkagi ei saanud need kaubandussuhted saada täielikku arengut ega ka viia kauplevaid rahvaid vastastikusele lähenemisele. Hanza Liidu enese eksisteerimine oli võimalik ainult neis riikides kus eksisteeris keskaegne keskvõimu puudus ja seda samuti rahvusvahelistel suhetes. Saksa riikides riigivõimu ülemluse võidukäik, Hanza Liidu liikmete arvu järkjärguline vähenemine ja selle üksikute liikmete iseseisvuse vähenemine, ning lõpuks, Põhja Saksamaal uue märkimisväärsete pretensioonidega ja energiliste püüdlustega riigi moodustumine – kõik see pidi aitama kaasa Suure Novgorodi ja hansa linnade iseseisvate rahvusvaheliste suhete kaotamisele. Kuid ei ole kahtlust, et neile suhetele andis lõpliku löögi Novgoroodi Moskva poolt 1478 aastal allutamisele. Suurvürst Ivan Vasiljevits sulges Novgorodis hanza kaubahoovi ja käskis ka saksa kaupmehed vahialla võtta.

Sellisel viisil oli tehtud lõpp suhetele, millised ei saanud viia vene rahva tutvumisele sakslastega, ega ka mingitele kindlatele poliitilistele liitudele. Sakslased elasid Novgoroodis, oma kaubahoovis ja täitsa sõjaseisukorras: nende õu paistis pigem vaenlase poolt sisse piiratud relvastatud laagrit, kui rahumeelsete kauplejate kogukonda. Saksa kaupmehed pingutasid kõigest jõust, et suurendada oma vabadusi ja õigusi vene kaubanduse ja tööstuse arvelt. Venelaste ja sakslaste vahelisest tõelisest lähenemisest ei saanud juttugi olla juba sellel põhjusel, et nii ühted kui teised ei teadvustanud enesel mitte mingeid ühiseid siduvaid huve. Mis aga puudutab eriti Novgoroodi, Pihkvat ja Smolenski, s.t. linnasid, millised olid endised saksa kaubanduse keskused, siis ka need ei suutnud oma meretagustesse külalistesse teisiti kui ettevaatlikkusega ja äärmise umbusaldusega suhtuda. Nendega ja nende „ülbete Põhjast pärit barbarite“ eluoluga ja arusaamadega lähemalt tutvumist ei saanud tekkida. Täpselt samuti oleks asjatu otsida novgorodi või pihkva inimeste juurest mingeid avaraid poliitilisi kavatsusi, millised võinuks neis tekitada sakslastega suhete loomise vajaduse veendumust, et kasutada Hanza jõudu ja et taotleda mingeid poliitilise eesmärgi.

Nende kaalutluste alusel oli Suure Novgorodi, Pihkva ja Smolenski kaubandussuhete areng Saksa linnadega eranditult kultuuri huvidega ja ei saa olla seletuseks nendele poliitilistele või rahvusvahelistele suhetele, millised tekkisid XVI sajandil Moskva riigi ja Saksamaa tähtsaima riigi – Preisimaa vahel. Nende kahe riigi suhetes tõuseb esiplaanile *poliitiline* huvi kohe nende vahetute suhete sünnil. Nimelt poliitiliste huvide ühtsuse tunnetus viib järkjärgult nende vahelisele lähenemisele, millised aja jookul, üha enam arenevad ja viivad tiheda sidemeni ja kindlale sõprusele. Sel määral, kui Venemaa ja Preisimaa teaduses kinnistub arusaam liidu hädavajadusest, et taotleda oma poliitilisi eesmärgi – sel määral arenevad rahu- ja kaubandussuhted mõlemate rahvaste vahel. Sel juhtumil sünnivad kaubandussuhted ja need saavad arenduse mõlemad riike ühendavate poliitiliste huvide kätte all. Vaat selle vaieldamatu olukorra selgitus, et mida siiram on Venemaa ja Preisimaa sõprus, seda enam on kaks riiki imbinud läbi ühistest poliitilistest huvidest, seda vabamalt ja seda paremini arenevad vastastikuseks kasuks nende vahelised kaubandussuhted. Selline olukord läbib kogu Venema ja Preisimaa vaheliste rahvusvaheliste suhete ajaloo.

Venemaa ja Preisimaa vaheliste diplomaatiliste suhete algus puutub 1516 aastase. Kui sel aastal naasesid Viinist Moskva saadikud Zabolotsky ja ta kaaslased, Teutonique Ordu Grand-Maitre ja Preisima suveräänne prints Albert, palus neid mainida Suurvürst Vasili Ivanovitsile siirast soovist elada Moskva riigiga liidus ja sõpruses. Eriti Teutooni ordu kapten soovis liitu Moskvaga et võidelda tema poolt vihatud poolakatega.

Sellisel viisil algasid vahetud Venemaa ja Preisimaa vahelised diplomaatilised suhted. Nendele pani aluse Saksa Teutonique Ordu suur-kapten, kes valitses Preisimaad. Põhjused, millised

kutsusid neid XVI sajandil esile jäid kehtima ka hilisemal ajal, peale seda kui Preisimaa hertsogiriik ühines Brannenburgi markkrafkonnaga ja Suur Valijavürst Frederic Guillaume oma kindla käega nihutas Preisimaa kogu protestantlikul Saksamaal etteotsa. Venemaa ja Preisimaa diplomatiliste läbirääkimiste ümber koondus kõigi Saksamaa riikide poliitika, erandiks Austria. Berliini õukonna poliitilised püüdlused Venema suhtes pidid hädavajadusest peegelduma kõigil ülejäänud Saksamaa valitsuste suhetel Venemaga.

Kuid millest olid esile kutsutud esmased Venemaa ja Preisimaa suhted? Milliste põhjustega saab enesele selgitada nende mõlemate riikide järkjärgulist lähenemist? Milles seisneb nende vahel pidevalt laienevate diplomaatiliste läbirääkimiste eesmärk?

Rahvusvahelised suhted ei kujuta endast pimedate juhuse ja metsiku omavoli valitsemise areeni. Rahvaste vahelised vastastikused suhted alluvad kindlatele seadustele ja asuvad põhjuslikus sõltuvuses riikide sisekorrast ja rahvaste kultuurilisest seisundist. Omades õiget vaadet Preisimaa ja Venemaa riikliku arengu protsessile, ei ole raske enesele selgitada ärgitavaid põhjuseid, millised võeti aluseks kõigile nende vahelistele läbirääkimistele ja rahvusvahelistele suhetele. Visake kiire pilk nende põhjustele, selleks, et mõista mõlemate nende riikide vastastikuste suhete ajalugu.

„Poliitilises elus“, räägib väga tuntud Saksamaa ajaloolane Ranke, „ideede ilmumine langeb kokku nende teostamise alustamise algusega“. See sügavat tõde kinnitatakse Preisimaa sünni ja arengu ajalooga. Need-samad ideed, millised kutsusid esile Preisimaa iseseisvale poliitilisele elule, viisid ta enesele Euroopa riikide keskel üpris austavat kohta vallutama ja panid erilise pitseri kogu ta rahvusvahelisele poliitikale mitmete sajandite kestel.

„Preisimaa“ rääkides ühe kaasaegse geniaalse poliitilise mõtleja sõnadega, „on suur, märkimisväärne ajalooline töö. See maa – on range korra“ ja kindla sisekorra sünnimaa. Ta, eelkõige, on oma monarhhide asi. „Inglismaa ajalugu, väidab ajaloolane von Treitschke, saab enesele selgitada ilma Guillaume III, Prantsusmaa ajaugu ilma kardinal Richelieuta, kuid Preisi riigi arengut on võimatu mõista selle valitsejatest mööda minnes“. (Treitschke. Deutsche Geschichte im XIX Jahrhundert. Lpz. 1879, Bd. I (S. 29).

Tegelikult ei ole Preisimaa ega Brandenburgi markkrahvkond võlgu oma päritolu eest rahva enda tööle, milline on saavutatud ajaloos mõlemtes neis piirkondades. Ei, saksa kolonisatsioon vallutas need maad temale vaenulike hõimude käest ja eriti slaavi hõimud olid sunnitud punuma oma pesa saksa vallutajate range ikke all. On teada, millistel asjaoludel tekkis Preisimaal XIII sajandil Saksa Ordu. Ta ilmus siin mitte ainult füüsilise jõu esindajana, vaid ka kristliku religiooni levitajana ja parima kultuurse elu huvide kaitsjana. Olles tihedalt seotud oma isikliku kasu ja kõrgema poliitilise ja kultuurse elu huvidega, Ordu tagas endale lõpliku ja särava võidu alistatud piirkonna harimatu elanikkonna üle.

Ordu saavutas oma eesmärgi kolme relvaga: mõõga, risti ja adraga. Mõõgaga alistati Preisimaa tagasihoidlik elanikkond; adraga võideti maa sündivale kodakondsusele; risti varjus pidid arenema uue riikliku korra ja ühiskondliku elu alged. Kuivõrd Ordu sellise raske ülesande lahendas – sellest tunnistab tema poolt saavutatud hiilgav tulemus. Vaatamata Preisimaa äärmiselt ebasoodsale geograafilisele asendile, olles ära lõigatud Ordu hõimukaslastest Saksamaal; vaatamata pidevatele sõdadele naabruses asuvate Poola ja Leeduga; vaatamata, lõpuks, selle alistatud elanikkonna mitmetele ülestõusudele, - ikkagi õnnestus Ordu juhtidel säilitada oma poliitiline sõltumatus.

Kui Preisimaa saavutas sellise olukorra mitte teisiti, kui slaavi hõimu kahjuks ja tema arvelt. Tõesti, meil on õigus öelda, et baltikumi slaavi kogukondade varemetele tõuseb Preisimaa riigi ja hiljem, Brandenburgi hoone. Ordu mitte ainult ei sõdinud vahetpidamatult naabruskonna slaavlastega, vaid oli samuti sunnitud tunnistama end Poolas lääni suhetes olevaks. Poolakate hulgas nähti Ordu kapteneid ((magistreid, ülemaid)) oma vihaseimate vaenlastena. Ta püüdis kõigi vahenditega õhutada vaenu Leedu ja Poola vahel; ta annab hea meelega oma kindlustes varjupaika kõigile neist riikidest pärit rahulolematutele; ta läks juba XIV sajandil nõnda kaugele, et koos Rootsi, Ungari ja Austria valitsejatega koostab *Poola jaotamise plaani!* (Vt. Treitschke. Historische und politische Aufsätze 1867, S. 35). Ja sedagi oli vähe. Preisi Ordu nägi juba sel ajal Venemaaga liidus oma vaenlase hävitamise parimat vahendit. Kõik need grandioossed kavad ja püüdlused

viitavad sellisele kaugel Põhjas asutatud saksa riigi elujõudu, millist nähtust ei saa selgitada enesele teisiti, kui selle juhtide märkimisväärsete riigimehelike võimetega.

Kui XVI sajandil leidis aset Preisimaa ja Brandenburgi ühe krooni alla ühendamine, siis ülalmainitud juht-printsibid olid pidevalt rakendatud. Brandenburgi valijavürstid ja hiljem Preisimaa kuningad paistsid peaegu alati silma oma avara poliitilise horisondiga ja üldise kasu nimel harvaesineva enesesalgamisega. Nad läksid kõrvalekaldumatult edasi märgitud eesmärgi suunas: avardada oma valduste piire ja tagada sellele täieliku poliitilise iseseisvuse. Sel eesmärgil oli hädavajalik eelkõige oma riigis seada sisse kord, milline oli oma alamate seaduslike soovidega ja aidata kõigi vahenditega oma rahva materiaalse heaolu ja intellektuaalse jõu arengule. Mõõga, risti ja adra kõrval saavutab teadus, haruldasel määral, valitsuse austuse ja ühiskonna kaastunde. Kui XVI sajandil Brandenburgi valijavürsti õukond läheb üle reformatsiooni poolele, siis Preisimaa võtab avalikult oma kaitse alla liikumise, milline on suunatud rooma-katoliku kiriku absoluutse valitsemise murdmisele ja milline on enamsoodsam inim-mõtte igakülgsel arengule.

Kuid Brandenburgi ühinemine reformatsiooniga omas veel kõige otsustavamalt mõju selle riigi rahvusvahelisele poliitikale. Katoliiklusest lahtiütlemise tulemusel astus Berliini valitsus katoliikluse ja tseesarliku Austria vaenlaste leeri. See tema samm jaotas Saksa riigid kahte teineteisele vaenulikkude leeri: ühest küljest katoliiklik Austria ja osa Saksamaad, milline seadis enda tseesarliku võimu kaitse alla; teisest küljest Brandenburg ja Saksa valitsused, millised ei soovinud Saka keisrite ja Austria õukonna võimu ülemäärast tugevnemist. Siit Saksamaal juhtrolli saavutamiseks, metsik ja leppimatu võitlus Austria ja Preisimaa vahel, kujutab endast vääramatut ajalooseaduse tulemust. Seepärast on täiesti arusaadav, miks Austria poolt Böömimaa ja Ungari kuningriikide soetamine võis esile kutsuda Berliinis ainult täielikku rahulolematust ja täiesti põhjendatud kartusi. Igasugune Austria õukonna võimsuse suurenemine, millises Saksa keisri võim muuteti peaegu päritavaks, pidi viitama Hohenzollernite dünastiale hädavajadust otsida Saksamaa piiridest väljaspool toetust oma võitlusele kõige ohtlikuma vaenlasega.

Mitme sajandi kestel oli Preisimaa Austria suunalise poliitika ainsaks eesmärgiks tema veenmine Saksamaal juhtiva rolli taotlemisest loobumiseks. Kuid see eesmärk saavutati täielikult alles meie ajal. Ainult relva jõul see küsimus lahendati, milline kerkis üles juba XVI sajandil ja milline mõjutas mitme sajandi jooksul Venemaa ja Preisimaa vahelisi otseseid suhteid. Ainult nüüd, tänu Preisimaale, selgus Austria tähendus, kui „märkimisväärne ajalooline fakt“ milline oli moodustatud mitmete rahvaste jõuga ühe valitsuskepi alla ühendamisega.

Kui nüüd küsida: millised siis olid Venemaa ja Preisimaa kokku-puute punktid? - siis selliseid leitakse mitu. Venemaa ja Preisimaa mitte ainult ei omanud ühesuguseid vaenlasi, vaid ka peale selle annab ka ajalooline saatus mõned üldised iseloomulikud jooned, millised väärivad seda, et neil pöörataks tähelepanu.

Kui Preisimaa – on „ajaloolise töö“ tulemus ja „oma valitsejate tegu“, kui Austria - „ajalooline fakt“, on loodud erinevate rahvaste liiduks, siis vastupidi, Venemaa on nii see kui teine. Venemaa on oma rahva „ajaloolise töö“ tulemus ja on oma suurte vürstide ja tsaaride „tegu“, kelles mitte kunagi ei kustunud Vene maa jagamatuse teadvustamine. Ei alalised tülid, ega vahetpidamatud vürstide vahetamised, ega isegi maade jaotamine, sisesõjad ei suutnud hävitada maa poliitiliste huvide ja ühtsuse teadvustamist. Aga peale Moskva, vene maade kokkukoguja, esiletõusu, väljendus see riiklik ühtsus kõige tunnetatavas vormis: Moskva suurvürstide ja tsaaride näol. Kuid Venemaa on, seejuures, ka „ajalooline fakt“, selles mõttes, et tema valitsuskepi alla allutatud rahvad ja hõimud on ühendatud riikliku ühtsuse, ühise ajaloolise mineviku teadvusega ja poliitiliste huvide solidaarsusega. See on selline ajalooline fakt, milline sai sajandite sanktsiooni, on kinnitatud mitmete põlvkondade verega, milline on valatud, oma elu andnute poolt, ühise kodumaa altarile ja kinnitatud riikliku seadusega.

Kui Preisimaa suured magistrid ja Brandenburgi valijavürstid vaid peale kõrvalekaldumatut püüdlust teadvustatud eesmärgi poole olid võimelised avardama oma maa piire ja tõstma selle poliitilist tähtsust, siis Moskva suurvürstid kogusid mitte vähema järjepidevusega vene maid oma ainuvõimu alla. Kui Brandenburgi valijavürstid pöörasid oma maa uue religioosse liikumise pooldajate varjupaigaks, milline haaras Lääne Euroopa XVI sajandi algul, siis, teisest küljest,

Moskva, peale sinna metropolitani kateedri ületoomist, muutus samuti vene rahva vaimse ja religioosse maailma keskpunktiks. Kui Ordu Preisimaa oli „kantsiks“ milline oli ette nihutatud saksa maailmaks „metsikute Ida-rahvaste“ vastu, siis Kiievi ja Moskva Rus kaitses rinnaga kogu Lääne Euroopat ja see-sama „saksa maailm“ oli Aasiast valguvate metsikute rahvaste vastu.

Kuid veelgi enam kokkupuutepunkte ei ole raske märkida Preisimaa ja Venemaa välispoliitika sfääris. Saksa Ordul oli üpris mõjuvad põhjused pidada poolakaid oma „surmavaenlasteks“. Vapper Etienne Batory ütles avalikult välja, et kõigi ta püüdluste eesmärgiks on Moskva riigi hävitamine. Leedu ja Poola ühendamine tekitas suurt kahju Preisimale ja kutsus esile üpris õiglasi kartusi Venemaal. Kui peale Preisimaa Brandenburgiga ühinemist olid Berliini valitsuse kõik püüdlused suunatud loomulikult sellele, et vabaneda häbistavast sõltuvusest Poolast ja et suurendada oma valdusi selle laguneva riigi aevelt, siis Venemaa veel vähem ei saanud jätta püüdemast oma sajandite vanuse vaenlase ja rahutu naabri, võimsuse vähendamise poole. Järelikult, Venemaa ja Preisimaa vaheline Poola vastane liit oli tingitud nende mõlemate riikide kõige elulistemast tingimustest.

Tõsi, nagu Ordu Preisimaa, nii ka Brandenburgi valijavürstkond kartis tõsiselt „upsakaid vene-kertsereid“, kellele nad omistasid leppimatut vaenu kõigi Lääne Euroopa rahvaste ja kõigi Euroopa tsivilisatsioon viljade ning kultuuri suhtes. Kuid kui Preisimaa valitsus tutvus rohkem Venemaa tegelikke püüdlustega, et loobuda oma endistest eelarvamuslikest vaadetest.

Kui seejärel alates XVII sajandist Brandebourgi valijavürstkond püüdis kõrvalekaldumatult soetada Baltikumi rannikut või Pomeraniat, milline kuulus Rootsile, ilmus uus alus Venemale tihedaks lähenemiseks, milline täiesti teadlikult püüdis samuti rootslastelt nenede poolt vallutatud Baltikumi ära võtmist. Sellisel viisil Rootsi osutub ka Rootsi Venema ja Preisimaa vaenlaste hulgas olevaks.

Mis aga puudutab, lõpuks, Austriat, siis Moskva Venemaal ei olnud selle riigi suhtes mingit leppimatut vaenu. Vastupidi, oli palju põhjuseid, millised sundisid neid astuma sõbralikesse omavahelistesse suhetesse ja elada teineteisega rahu. (Vt. Kd. I, Sissejuhatus). Kui aga, vastupidi, juba Brandenburgi valijavürstkond leidis vajalikuks otsida Venemaas ohtude vastu tuge, millised ähvardavad teda Austria poolt, siis on mõistetav, et nõutav toetus võis olla osutatud ainult järeleandmiste tingimusel, millised on tehtud Berliini valitsuse poolt Venemaa huvide kasuks. Äärmisel juhul Venemaa valitsus jätkates Brandenburgi valijavürstidega ja Preisimaa kuningatega diplomaatilisi läbirääkimisi, avastas selle teadvustamise, kuivõrd Preisimaa vajab võitlusel Austriaga väga Venemaa abi. Mida enam Venemal selline arusaam küpses, seda otsustavamaks muutus ta hääl Saksamaa asjades ja osalt isegi kogu Lääne Euroopas.

Asume nüüd Venemaa ja Preisimaa vaheliste diplomatiliste läbirääkimiste kirjeldamisele, millised tekkisid XVI sajandi alguses.

1516 aastal Ordu kaptan Albert ((Grand-Maitre de l'Ordre, Albert)) teatas Moskva saadikutele, kes naasesid Viinist, oma soovist astuda Moskvaga liitu. Järgmise aasta veebruaris ilmus Moskvasse esimene Preisimaa saadik Dietrich von Schomberg, tuues kaasa Poola kuninga vastase piduliku liidu loomise ettepaneku. Schombergile oli Alberti poolt appi saadetud veel nõunik Melchior von Ravenstein. Läbirääkimised tsaar Vassili Ivanovitchi poolt määratud volitatud bojaaride ning mainitud Schombergi vahel tõid märkimisväärselt kiiresti täielikku edu.

Juba 10 märtsil 1517 aastal oli Moskva tsaari ja Brandebourgi valijavürsti poolt allkirjastatud Liidu-traktaat. See akt on esimeseks rahvusvaheliseks traktaadiks, milline on sõlmitud Venemaa ja Preisimaa vahel ja seepärast see väärib täielikku tähelepanu.

Vaat selle lühike sisukirjeldus, milline on tehtud Moskva Välisministeeriumi Pearhiivis leiduvast üleskirjutisest. ((Paralleelne (vasakpoolne veerg) tekst oli alguses prantsuse keeles, kuid 1517 a Liidutraktaadi tekst oli ladina keeles. Edasi tuleb paremas veerus ladina keelest tehtud tõlkes-tõlgenduses tekst, vist Moskva kandis kasutatavas murdes. Ei suutnud kaua otsustada, kas edastada see Lõuna-Eesti murdes, või Põhja Eesti kirjakeeles, kuigi oli kiusatus kasutada esimest varianti, kasutasin teist, säilitades originaali kuju. KL.))

Peale Vene tsaari tiitli ja „kõrge Preisi kaptani“ räägitakse, et viimane saatis meile (tsaari juurde) oma „saadikud väitlema sellest, et meil tuleks teda halastada ja hoida ja kui enda vaenlase,

Poola Kuninga, vastu me ühes koos asutaks, meie maa kaitsel, tema kui vaenlase, Poola Kuninga ja Leedu suurvürsti eest; ja meie Suur Valitseja Vassili, Jumala armust tsaar ja Kogu Vene valitseja ja Suurvürst, Alberto Saksa Teutooni Ordu juht (Kapten, Magister)) kaebasid selle oma mittesõbra Poola Kuninga Sigismundi peale, sõlmides üksmeeles, nii tema enda vastu, kui ka ta maa vastu seista ja end kaitsta Poola Kuninga ja Leedu Suurvürsti eest ja aidata teda selle ja teist tema mittesõbra vastu, tahame seda niivõrd, kui seda meil Jumalt teha aitab.

Aga kuna Me, Suur Vaslitseja Vassili, Jumala armust, Tsaar ja Kogu Vene Valitseja ja Suurvürst, ise hüppame sadulasse ja kappame oma vaenlase, Poola Kuninga ja Leedu Suurvürsti vastu, või siis koos Vürstide ja meie väejuhtidega, et ühise jõuga ta maa vastu läheme ja Alberti Teutooni Ordu Magistrile saadame sõnumi ja selleks oma kaaslastega ja oma kogu jõuga läheme oma vaenlase Preisimaa Kuninga ja Leedu suurvürsti maa vastu, millist nad omale peavad, aga samuti hirmu teevad Sulle ja Meie asjale selle mittesõbra, Poola Kuninga poolt, et meie Vürtidega ja väejuhtidega üheskoos ja ühises asjas, milleks saab Sinule selles Saksa Albert Kõrge Magister Meie mittesõbra, selle sama Sigismundi Poola Kuninga ja Leedu Suurvürsti vastu.

Aga lähme tema vastu ise ja koos oma kaslastega ning kogu meie jõuga, aga kui õnnestuks meil, Tema Suure Valitsejaga tervikuna võidelda ja Meie Suur Valitseja Vasili, Jumala armust Tsaar ja Kogu Vene Valitseja ja Suurvürst, Teie Suur Magister, selle oma mittesõbra Sigismundi, Poola Kuninga ja Leedu Suurvürsti vastu, tahame aidata ka Teid ja Teie maad kaitsta, kuivõrd seda Jumal aitab, aga Sinu Albert Saksa Ordu Kõrge Magister selle sama Meie mittesõbra, Poola Kuninga vastu, seista teie kasuks kindlalt ja visalt ning tulla Teile appi selle sama mittesõbra vastu samas asjas kui üks tervik.

Aga kelle juurde Me Suur Valitseja Vasili, Jumala armust Tsaar ja Valitseja ning Suurvürst, saadame oma saadikud, oma venne Maximilliani juurde, kes on valitud Rooma Imperaatoriks ja kõrgemaks Kuningaks ja teiseks Valitsejaks selle maa kaudu või meile Meie vend Maximilliani kaudu, kes on valitud Rooma Keisriks ja kõrgemaks Kuningaks ja tema saadikud nende Valitsejate poolt saadavad meile saadikuid Teie maa kaudu meie saadikute juurde ja meie venna Maximiliani, Rooma Keisri ja kõrgeima Kuninga ning teiste Valitsejate saadikutele, sinu maa kaudu, mööda maa- ja veeteed, puhtalt, ilma et neid oleks miskit viisi takistatud.

Nõnda-samuti saaks Teise saadikud tulla mööda maa- ja veeteed puhtalt ja kui meie külalised, millised me oleme Teie Valitseja suhtes, saatnud kui Saksa Teutooni Ordu Kapten Albert oma saadikuid Teie riigi maa- ja veeteed kaudu puhtalt, ilma mingite nurinateta ja sõita neil Meie-Teie juurde vabatahtlikult, mingeid takistusi tegemata, kui Teie külalised.“....

See oli esimene Venema ja Preisimaa vaheline rahvusvaheline leping, milline oli meie poolt peaegu tervikuna esitatud, milline mitte ainult ei pannud aluse Poola vastasele kaitse- ja rünnakuliidule, kuid, ka koos sellega pidi avama mõlemate lepinguliste riikide vahelised õiged diplomatilised suhted. Kuid sellest veel ei piisanud: „kõrge Magister kohustus samuti laskma oma territooriumilt läbi „ilma mingeid takistusi tegemata“ Vene saadikuid, sel tingimusel, et nad on määratud teistesse Lääne-Euroopa riikidesse.

1517 aasta traktaat oli Venemaa poolt kolme lähima bojaari poolt joonistatud risti suudlemisega ((keskajal kirjaoskamatud inimesed tegid allkirja asemele teksti alla risti ja suudlesid seda, huuled jätavad sõrmejälgedele sarnaselt ainulaadse pitseri)) ning on tsaari kuldpitsatiga kinnitatud. Seejärel, märtsis, saadeti Preisimaale saadikutena kolm isikut, Dmitri Davydoffi poeg, Zagriajsky ja koos nendega kantseleikirjutaja Schemet ning tõlk Mitia ((Дмитрий Давидовъ сынъ Загряжской, подъячий Шеметь и толмачъ Митя.)). Zagriajaskile – sellele Venemaa esimesele saadikule Preisimaal – oli pandud täitmiseks kaks ülessannet: esiteks – ta pidi võtma Suurmagistrilt Albertilt tõotuse Moskvas sõlmitud lepingu täitmise suhtes ja , teiseks, ta oli volitatud lubama rahalist abi, Poola vastaseks sõjaks, 12 tuhandelisele Preisi vägede korpusele.

Sellisel viisil oli pandud alus alalistele ja õigetele Venemaa ja Preisima vahelistele diplomaatilistele suhetele. Järgnevate aastate kestel on 1517 aasta Liiduleping aluseks Preisimaale pidevate Moskva poolt Poola vastase sõja pidamiseks lubatud abi saatmiste nõudmistele. Juba 1517 aast augustis ilmus Moskvasse uus Preisimaa saadik Ravenstein palvega, et antaks välja lubatud 50

000 hõbe-grivna suurune abiraha. Saadikule teatati, et Tsaar ei anna neid rahasid enne välja, kui on veendunud, et Preisima „Kõrge Magistri“ otsuses jätta endale tema poolt vallutatud Poola linnad ja et ründab oma vägedega Kraakovit. Seejärel, 1518 aasta märtsis Schomberg ilmub uuesti Moskvasse, palvega, et antaks raha kas-või ainult 1,000 inimeselisele Preisimaa jalaväeüksusele. Kuid see-juures Preisimaa saadik pidi paluma vabandust oma Valitseja käitumise eest, kes ei jätkanud Poolakatega sõda, kuna Tseesar soovitas temale nendega ära leppida. Lõpuks esitas Schomberg veel teise palve: Albert palus Tsaarilt, et Ta soovitaks Tema sõprust Prantsusmaa kuningale, kellele oleks samuti hädasti tarvis edastada Preisimaa poolt sõlmitud Liiduleping.

Tsaar, Vassili Ivanovits täitis selle soovi viivitamatult: ta kirjutas isegi kaks korda 1518 ja 1519 aastal Prantsusmaa kuningale Francois I -le oma sõprusest Preisi Suur- Magistri ja Brandenbourgi valijavürstiga, paludes Tema poolset viimasele igasuguse abi osutamist. Mis aga puutub abiraha nõudmist, siis 1518 aasta aprillis saadeti Moskvast Berliini saadik Sergejev ((Сергеевъ)) koos rahasummaga, millest oleks piisanud tuhande-inimeselise väekorpuse ülalpidamiseks. Kuid ettenägelik Moskva valitsus käskis saadikul raha koos ametkonnakirjutaja ((clerc, дякъ)) Harlamoviga Pihkvasse jätta selleks puhuks, kui Preisimaa Suur-Meister läheb tõesti Poola vastu sõtta, et sel puhul talle raha välja anda; kui aga saadik veendub, et sõda ei tule, siis raha peab jääma Pihkvasse. Sergejev teatas oma valitsusele, et Preisimaa prints kavatses Poolaga ära leppida. Seetõttu ka abiks määratud subsiidiume Pihkvast välja ei viidud.

Üpris kiiresti saadi Berliinist ametlik teavitus Preisimaa ja Poola vahel sõlmitud rahulepingust.

1519 aastal saabus uuesti Moskvasse Schomberg, kes seekord tõi enesega kaasa täiesti erilisi ning äärmiselt huvipakkuvaid ettepanekuid. Ta teatas kõigepealt Poolaga rahu tegemisest ja lisas, et tema Valitseja soovis näha ka Venemaa ning Poola Kuningriigi vahelist rahu. Brandenbourgi ja Poola valitsuse vaheline rahu oli sõlmitud tänu, eriti, Rooma Paavsti vahendustegevuse tõttu, kes soovib nüüd asutada kõikide kristlike riikide vahel liidu kogu kristliku maailma veriseimate vaenlaste-türklaste – vastu. Vaat sellises liidus peab osalema samuti Venemaa.

Kuiod seda oli veel vähe. Rooma Paavst, Brandenbourgi saadiku sõnade järgi, soovib veel Vene õigeuskliku kirikut pöörata tagasi rooma-katoliku kiriku rüpesse ning ta on nõus Moskva metropliiti tõstma patriarhi kõrgesse aujärku. Lõpuks, et paavst on valmis osutama Moskva tsaarile veel üht armulikust: ta soovib teda kroonida kristlikuks valitsejaks!

Moskva valitsuse vastust sellele ei ole raske ära arvata. Ta jättis tähelepanuta kõik Rooma paavsti sepitsused ja suhtus põlgusega Moskva tsaaride kristlikuks valitsejaks kroonimise ettepanekusse. Poola suhtes käskis tsaar Schombergile kuulutada, et ta on nõus Poolaga rahu sõlmimisega.

See Schombergi saatkond 1519 aastal jäi viimaseks neist XVI sajandil olnutest, millistele tasub tähelepanu pöörata. Peale 1519 aastat sõitsid Preisimaa saadikud Moskvasse veel mitu korda, kaasas tungiv palve, et saadetak Poolaga sõdimiseks abiraha. Kuid alati jäid need Moskva valitsuse poolsest heakskiidust ilma; kuid eranditult Poola asjad olid diplomaatiliste läbirääkimiste asjaks. Kuivõrd sõbralikud olid Venemaa ja Preisimaa vahelised suhted, on näha, muuseas, järgmistest faktidest: peale Saksamaa Keisri Maximillian I surma, Suurvürst Vassili Ivanovits tegi ettepaneku anda Saksamaa Keisri ametipost Brandenbourgi valijavürstile.

1520 aastal aga katkesid kõik Venemaa ja Preisimaa vahelised otsesed diplomaatilised läbirääkimised. Äärmisel juhul, ei ole meie arhiivides mitte mingeid dokumentaalseid tõendeid kogu aja kestel, alates 1520 kuni 1650 aastani, millised tunnistaksid Preisimaa suhtlemisest. On enesele raske ettekujutada, et tervelt sajakolmekümne aasta kestel ei toimnud mingeid kahe riigi vahelisi mõtete vahetusi ja et nad ei palunud teine-teiselt mingit abi nende ühise vaenlase - Poola – vastu, isegi sõlmitud 1517 aasta Liidutraktaadi alusel. Igasuguste diplomaatiliste suhete puudumine oleks olnud täiesti seletamatu. Kuid teisest küljest, kui võtta arvesse asjade seisukord Saksamaal, milline oli loodud reformaatorliku liikumisega, kui meenutada sõda ja eriti, Kolmekümneaastast sõda, millistes Brandenburg ja Preisimaa olid pidanud osalema üpris aktiivselt, siis osalt võib sellega seletada seda kestvat Põhja Saksamaa riigi ja Venemaa vahel peetavate diplomaatiliste suhete katkestust. Kuna religioossed sõjad XVI sajandi lõpust kuni XVII sajandi alguseni

puudutasid ainult Lääne Euroopat, millist Moskva Venemaa ei teadvustanud enesele täieõiguslikuna ja hädavajaliku liikmena. Nii võitluses katoliiklike riikidega, ühest ja protestantlikega, teisest küljest, ega ka Kolmekümneaastase sõja ajal, ega ka, lõpuks, vaidluses Euroopa poliitilise tasakaalu üle ei saanud Moskva Venemaa osaleda. Huvisid, milliseid olid segatud nendes veristes ja aastatepikkustesse kokkupõrgetesse, Venemaa veel ei teadvustanud ja nendes sõdadesse sekkumiseks ei saanud tal olla mingitki soovi.

Seejuures ei ole liiast meenutada samuti Moskva riigi enese seisundit XVI sajandi lõpus ja XVII sajandi alguses. Feodor Ivanovitsi valitsemise ajal ((Feodor Ivanowitch, Федор Иванович)), eg vene rahvale vihatud Boris Godunovi ((Boris Godunoff, Бориса Годунова)), veelgi vähem segane aeg ei saanud aidata kaasa õigetele suhetele välisriikidega.

Muideks, vaatamata mitte ainult viidatud asjaoludele, ikkagi on raske mõelda, et Venemaa ja Brandenburgi vahel ei toimunud 130 aasta kestel *mitte mingeid* vahetuid suhteid. See on veel sellegi poolest ebatõenäoline, et arhiivides olevad allikad tunnistavad selle aja kestel suhteid teiste välisriikidega, selliste nagu: Inglismaaga, Taaniga, Rootsi ja Prantsusmaaga. Peale seda, kui Moskva troonile asus Mihail Feodorovits Romanov ((Michel Feodorowitch Romanow, Михаил Феодорович Романов)) ja taastati diplomaatilised suhted erinevate Lääne-Euroopa riikidega, milline eeldab ka suhete taastamist Preisimaaga või Brandenburgi valijavürstiga. Selline eeldamine on veel selle pärast põhjendatud, et Moskva valitsus juba tsaar Mihail Feodori valitsemise ajal hoidis suhteid mõnede teiste „saksa rahva Püha Rooma Keisririigi“ liikmetega. 1634 aastal oli Moskvast sõlmitud leping Holstini saadikute Philippe Crutiuse ja Othon Brügemani vahel, et Holstini kaupmeeste kompaniil lubataks vabalt kaubelda, läbi Moskva riigi, Pärsia ja Indiaga.

Pidades silmas selliseid asjaolusid, võib arvata, et Venemaa ja Preisimaa vaheline diplomaatiline kirjavahetus aastatest 1520 kuni 1650 a. oli hävitatud, arvatavasti, segaste aegade perioodil.

*

№ 176.

1656.a. september 12 (22). Liidu-traktaat, milline on sõlmitud Riia all Venemaa ja Brandenburgi valijavürsti ((kuurvürsti)) vahel, et kinnitada varasemat 1517 aasta liitu (П.С.З. № 191)... ((Полное Собрание Законов Российской Империи, №, või ПСЗРИ. Selles köites kasutatakse kolmetähelist lühendit. Nr . - on seaduse number. See on TÜ Raamatukogus olemas. KL.))

((F. Martensi kommentaar)).

Mitte enne, kui 1650 aastal, taastusid, kooskõlas arhiividest pärit allikatega, Venemaa ja Preisimaa vahelised vahetud diplomaatilised suhted. 1650 aasta märtsis saabus Moskvasse Brandenburgi kohtunik ja komissar Reiff, valijavürst Frederic Guillaume kirjaga, millisest viimane vabandab, et nii temal endal, kui ka tema isal ei õnnestunud Moskva riigiga taastada endiseid sõbralikke suhteid. Valijavürst viitab sõjale, miline määratses Saksamaal paljude aastate kestel, vabanduseks oma vaikimise eest. Kuid selle saatkonna eesmärk seisnes selles, et saada Moskva valitsuselt luba Venemaalt Preisimaale, Arhangelski kaudu, 2,000 lasti rukki väljavedamiseks. Suurvürst viitab oma kirjas õudsale viletsusele, milline on tabanud Saksamaad, kus rahvas sureb nälga ja ta vajab seepärast välismaalt vilja sissevedu.

Tsaar Aleksei Mihailovits ((Alexis Michailovitch, Алексей Михайлович)) võttis üpris armastusväärselt Preisimaa saadiku vastu ja teatas temale, et annab korralduse anda Arhangelski teraviljaaitadest välja 5,000 veerandikku hinnaga 3 efimkat veerandik. Venemaal, lisas Tsaar, ei ole vili üldsegi kallis ja ka teised erinevad riigid, nagu eriti Taani, Rootsi ja Holland, paluvad seda Moskva valitsuselt.

Taastanud sarnasel viisil vahetud suhted, hakkavad need suhted seejärel üha enam ja enam laienema. Juba sama, 1560 aasta mais oli Brandeburgi valijavürstile saadetud kanceleikirjutaja Porochine ((Порошинь)), et teatada Tsaari Poola vastasest sõjakäigust, milline ei lakka sooritamast kõikvõimalikke valesid, alandades pidevalt Tema Tseesarliku Majesteedi väärikust ja au. Selle viimase asjaolu kinnituseks oli Porochinile tehtud ülesandeks näidata valijavürstile Poolas trükitud raamatuid, millistes tsaari tiitel oli kirjutatud täiesti valesti. Sellises asjaolus nägi Moskva valitsus Tseesarliku Majesteedi solvamist.

Valijavürst Frederic Guillaume osutas Porochinile üpris heasoovlikku vastuvõttu. Ta tänas Arhangelskist vilja ostmiseks loa saamise eest ja väljendas kaastunnet sõja pärast, milline on puhkenud Venemaa ja Poola vahel. Seejuures Suur valijavürst ei saanud väljendamata jätta oma imetust selle üle, et tsaari tiitli vähendamine Poolas trükitud raamatutes võiks esile kutsuda Venemaa ja Poola vahelise verise sõja. Kuid igal juhul pakkus valijavürst vaenutsevate riikide lepitamiseks oma vahendustegevust. (Valijavürsti vastukiri 11 juunist 1650 aastast). Lõpuks, on veel hädavajalik lisada, et Venemaa saadiku ärasaatmisel, tema tungival nõudmisel, andis Brandenburgigi Salanõukogu temale (14 juuni 1650 a.) järgmise sisuga tunnistuse selle kohta, et Brandenburgigi valijavürst annab Moskva Tsaarile samasuguse tiitli, millist kandsid tema eelkäiad. See tiitel oli järgmine: Tsaar ja Suurvürst (Zaar und Gross-Fürst, Tzar et Grand Prince). Kuid seejuures Brandenburgigi Salanõukogu väljendas soovi, et Venemaa poolelt antaks Valijavürstile temale vastav tiitel: Valijavürstlik Hiilgus (Churfürstliche Durchlaucht, Altesse Elektorale).

See viimane vajadus puutub Venemaa ja Preisimaa vahelistesse esmastesse suhetesse, milline kinnitab täielikult meie poolt varem tehtud märkust, et rahvusvaheliste suhete tekkimise algusajal oli formaalsed ja rituaalsed tingimused alati esikohal. Moskva saadikud olid tihti sunnitud protesteerima „Valitseja au vähendamise vastu“. Ainuti, tõe au andes, tuleb väita, et sellised vaidlused ja rahulolematused tiitli ebaõige esitamise suhtes ei omanud kaugeltki ainult formaalset tähendust ja neid ei saa selgitada eranditult sõjaka tüli või naiivse ülbusega. Riiklik tiitel väljendab konkreetsete õiguste formaalset kinnitamist. Selle tiitli kahandamine või selle osade vahele jätmist loetakse võõra aule kallalekippumiseks või siis ühel või teisel viisil soetatud õiguste eitamist. Vaat, miks muuseas, Moskva tsaaride pretensioonid Poolale, tsaari tiitli ebaõige kasutamise tõttu, omas üpris tihti hulga sügavamat mõtet, kui see esmapilgul paistis. (Vt. Käesoleva „Traktaatide kogumiku“ I Kd. Sissejuhatust).

Muide, mitte ainult tiitlil ei peatunud just-alles uuendatud Brandenburgiga rahvusvahelised suhted. Üpris varsti nad said Venemaale ja Brandenburgile olulise tähenduse. Rootsi kuningas Karl Gustav ((Charles Gustave, Карль Густавъ)), võitnud Poola, seadis oma ilmseks eesmärgiks haarata enesele kogu Balti mere rannikupiirkond ja valitsemine kogu Balti mere üle. Karl Gustav, pidades silmas seda eesmärki, ei tseremoonitsenud selle suhtes Venemaa suhtes enesele võetud kohustuste puhul. On mõisteta, et Tsaar Aleksei Mihailovits ((Alexis Michailovitch, Алексей Михайловичъ)) ei saanud neid Rootslaste vallutusi ükskõiksel pealt vaadata, seda enam ta võis nõustuda Balti mere Rootsi järveks muutmise (Vt. Ranke. Zwöll Bücher Preussischer Gesschichte, Lpz. 1874, Bd. I, 254).

Teisest küljest ei saanud Brandenburgigi valijavürst kaasa tunda Rootsi kuninga tseremoonitsemiseta käitumisega, kes esitas temale usaldatud maa otse elulistele huvidele mittevastavaid nõudmisi. Frederic Guillaume mitte ainult ei soovinud Rootsi valduste laienemist Balti mere Kagu kallastele, vaid vastupidi, ta kavatses püüda Rootslastelt ära võtta Pommeri, milline oli ta poolt ära antud Westphalie rahu-traktaadi alusel. Seejuures Brandenburgigi riigi jõud olid veel nõnda vähe kosunud ja Rootsi kuningas Karl Gustav näitas välja selliseid sõjamehelikke võimeid, et Rootsist lahku löömise soovi ei saanud valijavürst oma valitsemise aja algul endale lubada.

Teisel arvamusel oli aga tsaar Aleksei Mihailovits. Tsaar oli veendunud, et Rootsi on Venemaa ja Preisimaa ühine vaenlane ja nad peavad neid ähvardava ohu tõrjumiseks ühinema. 1656 aasta märtsis saatis Tsaar Berliini vürst Daniel Mychetsky ((Данила Мышецкого)) et ta sõlmiks Rootsi vastase rünnaku- ja kaitseliidu. Sellesse liitu pidid samuti veel astma Kuramaa ja Taani.

Kuid Suur Valijavürst ei pidanud viivitamatult Tsaari soovi täitmist võimalikuks, keda ta ei

kartnud Rootsi kuningast vähem. Valijavürst ja tema nõunikud vaatasid „barbarite suurtele kavadele“ õudusega, milliste teostamisest võib Brandenburg ise hukkuda. Kui, nad oletasid, valijavürstil ei õnnestu Venelaste ja Rootslaste vahelist tasakaalu hoida, kui Rootslased saavad lüüa ja venelastel õnnestub Riia vallutada, milline oli sel ajal Vene vägede poolt sisse piiratud, siis „suurim oht ähvardab Tema Valijavürtslikku Hiilgust ja siis ta peab elama tõelise põrgu ees“. (Vt. Droysen. Geschichte der preussischen Politik. 3-ter. Theil, S. 291). Sellisel viisil on ilmselge, et Brandenburgi valitsuse arvates on tal võimalik säilitada Venemaa ja Rootsi vahel neutraalsus või „tasakaal“.

Selles mõttes oli vastatud Berliinist vürst Mychetsky ((Мышецкого)) ettepanekule. Valijavürst teavitas Tsaari Brandeburgi erakorralise saadiku jõudmisest, et pidada läbirääkimisi kõigis tekkinud küsimustes. Kuid Tsaar Aleksei Mihailovits ei lugenud võimalikuks üles kerkinud Rootsi vastase liidu küsimuse lahendamise kindlaksmääramatuks ajaks edasilükkamist. 1656 aasta augustis saatis Tsaar Riia alt Berliini ametkonnakirjutaja Grigori Bogdanovi ((Gregoire Bogdanow, Григория Богданов)) koos äärmiselt huvipakkuva ettepanekuga: nii nagu valijavürst vabaneks läänisuhetest Poola kuninga suhtes, siis Tsaar on valmis teda võtma oma kaitse alla ja tunnistama teda oma vasalliks, sarnaselt sellele nagu ta oli seni Poola kuninga vassall. Aga Rootsist peab Valijavürst lõplikult ja koheselt lahku lööma.

On mõistetav, et sarnane ettepanek ei saanud Berliinile eriti meeldida. Suur Valijavürst teatas Moskva saadikule, et ta ei saa anda mitte mingit vastust enne, kui küsib selles suhtes oma parlamendi liikmete arvamust Preisimaa hertsogiriigi suhtes, millise soovib Tsaar pöörata enese valdusesse vasalli suhetesse. Kuid Bogdanov vaidles vastu, et Valijavürstil ei ole midagi karta ega pea midagi järgi küsima. Tsaar on võimas ja rikas ning võib teda kaitsta. Kui vaid Tsaaril saaks olema sadam, siis ta asuks viivitamatult ehitama laevu ning ta võtab kõik kautusele kõik meetmed et ajada Balti merelt minema teiste rahvaste laevad.

Bogdanov naases Köningsbergist, samata mingit konkreetset vastust. Valijavürst ainult uuesti veenis Tsaari oma siirast soovist säilitada tema suhtes sõprust ja liitu. Vähe sellest: Fridrich Guillaume pöördus kirjaga veel lähima bojaari Boris Morosovi (Boris Morosow, Борис Морозов)) poole, millises ta palus sellel Moskva õukonnas mõjukale isikule, kasutada kogu oma jõudu selleks, et Tsaar säilitaks Valijavürsti suhtes sõbraliku hoiaku. Kõik need asjaolud viitavad, millise määrani Brandenburgi Valijavürst hindas häid suhteid Moskva valitsusega.

Viimase aja sündmused veensid lõpuks Suurt Brandenburgi valijavürsti avalikult Venemaa poolele asuma ja Rootsit hülgama.

Sõjaka Rootsi kuninga Karl Gustavi olukord muutus üha keerukamaks. Ta pidi juba vallutatud Poolast lahkuma ja selleks, et anda vastulõök temale sõja kuulutanud Taanile. Valijavürst ei saanud samuti tunda kasa Prantsusmaa ja Rootsi püüdele korraldada, oma äranägemise järgi, Saksa keisrite krooni. Lõpuks, Rootslaste võidu savutamine kõigil Balti mere randadel võis olla ainult Brandeburgi enda alandamine. Seejuures Rootslaste võidetud Poolat ei saanud valijavürst Fridrich Guillaume teisiti kasutada, kui Moskva tsaari nõusolekul ja kaastegevusel. Ainult viimase tingimuse olemasolul ta võis loota päästa alandavast Poolale alluvusest temale kuuluv Preisimaa hertsogiriik.

Sellistel asjaoludel osutus tihe liit Moskvaga toimunud sündmuste ja poliitiliste kombinatsioonide üpris loomulikuks tulemuseks. See liit loodi tegelikult 1656 aastal.

Sama aasta augustis saabus Tsaar Aleksei Mihailovitsi peatuspaika Riia all Brandenburgi saatkond, millise eesotsas oli kammerhärä, parun Eulenburg. 29 augusti audientsil tsaari juurde, andis saadik üle kirja ja volikirja 10 juulist ja teatas Valijavürsti soovist uuendada Venemaa Brandenburgi vahelist liitu ning sõprust. Seejuures parun Eulenburg esitas samuti 1517 aasta Liidulepingu koopia ja palus, et uue Liidu-traktaadi aluseks oleks võetud 1517 aasta akt.

Tsaar, Aleksei Mihailovits ((Alexis Michailovitch, Алексей Михайлович)) suhtus soosivalt Brandenburgi saatkonna ettepanekusse ja määras oma volinikeks läbirääkimistele lähima bojaari Semanea Lukjanovitsi Strešnevi ((Simeon Loukianovitch Strechnew, Семена Лукьяновича Стрешнева)) ja Duuma ametkonnakirjutaja Larion Lopuhini ((Larion Lopoukhine, Ларйон Лопухина)). Läbirääkimised kestsid alla kuu ja 22 septembril oli allkirjastatud Venemaa ja

Brandenburgi vahel teine traktaat, millises oli kinnitatud kõige pidulikemate väljenditega mõlemate riikide vaheline tihe liit. Selle traktaadi jõul Brandenburgi valijavürst kohustus, nii enda kui oma järeltulijate eest, mitte kunagi mitte astuma mingitesse liitudesse, nii Rootsi Kuningaga, ega ka Poola Kuningaga ega ka teiste Euroopa riikidega ega ei aitaks neid inimestega ega rahaga, või relvadega nende riikide ja Venemaa vahelise sõja ajal. Samuti ei tohi Brandenburgi valijavürst isegi „mõelda“ sellistest liitudest.

Allpool trükitud 22 septembri 1656 aasta aktile, milline antud Brandenburgi valijavürsti nimel ja allkirjastatud parun Eulenburgi poolt, vastab 24 septembri kiri, milline on kinnitatud Tsaar Aleksei Mihailovitsi poolt ja milline on võrdne jõult 22 septembri lepinguga. See kiri oli antud üle Brandenburgi saadikule ja kujutab endast Liidulepingu teist ära kirja, milline on allkirjastatud Vene poolelt. Pidades silmas 22 ja 24 septembri aktide samasust, sisuliselt, me piirdume vaid neist esimese äratrükimisega, millisele on andnud allkirja Brandeburgi saadik.

Lõpuks, pakub huvi veel järgmine asjaolu. 21 novembri kirjaga 1656 aastal luges valijavürst vajalikuks pöörata Tsaari tähelepanu sellele, et möödunud aasta Liiduleping ei ole kinnitatud Tsaari poolse evangeeliumil antud töötusega, nii nagu see oli tehtud 1517 aastal esimese Liidulepingu sõlmimise ajal. Tsaar Aleksei Mihailovits, oma 9 juuni 1657 aasta vastuskirjas väljendas imestust selle üle, et valijavürst nõuab veel töötust, kui tema käes on Valitseja enese poolt allkirjastatud „annetatud kiri“. Tsaar ei pidanud veel mingi töötuse andmist vajalikuks.

Viidatud kirjandus.

Ranke. Zwöll Bücher Preussischer Gesschichte, Lpz. 1874, Bd. I, 254). lk. 17

Käesoleva „Traktaatide kogumiku“ I Kd. Sissejuhatust). lk. 17

Droysen. Geschichte der preussischen Politik. 3-ter. Theil, S. 291 lk. 17

((Vasakus veerus saksakeelne tekst.))

Jumala armust Suurele Valitsejale Tsaarile ja Suurvürstile Aleksei Mihailovitsile kogu suure ja väikese ning valge Vene Isevalitseja Moskva, Kiievi, Vladimiri, Novgorodoi, Kaasani tsaar, Astrahani Tsaar, Siberi Tsaar, Pihkva Valitseja ja Leedu, Smolenski, Tveri, Volõnia, Podolski, Jurjevi, Permi, Vjatka, Bulgaaria jt. Suurvürst, Novgorodi, alamate maade, Tsernigovi, Rjazani, Polotski, Rostovi, Jaroslavi, Beloozjorski, Udorski, Obdorski, Kondinski, viitebski, Mstislavski ja kogu Põhja maa käskija, Valitseja ja Suurvürst, Iverimaa, Kartali ja Gruusia Tsaaride, Kabardiini maa, Tserkassi ja Mägede Vürstide ja paljude teiste isa, onu, pärija Ida, Lääne ja Põhja Riikide ja maade Valitseja ja valdaja ja Tema Tseesarliku Majesteedi Valitseja Kristust armastava printsi pojale ja Suurele Vürstile Alekseile Aleksejevitsile kõik suured ja väikesed ja Valge Vene, Tema Tsaristliku Majesteedi pärijale ja keda Jumal veel tulevikus temale kingib ja neile tulevastele Tsaaridele ja Suurtele Moskva Vürstidele.

Minu Armastusväärse Valitseja, Hiilgaivama Valijavürsti ja Vürst Fridrich Wilhelm, Brandenburgi Markkrahv, Püha Rooma Riigi Kammerhärri ja Magdeburgi, Preisimaa, Gülichi, Cleve, Bergeni, Stetini, Pommeri, Casübeni ja Wendeni, samas ka Schleisieni Valijavürst, Croseni ja Jägrendorff Hertsog, Nürbergi Burgkraff, Halberstati ja Mindeni Vürst, Mard ja Ravensbergi Krahv, Ravensteini Valitseja jne. jne. jne., samuti minu Armastusväärse Valijavürsti ja Valitseja Pärijate ja praeguste ja tulevaste Valijavürstide järeltulijate ja nende hinge eest.

Ma töotan, Sõja- ja Maaomavalitsuste salanõunik, Schacteni Landfogt, Kammerhärri, Kolonel ja ustav Saadik Jonas Casimir, parun von Eilenburg, Pühal Evangeeliumil, järgmist:

Et möödunud 164 aasta 29 augusti päeval ((Esimene number puuduss nii saksakeelses kui ka venekeelses tekstis. Arvatavasti 7164 a., maailma loomisest.KL)), vana kalendri järgi, saatsin Suurriiklikule Suurele Valitsejale Tsaarile ja Suurvürstile Aleksei Mihalilovitsile, kõigi suurte ja väikese, valga Vene Isevalitsejale, Tema Tseesarlikule Majesteedile, Hiilgaivam Brandenburgi

Valijavürst jne., minu Armastusväärseim Valitseja oma kirjadega, mind oma Saadikut palus, et Tema Tsaristlik Majesteet mind lubas paluda oma selgete silmade ette, võttis vastu Valijavürsti kirja ning kuulata ära minu ettepanekud.

Ja et Suurriiklikeim Suur Valitseja Tsaar ja Suurvürst Aleksei Mihailovits, kõikide suurte ja väikeste ning valgete Venede Isevalitseja, mind Saadikut, Jonas Kasimiri, parun von Eülenburgile, kinkis võimaluse oma Tsaristliku Majesteedi selgeid silmi näha, võttis minult vastu Valijavürstliku hiilguse kirja, millist kaaluda palus ja kuulas mind armulikult ära.

Seejärel Tema Tsaristlik Majesteet lubas minul oma lähima Bojaari, Hizne-Novgorodi asevalitseja Semen Lukianowicz Stresnew ja oma Kantsleri Larion Lohuhinal olla nõupidamisel ja mina koos Tema Tsaristliku Majesteedi lähima Bojaariga ja Kantsleriga rääkisime konverentsil.

Et enne seda Tema Tsaristliku Majesteedi eelkäia, kõrgeltkiidetu mälestuseks, poolt on asutatud Liit, Suure Valitseja Tsaari ja Suurvürsti Vassili Ivanovitsi ((Basily Iwanowicz, Васили Иванович)), kogu Venemaa Isevalitseja ja Hiilgava prints Albrehti Saksa Ordu kõrge Magister Preisimaal ja Brandeburgi Markkrahv jne.

Ja et mina Saadik Jonas Casimir esitasin Suure Valitseja Tsaari ja Suurvürsti, Vasili Ivanovitsi, Venemaa Isevalitseja kõrgelt kiidetud mälestuseks, ta 7025 (1517) aastal, ta oma käega kirjutatud kirjast tehtud koopia.

Agaga see kirjast tehtud ärakiri kõlab nõnda: 1) Suur Valitseja Tsaar ja Suurvürst Vassili Ivanovits, Kogu Venemaa Isevalitseja annetas oma Tsariliku kirjaga Albrechtile Saksa Ordu kõrgele Meistrile Preisimaal ja Brandenburgi Markkrahvile sellest, et ta, Markkrahv Albrecht, tema, Suure Valitseja Tsaari juurde oma Saadikud kutsus ja küsis, et Suur Valitseja Tsaar tema suhtes oleks armulik ja astuks koos temaga üheskoos Poola Kuningas Sigismundi vastu välja.

Ja kui siis ta Suur Valitseja Tsaar ja Suurvürst Vassili Ivanovits kogu Vene Isevalitseja saadab oma Saadikud Maximiliani juurde, kes oli valitud Rooma Tseesariks ja teiste Suurte Valitsejate juurde, oma Markkrahv Albrehti maade kaudu või tema Suure Valitseja Tsaari juurde tema venna Maximiliani poolt, kes on valitud Rooma Tseesariks või teiste Suurte Valitsejate Saadikud tema Markkrahv Albrehti maa kaudu mööda Vee- või maisma teed, lähevad ilma mingi sekkumiseta ja kinnipidamiseta, samuti ka tema Markkrahvi Albrehti, Tema Tseesarliku Majesteedi Saadikute ja kaupmeeste suhtes, kes sõidavad mööda vee- või maismaa-teed, vabalt ja kinnipidamatult.

Ja kui ta Markkrahv Albrecht oma Saadikuid tema Suurvürsti juurde hakkab saatma, siis neile, samuti nagu ka Tema Tseesarliku Majesteedi Kaupmeestele ja kes võivad mööda vett- või maismaad, vabalt ilma mingi kinnipidamiseta edasi sõita.

2) Nõnda, rääkisin mina, Saadik, Konverentsil. Just alles Suur Valitseja Tsaar Tema Tseesarlik Majesteet ja Rootsi Kuningas Karl Gustav koos Rootsi krooniga vaenulikult tuleb, aga minu armastusväärne Valitseja Tema Valijavürstlik Hiilgus Brandenburg praegu koos Rootsi Kuningaga liidu moodustab, siis minu armastusväärne Valitseja Hiilgaivaim Valijavürst, tema pärijad ja järgmised Brandenburgi Valijavürstid, kes temale hakkavad järgnema, Suurriikliku Suure Valitseja Tsaari ja Suurvürsti Aleksei Mihailovitsi, vastu, kogu suure ja väikese ning valge Vene Isevalitseja ja Tema Tseesarliku Majesteedi Valitseja poja, heauskliku Printsi ja Suurvürsti Aleksei Aleksejevitsi kogu suure ja väikese ning valge Vene ja teiste Tema Tseesarliku Majesteedi pärijate, kes Tema Suurriiklikule Suurele Valitsejale Tsaarile tulevikus Jumal kingib ja nende järel tulevad, Suured Valitsejad Tsaarid ja Moskva Suurvürstid, mitte mingit vaenulikkust ei hakka Rootsi Kuninga ja Rootsi Kuningriigi vastu üles näitama, inimestega, ega rahaga, ega suurtükiväega, ega relvadega, püssirohuga ega mitte mingi relvaga, ega ka vilja, varudega või mingite sõjaliste varudega aita praegu ega ka tulevikus, ega vähemaga, millise abistamist teha ei taha.

Sarnaselt ka Poola Kuninga ja teistele naaber potentaatidega ((võimukandjate, valitsejatega)) ja nende maadega, millistega edaspidi mingil põhjusel, millise eest Jumal hoidku ((sõda)) Suurt Valitsejat Tsaari ja Suurvürsti Tema Tseesarlikku Majesteeti, mingi mittesõprus ja otsene sõda tekib, siis minu armastusväärne Valitseja, Helgeim Brandenburgi Valijavürst jne., tema pärijad ja järeltulijad, ka Jumal temale tulevikus kingib ja sedasi on järgmised Valijavürstid Suure Valitseja Tsaari ja Suurvürsti Aleksei Mihailovitsi kogu suure ja väikese ning valge Vene Isevalitseja ja

Tema Tseesarliku Valitseja poja heauskliku printsi ja Suure Vürsti Aleksei Aleksejevitsi, kõik suured ja väikesed ning valged Vened, ja teiste Tema Tsaristliku Majesteedi pärijate vastu, keda Jumal talle tulevikus kingib ja tema juures järgmisi Suuri Valitsejaid Tsaare ja Moskva Suurvürste aidata ja Tema Tseesarliku Majesteedi vaenlastele mitte-anda mitte mingit sõjaväeksust, raha, suurtükke, püssirohtu ja seatina, relvi, toidumoonat, ega muid sõjaväe abivahendeid, millisel viisil ka seda ei tehtaks, aidata ja appi tulla mitte mingi Tema Tseesarliku Majesteedi vaenlasega, millisel on kuri kavatsus ja veel ka sellest mõtlema ei hakka, kuid kõiges paremat otsida tahab, kõik ilma mingi vale ning ohuta. Kauplemine hakkab mõlemate poolte poolt vaba ja see on kõiges kindel ning rikkumatu nüüdsest ja sajanditeks hoitud.

3)Ja samauti, mina Saadik, andsin konverentsil oma armastusväärse Valijavürsti ja Valitseja volikirja, milline on antud tema Brandenburgi Valijavürstliku Hiilguse eest isiklikult ja pitseeritult, mille volikirja oli kirjutatud, et minul Saadikul Suure Valitseja Tsaari Tema Tseesarliku Majesteedi ees sai vabalt ning tema Valijavürstliku Hiilguse nimel rääkida ja trakteerida, ja et ma otsustan ja sõlmin selle minu Armsaima Valitseja volikirja jõul ja mida Tema Valijavürstlik Hiilgus soovib vastu võtta ja kindlalt kinni pidada.

4)Aga mina, kui Saadik, rääkisin konverentsil, et ma sellel ja kõigil läbirääkimistel esinen mitte ainult oma Valitseja Valijavürsti eest, aga ka tema pärijate ja järeltulijate eest, milliseid tulevikus temale Jumal kingib ja ka järgmiste Valijavürstide eest, selle sama voli jõuga, milline on minule antud, töötada ja vanduda Pühal Evangeeliumil ja ma tahan oma käega kinnitada, et kõigest sellest hakatakse kindlalt ja rikkumatult sajandeid kinni pidama.

Ja praegu, mina Saadik Jonas Kasimir parun von Eulenburg, minu armulikuma Valijavürsti ja Valitseja, Valitseja Fridrich Wilhelmi, Brandenburgi Markkrahvi ja Valijavürsti jne käsu järgi ning volikirja jõul, nii nagu see on minule antud isiklikult ja pitseeritult Tema Valijavürstliku Hiilguse poolt.

Suurriiklikuma Suure Valitseja Tsaari ja Suurvürsti Aleksei Mihailovitsi, kõik suured ja väikesed ning valged Vened., Isevalitseja, Tema Tseesarliku Majesteedi lähima Bojaari ja Allinna Asevalitseja Semen Lukianowicz Streznew ja Kantsler Larion Lopuhini ees, selle lepingu suhtes kõiges, mida ma rääkisin, sõlmin ja oma käega kinnitasin ja tema Brandenburgi Valijavürstliku Hiilguse jt. pärijate ning järeltulijate eest, kes tulevikus võivad olla temale Jumala poolt kingitud ja neile järgnevate Valijavürstide hinge eest, töotan Pühal Evangeeliumil, et hakkam neist kõigist kindlalt ja rikkumatult kinni pidama. Ja ülalmainitud volikirja, mina Saadik, andsin minu armulikuma Valitseja Suure Valitseja Tema Tseesarliku Majesteedi lähimale Bojaarile Allinna Asevalitsejale ja tema Kantslerile Larion Lopuhinile.

See on kirjutatud Suure Valitseja Tsari ja Suurvürsti Aleksei Mihailovitsi, kõigi suurte ja väikeste ning valgete Venede Isevalitseja, Tema Tseesarliku Majesteedi laagris Liivimaal Riia all, maailma loomise 7165 aastal (1656) 22 septembril vana kalendri järgi.

Lehtede alla oli kirjutatud saadiku käega järgmine:

Minu Armulikuima Valitseja, Tema Brandenburgi Hiilguse Valijavürsti poolt oma käega allkirjastatud, Jonas Kasimir parun von Eulenburg, Saadik.

Nr. 177.

1687. a. 16 (26) juuni. Berliini konventsioon, milline pudutab saadikute vastuvõttu (II.C.3. № 1250).

((F. Martensi kommentaar.))

Peale 1656 a. Tsaar Aleksei Mihailovitsi ja Suure Valijavürsti Fridrich-Guillaume vahel Liidulepingu sõlmimist toimusid üpris tihedad suhtlused, millised puudutasid peamiselt Rootsit ja

Poolat, kellega sõdisid kord Venemaa, kord Brandenburg. Kohe, peale Liidulepingu allkirjastamist, Tsaar Aleksei Mihailovits, olles sõjas Rootsiga, palus Brandenburgi valijavürsti olla vahendajaks nende ja Karl Gustavi ((Charles Gustave)) vahel. Tsaar nõustus viivitamatult rahu sõlmima, kui kuningas annab temale kogu Liivimaa. Valijavürst võttis enesele vahendaja rolli ja 20 novembri 1656 aasta kirjaga, teavitas Tsaari, et Rootsi kuningas on Venemaaga, Frederic Guillaume vahendusel, rahu sõlmimisega nõus ja teeb ettepanku koraldada Memelis või Goldingenis volinike kongress.

Kuid tegelikkuses olid Brandenburgi Valijavürsti vahendus-teened üpris kahtlase iseloomuga. Moskvas oli alust arvata, et Valijavürst kaldub pigem Rootslaste poolele, kellega konflikti sattumist ta kartis. Tsaar pidi temale menutama Liidulepingut ja nõudma, et ta ei annaks Rootsi vägedele soodustusi. Kuidas see, ka ei olnud, kuid on teada, et Venemaa ja Rootsi volinike kongress toimus 1658 aastal Narva all ja alles 1661 aastal sõlmiti Venemaa ja Rootsi vahel rahu, minnes mööda Brandenburgi Valijavürsti igasugusest vahendustegevusest ning tingimustel, millised ei olnud kaugeltki Tsaar Aleksei Mihailovitsile soodsad. (Vt. Soloviev, Histoire t. XI, p. 101 et suiv. Соловьёва История, т. XI, стр. 101 и след.)

Venemaa suhetes Poolasse Tsaar Aleksei Mihailovits samuti ei kohanud Brandenburgi Valijavürsti poolset sellist kaastegevust, millist ta lootis endal õigust omada sõlmitud Liidu jõul.

1658 aasta jaanuaris saabus Moskvasse erakorraline Brandenburgi saadik Borrentin, tuues kaasa Valijavürsti 9 oktoobri 1657 aasta kirja, millises teavitati Tsaari Brandenburgi ja Poola vahel sõlmitud igavesest rahust ((St. Leping on tähtajatu)). Seejuures Valijavürst lisab, et selle rahulepingu jõul (19 september 1657.a.), ta vabanes alatiseks igasugustest alamlikest suhetest Poola troonile, ja selle suure eesmärgi saavutamise eest on ta eelkõige tänuvõlgu Moskva Tsaarile. Peale selle, nõupidamistel Vene Tsaarile lähimete bojaridega, väitis Brandenburgi saadik mitmeid kordi, et Valijavürst hakkab alati olema Tsaarile ustav ja on alati valmis teda toetama oma sõja-jõududega. Vähe sellest, saadik rõhutas Tsaari kiireimale Poola troonile valimisele, kinnitades, et Valijavürst soovib seda siiralt ja kardab, et Poola troonile ei olnud valitud tsesar, kelle poolel asuvad paljud Poola suurnikud. Kuigi on olemas piisavalt vettpeidavad põhjused, millised sunnivad kahtlema viimase soovi siiruses, ikkagi Tsaar Aleksei Mihailovits ei saanud seda avaldust vastu võtta mitte teisiti, kui tänulikkusega. (Vt. Ranke, Zwölf Bücher Preussischer Geschichte, Bd. I, S. 257).

Seejuures Moskva suhted Poolasse muutusid keerumamaks üha enam ja enam ning sundisid Tsaari varsti Rootsiga asju lõpetama. Kui aga Venemaa ja Poola vahel puhkes sõda, siis Tsaar saatis viivitamatult Berliini stolnik ((lauaülem)) Nesterovi, tehes talle ülesandeks kallutada oma poole Valijavürst ja et ta astuks Poola vastu relvile. Kuid valijavürst vastas (28 augusti 1658 a. kirjaga) nõnda põiklevalt, et ei jätnud mingit kahtlust selles, et ta jääb niivõrd neutraalseks kui võrd seda asjaolud lubavad. Tsaar Aleksei Mihailovits pidi kandma oma enda õlgadel kogu Poolaga peetud kolmeteistkümne aastase laastava sõja raskust. Kuid ikkagi ta jäi veendumusele, et Venemaa ja Preisimaa huvid on kuni sellise määrani solidaarsed Poola suhtes, et nende vastastikune abi ja liit on täiesti loomilik ja hädavajalik. Kui aga, lõpuks, sõlmiti 1667 aastal Androussovi traktaat ((traite d'Androussov, Андрусовский трактат)), pöördus Tsaar Valijavürsti poole uue palvega, et ta oleks Tema ja Poola vahendajaks, et sõlmida lõplik rahu. Arusaadavalt väljendas Valijavürst jälle oma rahulolu ja teatas oma nõusolekust võtta vastu selline austav ettepanek. (Valijavürsti 22 augusti 1667 aasta kiri).

Ülalesitatust võib järeldada, et Moskva ja Berliini vahelised suhted toimusid pidevalt, kuid neil ei olnud mingeid märkimisväärseid tulemusi. Muideks, kui võtta arvesse neid suuri probleeme, millistega tuli Suurel Valijavürstil võidelda, et seada kindlatele alustele oma enda riigi poliitiline iseseisvus, kui siis meenutada tema võitlust Louis XIV ja Rootslaste vastu, millised olid sel ajajärgul tema kõige ohtlikumad vaenlased, siis ei ole endale raske selgitada XVII sajandi kuuekümnendate aastate kestel Moskva valitsusega peetud diplomaatiliste läbirääkimiste kahvatust. Need läbirääkimised mitte ainult ei viinud mingite uute rahvusvaheliste traktaatide sõlmimisele, vaid isegi viitasid juba sõlmitud kohustuste täpsema kohustuslikkuse määratlemise äärmisele vajadusele. Sellise hädavajaduse teadvutamine sai vähehaaval valdavaks nii Moskvas kui ka

Berliinis. Brandenburgi Valijavürst hoiatas Tsaari pidevalt uue suure saatkonna saabumisest, et taaskinnitada juba sõlmitud akte, aga Tsaar vastas pidevalt, et ta võtab oma liitlase saadikud auavaldustega vastu.

Eriti tunnetavaks sai Brandenburgi Valijavürstiga uue liidu sõlmimise vajadus 1672 aasta alguses. Suur võitlus Venemaa ja Poola vahel, milline lõpetati Androussowi „lõpuleviimisega“, kõrvaldas alaliseks Moskva riigile mingi poolakate poolse ohu. Kolmeteistkümne aastane poliitiline ja religioosne sõda tõi päevavalgele Poola sisemise jõuetuse ning lagunemise seisundi. Ainuti, vahetuks Venemaa ja Poola vahelise sõja lõpetamise põhjuseks oli Türgi ja tatari vägede kallaletung Poola valdustele. 1672 aastal nad ületasid Doonau ja varsti oli Kamenetsi kindlus Türklaste poolt, sultani enese juhtimisel, vallutatud.

On mõistetav see õuduse tunne, millisega võeti Moskvast vastu „busurmanide“ ((„vallutajate“, „conquerante“, „бусурмановъ«)) võidukas pealetung. Tsaar kutsus nõuppidamiseks kokku kõrgema vaimulikkonna, bojaarid ja duuma liikmed ning küsis: mida teha? Sõda oli otsustatud ja selle kogu raskus pidi lasuma Venemaal, nõnda nagu Poola ei olnud võimeline Türklastele vastulööki andma.

Kuid Tsaar oletas, et Türklaste ja Tatarlaste poolne oht ähvardab mitte ainult Venemaad, vaid ka Lääne Euroopa riike. Seepärast ta pöördus abi järgi mitte ainult Saksamaa Keisri, vaid ka Brandenburgi Valijavürsti poole.

Lõpuks, 1673 aasta novembris jõudis Moskvasse ammu oodatud Brandenburgi saadik, kes pidi korda ajama kõik lahendamata küsimused. Selleks saadikuks oli Joachim Skultet. Juba esimesel audientsil, esitades oma volikirja, saadik teatas, et Valijavürst on valmis vägedega, Türklaste vastu, abi osutama. Ainult ta tahab eelnevalt teada: kui-palju vägesid peab saatma appi Poola kuningale? Kunas? Kuipalju vägesid paneb välja Tsaar? Kas Varssavis tuleb kokku Tsesari, Tsaari, Rootsi ja Poola kuningate volinike kongress, et arutada ühiste Türklaste vastaste tegutsemiste kava? Kõigi nende küsimuste lahendamise eesmärgil käskis Tsaar Aleksei Mihailovits bojaar Artamon Sergejevits Matvejevil ((Artamon Serguievitch Matveiev, Артамон Сергеевич Матвеевич)) ja teistel nimetatud duuma inimestel pidada nõupidamisi Brandenburgi saadikuga. Need nõupidamised kestsid mõned päevad ja viisid, lõpuks, 4 detsembril alljärgnevale kokkuleppele. Brandenburgi saadiku poolt esitatud küsimustele vastasid Venemaa volinikud. Lõppude-lõpuks oli koostatud akt, millised sisaldasid eneses seitset küsimust koos neile vastavate vastustega. Kuigi see akt oli allkirjastatud läbirääkimistel volinike poolt, ikkagi see ei kujuta endast kohustuslikku rahvusvahelist lepingut. See on pigem protokoll, milline konstanteerib toimunud läbirääkimiste sisu. Kuid pidades silmas selle vaieldamatut tähendust, me esitame selle üksikasjad.

1) Valijavürst, kui „lähim liitlane ja naaber“, lubades Tsaarile oma abi, soovib teada, millist edu omas teiste riikide poole Poolale Türgi sultani vastase abi saamise pöördumine?

Vastus: Valitseja, võtnud tänutundes vastu Valijavürsti kaastunde Poolat ähvardava ohu suhtes, annab teada, et ümbritsevad õukonnad, kelle poole ta, Valitseja, oma vennalikus sõpruses ja armastuses, ja mitte lepingute kohustuste tõttu, saatis oma saadikuid Poolale abi andmise ettepanekuga, kõik vabandasid end võimetusega abi osutada, väljaarvatud „Rotsi“ (Rootsi) kuningas ja tema valijavürst.

2) Ja palub Valijavürst valgustada „kindlalt“ end: millisel viisil Valitseja kavatseb pidada türklaste vastast sõda et lükata tagasi sultani poolne Poola alistamise taotlus?

Vastus: Valitseja kirjeldas üksikasjalikult kõiki türklaste ja tatarlaste ((NB! Tekstis on rahvuste nimed suure tähega, kuna siis samastusid need vastavate riikide nimega. Praegu aga kirjutatakse rahvused väikese tähega. Võimalik, et mõtte järgi tuleks neid kui riikide nimesid, suure tähega kirjutada. Kasakaid mainides Zaporoziet prantsuskeelses tekstis ei mainitud. Kogu tekst on selliseid erinevusi täis. KL.)) vastu saadetud Zaporooze kasakate ja kalmõkkide kangelastegusid, kes laastasid suure hulga tatarlaste asumeid ja hävitasid tatarlasi Aazovi ning Perekopii all. Praegu aga otsustas Tsaar samuti anda tugevat sõjalist abi Poola kuningale.

3) Kuhu, kunas ja kuipalju Vene vägesid sõjakäigule saadetakse?

Vastus: kohast, ajast ja vägede arvust on juba üksikasjalikult räägitud esimeses artiklis. ((?, Pigem teises. KL.))

4) Valijavürst, saanud teada kõigist neist asjaoludest, käseb kõigil oma vägedel koguneda Preisimaalt „ühte kohta“, selleks et omada võimalust Poolale kiireima abi andmiseks.

Vastuseks oli öeldud, et kõik see hakkab sõltuma Valijavürsti enese tahtest, nii nagu see oli juba ülalpool räägitud.

5) Tulevasele Poola Seimi istungile sõidavad Tseesari, Rootsi ja Valijavürsti saadikud. Kas Tsaar suvatseb ka oma Saatkonda saata?

Vastus: Poolas asub Venemaa resident, kes ei jäta teatamast sellest, milline kokkulepe tehakse Poolale osutatava abi suhtes välisriikide saadikute vahel.

6) Valijavürst „pärib alandlikult ja meeldivalt“, et tema Riiklike kirjade saatmisel oleks neile alati lisatud nende tõlge saksa või mingis teises keeles.

Vastuseks teatati, et pidades silmas sõprust ja armastust Tema Valijavürstlikku Hiilgusesse, käskis Valitseja saata kirjade juures ka nende tõlged ladina- ning saksa keelde.

7) Lõpuks Valijavürst kordab „oma alandlikku palvet“ tagastada tema asevalitsejale, endisle Preisimaa prints Radziwyle, kohad, millised läksid Androussowi rahu alusel Venemaa valdusesse ja kuuluvad printsi „väikesele alaealisele“ Valijavürsti hoolekande all olevale tütrele.

Vastuseks oli lubatud, et Androussowi lepingute kinnitamisel Poolaga Valitseja ei unusta seda asja.

Sellised olid artiklid, millised olid antud Brandenburgi saadikule Skultetile, kes sõitis 7. detsembril Berliini tagasi.

Need artiklid olid samuti kiidetud heaks Suure Valijavürsti poolt, kuid, nii nagu varsti ilmnes, jäid need ikkaga osaliselt ellu viimata. Brandenburgi Valijavürst ei saanud Türklaste vastast abi osutada, kuna sattus varsti saatuslikku ning ohtlikku Prantsusmaa ja Rootsi vastasesse sõtta. 1675 aasta aprillis ((Sel ajal algasid-jätkusid sõjad aprillis ning need lõppesid-katkesid oktoobris.KL.)) sõitis Moskvasse Brandenburgi kuller, tuues kaasa tungiva palve, osutada Valijavürstile viivitamatut Rootslaste vastast abi, kes „ilma mingisuguse põhjusega“ ründasid ta maad. (Valijavürsti 3 veebruari 1675 a. kiri.). Sama aasta augustis sõitis teist korda kohale Skultet, kes, pidanud nõu A. S. Matvejeviga ((A. S. Matweiew, A.C. Matveeb)), kõige energilisemal viisil rõhutas, oma liitlasele, kes langes Rootsi kuninga poolse kõige ebaõiglasema kallaletungi ohvriks, Tsaari poolsele abi andmise kohustusele. Brandenburgi saadik püüdis kõigi põhjendustega tõestada, et 1656 aasta Liidulepingu alusel on *casus foederis* ((kohtumise juht)) saabunud. Vähe veel: saadik tõestas samuti, et on saabunud kõige soodsam aeg selleks, et võtta Rootslastelt ära Liivimaa, kogu Ingeri- ja Karjala maad, aga samuti ka Orechka (Noteburg) ja Rougodew (Narva) koos nende maakondadega. See sama ettepanek oli korratud samuti Tsaar Fedor Alexeiewitchile 1677 aastal Brandenburgi saadiku Hesseni poolt, kes püüdis Moskva valitsusele tõestada, et kui ta ei kasuta ära neid soodsaid asjaolusid, et anda Rootslastele otsustavaid hoope, siis tulevikus võib Rootsi muutuda veelgi ohtlikumaks naabriks.

Kuid Moskva valitsus ei täitnud Valijavürsti nõudmisi ja ei pidanud võimalikuks teostada Rootsi valdustesse sissetungi. Kui aga meenutada Venemaa sisemist seisukorda Aleksei Mihailovitsi ajal ja Fedor Aleksejevitsi valitsemise algul, kui pöörata tähelepanu Moskva riigi täielikule moraalsele ja majanduslikule laostumisele sel ajal, siis Brandenburgi saadikule osutatud külm vastuvõtt osutb täiesti arusaadavaks. Seejuures, ei saa lisamatta jätta, et Valijavürsti võrgutamised ei olnud mitte päris alusetud Rootslaste rünnaku ootamatuse ning ebaõigluse suhtes. Astunud liitu, milline oli suunatud Prantsusmaa vastu, ta pidi ootama Rootsi poolset rünnakut, milline oli sel ajajärgul Versailles õukonna loomulik liitlane. (Vt. Ranke. Zwölf Bücher Preussischer Geschichte, III Buch, IV Capital).

Sellistel asjaoludel on Moskva valitsuse suhtumine Brandenburgi ja Rootsi vahelisse sõtta täiesti arusaadav. Moskva säilitas neutraalsuse. Tõsi, Moskva valitsus pöördus Stockholmi poole Brandenburgi Valijavürsti vastase sõjalise tegevuse lõpetamise ettepanekuga, kuid ta sai vastuseks, et Valijavürst ise kutsus selle sõja esile. Lõpuks, kui Brandenburgi saadikud rõhusid Moskva poolsele Rootslaste, kelle võimsus on temale üpris ohtlik, nõrgendamise kohustusele, siis Tsaar Aleksei Mihailovits väitis vastu, et käesoleval ajal ei ole temal midagi neist oma naabritest karta. Alates Moskva troonile Fedor Aleksejevitsi tõusmisest pidi Brandenburgi Valijavürst, tema

võitlusel Rootsiaga, loobuma igasugusest Tsaari poolsest tegusa abi saamisest.

Paraleelselt nende poliitiliste läbirääkimistega käisid pidevad vaidlused saadikute vastuvõtmise ja ärasaatmise etiketi rikkumiste kohta. Juba ülalpool me viitasime erilisele tähendusele, milline on meie poolt käsitleval ajajärgul omane diplomaatilisele etiketile. Tsaar Aleksei Mihailovitsi valitsemise lõpujärgus kerkisid üles saatkonna õiguste küsimused, milliste õigel lahendamise mõjutab vahetult diplomaatilisi suhteid.

Samal päeval (4 detsembril 1673 aastal), kui Brandenburgi saadik Skultet sai kätte tema poolt saadetud küsimustele ülalmainitud vastused, oli Saadikute komitee käsuga saadetud Novgorodi järgmise sisuga käsk: nüüdsest peab Venemaale tulevate Brandenburgi saatkondi, saadikuid ja esindajaid kohtama piiril pristaavi poolt nõnda, et väljutakse regedel või laskudes hobustelt enne Brandenburgi saadikuid ja austuse avaldamiseks tuleb sõita nendega koos vasaku käe poolel. Samasugust auavaldust tuleb neil samamoodi osutada Moskvast.

Kuid eriti suured olid arusaamatused Brandenburgi Valijavürsti poolset Moskva saadikute vastuvõtul. Moskva saadikud olid tavaliselt kalgid juhtudel, kui nende arvates, Tsaarile ei osutatud tema väärset austust. Nende pretensioonid välisriikide valitsejate vastu ei olnud tihti kaugeltki kooskõlas selle riigi õiguste ja tavadega, milliste poolt nad olid saadetud. Sepärast Moskva saadikute „upsakas“ ja „väljakannatamatu ülbus“ muutusid XVII sajandi Lääne-Euroopas kõnekäänuks. Ainult Moskva saadik keeldus järsult võimsa Türgi sultani eest põlvitamise eest.

Brandenburgi saadetud Moskva saadikud ei pidanud paljaks esitada selliseid nõudmisi etiketi suhtes, millistega Valijavürstid ei soovinud nõustuda.

Nõnda oli mais 1682 aastal Berliini saadetud Suursaadikute kolleegiumi käsuga, et teatada Tsaar Fedor Aleksevitsi ((Федора Алексеевича)) surmast ja Peter Aleksejevitsi ((Петра Алексеевича)) troonile asumisest, kantseleikirjutaja Dmitri Simonovski ((Дмитрий Симоновский)). Simonovski oskas tekitada Brandenburgi Valijavürsti enese vastu suure rahulolematuse. Ta vaidles poolteist tundi Valijavürstiga selle üle, kus ta peab püsti tõusma kui mainitakse Tsaari nime; ta nõudis, et Valijavürst võtaks pidevalt peast mütsi, kui nimetatakse Tsaari nime; ta keldus Valijavürsti käe suudlemisest ja tema terviseks napsu võtmisest sellel alusel, et Valijavürst ei ole kroonitud isik. Vähe veel sellest: Simonovski nõudis veel tungivalt seda, et temale oleks esitatud vaid sellised küsimused, millistele ta juba eelnevalt väljendab oma nõusoleku.

Brandenburgi Valijavürst ei pidanud sellistest tingimustest kinnipidamist võimalikuks. Seepärast Simonovski sõitis Berliinist ära, olles väärimate ärasaatmise audientsi. 1688 aastal Suure Valijavürsti järeltulija, Fridrich III, esitas Moskvast formaalse Simonovski vastase kaebuse, nõudes tema karistamist tema jämeda ja solvava käitumise eest.

Moskva valitsus aga ei saanud oma sõnumiviijat, kes nõnda kirklikult kaitses oma Valitseja au ning kuulsust, lõpuni hukka mõista. Seepärast vastati Brandeburgi saadikule Tchaplitzkile ((Тchaplitzкy, Чапличу)), kes kaebuse edastas, vastati 18 jaanuaril 1689 aastal Tsaari nimel, et „kuller“ Simonovski peab nõudma Valijavürstilt, Valitseja tervise järele pärides, seista paljastatud peaga ja mitte lähima kaudu anda küsimusi, ja seepärast ta väärribki vabandust; kuid, et ta keeldus Valijavürsti terviseks napsu võtmist, siis selle eest on kästud teda karmilt karistada, saates ta saatkonna kantseleist ära kaugesse linna asumisele“.

Nii lõppes huvitav episood kuller Simonovskiga. Kuid veelgi tähelepanuväärsem on teine juhtum, milline puudutab diplomaatilise esindatuse enese korda. Suur Valijavürst tegi katse omada oma alalist esindatust Moskva õukonna juures ja tagada sellisel viisil alalised ja otsesed diplomaatilised suhted.

1675 aastal saabus Moskvasse, Skulteti kaaskonnas, Brandeburgi ametnik Herrman Hessen. Peale Peale esimese ärasõitu andis Hessen Brandenburgi Valijavürsti Saadikute komitee 31. detsembri 1675 aasta käsukirja, millise alusel ta akrediteeritakse Valijavürsti agendina Moskva õukonna juurde. Tsaar Aleksei Mihailovits suri, tunnistamata Hessenit sellel ametikohal. Tsaar Fedor Aleksejevitsi valitsemise ajal, jäi Hessen Moskvasse kui Brandenburgi diplomaatiline agent.

Ainiti esimese Preisimaa alalise esindaja tegevus Moskvast ei kestnud kaua. Kui Hessen, 13 novembri 1676 aasta audientsil, esitades Tsaarile Valijavürsti 9 oktoobri volikirja, ta palus luba jääda ka edaspidi Venemaale, nii nagu valitsus ei pidanud saatkonna Moskvasse saatmist sobivaks. Kuid

Tsaar Fedor Aleksejevits teatas Hessenile, et ta ei näe Valijavürsti alalise agendi Moskvast viibimiseks olevat mingit vajadust. „Kuna“ lisas Tsaar, on nüüd seatud naaberriikidega otseste suhete pidamiseks postiteenistus ja Valijavürst võib seda kasutada kirjade kiireks saatmiseks“. Mitte mingid Hessenil esildised, ei mingeid tema palved ei võetud kuulda ja 14 detsembril ta oli sunnitud Moskvast ära sõitma.

Selline Venemaa õukonna juures alalise saatkonna asutamise katse ebaõnnestumine ei muutnud kuigivõrd Valijavürst Fridrich Guillaume otsust saavutada endale seatud eesmärk. Kui oletas ta, Moskva õukonna juures asub alaline Poola Vabariigi ((Pologne sejourne, Речь Посполитой)) resident, siis miks ei või seal olla Brandenburgi Valijavürsti resident? Järgmise aasta Augustisilmus Hessen uuesti Moskvasse, kui Brandebourgi saadik. Valijavürsti 16 mai 1677 aasta kirjas, milline esitati audientsil Tsaarile, korratakse uuesti palvet, et Hessenil lubataks Moskvasse jääda. Valijavürst tõestab, et postisuhted on liiga aeglased ja äärmiselt ebarahuldavad. Seejuures tema sõprus ja liit Tsaariga nõuab pidevat mõtete vahetust ja aegajalt saatkondade saatmine on äärmiselt kulukas ning erakordselt tülikas. Pidades silmas neid kaalutlusi palub Valijavürst uuesti Hessenile Moskvasse jäämiseks luba, lisades, et Hessen hakkab elama oma enda rahade arvelt. See lisa omas sel ajal suurt praktilist tähtsust, kuna tavaliselt võõramaalaste saatkondi tavaliselt omal kulul ei peetud, vaid need olid selle riigi valitsuse kulul, millisesse nad olid mingi ülesandega saadetud.

Kuid kõik need kaalutlused ei avaldanud Moskva valitsusele mingit mõju. Hessenile teatati, et „nii temale, agendile Venemaal, ega ka Venemaa residentile Valijavürsti juures ei ole miskit mõtet ja isegi saatkondade saatmisel, et kinnitada ja uuendada nende vana sõprust ja armastust Valijavürstiga, sest kõik see on asutatud juba nende Valitsejate vahel kirjadega“. (Vt. Tsaar Fedor Aleksejevitsi 16 jaanuari 1678 aasta vastukiri.) Seejuures oli juba jälle teatatud Hessenile, et kõige parem on suhelda kirja teel. Pidades silmas sellist otsustavat Hessenile Moskvasse jäämise loast äraütlemist, ei jäänud tal midagi muud üle, kui lahkuda Moskva riigi pealinnast – mida ta ka tegi veebruarikuu alguses.

Kuid Suur Brandebourgi Valijavürst ei olnud veel ikkagi kaotanud lootust võita Moskva valitsuse kangekaelsus. Selle sama 1678 aasta detsembris saabus Hessen kolmas kord Moskvasse. Esmalt ta piirdus Valijavürsti hiilgavatest võitudest Rootsi üle teatamisest, kellelt ta võttis ära Pommerimaa ja Stralzundi linna ning Rügeni saare. Lootes Tsaarile selliste oma Valitseja hiilgavate võitude kaudu avaldatud muljele, palus Hessen uuesti Moskvasse jäämise luba, et pidada alalisi diplomaatilisi suhteid. Kuid ta sai uuesti otsustava äraütlemise osaliseks, milline sundis teda Moskvast lahkuma juba 1679 aasta alguses.

Peale seda kolmandat äraütlemist pidi Brandenburgi Valijavürst, kuigi ajutiselt, loobuma sellest mõttest, et omada Moskvast oma alalist esindajat. Tõsi, 1683 aastal kirjutas Hessen Saadikute kolleegiumi kirjutajale Viniusele, et ta sõidab uuesti Moskvasse, muu-seas, et esitada kaebus Simonovski peale, kuid ei ole teada, kas ta ka tegelikult oli neljas kord Moskvast. Ülalesitatud andmete alusel võib arvata, et Hessen ei oleks jätnud seda oma eelmise algatuse võimalust kasutamata.

Kõik ülalesitatud asjaolud on igal juhul, näitlikud tõendid sellest, millises hapras seisundis asus XVII sajandi lõpus nii diplomaatiliste läbirääkimiste kord ise ja ka selle formaalsed tingimused. Sellise korra parandamise äärmist hädavajadust ja et hoida ära Simonovski loo kordumine, tunnetati eriti tugevalt Berliinis. Seepärast, kui Saadikute kolleegiumi kantseleikirjutaja Vassili Posnikov ((Vassily Posnikoff, Василий Посниковъ)) saabus 1687 aastal Berliini, et teatada Moskva ja Poola vahel igavese rahu sõlmimisest, oli päevakorda võetud erakordselt vaidlustatud saadikute ja esindajate vastuvõetu etiketi küsimus.

Peale üpris tuliseid vaidlusi koostati ja allkirjastati alljärgnev leping. Kui selle lauseid võrrelda Simonovski pretensioonidega, milliseid tunnistas Brandenburgi Valijavürsti poolt tema au riivavaks, siis ei saa jätta jõudmata sellisele järeldusele, et selles lepingus, vastupidi, tunnistas Valijavürst ise end Moskva kulleri ülbuse suhtes süüdi olevaks.

Kirjandus:

(Vt. Soloviev. Histoire t. XI, p. 101 et suiv. Соловьева История, т. XI, стр. 101 и след.) ((Lk. 21))

(Vt. Ranke. Zwölf Bücher Preussischer Geschichte, Bd. I, S. 257). ((lk.22))

(Vt. Ranke. Zwölf Bücher Preussischer Geschichte, III Buch, IV Capital).

*

((Vasakus veerus saksakeelne tekst.))

Hiilgaivama ja Suurriikilikuima Suure Valitseja, Jumala Armust Tsaaride ja suurvürstide Johann Aleksejevitsi, Peter Aleksejevitsi ((Johann Alexeiewicz, Peter Akexiewicz, Ионна Алексеевича, Петра Алексеевича)) kogu suure ja väikese ning valge Vene Isevalitseja jne., jne., jne., nende Tseesarliku Majesteedi ja sünninimega Vasili Timofeievits Posnikov ((Wasily Timofeiewicz Posnikof, Васильемъ Тимофеевичемъ Посниковымъ))

Hiilgaivama Vürsti ja Valitseja Frederich Wilhelmsi ((Фредерика Вильгельма)) Brandeburgi Markkrahvi jne., jne.,

Meie, Tema Hiilgaivama lähimad duuma inimesed Ober Hoffmarschallet, Sõjaminister Commissario ja Schloshauptmann, Hr. Joachim Ernst von Grumkow, Hr. Franz von Meinders ja Hr. Paul von Fuchs ((Обръ-Гофъ-Маршалокъ, Ефимъ Ернстъ фон-Грумко, Францъ фон-Мейндерсъ, Пауль фон-Фуксъ.)). Sellest tekkinud raskusest, milline sellele Hiilgaivatest ja Suurriiklikest suurtest Valitsejatest nende Tseesarliku Majesteedi ülalmainitud Saadiku Tema Valijavürstliku Hiilguse juurde saatkonnaga saabuva, aujärgu järgi selle ta saatkonna saabumisel ja ärasaatmisel. Ja nende Tseesarliku Majesteedi kirjad Tema Valijavürstliku õukonna juures millised tema Hiilguse pooltelt tehti tema Tseesarliku Majesteedi saadikuga rääkides, otsustasid eelnevalt, nõnda, et see raskus oleks välja juuritud ning saatkonna aujärkus, nii selle praeguses olus alljärgnevalt kirjeldatud lausete järgi tegutsemiseks, aga ka tulevikus muude nende Tseesarlike Majesteetide saadikutele ja kulleritele tegevusjuhendiks ning et tema Valijavürstliku Hiilguse ja temale järgnevate Valijavürstidele oleks mainitud probleemid enam kallale ei kipuks, täpselt samuti see nende hiilgus ja suurriiklik suur Valitseja nende Tseesarlikest Majesteetidest, omavad Hr. Jumala enese poolt antud ülikõrget aujärku, millist nad suured Valitsejad kõigi ümbruskonna suurte Valitsejatega arvestama hakkavad nende juures Hiilguste Valijavürstide vastuvõtmisel, kui praegu eksisteeriva saatkonna nii ka tulevikus tulevaste saatkondade puhul Valitseva Valijavürsti poolt ja temale järgnevate Valijavürstide poolt valvsalt alati järgitud oleks sajandeid muutumatult, milleks on alljärgnevalt lausetes kujutatud see, millisega see on selle tulevikus rikkumatuks muutmiseks kindlalt sisult kirja pandud, meie tema Hiilguse Valijavürsti ülalmainitud lähimad kogu liikmed tema Hiilguse nimel kohustuslikuks kirjutatud ja tema pitsatiga kinnitatult ta saatkonnale anti saabumisel need juhised üle.

1.

Kui Hiilgaivamatest ja Suurriiklikumatest Suurtest Valitsejatest nende Tseesarlike Majesteetide saadik või kuller, sisenedes sellesse kotta, millises hiilgaivam Valijavürst hakkab olema, peab saatkond küsima nende Tseesarlike Majesteetide, suurte Valitsejate tervise järgi, aga tema Valijavürst tervitab, siis Hiilgaivam Valijavürst, Saatkonna poolt nende Tseesarliku Majesteeti ning tema täielikku tiitlit nimetades, seistes, võttes mütsi peast, kuulates algusest lõpuni, paljastatud peaga.

2.

Samuti, samas pärib Hiilgaivam Valijavürst siis suurte Valitsejate, nende Tseesarlike Majesteetide tervise järgi, mil küsides, mainites Tseesarlikku Majesteeti täieliku nime ning tiitlitega,

seistes samas, ilma peakattetta, paljastatud peaga.

3.

See neist Hiilgustest ja Suurriiklikest Suurtest Valitsejatest nende Tseesarliku Majesteedi privilegieeritud kirjadest, millisena see saatkonna aujärgus, saadiku või kulleri käte kaudu esitatakse, siis see tuleb Hiilgaivama Valijavürsti poolt vastu võtta oma kätega, seistes katmata peaga.

4.

Samuti peab käituma samas aujärgus saatkonda puhul, et kui Hiilgaivam Valijavürst saadikut või kullerit kutsub oma kätt suudlema ja et see sõna võib olla tähelepanuta jäetud, aga austusavaldus võib olla siis sõnaline: kas Hiilgaivam Valijavürst suvatseb saadiku või kulleriga kohtuda ja nõnda ka tegutseda.

5.

Aga kui saadetud saadik saabumisel ja temale ülesandeks tehtu täitmisel, aga kuller, saabudes ja peale kirja Hiilgaivamale Valijavürstile üleandmist, ka siis hiilgaivama ja Suurriiklikuma suure Valitseja, nende Tseesarliku Majesteedi suhtes kummardub ja käseb temale terviseid saata ja suvatseb kirja saata, tehes seda seistes ja paljastatud peaga, ilma mütsita, ja saadiku või kulleriga kohtudes peab kõiges käituma sisuliselt nõnda, nii nagu on sätestatud ülalpool esitatud lausetes, ilma et selles midagi muudaks.

6.

Aga Tema Hiilgaivama Valijavürsti neile saadikutele, kes kunagi saabuvad Moskvasse, Valitsevasse suurde linna ja siis võetakse vastu Hiilgaivama ja Suurriiklikuima Suure Valitseja nende Tseesarliku Majesteedi Hiilgaivama Monarhistliku trooni ees ja seda nii nende saabumisel kui ka ärasõidul, toimitakse muistse tava järgi, nii nagu neid varemgi vastu võeti.

See on kirjutatud saksakeelse kirja kinnituseks, millist oli, siis puuduva tõlgi tõttu, sõnasõnaliselt esitada võimatu, ja seepärast me tema hiilguse ülalmainitud saadiku lähedased duuma inimesed, need, punktidesse sõnastatud laused, võttes neid kokku üheskoos saksakeelse tekstiga ühte, nõoriga seotud vihikusse ja et tunnistada edaspidiseks selles sisalduva tõeseks, rikkumatuks ja püsivaks, millisteks nad oma jõult kinnitasime oma pitsatitega, aga selleks et selles saksakeelses kirjas peale sõnastuse tõlke järgi pöördutakse, on muskit muud ja see tuleb välja jätta, selle kindluseks ei arvestata.

See garantii on antud Tema Hiilguse Valijavürsti poolt Berliini linnas, maailma loomise 7196 aastal aga Jumala poja sõna kehastumise 1687 aasta 16 juunil.

V.Grumbkow.	Frans von Meinders.	Грумбковъ.	Францъ фонъ-Мейндерсъ.
(L.S.)	(L.S.)	(M.П.)	(M.П.)
Paul von Fuchs.		Паведъ фон-Фуксъ.	
(L.S.)		(M.П.)	

Nr. 178.

1689.a. 20 jaanuar. Deklaratsioon Brandeburgi valijavürsti alamate Arhangelskisse kauplema sõitma lubamisest. (П.С.3. № 1330).

№ 179.

1689.a. 21 jaanuar. Deklaratsioon, milline antud Preisimaa saadikule, lubades tal sõita Venemaale ja asuda elama prantsuse evangelistidest emigrantide juurde. (II.C.3. № 1330).

№ 180.

1689.a. 28 jaanuar. Deklaratsioon, milline antud Preisimaa saadikule, lubades Brandeburgi valijavürsti alamatel sõita kaupadega Smolenski ja Pihkvasse.

*

((F. Martensi kommentaar)).

1688 aasta novembris saabus Moskvasse uue Valijavürsti Fridrich III erakorraline saadik Jean Chaplitz ((Иванъ Чапличъ)). Olles Tsaaride poolt üpris meelitavalt vastu võetud, püüdis Chaplitz kasutada ära uue Moskva valitsuse soodsat meeleolu, et lahendada küsimusi, millised olid mõlemate õukondade vaheliste läbirääkimiste alaliseks asjaks.

Tsaaride loal sai ta novembri lõpus ja kogu detsembri kestel, aga ka 1689 aasta jaanuari alguses, pidada mitmeid nõupidamisi Venemaa volinikega. Neil läbirääkimistel tõstatas Preisimaa saadik jälle Moskva õukonna juures viibiva Preisimaa alalise saadiku küsimuse. Kuid ka sel korral Berliini soov ei saanud tunnustust, kuna Valijavürsti kirjas ei olnud selle asja (!) kohta miskit mainitud. Mitte enam edukamalt lõppes teine Preisimaa saadiku poolt tõstatatud asi.

Ülalmainitud 1687 aasta leping määratleb üksikasjlikult etiketi, milline on Brandeburgi Valijavürstile Moskva saadikute vastuvõtul kohustuslik. Kuid selles ei öelda miskit auavalduste kohta, millistele on õigus Valijavürstil enesel. Seda tühikut kavatses saadik Chaplitz kaotada. Ta esitas Saadikute kolleegiumi duuma inimestele nõude, et Moskva Tsaarid, võttes vastu Brandeburgi saadikuid ja pärides nende tervise üle, seisaksid ja võtaksid peast mütsid. Peale seda ta palus, et mõlemate õukondade saadikud oleksid võrdõiguslikud ja et Valijavürstidel ei kästaks mütsi maha võtta. Lõpuks, Chaplitz nõudis, et Tsaar võtaks Valijavürstide kirju vastu seistes.

Sellised nõudmisi pidasid vene volinikud erakordselt jultunuteks ja vastasid Preisimaa saadikule lühidalt: seda ei ole tehtud kellegi suhtes kunagi, ega tehta ka edaspidi.

Saanud lüüa neis kahes – meie vaatepunktist teisejärgulistes, kuid erakordselt tähtsates, XVII sajandi arusaamade alusel – küsimustes, õnnestus saadik Chaplitzil saavutada väga häid tulemusi temale pandud teiste ülesannete täitmisel. Sõprust silmas pidades, milline on kakssada aastat „paigal püsinud“ Moskva riigi ja Brandeburgi õukonna vahel, palus saadik võtta vastu temaga kaudu Valijavürsti poolt saadetud kingitused, ja et neid ei lükataks tagasi, nii nagu seda on tehtud varem kaks korda. Samuti ta lubas, et Valijavürsti nimel, osaleda kõigi jõududega kristliku maailma vaenlaste- türklaste ja tatarlaste - tagasi tõrjumisel. Peale selle viitas Chaplitz tagakiusamisele, milline algatati Prantsusmaal ja Inglismaal katoliiklaste poolt luterlaste vastu. Pidades silmas seda, et Venemaa on juba ammu ajast peale osutanud kaitset evangeelse usu tunnistajatele, Preisimaa saadik „paludes „alandlikult“, et Prantsusmaalt ja Inglismaalt välja aetud protestantidele oleks avatud pääs Venemaale ja et neil oleks lubatud nende usukommete vaba teostamine. Brandebourgi valijavürst, omalt poolt, kohustus tagada kõikidele õigeusklikele jumalateenistuste ja usutunnistuse

vabaduse, kes elavad Leedus maadel, millised kuuluvad Radziwyli vürstlikule õukonnale.

Lõpuks tõstatas Preisimaa saadik küsimuse, millisel oli suur praktiline ja poliitiline tähtsus. Ta palus lubada Valijavürsti alamatel kaupadega vabalt sõita Venemaa meresadamatesse ja kõikidesse linnadesse. Eriti ta palus lubada Brandebourgi alamaid Arhangelskisse, Pihkvasse ja Smolenski. Mis aga puudutab Brandebourgi alamate kauplemise- ning eraõigusi Venemaal, siis Chaplitz tegi ka sellise ettepaneku, et neile oleks antud need-samad õigused ja privileegid, milliseid juba ammu ajast kasutavad Moskva riigis inglased ja hollandlased. Omalt-poolt teatas Valijavürst oma täielikust valmidusest avada kõigile Moskva riigi alamatele pääs oma enda maadele ja osutada neile igasugust kaitset.

Peale Tsaar Fedor Aleksejavitsi surma annavad uue aja mõjud endast tunda ka laostuvas Moskva riigis. Venemaa poliitilisel horisondil tulevad esile ilmsed uute püüdluste helgid, uue ühiskondliku elu ja suure ümberkorralduste ajajärgu koidiku tunnused.

Vaat miks Preisimaa saadku julged ettepanekud Venemaale prantsuse emigrantide ja Brandebourgi alamate vabaks lubamiseks ei leidnud vähimatki Moskva valitsuse poolset vastuseisu. Isegi vastupidi, saadik sai täieliku rahulduse. 1689 aasta jaanuaris anti temale üle kolm olulist akti, millistega olid avatud Moskva riigi avarad väravad kõikidest seisustest ja igasuguste elukutsetega välismaalastele.

Mitte ainult Preisimaa saadik ei saanud olla rahul oma missiooni tulemustega; nendega oli samuti väga rahul Moskva valitsus. Peale Chaplitz Moskva ärasõitu, 1689 aasta märtsis, Venemaa valitsus tänas Valijavürsti sellise targa ja hea inimese, nagu Chaplitz, saatmise eest.

Selle saadiku poolt viidud kolm riiklikku akti said tulevikus aluseks Venemaa ja Preisimaa kaubanduslikele suhetele. Selles seisnebki nende ajalooline ja praktiline tähtsus.

*

Nr. 178.

Jumala armust, Hiilgaivama ja Suurriiklikuima Suurte Valitsejate Tsaaride ja Suurvürstide Johann Aleksejevitsi, Peter Aleksejavitsi ((Joanne Alexeiwits, Petro Alexeiwits, Иоанна Алексеевича, Петра Алексеевича)) kogu Suure ja Väikese ning Valge Vene Isevalitseja jne., jne..

Meie Tseesarliku Majesteedi, Hiilgaivama Vürsti ja Valitseja Friedrichi kolmanda Brandebourgi Markkrahvi ja Rooma Riigi Arhi-Kammerhärri ((Ers-Kämmerer, Архимонатного)), ja Valijavürst Preussen jne., jne..

Tema Valijavürstliku Hiilguse kaupmestest alamatele, kes soovivad oma kauplemist teostada, saabudes meie Tseesarliku Majesteedi Suurvene Tsaaririikidesse ja Riikide linnadesse, nende ja meie Tseesarliku Majesteedi armulikkusest ja heast rahuldamisest julgustades selleks meie Suvatsust, mistõttu tema Valijavürstlik Hiilgus selles oma soovis meile Suure Valitsejale, meie Tseesarliku Majesteedi, tõi erakorraline saadik koos oma sala-Sekretäri ja Nõuniku Johann Reyher Czaplitziga, kes oli alles, möödunud 23 detsembril Meie Tseesarliku Majesteedi Lähimate Bojaaride ja Duuma kirjutaja ning seltsimeestega vastuvõtul, ja et oleks siduv, tegi ettepaneku kirjalikult, selleks, me Suured Valitsejad Meie Tseesarlik Majesteet suvatses tema Valijavürstliku Hiilguse alamatel kaupmeestel igasuguste kaupadega sõita meie Tseesarliku Majesteedi Suurvene Tsaaririiki, aga nimelt: Arhangelski linna laevade sadamasse Dvinaal ja sarnasel saabumisel ja ärasõidul auga ja väärilt tasudes, saata nagu ja nagu teistes Riikides Välismaalased meie Suurvene Riigi Tseesarliku Majesteedi saabumistesse ja kauplemisse ammu ajast suhtuvad. Aga vastastuikusele ka meie Suurvene Tsaaririigi Tseesarliku Majesteedi kaupmehed igasuguste kaupadega sõidavad Tema Valijavürstlikku Hiilguse käitumine linnas ja nagu ka kauplemise igasuguste vabadustega ja ilm amingi alandamiseta koos igasuguse sellega seotud kaitsmisega;

ja meie Suured Valitsejad, Meie Tseesarlik Majesteet ta Tema Valijavürstliku Hiilguse soov koos meile esitatud ülalmainitud Tseesarliku Majesteedi Lähimate Bojaaride ettekandega, vastu võttes ja kuulates meeldivalt ära suvatsesid seepärast Tema Valijavürstliku Hiilguse tema inimestega meie Suurvene Tsaaririigi Tseesarliku Majesteedi igasuguste oma kaupadega kauplemise soovi

Arhangelski laevade sadamasse sõita ja kaubelda, makstes vastavat maksu ja olla saabudes ja ärasõidul selliselt austatud, nagu teistes ümbruskonna Riikides kaupmehed sinna saabudes hoolikalt kinnitavad ja et tulevikus seda ei muudeta või miskil viisil solvataks, kuid alati seda ülalkuulutatud vabaduste tava nende suhtes ja seda sama austust ja kaitset ning väärkalt au avaldades,

ja selleks käesolevas kirjas milline väljendab Tema Valijavürstliku Hiilguse armulikkust Meie Tseesarliku Majesteedi suhtes, alamad, kaupmehed kindlalt randudes selle laevade kai juures Arhangelski linnas Dvina jõel, kuhu saabudes igasuguste heade kaupadega, makstes vastavat maksu kauplemise põhikirja alusel ja ülalkuulutatud ohutu vabadusega, ja ka meie Tseesarliku Majesteedi alamatele, kaupmeestele, kes soovivad oma kaupadega kaubelda, Tema Valijavürsti Hiilguse linnadesse sõita ja seal vabalt kaubelda ja sellest on neile meie Tseesarliku Majesteedi Käsk teada antud, aga Tema Valijavürstliku Hiilguse kaupmeestele vaba ja ohutu sisse- ja väljapääsu ja endale, ja selleks kästi Tseesarliku Majesteedi Armulikuma Kiri Meie Tseesarliku Majesteedi Saatkonna kantseleist koos meie Riigipitsatiga välja anda.

See on antud välja meie Riigi õukonna poolt, suures valitsevas linnas Moskvas, 20 jaanuaril maailma loomise 7197 aastal.

((... Saksakeelses tekstis 21 jaanuaril. Meie valitsemise 7 aastal.))

Nr. 179.

Jumala armust, Hiilgaivama ja Suurriiklikuima Suurte Valitsejate Tsaaride ja Suurvürstide Johann Alekseevitsi, Peter Alekseejavitši ((Joanne Alexeiwitz, Petro Alexeiwitz, Иоанна Алексеевича, Петра Алексеевича)) kogu Suure ja Väikese ning Valge Vene, Moskva Isevalitseja jne., jne..

Meie Tseesarliku Majesteedi poolt, et teadvustada meie Tseesarliku Majesteedi heatahtlikusest ja kõikehõlmavast armulikkusest, milline on alljärgnevalt täheldatud kogu meie käesoleva kirja ulatuses ja kindlalt välja kuulutatav.

Kuna käesoleval 7197 aastal, meile Suurele Valitsejale meie Tseesarlikule Majesteedile saatis Hiilgaivam vürst ja Valitseja Friedrich kolmas Brandebourgi Markkrahv jne., tema Valijavürstlik Hiilgus, erakorralise saadiku ja oma Sala-sekretäri ning Nõuniku Johann Reyher Czaplitz, kes olles vastandatud meie Tseesarliku Majesteedi Lähimate Bojaaridega koos abilistega, Tema Valijavürstliku Hiilguse nimel teatavad, et Prantsusmaa Kuninglik Majesteet osales oma Riigis lähedastele ja muudele inimeste Evangeelse usutunnistuse ärakeelamisel ja paljude kannatuste tekitamises ning ajas oma Riigist välja ja sundis vastu tahtmist erinevate vintsutustega astuma Katoliku usku, andes palju surmale, lahutas mehi naistest ning lastest, hoiab kütkes ja kes saavad end miskil viisil vabaks, jooksevad erinevatesse naaberriikidesse ja Tema Valijavürstliku Hiilguse juurde, millisesse Riiki on neist põgenikest saanud suur hulk ja ka ka edaspidi on oodata Prantsuse Riigist paljude inimeste väljavoolu ja et on sellise põgenike arvu suurenemine kes soovivad toitu ja ulualust ning osad soovivad ka veel meie Suurte Valitsejate, Meie Tseesarliku Majesteedi, Suur-Vene Tsaaririigi alamlusse astuda, millise suhtes tema Valijavürstlik Hiilgus palub viisakalt, selleks, et me Suured Valitsejad Meie Tseesarlik Majesteet suvatses nende üle armulikult hoolitseda ja meie Riigi rüppe Suur-Vene Tsaaririigi alamlusse võtta ja piiridelt läbi lasta, kes ülalmainitud Tema Valijavürstlik Hiilguse erakorraline saadiku teates ja palves on mainitud.

Meie, Suured Valitsejad, Meie Tseesarlik Majesteet meile Tseesarliku Majesteedi lähedaste Bojaaride esitatud ettekande, suvatsesid ära kuulata ja väljendasid meeldivalt ning kaastundlikult, kuna tema Valijavürstliku Hiilguse palvel, millise järgi Evangeelse usutunnistusega väljaatud soovivad olla meie Suurte Valitsejate meie Tseesarliku Majesteedi alamluses ja nüüd lootes meie Suurtele Valitsejatele, meie Tseesarlikule Majesteedile ülimat armulikkust, sõitsid nii meie Tseesarliku Majesteedi kui ka Suur-Vene Tsaaririigi piiridele tagasihoidlikku lootusega ja ilma

mingi kartuseta, sest et piiridelt meie Riikidesse läbilaskmine hakkab olema vaba ja ka võetakse meie Tseesarliku Majesteedi teenistusse ning hakkavad tasu saama meie Tseesarliku Majesteedi armuliku järelvalve all, teenistuse järgi, ning nende liigi, aujärgu ja ameti järgi aga kui keegi sellistest sisserändajatest soovib, teenides meid Suuri Valitsejaid, Meie Tseesarlikku Majesteeti, soovib oma isamaale naaseda ja siis neile soovijatele, seda ei keelata ära, ning nad võivad vabalt ametist vabaks saada, milleks selle Meie Tseesarliku Majesteedi armuliku Kirjaga, millele pandud Riigipitsat, Me käseme Tseesarliku Majesteedi Saatkonna Kantseleist välja anda.

See juhtus meie Riigi Õukonnas, valitsevas Moskva linnas, maailma loomise 7197 aasta 21. jaanuaril, Meie Valitsemise 7 aastal.

Nr. 180.

Jumala armust, Hiilgaivama ja Suurriiklikuima Suurte Valitsejate Tsaaride ja Suurvürstide Johann Alekseevitsi, Peter Aleksejavitši ((Joanne Alexeiwits, Petro Alexeiwits, Иоанна Алексеевича, Петра Алексеевича)) kogu Suure ja Väikese ning Valge Vene, Moskva, Kiievi Isevalitseja jne., jne..

Meie Tseesarliku Majesteedi, Hiilgaivama Vürsti ja Valitseja Friedrichi kolmanda Brandeburgi Markkrahvi ja Rooma Riigi Arhi-Kammerhärä ((Ers-Kämmerer, Архикомнатного)), ja Valijavürst Preussenis ja Magdebourgis jne., jne..

Tema Valijavürstliku Hiilguse alamatele kaupmeestele, kes soovivad pidada oma kaubavahetust, saabudes meie Tseesarliku Majesteedi Suur-vene Tsaaririikide ja Riikide linnadesse, neid aga meie Tseesarliku Majesteedi armulikkusega ja hea rahuloluga julgustame selle meie lubamisega; sest et Tema Valijavürstlik Hiilgus teatas sellest oma soovist meie Suurtele Valitsejatele meie Tseesarlikule Majesteedile, erakorraline Saadik ja ta Sala-sekretäri ning Nõuniku Johann Reyher Czaplitz, kes olles vestelnud meie Tseesarliku Majesteedi lähimate Bojaaridega ja Duuma kirjutajaga ja nende abidega, tegi ettepaneku, et meie Suures Valitsejad meie Tseesarlik Majesteet suvatseks lubada Tema Valijavürstliku Hiilguse alamatest kaupmeestel sõita kohale igasuguste kaupadega meie Tseesarliku Majesteedi Suur-Vene Tsaaririigi linnadesse Smolenskisse ja Pihkvasse ning ka teistesse ja samas saabumisel ja ärasõidul ausalt makstes vastavaid makse, aga ka teiste Riikide muulaste poolt vooride vaba palkamine meie Tseesarlikku Majesteedi Riigis, millist saabujad ja kauplejad juba ammuselt ajast teevad; aga samuti vastastikuselt ka meie Tseesarliku Majesteedi Suur-Vene Tsaaririigi kaupmehed igasuguste kaupadega sõidaksid Tema Valijavürstliku Hiilguse valdustesse ja Linnadesse ja et nad kaupleksid samasuguste vabadustega ning oleks austatud ning ühtmoodi kaitstud.

Ja meie suurte Valitsejate meie Tseesarliku Majesteedi, samuti tema Valijavürstlik Hiilguse soov, milline on peale meie ülalmainitud Tseesarliku Majesteedi lähimate Bojaaride raporti hoolega ära kuulnud, suvatsevad seepärast Tema Valijavürstliku Hiilguse kaupmeeste soovi, igasuguste oma kaupadega, meie Tseesarliku Majesteedi Suur-Vene Tsaaririigi piiri-linnadesse Smolenskisse ja Pihkvasse ning ka muudesse linnadesse ja kaubelda vastavat maksu makstes ja oleks samamoodi saabumisel ja lahkumisel aega koheldud, nagu kaupmehed kõigis teistes ümbritsevates riikides, sinna sõites, hoolega parandavad, et ka edaspidi see ei muutuks või oleks milleski ärakeelatud, vaid alati selle ülalpool väljakuulutatud nende tavalised vabadused ja neisse austus ning kaitse ning on väärilises aus peetud ja seepärast käesolevas Kirjas ja meie Tseesarliku Majesteedi poolt ilmutatud armulikkus, Tema Valijavürstliku Hiilguse kaupmeestest alamad loodavad kindalt neile ülalkuulutatud piirilinnadele, sõites sinna koos igasuguste heade kaupadega, makstes vastavat maksu Kauplemisspõhikirja alusel ((по Трoвoмy Уставy)) ja ülalpool kuulutatud ohutu vabadusega; aga meile Tseesarliku Majesteedi alamatele, kaupmeestele, kes sõidavad oma kaupadega kauplema Tema Valijavürstliku Hiilguse linnadesse ja kaubelda nendega vabalt, samuti on sellest neile meie suurte Valitsejate Tseesarliku Majesteedi käsus öeldud;

aga ülalteatatud Tema Valijavürstliku Hiilguse kaupmeste vabaks ja ohutuks saabumiseks ja

lahkumiseks ja selle meie Tseesarliku Majesteedi Armulikuima Kirja, meie Tseesarliku Majesteedi Saatkonna Kantselei poolt, Riigi pitsatiga, välja anda käskisime.

See juhtus Meie Riigi õukonnas, valitsevas suures linnas Moskvas maailma loomise 7197 aasta 28. jaanuarikuu päeval. ((1689 aastal, Kristuse sünnist)).

Nr. 181.

1697.a. 31 mai (10 juuni). Suuline Liiduleping, milline on sõlmitud Königsbergis.

Nr. 182.

1697.a. 12 (22) juuni. Formaalne Liidu-traktaat, milline on sõlmitud endiste Liidulepingute kinnituseks. (II.C.3. № 1589).

*

((F. Martensi kommentaar.))

Peeter I troonile tõusuga Venemaa suhted välisriikidesse sai enneolematu arengu ja need mõjutavad kõige tunnetatavamal moel Moskva riigi siseehitusele. Peeter I seadis enese eesmärgiks võidelda oma rahvale välja Lääne-Euroopa rahvaste hulgas aukoht ning tagada neile ajalooliste küsimuste lahendamisel, millised võisid puudutada Venemaa huvisid, hääleõigus. Selle eesmärgi saavutamiseks teadis suur ümberkujundaja vaid üht vahendit: vene rahvasse Lääne-Euroopa tsivilisatsiooni ja kultuuri viljade pookimist. Ta mõistis väga hästi, et rahvas on harimatu ning barbaarne ega ole võimeline välja kannatama võitlust rahvastega, kelle kasutuses on kõik teaduse ja kunsti poolt antud kaitse vahendid. Ta mõistis, et Venemaa ainult siis lahendab oma ajaloolist ülessannet ja arendab kõiki oma ühiskondlikke ja riiklikke jõude, kui vene rahvale avatakse avaralt väravad Euroopasse ja kui seatakse sisse Venemaa tööstuslike-, kaubanduslike- ja vaimse tegevuse toodete otsesene ning pidev vahetus Lääne Euroopa vahel. Kuid enne seda, kui see eesmärk saavutada, pidi vene rahvas nõustuma passiivse rolliga: ta pidi omandama, üle võtma ja õppima. Need õpingute aastad ei tulnud talle kergelt. Need maksid talle palju higi, pisaraid, loobumisi ja isegi verd. Kuid Peeter I sundis oma rahvast teele asuma, millisele osutas tema geniaalne mõistus. Mitte mingid mässud, mitte mingi nurin, mitte mingid tõkkes ei peatanud suure uue Venemaa geniaalse looja visioonide elluviimist.

Pidades silmas enesele seatud eesmäärke, Peeter I, saanud Tsaariks Isevalitsejaks, asus viivitamatult oma suuri kavasad teostama. Brandebourgi Valijavürstilt ta palus Venemaale erinevate andekate meistrite, inseneride, pommitajate ((suurtükiväelaste)) ja kaevurite saatmist.

Kuid seda oli vähe: Peeter I tahtis, et venelased ise õpiksid neid oskusi, milleks ta vajab eesrindlikke inimesi. Lõpuks, eelkõige, tal enesel oli ületamatu kihk õppida tundma kõike seda, mida Lääne-Euroopas tehakse ja isiklikult kohapeal tutvuda nende Euroopa kultuuri viljadega, millised pidid olema ümber istutatud vene pinnasesse.

Sel eesmärgil mõeldi välja tuntud suur välismaale 1697 aastal saadetav saatkond. Suurteks ja täievolilisteks saadikuteks olid nimetatud: kindral ja admiral Francois Jakovlevitch Lefort ((Франць Яковлевичъ Лефорть)), kindral Fedor Alekseevits Golovine ((Fedor Alexeevitch Golovine, Федоръ Алексеевичъ Головинъ)) ja Duuma kirjutaja Procope Bogdanovitch Voznitsine ((Прокофий Богдановичъ Возницынъ)). Nendega oli kaasas üle 20 aadliku ja ligikaudu 35 vabatahtlikku, kelle hulgas oli isegi Preobrajenski ((Прещдраженскаго полка урядникъ))

rügemendi allohvitser Peeter Mihailovits – Peeter I ise. See saatkond pidi suunduma Brandebourgi Valijavürsti juurde ja peale selle Austriasse, Inglismaale, Taani, Hollandisse, Veneetsiasse ning ka Rooma. Saatkonna avalikuks eesmärgiks oli teatatud: „iidse sõpruse ja armastuse kinnituseks, Kristuse vaenlaste Türgi sultani, Krimmi khaani ja kõigi uskumatute hordide nõrgendamine“. Esmalt pidi saatkond suunduma, eelkõige, Viini, kuid, saanud teada Saksamaa keisri ja Veneetsia vahelise rahu sõlmimisest, Peeter I otsustas suunduda otse Brandebourgi.

1696 aasta märtsis sõitis see suur saatkond Moskvast välja. Tsaar sõitis üksi Libau ((Liepāja)), kaudu, mööda merd Preisimaale ((u. 200 km)), kus ta võeti suurepäraselt vastu Königsbergis Valijavürst Frederic III enese poolt. Vatamata Peetri kõigile püüdlustele säilitada enda isik saladuses ((inkognito)), võeti Peeter Mihailovitsi vastu kui Moskva Tsaari.

Peeter I Preisimaal viibimine kestis kauem, kui oli varem otsustatud. Peetrit ei pidanud kinni mitte ainult tema ammendamatu uudishimu, et kõike ise näha, vaid poliitilised asjad. Peetri Preisimaal viibimise ajal ekisteeris Poolas uus üpris tõsine kriis. Poola kuninga Jean Sobiesky ((Яна Собескаро)) surma järel ilmusid Poola trooni kandidaatidena välja: surnud kuninga poeg Jacques Sobiesky, Saxe ((Saksoonia)) Valijavürst Frederic Auguste, Prantsusmaa prints Conti, Lorraine prints Leopold, Bade markkrahv Louis ((Иаковъ Собескй, Фридрихъ Августъ, Конти, Леопольдъ, Людовикъ)) ja veel mõned teised printsid ja ülikud ((? piasts)). Troonile saamiseks oli rohkem sansse prints Contil ja Saxe Valijavürstil. Nende kahe kandidaadi vahel pidi samuti tegema oma valiku ka Peeter I, kellele ei saanud kuidagi ükskõik olla see, kes asub Poola troonil. Prints Conti ei saanud Venemaa kandidaadiks olla, kuna ta oli kuningliku õukonna liige, milline asub juba ammustest aegadest peale Türgiga kõige sõbralikemates suhetes. Samas seads Peeter I suure saatkonna eesmärgiks Euroopa riikide vahel sultani vastase liidu sõlmimise ja selle kinnitamise. Seda silmas pidades on arusaadav, et ainult Saxe ((Saksoonia, Саксонский)) Valijavürst võis olla Venemaa Valitsusele meelepärane.

Sel juhtumil langesid Peeter I eesmärgid täiesti kokku Brandebourgi õukonna huvidega, kes võis veelgi vähem lubada seda, et Prantsusmaa prints hõivaks Poola trooni. Kui, seepärast, Frederic Auguste võitis oma konkurente, tänu Vene partei kaastegevusele Poolas, ei saanud Brandebourgi Valijavürst rõõmustamata jätta sellise sündmuse üle ja jätta tänamata Peeter I. Seejuures Poola troonile Frederic Auguste tõusmine oli Brandebourgi Valijavürstile uueks tõestuseks sellest, kui võrd hindamatu on temale sõprus ja liit Venemaaga. (Vt. Ranke. Zwölf Bücher preussischer Geschichte, Bd. I ja II, S. 439. ning Соловьев. История, томъ XIX, стр.251)).

Suurte saadikute ja Tsaari enese Königsbergis kohalolek näis Valijavürstile kõige mugavamaks juhuks, et sõlmida Venemaaga uus Kaitseliidu traktaat. Tema ettekirjutuse järgi astusid Brandebourgi ministrid Suurte Moskva Saadikutega selles asjas läbirääkimistesse. Meie saadikutele teatati seitsmest punktist, milliste põhjal Valijavürst soovis sõlmida uue lepingu.

Nende punktide suhtes vastasid saadikud 1697 aasta 24 mail järgmisel viisil:

1) Valijavürst soovib, „et igaveseks ajaks sõlmitud sõprus ja liit“ oleks uuendatud ja kinnitatud.

Vastus: „Meie Suur Tsaar, Tema Tseesarlik Majesteet soovib Valijavürstliku Hiilgusega pidada vana sõprust ja armastust alati edasi ning ka igasugust tulu ja hüve hakkavad soovima ka Tema Tseesarliku Majesteedi järeltulijad“.

2) „Kui aga tulevikus meist kummagile keegi sõjaga kallale tuleb, siis teine peab ja hakkab seda, keda rünnati, aitama ning abiks saatma inimesi või raha või ka sõjavarusid“ jne.

Vastus: „Kui mingi Valitsejate liitlaslikke vahetult naaber-valitseja, kes on liidu kaudu kohustatud ja sisuliselt praeguse uskumatute, Türgi Sultani ja Krimmi Khaani vastase sõja puhul, pidades meeles oma lubadust ja töotust, taganeks sellest ja tahtnuks nende paganatega olla suhetes ja sõpruses“ ja alustaks sõda Valijavürsti vastu, siis Tsaar „selle, kui oma töotuse vastase kurjategija vastu“ osutaks igasugust abi inimeste või rahaga. Vastupidi, Tsaari ründamise juhtumil peab Valijavürst minema appi. Kuid praegu veel eksisteerib see „üldine püha risti liit“. Aga peale Türgiga rahu sõlmimist on Tsaar valmis Valijavürstiga sõlmima uut liitu.

3) „Ja kuna Tema Tseesarlik Majesteet on huvitatud, et Presimaa Hertsogiriik, Tema Valijavürstliku Hiilguse ja Tema Valijavürstliku Õukonna Brandebourgi valduses oli, seepärast ta

osutab igasugust tugevat abi kõikidel aegadel Tema Valijavürstliku Hiilguse pärijatele ja Tema järeltulijatele, et nad selle maa valdamisel oleksid hoitud ning kaitstud“.

Vastus: „See punkt on mõlematele pooltele jõus ja mõjus, nagu ka teine, kuna Preisima Hertsogiriik asub praegu Tema Valijavürstliku Hiilguse valduses“.

4)“Ja et kumbki ei võta vastu ühtegi teise poole mässajatest, ässitajatest ja vaenlastest ja ei pea enda juures, ega kaitse neid, vaid, et samal hetkel sadab oma maadelt välja või kui saab need kinni võtta, et siis nad üheskoos sellele Valitsejale välja anda, kui ta seda palub“.

Vastus: „Suur Valitseja, meie Tema Tseesarlik Majesteet mässajate ja sellele õhutajate ning vaenlaste suhtes suvatseb toimida vastastikuselt“.

5)Kui Tsaar suvatseb saata mõned oma alamatest Saksamaale või Preisimaale „et õppida mingeid kavalusi“, siis Valijavürst lubab osutada neile igasugust kaasabi ning hoolekannet,

Vastus: Saadikud avaldavad Tsaari nimel tänu ja lubavad, et Venemaal osutatakse Branebourgi Valijavürsti alamatele „igasugust vabadust ja kõikvõimalikku abi“.

6)“Ja kuna on tähtis see, et nende maade ja alamate vahelise kauplemise vajadus oli ette nähtud Jumaliku ettenägelikkusega ja kujundas keskkonna selliselt, et Tema Tseesarliku Majesteedi maad teistest erinevalt, annaks loomade väärtuslikke nahku, milliseid tarvitamiseks toodetakse, seevastu ainult Preisimaa Valijavürstlikus Vürstiriigis leidub merevaigu-kivi, milline on Pärsias ja Hiinas ja teistes Idamaades kõrgelt hinnatud ja et selleks on vaja sõlmida mõlematelt pooltelt nende ülalmainitud asjade vahetamise ja kauplemise leping.

Vastus: Kauplemine ei ole mõlemale poolele viimane asi ja sellega teenimine on kõikide riikide asi“, siis Brandeburgi kaupmeestele on juba ammu lubatud vabalt kaupadega sõita Pihkvasse, Novgorodi, Smolenskisse ja isegi Moskvasse. Mis aga puudutab kaupmehi, kes soovivad Moskva riigi kaudu Pärsiasse või Hiina sõita, siis nad, tasudes läbiveomaksu, „hakkavad omama vaba pääsu, ilma mingeid kitsendusi ja liiga tegemata sinna ja sealt tagasi sõita“. Ainult Tsaar loodab, et vene kaupmeestele, kes soovivad sõita läbi Valijavürsti valduste või läbi tema maa, antakse „igasugune vabadus ja abi ning kaitse igasuguse liigategemise ja kinnipidamise eest“.

7)“Ja selleks, et see igavene sõprus ja liit oleks ka hästi ja kindlalt hoitud“, selleks tuleb koostada saadikute vastuvõtuleping ja tseremooniaal. Valijavürst soovib, et tema saadikutele ja kulleritele Venemaal oleks osutatud samasuguseid auvaldusi, milliseid osutatakse kuningate esindajatele.

Vastus: Suursaadikutel ei ole selliste lepingute, millised tühistaksid varem kehtestatud tavad, sõlmimise volitusi. Kuid kodumaale naasesed nad peavad oma pühaks kohuseks teatada Valitsejale austavast vastuvõtust, millist osutati neile Valijavürsti poolt ja kinnitavad, et Valijavürsti saadikutele hakatakse Moskvas samamoodi osutama igasuguseid auvaldusi.

Tunginud just äsja esitatud punktide sisse, ei saa neid formaalse lepinguna tunnistada. Vastupidi, nende alusel ei saa teha sellist järeldust, et „suursaatkond“ ei omanud õigust muuta mingit uut Brandeburgi Valijavürstiga sõlmitud rahvusvahelist traktaati. Moskva saadikud, otsustades ülalolevatel punktide põhjal, ilmselt kartsid allkirjastada mingit uut kohustust. Nad lubasid teatada sellest Valitsejale Moskvas, kuigi ta asus samas läbirääkimiste paigas.

Ainiti Brandebourgi ministrid ei soovinud nende poolt esitatud küsimustele saadud kirjalike vastustega rahulduda. Nad rõhutasid uue Liidu-traktaadi sõlmimise hädavajadusele ja seda eriti Rootsi vastu. Vaatamata mitmetele Venemaa saadikute poolsetele äraütlemistele, Brandeburgi ministrid jätkasid oma soovitud eesmärgi taotlemist. Lõpuks, Peeter I andis järgi ja 10 juunil 1697 aastal sõlmitigi leping (Nr. 181), milline väärrib mitmetes suhetes tähelepanu.

Selle akti sõlmimine toimus järgmistel asjaoludel. Peeter keeldus otsustavalt uue Liidulepingu kinnitamisest, millises oluks mainitud sellest, et see on suunatud Rootsi vastu. Rootslased, rääkis ta, saavad arvatavasti sellisest lepingust teada, kuidas ka ei püütaks seda saladuses hoida. Kui aga nad sellest teada saavad, siis on nendega konflikti minek täiesti vältimatu. Seejuures Valitseja aga ei soovinud kuigivõrd Rootsi vastast sõda esile kutsuda.

Pidades silmas seda, et Valijavürst Fridrich III soovis tingimatta just Rootsi vastast liitu sõlmida, siis otsustati käituda järgmisel viisil. Koostatakse formaalne Akt nõnda, et selle alusel Valijavürst ja Valitseja lubavad teine-teisele abi üldse kõikide vaenlaste vastu üldse, jättes

Rootslased spetsiaalselt märkimata. Rootslaste vastasest liidust aga pidid mõlemad Valitsejad andma enesele sõnalise lubaduse, milline pidi olema võrdjõuline allkirjastatud traktaadiga.

Sellisel viisil ka toimitigi. Mõlemate valitsejate 10 juunil Valijavürsti jahil Koenigsbergist saabumisel Pilausse, Nemas, ministrite ja saadikute juuresolekul, lubasid teine-teisele, et see punkt, millist nende volinikud kirjalikku lepingusse ei võtnud, selleks, et kahtlusi mitte tekitada, täita kõige kohusetundlikumal viisil ja osutada teine-teisele igasugust abi Rootsiga puhkenud sõja juhtumil. Andnud sellise lubaduse Jumala palge ees, andsid mõlemad Valitsejad teine-teisele kätt, suudlesid ja kohustusid nende vahel sõlmitud piduliku kokkuleppe vandega kinnitama.

Alljärgnev Akt Nr. 181 annab tunnistust sellest erakordselt huvitavast rahvusvahelisest kokkuleppest. Oma vormilt on see akt pigem protokoll, milline konstateerib toimunud diplomatiliste läbirääkimiste tulemust; kuid, igal juhul, ei saa eitada selle kui rahvusvahelise lepingu vormi, millisega seatakse sisse kindlaksmääratud kohustused. On ise-enesest mõistetav, et 10 juuni akti hoiti suures saladuses.

Avalikuks Liidu-traktaadiks on Akt, milline on allkirjastatud Preisimaa ministrite ja Moskva saadikute poolt 22 juunil 1697 aastal Königsbergis. Selle traktaadi alusel uuendatakse varem sõlmitud sõpruse ning liidu lepinguid, kindlustatakse kaubandussuhete vabadus, kohustatakse välja andma mäsajaid jne. Võrreldes selle Liidu-traktaadi lauseid ülalesitatud 24 mai punktidega, on üpris kerge veenduda, et traktaadis pidid saama lahenduse küsimused, millistele Venemaa saadikud, juba mais, lihtsalt vastasid.

Kirjandus:

(Vt. Ranke. Zwölf Bücher preussischer Geschichte, Bd. I ja II, S. 439. ning Соловьев. История, томъ XIX, стр.251)).

*

Nr. 181.

Jumala armust, Hiilgaivama ja Suurriiklikuima Suure Valitseja Tsaari ja Suurvürsti Peeter Aleksejevitsi Kogu Vene ja Väikese ning Valge Vene Isevalitseja jne., jne.

Tema Tseesarliku Majesteedi, saadiku suurte volitustega koos Kindrali ja Admiraliga ning Novgorodi asevalitsejaga Francisco Jakowlewitz le Forti, Kindral ja Sõjaväe Komissari ja Siberi asevalitsejaga Theodoro Alexejewitz Golowini, Duuma kirjutaja ja Bolchau asevalitseja koos Procophei Bogdanowitz Wosnitziniga ((...Францомъ Яковлевичемъ Лефортомъ, ...Федоромъ Алексеевичемъ Головкинымъ,...Прокофиемъ Богдановичемъ Возницынымъ,...)) teiselt poolt, Meie Hiilgaivama Prints ja ValitsejaFriderici des Dritteni, Brandebourgi kolmanda Markkrahvi ja Rooma Riigi Arhi-kammerhärra ning Prusexi Valijavürsti, jne. Tema Valijavürtliku Hiilguse Ülem President ja Riigi peaminister Eberhard parun von Danckelman, samuti lähem Duuma Direktor ja Konsistoriumi Juhataja Paul von Fuchs, ja lähim Duuma sala- ja Kindral-Komissar Daniel Ludolff, Suure Valitseja, Tema Valijavürstliku Hiilguse Valitseja poolt antud meie saatkonnale, mõningate mõlematele riikidele kõlblike ja vajalikes asjades kokku leppides, otsustasid.

1.

Suure Valitseja T. T. M. suured täievolilised saadikud, oma Suure Valitseja nimel T. T. M. T. K. H. Annavad lootust, et Suur Valitseja Tema Tseesarlik Majesteet koos Valijavürstliku Hiilguse Armulikeim Valitseja meie iidsest ajast pärit sõpruse ja armastuse ja igasugust sõprust hoida tahab samasuguses jõus ja mõjus, millist ka Suure Valitseja eelkäiad T. K. H. Omaksid erinevatel aegadel otsustatud punktid, millised saavad samuti selle lepinguga uuendatud ning kinnitatud, sellistena nagu nad on, sajanditeks kindlalt, muutumatult ja alatiseks, samuti ka V. Hiilgus, meie Armulikuim Valitseja, peab pidama samasugust sõprust ja armastust suure Valitseja T. T. Majesteedi vastu, olla

ja igasuguse hüve ning tulid otsima, püüdma ning hoidma ülalmainitud kinnitatud lepingute sisult vastastikku kohustava olemuse.

2.

Sest selleks on palju tarvis, et mõlemate riikide, maade ja alamate vaheline kauplemine oleks korraldatud, milleks suur Valitseja T. T. M. suvatseb sellele kauplemisel olla selline tava, et T. T. Majesteedi poolelt igasuguste kaupadega kauplevad kaupmehed, millised neil hakkavad tekkima, saavad sõita kuni Valitsejavürstliku Hiilguse linnadesse: s.t. kuni Memelini, kuni Königsbergi ((Королевца)), kuni Berliinini ja ka teisteni ning kaubelda neis linnades igati vabalt ilma mingite kitsenduste või takistusteta, tasudes vastavat maksu, millist maksavad Valijavürstliku Hiilguse alamad; aga kui Venemaa kaupmehed soovivad sõita oma kaupadega või siis rahadega läbi Valijavürstliku Hiilguse valduste teistesse Saksamaa riikidesse, siis nende välja – ja tagasi lubamine hakkab olema mingite ahistamisteta ja kinnipidamiseta: samuti ka Tema Valijavürstliku Hiilguse kaupmehed võivad vabalt sõita igasuguste kaupadega kauplema T. T. Majesteedi Riiki, kuni Arhangeliski linnani, kuni Pihkvani ja ka kuni Suurde Nova gorod i((Naugarden)) ja kuni Smolenskini ning ka kuni Kiievisse ja teistesse linnadesse nende oma kaupadega, tasudes vastavat maksu, millist võetakse tavaliselt pärismaistelt Tseesarliku Majesteedi Riigikassasse Venemaa Põhikirja järgi, samuti ka kuni valitseva linna Moskva laskmine korraldatakse samamoodi, aga kui keegi soovib oma kaupadega sõita Moskvast Astrahani, kuni Pärsiani ja kuni Hiina riigini ja selleks Suur Valitseja Tema Tseesarlik Majesteet tema Valijavürstlikule Hiilgusele suure heateona, mida seni muudest riikidest ennem ei lubatud, nagu ka sinna sõitvatele, aga ka tagasi pöörduvatele, läbipääs korraldatakse makstes vastavat läbiveo maksu ja andamit.

3.

Mõlema poole mässajaid, mässule õhutajaid, vaenlasi enda juures vastu ei võta ega ka kaitse; kuid neid kohe, kui nad end näitavad, saata oma maadelt välja, kui neid on võimalik kinni püüda ja välja anda.

4.

Kui suur Valitseja, T. T. Majesteet suvatseb mõningaid oma alamatest Saksamaale või Tema Brandeburgi Valijavürstliku Hiilguse maadele saata, et õppida mingeid tarkusi ja siis Valijavürstlik Hiilgus võtab nad heatahtlikult vastu ja neile nende kavatsuste teostamisel kaasa aidata ja et austada T. T. Majesteeti, andes neile paljud privileegid ja vabadused: seda ka vastastikuselt ja Suure Valitseja T. T. Majesteedi ja seda Tema Valijavürstliku Hiilguse alamatele igasuguste vabaduste ning abiga, milles see on võimalik, milliseid T. Valijavürstlik Hiilgus paluda suvatseb, ka tehakse.

5.

Suure Valitseja T. T. Majesteedi suureks ja T. Valijavürstliku Hiilguse täievoliliseks saadikuks meie lähimad inimesed rääkisid ja taotlesid, et Tema Valijavürstlike Saadikute vastuvõtmisel ja nende ülevaatusel ja tseremooniatel oli saavutatud kokkulepe, samuti kui Tseesar ja kõik Kuninga T. Valijavürstlike Hiilguste saadikutele Kuninglike saadikute vastu au annavad, sama ka T. T. Valijavürsti Majesteedi saadikutele samuti au ja tseremooniaid korraldada suvatsevad samuti kuninglikele saadikutele Moskvast au anda; kuid T. T. Majesteet suuri saadikuid ei oma sellest täielikku võimu nagu ka endised tavad ja põhikirjad võisid praegu olla miskis muudetud, vähimatki vähendamata endist otsust milline on tehtud T. T. Majesteedi saadiku Basilio Bosnikoffi poolt Tema Valijavürsti Hiilguse lähimate inimeste poolt 1687 aastal, ainiti Tema Valijavürstlik

Hiilgus annab lotust, et vahest Jumala abil naaseda valitsevase linna Moskvasse, siis sellest uueti suurele Valitsejale T. T. Majesteedile alandlikult teatavad ja annavad lootust, et paljud näidatud heated nende T. Majesteedi suurtele ja täievolilistele sadikutele, suur Valitseja T. T. Majesteet käseb Tema Valijavürstliku Hiilguse saadikutele au ja tseremooniaid korraldada Moskvast, selle vastu aga millist vastuvõttu korraldada Tema Valijavürstliku Saadiku Vendade T. T. Majesteedi suured Kristlikud Valitsejad Tseesarlikud S. Rooma ja ka teised ja soovib T. T. Majesteedi Tema Valijavürstliku Hiilgusele mitte ainult au vähendamist, kuid igasuguse juurdekasvu ja hüve kui oma heale sõbrale ja kaaslasele.

6.

Aga see meie praegune otsus, milline T. T. Majesteedi suurte ja täievoliliste saadikute ja meie Tema Hiilguse lähimad ja duuma inimeste poolt on väljaräägitud ning kirjutatud, Tema hiilgaivama ja suurriiklikuma Valitseja Jumala armust Tsaari ja suurvürsti Peeter Alekseevitsi kogu suure ja väikese ning valge Vene Isevalitsejat ja paljusid riike ja maid, Ida-, Lääne- ja Põhja-, isa, vanaisa ja pärija ja Valitseja ja Valdaja, T. T. Majesteedi poolt samuti ka Hiilgaivama Vürsti ja Valitseja Friderico Jumala armust Brandebourgi Markkrahvi Püha Rooma Riigi Arhi-kammerhärri ja Valijavürsti, Tema Valijavürstliku Hiilguse poolt lepingu kõigi punktides sisalduva kindlas rikkumatus kinnipidamises; millise otsuse järgi me Tema Brandebourgi Valijavürstlik Hiilgus ülalmainitud Esi-president *((Ülem-president, peaminister, esimees, juhataja. K.L.)) ja lähimad ja lähimad sala-inimesed oma käega allkirjastasid ja esmaeksemplarid oma pitsatitega kinnitasid ja nende kokkulepetega kirjad T. T. M. koos suurte ja täievoliliste saadikutega, vahetasid.

See juhtus Königsbergi** linnas, 1697** Kristuse sünni aasta 22 juuni päeval.

E. Danckelman P.v. Fuchs. E. Данкельманъ. Ф. Фуксъ.

(L.S.) (L.S.) (M.П.) (M.П.)

D. L. Danckelman. Д. Л. Данкельманъ.

(L.S.) (M.П.)

((*) Venekeelse tekst sissejuhatuses oli Ülem-president, 6 punktis Esi-president. Sks. tekstis Esi-president, mis oleks praeguses arusaamas peaminister.

**Königsberg = Королевце

***Venekeelses tekstis oli aastaarvu 1697 järgi kirjutatud maailma loomisest ((mis pidanuks olema 7197 a.)), mitte Kristuse sünnist. K.L.))

**

Nr. 182.

Olles Königsbergis tollal Suure Valitseja Peeter I* , ja Täievoliliste Saadikute praeguse Preisimaa Kuninga, Friderick III, Brandebourgi Valijavürsti õukonna juures, tegid Valijavürsti Ministrid Suurtele Saadikutele jutuajamistes järgmised ettepanekud, aga nimelt: endine Ülem-president Fondakelman, Salanõunik Fuchs ja Sõjalise Komitee Kindral-komissar Fondankelman, selleks, et Tseesarliku Majesteedi ja Valijavürsti vahel seada sisse kaitse- ja rünnakuliit kõikide vaenlaste vastu, aga eriti Rootsi Kuninga vastu, kui mõlemate Riikide vastase vaenlase ning solvaja ning Saadikud, leides paljude arutelude järel, et seda ei saa mainida lepingus otse, sest Rootsi võiks selles näha ja lugeda rahu rikkumist; kuna see oleks Tema Tseesarlikule Majesteedile Türgi sõja ajal ohtlik.

Seepärast need Ministrid tegid ettepaneku, et tuleks otsustada nõnda, et ei mainitaks nimeliselt kedagi, vaid, et olla üldiselt liidus igasugustel juhtudel teine-teise aitamiseks kõigi vaenlaste vastu ning väljendasid selle ettepaneku esitatud kirjas.

Ja paljudes jutuajamistes nõustuti selles, et seda lepingus otse ei kirjutata, vaid et see tuleb

sõlmida isikute suhtes kui sõpruse- ning kaubanduse-liit. Aga selles punktis, et osutada teineteisele igasuguste vaenlaste vastast abi, aga eriti Rootsi vastu, deklareerida mõlematel Valitsejatel teineteisele suuliselt ja nagu Suur ((Tseesarlik)) Valitseja koos Saadikutega suvatses minna Königsbergist mööda mereteed Pilausse Valijavürsti jahil ja lahkuda Valijavürsti õukonnast, millist nimetatakse Friderickshofiks, peatudes, et siis tuleks Valijavürst ise Suurele Valitsejale jahile järele koos oma venna Markkrahv Albertiga ning temaga koos Esimene minister Fondankelman ja Suure ((Tseesarliku)) valitseja juures oleks siis ainult Suured Saadikud ja tõlk.

Ja siis, nende vahelises jutuajamises nad suvatseks anda teine-teisele lubaduse, öeldes: „et kuigi nende vahel sõlmitud kirjalik leping otsustab, et ainiti see vastastikune leping nende Valitsejate vahel on kindel, millise avalikustamisel, seda lubadust ei sisaldu, kuigi selle kirjaliku teksti jägi võis tunnistada, peale Jumala, ja seepärastnad Suur Valitseja Tema Tseesarlik Majesteet ja Valijavürstlik Hiilgus, teine-teisele, Jumala palge ees, et seda punkti, millist ministrid lepingusse kirjalikult ei võtnud, et mitte tekitada sellest kahtlust, aga nimelt, et sobival ja vajalikul juhtumil teine-teisele, kõigi vaenlaste vastu, aga eriti Rootsi vastu, aidata kõigi oma jõududega igal võimaluse pidada tões ja nõuda, kuni selle, selleks hädavajaliku sõpruse liidu lõpuni “. Ja andes seejuures teine-teisele käe, suudeldes ning kinnitades töotusega.

((*Üldiselt on käesolevas vk. tekstis tiitlid lühendatud või isegi lühemad, kui sk. k. tekstis. Antud juhul olid isegi valitsejate nimed mainimata jäetud. Antud juhul ei nimetatud seda kirjapanematta punkti salalepinguks, või salajaseks punktiks. Hiljem aga on peaegu kõik sarnased punktid juba eraldi salajased punktid. KL.)).

Nr. 183.

1709 a. 22 oktoober (1 november). Marienwerderis sõlmitud Rootsi vastane kaitse- ja rünnaku liit.

((F. Martensi kommentaar.))

Lääne Euroopasse suure saatkonna avamise eesmärgiks oli peamiste kristlike riikide vahelise Türgi vastase liidu sõlmimine. Tegelikult eesmärgiks oli noorele Tsaarile Lääne -Euroopa tsivilisatsiooni imedega isikliku tutvumise võimaluse andmine ja et õppida kohapeal, Hollandis, Inglismaal ja Veneetsias laevaehituse üksikasju. Aga nii avalikud kui ka tõelised eesmärgid jäid osaliselt saavutamata. Tsaaril oli tarvis, eriti Türklastega võitlemiseks, liitu Tseesariga; kuid, kui ta saabus Viini, oli Austria ja Ottomani Impeeriumi vahel sõlmitud igavese rahu traktaat. Kõik Peeter I püüded muuta Saksa Keisri rahu säilitamise otsust jäid tulemustetuks. Sellisel viisil langes kogu Türklaste vastase sõja raskus ta enese õlgadele. Ei täitunud ka Peeter I palav soov näha oma silmadega imelist, rikast, muinasjutulist aadria mere tsarinnat – Veneetsiat. Teade streletside ((palgasõdur-jalaväelane Moskva Venemaal XVI-XVII s)) uuest mässust, millise ta sai Viinis olles, sundis teda viivitamatult Moskvasse naasema, et viivitamatult ja väramatult mässajatega arved õiendada.

Olles jäetud maha kõigi oma endiste liitlaste poolt, Peeter I otsustas astuda Portuga läbirääkimistesse, et sõlmida rahu. Duuma nõunik Procope Voznitsyne ((Prokofij Voznitsõn, Прокофий Возницынъ)) oli sadetud rahu-kongressile, milline avati Carlowitzis 1698 aasta oktoobris. Kuid Carlowitzis saavutas Voznitsõn vaid kaheks aastaks relvarahu sõlmimise ja Peeter I oli sunnitud 1699 aastal saatma Konstantinoopolisse Ukrainitsevi ((Oukraintzew, Украинцева)), kes olles erakorralise saatkonna eesotsas, et sõlmida lõplik rahu-traktaat.

Sel ajal, kui Konstantinoopolis peeti rahuläbirääkimisi, algas Suur Põhjasõda, milline viis tulemusteni, millised muutsid oluliselt Venemaa rahvusvahelist asendit ja teostas vene rahva sisemises korras ümber-pöörde. Põhjasõda oli alustatud uue Poola Kuninga Auguste II poolt, kes 1700 aastal tungis ootamatult oma vägedega Rootsile kuuluvale Liivimaale ja okkupeeris Kokenhuseni ((Кокенгаузенъ, Praegune Läti V, Vidzeme mk. Koknese valla keskus. Asub Perse jõe Daugavasse suubumise kohas. Üldiselt, Läti geograafilises keskpunktis.)).

See sündmus rikkus Peeter I plaanid. Tõsi, ta sõlmis 1699 a. novembris Poola Kuningaga Rootsi vastase liidu ja ta soovis siiralt ja kohusetundlikult täita endale võetud kohustused. Ainiti, tema ja Auguste vahel oli otsustatud, et sõda Rootsiga ei alustata varem, kui sõda Türgi vastu on lõpetatud. Seejuures Auguste II alustas sõjategevust sel ajal, kui Peeter I ei olnud Türgiga rahu sõlmimise sõnumit veel kätte saanud. Saanud selle sõnumi 1700 aasta 8. augustil, ta käskis oma väed 9 augustil saata Rootsi piiridele.

Sellisel viisil oli alustatud sõda, milline lõppes Venemaa poolse kõigi Baltikumi provintside annekteerimisega ((Venemaaga liitmisega)) ja Rootsilt võeti sellega ära suure Euroopa riigi tähendus.

Tekib küsimus: millise seisukoha võttis Preisimaa mõlema sõdiva poole suhtes? Kas Brandeburgi Valijavürst võis võitluses, millise asjaks oli Balti mere rannikualade valitsemine, jääda neutraalseks?

Jah, Brandeburgi valijavürst, võttes enesele 1701 aastal Preisimaa Kuninga tiitli, jäi neutraalseks kuni 1714 aastani, s.t. täpselt selle ajani, kui Rootsi lõplik lüüasaamine oli peaegu toimunud fakt. Kuni selle ajani Preisimaa Kuningas Frederic I kaldus pigem Rootsi kuninga Karl XII poolele ja lükkas tagasi kõik Peeter I tungivad palved kuulutada Narva all võitnule sõda. Mitte mingid viited iidsele sõprusele ja liitlas-lepingutele, millised ühendavad Venemaad ja Preisimaad, ei suutnud kuningat oma „sõbrale“ appi tulema sundida. Selline Preisimaa suhtumine Venemaasse suure Põhjasõja alguses on seletatav järgmiste asjaoludega.

Kohe sõja alguses ei saanud Berliini kabinet asuda Venemaa poolele sel põhjusel, et tal oli palju põhjust selleks, et oodata suuremat kasu Rootsi Kuninga poolsest võidust ja , vastupidiselt, igasugused põhjused, et karta Venemaa ja eriti, tema liitlase, Saksoonia ((Saxe)) Valijavürsti Auguste II võitu Rootsi kuningas andis Preisimaa kuningale kõige peibutavamaid lubadusi. Kui Karl XII hakkas Stanislas Lestchinskyle Poola trooni taotlema, ta lubas Frederic I vabastada ta lõplikult kõigist Poola suhtes eksisteerivatest lääni suhetest, ühendada tema valdustega Poola linna Elbingi ja mis oli veelgi olulisem – annetada Preisimaa kuningale Poola provints, millise kaudu oleks olnud seatud sisse territoriaalne side Preisimaa provintsi ja Brandeburgi vahel. (Vt. Ranke. Zwölf Bücher, Bd. I ja II, S. 473).

Mida aga lubas Venemaa? Peeter I oli samuti valmis Rootsi valduste arvelt täitma kõiki Preisimaa kuninga õiglasi soovet et lõplikult hävitada Rootsi valitsuse mõju jäänuk Saksamaal. Ainiti, asudes liidus Poola kuningaga Auguste II, Peeter I ei olnud võimeline andma Preisimaa kuningale nimelt seda maiuspala tükki, millist nüüd Berliini Valitsus saada soovis. Selliseks tükikeseks oli Poola maa. Seejuures oli mõistetatav, et Peeter I oli raske võtta enesele oma liitlase, Poola Kuninga veenmise ülessannet, et ta peaks Preisimaa Kuningale hädavajadusest loovutama osa ta maast. Seejuures, kui Auguste II isegi soovinuks seda teha, siis ta ei saanud seda teha. Peale selle, ei tohi lasta silmist seda, et Poola Kuningas oli samal ajal ka Saxe Valijavürst. Mõelda aga, et Saxe valijavürst soovis Preisimaa kuninga poliitilise võimsuse suurendamist, on üpris raske.

Teisest küljest, Preisimaa Kuningas ei saanud ükskõikselt vaadata pealt Poola kuningakrooni ja Saxe Valijavürstkonna ühendamisest ühe isiku kätte. Seni kuni käis vaidlus Poola trooni pärast Prantsusmaa printsi ja Saxe valijavürsti vahel, pidi Brandeburgi Valijavürst asuma viimase poolele, s.t. valima kahest pahest väiksema. Kui aga Saxe valijavürst saab endale Poola trooni, siis Preisimaa kuningas Fridrich I hellitas lootust, et temal õnnestub astuda kokkuleppesse ja rääkida välja Brandeburgi poliitika saavutamise püha tee: seada sisse Preisimaa ja Brandeburgi vaheline territoriaalne side. Kuid üpris varsti ta veendus, et nõustuda kergemeelse ja andetu Auguste II – on täiesti mõeldamatu.

Lõpuks, tuleb veel meenutada, et XVIII sajandi alguses märatses suur Euroopa sõda

Hispaania pärandi pärast, millisest Preisimaa võttis aktiivselt osa ja milline köitis selle riigi tähelepanu ja vahendeid sellisel määral, et ta ei saanud soovida sekkuda ka Euroopa Põhjaosas toimuvasse metsikusse sõtta.

Kõik esitatud asjaolud, me loodame, selgitavad piisavalt, miks Preisimaa pidi soovima neutraliteedi säilitamist Suure Põhjasõja alguses. Oli ainult üks vahend, milline võinuks sundida Preisimaa Kuninga Venemaa ja Saxega ühinema: Vene-Saxe vägede särav ja otsustav edu. Sellise edu juhtumil Preisimaa ei laseks mööda võimalust asuda liitlaste poolele selleks, et saagi jägamisel temast mööda ei mindaks. Samas kui Põhjasõda algas Venemaa ja Saxe ((Saksoonia)) lüüasaamistega ja Rootsi Kuninga Karl XII võidukäiguga. Kuid kui Venelaste lüüasaamine Narva all pidi veelgi enam veenma Preisimaa Kuningat Fridrich I hädavajalikkuses hoida Rootsi rahu, siis, vastupidi, Poltaava lahing sundis teda Peeter Suurega otsima sõprust ja liitu. Vaat miks kõik Venemaa ja Preisimaa vahelised diplomaatilised suhted, alates 1700 - 1709 aastani, ei saanud viia mitte mingitele olulistele või tunnetatavatele tulemustele. Ühest küljest, me leiame pidevaid liidulepinguga lubatud abi andmise nõudmisi; teisest küljest, vankumatut otsust lükata tagasi sellised ohtlikud kavatsused ja säilitada neutraalsus.

Peale ülal esitatud 1697 aasta Liidulepingu sõlmimist saabus 1699 aastal Moskvasse Brandeburgi saadik von Printz, kes pidas mitmeid nõupidamisi Duuma kirjutaja Emilian Ignatievitsi Ukrainsoviga ((Emilian Ignatievitch Oukraintzew, Емильяномъ Игнатъевичемъ Украинцовымъ)). Brandeburgi saadik tegi mõned ettepanekud, millistele vastasid talle Vene volinikud. Kõik need avaldused olid võetud alljärgnevasse kuude punkti, millistele Ukrainsov koos abidega, Tsaari korralduse järgi, andis 11 märtsil 1699 aastal kirjaliku vastuse*).

*)See akt on trükitud ära - Полномъ Собр. Зак. № 1680. - Kuid tunnistamata seda traktaadiks, sarnaselt teistele ülal esitatud sarnastele aktidele, me pidasime siis ka selle täielikku esitamist liigseks.

1) Brandeburgi saadik õnnitles Valitsejat Venemaale saabumise puhul, tänas Valijavürsti külastamise eest ja palus, et endine sõpruse ja armastus kehtaks edasi.

Vastus: Ukrainsov. Tsaari nimel, tänas tervituse eest ja kinnitas, et Tsaar loodab, et Tema ja Valijavürsti vaheline endine „heasoovlikkus ja heatahtlikkus“, ja ka edaspidi hakkab suurenema alatise kõigutamatu sõpruse ja armastusega“.

2) Selleks, et täiendada 1687 aastal sõlmitud Saadikute vastuvõtmise lepingut, von Printz tegi ettepaneku allkirjastada uue traktaadi, milline määratles üksikasjalikumalt saadikute ja kullerite, kirjade jne jne., vastuvõtmise tseremoniaali.

Vastus: Kõigi Valijavürsti saadikute ja kullerite saabumise, vastuvõtmise ja ärasaatmise puhul oli ja hakatakse toimima „iidse tava“ ja 1687 aasta lepingu järgi. Teiste sõnadega, saadikutele ja kulleritele annetatakse: alates piirist saadab teel pristav ((kohalik politseiülem)) koos 10 teenistujaga ning ta kuni Moskvani, ning sealt võtab need vastu teine pristav koos 10 ratsamehega ning lugupeetud inimesega ja talvel 50 voorimehega saanidega, suvel ratsahobustega ning aadlikele vedruvankritega; Moskvas aga antakse soliidne öömaja saadikutele ja tema kaaskonnale; audientsile sõiduks antakse kuue „kutsariga“ tõld aga talvel saan, aadlikele hobused ja kaariku või saani ees hakkavad sõitma 50 ratsanikku. Samamoodi toimitakse ka saadikute ja kullerite ärasaatmisel. Täpselt samuti tervise üle pärimisel ja kirjade üleandmisel hakatakse käituma „endise tava järgi“. Mis aga puudutab Brandebourgi saadiku viidet Valijavürsti saadikute ja kullerite vastuvõtmisele teiste õukondade juures, siis Tsaar soovib omada kirjalikku tunnistust sellest, milliseid auavaldusi seal neile osutatakse.

3) Peale selle, von Prints nõudis, et saadikute ja kullerite „toitmise ja söötmise“ suhtes peavad olema tehtud uus otsus.

Vastus: Valijavürsti saadikute toit on „alati olnud rikkalik“ ja tulevikus hakatakse neile andma teel, alates piirist kuni Moskvani, aga ka Moskvas „igasuguse toidu ja joogi ning ka hobuste sööda ostmiseks antud 50 rubla nädalas, millisele lisaks antakse veel küttepuud ja veevedaja peab tooma niipalju vett, kui tarvis. Ja temale antakse tee-moon alates Moskvast kuni piirini, kus ta vastu

võetakse, kaheks nädalaks samuti, millist hakatakse andma Moskvast“. Ja ka von Printzile endale anti selline ülalpidamine ja peale selle, ta sai veel „palka ja oli samas autasustatud“ Tsaari poolt, kes soovib, et Valijavürst samamoodi toimiks siis ka Tema saadikute ja kulleritega.

4)Brandebourgi saadik kaebab, et ta oli võetud vastu kahe kutsariga saaniga, samas kui saadik Czaplitzile saadeti vastu aadlikud ning bojaaride lapsed ja ta oli kuue kutsariga ((„возникахъ «)) saanis. Pidades silmas sellist asjaolu, palus saadik, et temale antaks kirjalik tunnistus sellest, et nii nagu Valijavürst „koos oma kaaskonnaga Isevalitseja Kuningaga ühtmoodi kõrges aus hoitaks... et ka tulevikus Valijavürstliku Hiilguse ministrid mitte mingites punktides ei oleks kuninglikest vähem au saanud“.

Vastus: Kuigi temale, sadikule ja edaspidi ka mitte mingitele teistele saadikutele ei oleks tseremooniates mingit vajakajäämist, siis on selles kõik määratud, vastavalt teisele punktile, et tulevikus Valijavürsti saadikutele, kes sõidavad Valitseja juurde, suvel kaarikul ja talvel saanil 6 kutsarit.

5)See, et Valitseja kirjades Valijavürstile oleks viimast nimetatud *vennaks*, millise tiitli ta saab kuningatelt kõikides riikides.

Vastus: Valijavürstile antakse kõik tiitlid ja nimetamised „aujärje põhiselt ja ilma mingigi au vähendamiseta“ ja „selles muudatusi teha ei ole võimalik“.

6)Valijavürst hõivas Poola linna Elbingi selleks, et sundida Poolat tasuma temale võlgu olevat rahasummat ja et omada enda käes panti. Kui aga Poola võtab selles suhtes Valijavürsti vastu vaenulikud meetmed, siis Tsaar, sõpruse ja liidu järgi, ei viivita tema peatamisel ja sõja puhul, annab abi abivägedega.

Vastus: Valitseja teeb oma residendile Poolas ettekirjutuse, et Kuningas astuks Valijavürstiga Elbingi linna suhtes kokkuleppesse, „osutamata selle puhul mingitki vastupanu“.

Kui aga Poola alustab Valijavürsti vastu sõja, siis Tsar on valmis viimasele osutama „igasugust abi“.

Nende vastustega sõitis Brandeburgi Valijavürst von Printz Moskvast 16. märtsil 1699 aastal ära, jättes Moskvasse, kui residendi, Timothee Tzedelski ((Тимофея Цедельскаго)), kes täitis seda ametiposti pool aastat, kuni oktoobrikuuni, mil ta sai kakluses ohtlikult haavata.

Läbirääkimised saadik Printsiga, nii nagu seda on märgata ülalesitatud Aktist, ei viinud mitte mingile positiivsele tulemusele. Brandeburgi saadiku poolt tehtud sooviavaldused lahendati Vene valitsuse poolt selles mõttes, milline on kooskõlas „iidse tavaga“, aga Venemaaga uut liitu saadik, selleks spetsiaalsete volituste puudumisel, ei sõlminud. Vastupidi, Peeter I ei pidanud paljuks lubada Valijavürstile Poola vastast abi, kui teda rünnataks Elbingi linna vallutamise tõttu.

Samasuguse ebamäärasusega paistavad silma Preisimaa ja Venemaa vahelised diplomaatilised suhted XVIII sajandi esimestel aastatel. Kui Suur Põhjasõda oli juba täies hoos, saatis Peeter I, juunis 1700 aastal, Berliini kaardiväekapteni vürst Juri Jurievitsi Trubetski ((Iouri Iourievitch Troubetzkoï, Юрия Юрьевича Трубецкаго)) ülesandega sõlmida uus kaitse- ja rünnakuliit; kuid traktaadi projekt, milline oli Venemaa saadikul, mitte ainult ei lükatud peale arutelu Brandebourgi ministrite poolt tagasi, vaid ka Valijavürst kartis sellisel määral end kompromiteerida, et nõustus Trubetskit vaid salaja vastu võtma ning ta pidi 1701 aasta aprillis Berliinist salaja ära sõitma.

Tõsi, samal aastal saabus teist korda Moskvasse von Printz, kaasas Preisimaa Kuninga avaldus varem sõlmitud Liidulepinguga nõusoleku kohta; kuid läbirääkimised temaga ei viinud soovitud tulemusele, kuna Kuningas ei soovinud mitte mingit uut Liidutraktaati Venemaaga sõlmida. See ülesanne oli von Printzile antud ilmselgelt vaid näiliselt: hädavajalik oli hoida ära Tsaari rahulolematust Preisimaa suhtes. Selle saatkonna tegelikuks eesmärgiks oli: teatada esimese Preisimaa kuninga Fridrich I kroonimisest. Seejärel saatis Peeter I Berliini Andrei Petrovitsi Izmailovi ((Andre Petrovitch Ismailow, Андрея Петровича Измайлова)), «saadiku iseloomus“ ülesandega õnnitleda Preisimaa kuningat kuninga tiitli vastuvõtmisega, millist Venemaa, teiste riikide eeskujul, otsustas tunnustada ja austada. Kuid, peale seda, oli Izmailovil kästud paluda Kuningalt võtta enesele Peeter I ja Karl XII vahelise vahendaja roll.

Preisimaa Kuningas ei loobunud oma neutraaliteedist Põhjasõja suhtes ja vahendustegevus sõdivate poolte vahel võis seada ta suurde ohtu. 1705 aastal võttis kuningas vastu otsuse, milline veel paremini pidi tagama tema täieliku neutraliteedi. Ta keelas ära oma valduste kaudu sõdivate riikide vägede läbimarssimise, aga sissetungil, käskis ta nad välismaale tagasi ajada. Kuni selle ajani Preisimaa valduste neutraalsusest nii Rootsi, Poola, Saxe ega ka Vene vägede poolt piisavalt rangelt kinni ei peetud.

Lõpuks, detsembris 1705 aastal Peeter I saatis Berliini tuntud Patkuli. Instruksioonis oli Patkuli ülesanne määratletud järgmisel kujul: „Teatada, et Patkulile on antud lepingu sõlmimiseks täielik voli, millise järgi Preisimaa Kuningas asuks Venemaa ja Poola poolele ja kindlakäelise vahendustegevusega taotleks neile soodsa ja ausa üldrahu või, kui Rootsi hakkab vastu, siis sunniks teda jõuga ning sõjalise ähvardusega. Selle ees lubab Tseesarlik Majesteet Preisimaa kuningale Poola Preisi (Lääne Preisimaa), niipalju kui ta vajab aga Poola Kuningale teda järele andma selles, millist ta juba oli valmis tegema. Tseesarlik Majesteet lubab samuti Preisimaa Kuningaga sõlmida vastastikuse garantii-traktaadi omalt poolt Ingerimaa ja Eestimaa suhtes aga Preisimaaga Poola Preisimaa suhtes – kõigi teiste ründajate ja vaenlaste vastu. Kui Preisimaa Kuningas teatas, nagu kirjutab meile tema saadik Keiserling, et rootslane lubas temale suuremat kasu, aga talle annab lootust see, et Tseesarlik Majesteet hakkab võimalusel tema kasu otsima ja ei ütle sugugi temale ära. Kui aga Preisimaa Kuningas ei saa või ei taha astuda sellisesse lepingusse, siis vajadusel suvatseks taodelda, et sõlmida kas või neutraalne traktaat“.

Patkul saabus Berliini 1705 aasta lõpus, kus ta leidis eest ülem-komissar Alberti von der Lyti ((Альбрехтъ фон-дер-Литъ)), kes oli Venemaa diplomaatiline agent. Patkulile omase tulisuse ja energiaga ta asus viivitamatult Berliini saabudes täitma temale pandud ülesannet, seda pühendunult teostades, kuid mingit edu ei saavutanud. Ühest küljest, Preisimaa Kuningal ei olnud eriti meeldiv oma õukonnas võtta vastu Patkulit, kes oli oma kuninga Karl XII reetnud, sel ajal, kui Rootsi Kuninga täht säras poliitilisel horisondil eredalt; teisest küljest, Patkuli diplomatilised võimed ja oskused ei vastanud sel määral võiduka Rootsi Kuninga suhtes vallatavale vihkamisele, millisest ta oli üdini läbi imbnud. Ka Patkul ise pidi tunnistama, et temale pandud ülesande täitmine oli ebaedukas. Preisimaa ministrid ja ülikud ei soovinud Kuningas Augustega liitu sõlmida, keda nad keeldusid, mis ka ei juhtuks, uskumast. Seejuures see sama Kuningas Auguste oli Venemaa lähim liitlane ja ilma tema nõusolekuta Preisimaa ei saanud saada liidulise abi eest antavat hüvitust. Preisimaa ministrid andsid samuti Patkulile mõista, et nad eelistaksid Poola Kuningana hoopis Stanislas Leszinskyt. (Vt. Soloviev. Historie de Russie, tome XV, page 177 et suiv. Соловьёва История, том XV, стр. 177 и след.).

Seejuures võtsid poliitilised sündmused 1706 aastal sellise pöörde, et Peeter vajas ka tegelikult liitu Preisimaaga. Auguste II oli lõplikult puruks löödud; Taani sõlmis Rootsiiga rahu ja Karl XII peeti võitmatuks. Peeter ise oli suurtes raskustes, et koguda sõja jätkamiseks enda maalt piisaval arvul vägesid ning raha.

Augustis 1706 aastal saadeti salaja Berliini kaardiväekapten Ivan Petrovits Ismailov ((Jean Ismailow, Иванъ Петровичъ Измайловъ)), kelle ülesannet kantsler Golovkin iseloomustas järgmistes sõnades: „Kõrvaldada kõik takistused, millised takistavad antud ülesande täitmist“, kirjutab ta Ismailovile jaanuaris 1707 aastal, „selleks, et Tema Kuninglik Majesteet võtaks vastu vahendaja rolli, Tema Tseesarliku Majesteedi ja Rootsi Kuninga vahel, esimese kasuks; aga kui seda ei suvatse teha, siis vahest käseks kinnitada endne liit ja kuulutaks end neutraalseks ja annaks selle kohta kindla kirja, et Tema Tseesarlik Majesteet üpris heas lootudes saabuda võiks. Ja kui Tema Kuninglik Majesteet suvatseks sellise kirja anda, siis ka meie armulikus lubaks vastastikuselt, üheskoos, liites sellest spetsiaalse punkti endisele liidulepingule, mis on selleks oma käega kirjutatud ja kindlalt loota, et Tema Tseesarlik Majesteet soovib olal vahetus sõpruses Tema Kuningliku Majesteediga; ainiti üheskoos suvatseks igal võimalusel vaeva näha, et Tema Kuninglik Majesteet võtaks enesele vahendamise“.

„Mida aga tuleb märkida“, lisab Golovkin, „ministritele raha lubamisest ja annad nõu, selleks, et krahv Wartenbergi milleski rahuldada, siis, siis lubades temale, kui ta võtab oma Kuningat veenda T. T. M. kasuks, lubada märkimisväärset summat ja nõnda, et lubades, kui

lubatakse tasuta vahendamiseks kohustuda, siis see antaks talle peale allkirjastamist kätte; aga kui Tseesarliku Majesteedi poolelt mõned vallutatud kohtadest märkimisväärne osa ka loovutatakse, ainiti, et oleks saavutatud soodne rahu, siis selle eest krahvile või siis kellegile teisele, milline tehtud selleks, lubada kas-või sadatuhat efimkat“.

Kuid ka Ismailovil ei õnnestunud eesmärki saavutada, vaatamata neile vahenditele, millised lasti käku. Tõsi, ta oli õnnelik, et sai Preisimaa Kuningalt tema poolt 13 veebruaril 1707 aastal allkirjastatud kirja, millist pidas justkui 1697 aasta Liidutraktaadi formaalseks kinnituseks. Kuid seda see tegelikkuses ei olnud. 13 veebruari akt ei ole rahvusvaheline traktaat ja see sisaldab eneses vaid Ismailovi poolt esitatud küsimustele vastuseid. Selle dokumendi alguses räägitakse, et Kuningas kordab, et „tal on siiras ja alaline kavatsus omada Tema Tseesarliku Majesteediga head ning konfidentsiaalset sõprust, nõnda nagu nad selle elkõige esmalt Preisimaale omavahel sisse seadsid ja seda ka tulevikus; ja talle ei ole teada, et enne seda kuupäeva oleks tema poolelt sellele miskit vastast toimunud“. Seejärel räägitakse kellegi Kornbergi arestist ja mingist juhataja Patkuli seiklusest. Sellele järgneb Kuninga väide sellest, et kuigi ta sõlmis Rootsiga liidu, kuid mingit Venemaa huvide vastast kohustust ta enesele ei võtnud; et ta ei lubanud Vene ohvitseride ja sõdurite läbisõitu tema valdustest seepärast, et siis nad tulnuks, Rootsi-Poola vahelise rahulepingu põhjal lugeda sõjavangideks (?!); et ta oli sunnitud tunnistama Stanislas Lesczinskyt Poola Kuningana ja võtma endapeale Rootsi Kuninga ja Auguste II vahel sõlmitud traktaadi garantii ja lõpuks, et ta algatab Patkuli vabastamise asja.

Aprillis 1707 aastal sõitis Ismailov Berliinist ära, jättes sinna von-der- Lyti, kellele Tsaar andis erakorralise „iseloomu“ Berliini õukonna juures asuvale Venemaa saadikule. Venemaa õukonna juures oli sel ajal Preisimaa saadikuks Keiserling ((Кейзерлингъ)). Ismailovit ennast aga tabas häda tagasiteel, Austria territooriumil Grinbergi lähedal, võeti ta kinni Rootsi sõjaväelaste poolt ja saadeti Stettini.

Alles Karl XII lüüasaamine võis muuta Preisimaa poliitikat ja sundida Fridrich I loobuma oma passiivsest rollist. Teade Rootslaste Poltaava all lüüasaamisest tekitas Berliinis märkimisväärse pöörde. Juba 15 juulil 1709 aastal sõlmiti Kölnis ((Cologne, Кельне)) Preisimaa, Taani ja Poola vahel Rootsi vastane Liiduleping. Kolm liitlasriiki otsustasid kutsuda ka Peeteri sellesse liitu astuma.

On mõistetav, et see ettepanek võeti hea meelega vastu ja 21 oktoobril allkirjastati Venemaa ja Preisimaa vahel Marienwerderis uus Liiduleping, milline kujutas endast peaegu, et juuli-akti koopiat.

(Vt. Ranke. Zwölf Bücher, Bd. I ja II, S. 473).

(Vt. Soloviev. Historie de Russie, tome XV, page 177 et suiv. Соловьёва. История, том XV, стр. 177 и след.)

((Lk 43 mainitakse ... Eestimaad...))

*

Sellega Tema Preisimaa Kuninglik Majesteet, Tema Taani ja Poola K. Majesteediga 15 juulil, käesoleval aastal Kölnis, Spree ääres, nende vahel sõlmitud Liidu kohta otsustasid üheskoos lubada liituma, garanteerima ja enese peale võtma Kõige kõrgemal mainitud T. Tseesarliku Majesteeti, kes selleks tahet väljendas ja selleks liitumiseks ka kirjaliku garantii andis ja selliselt T. K. Preisimaa Majesteet ei soovinud seda ülalmainitud Liidutraktaati korrata ja seepärast veel vähem, seda, T. T. Majesteet eriti, just-kui ka ülalmainitud Taani ja Poola Kuningale koostatud, selle sama kaudu järgneval viisil kohustada, aga nimelt:

Tema Preisimaa Kuningliku Majesteedi, Nende Kuninglike Taani ja Poola Majesteetide poolt iidse kombe järgi võetud sugulaslik ja vennalik, liitumiseks avatud, sellisel kujul on see mõnikord pealetungi liit Rootsi Kuninga ja Stanislavski partei vastu Poolas, Tema Tseesarliku Majesteediga asutada kavatsesid, soovides selleks sellisel juhtumil Tema Preisimaa Kuninglikku Majesteedile vastandlikku parteid mitte vastu võtta; samas ka Nende Majesteedi vaenlasele maalt

läbipääsu ei lubanud. Selleks Tema Preisimaa Kuninglik Majesteet, arutades piisavalt seda asja ja üldistades seda, samas ka Tema Kuningliku Majesteedi huvides oli kõiges vajalik sõlmida ülalmainitud Kuninglike Majesteetidega, lahti ütlemata, kuivõrd nad ise kuulutavad ja kohustuvad:

1.

Et nad ülalmainitud juhtumil ülalmainitud T. T. Majesteedi ja Taani ja Poola Kuninglike Majesteetide vastu midagi ette ei võta, vaid kavatsevad üheskoos neid kindlalt aidata. Samuti kui Rootsi Kuningas ja tema toetajad Tema Preisimaa Kuningliku Majesteedi maa kaudu Venemaa Riiki lähevad mingit teedpidi lähevad või siis Poola kaudu või ka Tema Poola Kuningliku Majesteedi pärtud maa või siis Taani ning temale kuuluvate Vürstiriikide ja Krahvkondate marssida ja rünnata tahab, on neid vaevu segada ja raskustega võimalik, sest neilt maadelt rünnates need kangelasteod kaugemale ei levi ja ümbruskonnas kallaletungi ei tajutud.

2.

Kuid kas ei ole kerge loota, et nagu Tema Preisimaa Majesteet sellisel viisil seda asja Tseesarliku Majesteedi ja Nende Taani ja Poola Kuninglike Majesteetide üldiseks kasuks aidata tahab, et nad ise mitte väikset vastupanu teise partei üles ässitada ja et nad sellise otsuse vastuvõtmiseks võivad T. Preisimaa K. Majesteedile kallaletungi teha ja minna läbipääsu jõuga otsima või mingil teisel viisil, selle eest temale kätte maksma hakkavad, siis kuulutavad T. T. Majesteet koos Nende Taani ja Poola Kuninglike Majesteetidega, et sedavõrd nende nimel ja on sellest traktaadist mõjutatud, et sel eesmärgil nad koos oma liitlastega sarnasel juhtumil T. Preisimaa Kuninglik Majesteet, kui vaid võimalik, ei asu rahu enne sõlmima, kui Tema Kuninglikule Majesteedile sellest tekitatud kahjude eest ei ole rahuldust antud.

Seejuures lubatakse:

3.

Kõik neli Nende liitlaslikku Majesteeti, teine-teisele alati ustavas sõpruses olles, sellisel viisil, et üks teisele kuulsust, huvi ja kasu aitavad ka tulevikus luua ja neist tekkinud kulude vältimise võimalusi otsima hakkavad.

4.

Ja selle tõttu tuleb ühele potentadile ((valitsejale)) teise tema praeguses valduses oleva maade ja õiguste, kõigi vastu, millisega temale selles kahju tekitamist otsima hakatakse ja nende valdamist takistati, või neist sellise tõrjumise tõstavad, tugeva ja tegusa abi ja see ühe liitlase abi teisele kuue tuhande inimesega, aga nimelt tuhat viissada ratsanikku ja neli tuhat viissada jalaväelast antakse.

5.

See üldise abistamise kohustus on selleks tarvilik, et kõik pärandi hoidmise õigused, milliseid üks või teine liitlas-valitseja Rooma Riigis või peale selle omab, veel lubavad mainitud neli Majesteeti teine-teisele.

6.

Igale oma Ministrile võõrastes õukondades anda käsk käituda nende teiste Ministritega samamoodi.

7.

Teine-teisele oma olemasolevates pretensioonides üldrahu puhul, traktaatides ja mujal, parimal määral abistada.

8.

Kokkulepe ei ole selleks määratletud, et Rootsit üldse kaotada, vaid et:

1., ta viia õiglastesse piiridesse, justkui aga ka tema Saksa maal soetatud provintse ei hakata ründama, kui, siis mainitud kolm Kuningat, või neist üks või teisti oma Saksamaal soetatud maadelt Rootslaste poolt rünnatud saavad;

2.T. Poola Majesteedile ja Kuurvürstlikule Hiilgusele Sakxe troon tervikuna tagasi anda;

3.Kõigist neljast küljest, Rootsi vastu, liitlas-valitsejate julgeoleku loomine. Ja selleks eesmärgiks suvatseda T. Preisimaa K. Majesteedil, Nende Poola ja Taani Majesteetidel võtta oma olemasolevad kavatsused.

9.

Kõigile kõrgetele liitlastele teatada üldistatult, et neile nende huvidele kahju tegemata, ega nende sõjale Prantsumaaga takistusi ei tehta, justkui Rootsi poolt soetatud nende teenistuses olevate Taani ja Saxe Kuninglikud vägede, kuni nende teenistuse kohta sõlmitud traktaatide, kavatsetud rikkumistele vaatamata, kehtivuse lõpuni, saadetakse neile igasugused abi, selleks saades mõlematelt Kuninglikelt Majesteetidelt pooltelt selle praeguse oma kavatsuse järgi liitlastelt nõuoleku said ja kuigi,

10.

T. Preisimaa K. Majesteet ja teised Nende Majesteetid üpris alandlikult palusid, et see tegelikult kuulutatud ja rikkumine, mis seotud Rootsi Kuninga vastasest tegevusest nüüdsest kohe muutuks kohustuslikuks, siis ainiti ülalmainitud Nende Majesteetid et vaadata üle väljakuulutatud asjaolusid Tema Preisimaa Kuningliku Majesteedi poolt, tema soovist nõnda kaua kinni pidada lubasid, seni kuni sõlmitakse Prantsusmaga rahu, kuni kõik neli kogu alliansis hoitud valitsejad Nende Majesteetid, ühinesid ja tollaste asjaolude põhjal enam üldises huvides asutasid ja tulevasteks ettevõtmisteks tõelist nõusolekut tahavad, samas aga suvatsevad,

11.

T. Preisimaa Majesteet kui varsti T. M. Poola Kuningas ja Saxe Valijavürst Rootsi vastu kuulutavad, siis tuleb anda oma liitlastele teade, et kõikide asjaolude ees selline kokkulepe sõlmida, et Rootsi Kuningas koos Saxega ja teiste tema maadega ja Taani Saksamaal soetatud provintsidesse ei astuks ja sellega Prantsusmaa kroonile puhkust ei antaks.

12.

Ja sellega on Kölnis Spree ääres vastu võetud traktaadi 12 punktis otsustatud, et Nende Taani ja Poola Kuninglikud Majesteetid Tema Preisimaa Kuningliku Majesteedi julgeolekuks ja kasuks mainitud traktaadi kohustusliku garantii ja sellega Tema Tseesarliku Majesteedi liitumist tahtsid ja T. T. Majesteet selle garantiiga liitumiseks ja sellesse astudes kuulutas end hea meelega T. Preisimaa Kuningliku Majesteedi suhtes kohustatuks ja nõnda, et Tema Preisimaa Kuninglik Majesteet tänumeeles ja parimal viisil selle kaudu vastu võtab.

13.

Kõigis mainitud punktides lepiti kokku ja lubati teine-teisele neist õieti kinni pidada ja et neist ühestki ei taganeta, kuid sellega nimelt kohustuda tahavad, justkui ka tegelikult kohustuvad, et kui üks või teine kõiges miskit rikub, mis siis kõigile teistele Valitsejate vastu ilmneb ja teda peab sellest lubadusest kinni pidama sundima.

14.

Ja et ülalmainitud neli Nende Majesteeti sellest enam selle traktaadi ühises täitmise enda püüdluses kindel võiks olla, siis nad kõik ja igasugused kuni selle kuupäevani asutatud ja selleks asjaks vastavad alliansid ((liidulepingud)) üks-teisele õieti saadaksid. Kuivõrd need, milliseid ei saadeta seda traktaati rikkudes ja et ka tulevikus mitte mingeid traktaate ei tehtaks, millised võiksid olla käesolevale vastu.

Selle saatmie tõeliseks mõtteks, millist hoitakse üpris salajas ja millisest ühegi valitseja poolt ei tohi teiste teadmata kellegile teatada; koostatud on kaks võrdset eksemplari, millistest üks on T. K. Majesteedi poolt isiklikult allkirjastatud, pitseeritud, saab samas vahetatud Tema Tseesarliku Valitseja eksemplari vastu.

See juhtus Marienwerderis 1 novembril (22 oktoobril) 1709 aastal.

Friedrich R.
(L.S.)

Фридрихъ.
(М.П.).

Eraldi salajane punkt.

Ja sellega T. T. Ülevenemaaline Majesteet ja T. Preisimaa Kuninglik Majesteet oma personaalsel kohtumisel ja ka kohtumisel Taani ja Poola Kuningaga Kölnis, Spree jõe ääres, otsustatud kaitse-liidu kinnitasid ja selle üksteise vahel vahetada suvatsesid, siis ainiti vastastikust kasu silmas pidades, selle neljandas punktis sisalduva suhtes järgmisel viisil leppisid ühises hüves kokku, aga nimelt,

et mõlemad Nende Majesteetid oma maadest, lubatud vaenuliku kallaletungi ajal nende maadele, saadetavad kuus tuhat inimest abivägesid andsid, mille vastu T. Preisimaa Kuninglik Majesteet lubab kohustuvaimalt, et t nende vägede Rootsi Rootslastest vägedega sõja ajal saabumisel, Rootsi maadest, millised on soetatud Saksamaa provintsidest, Poolase enam mööda maismaad nüüdsest mitte lasta, vaid neile igal viisil ja relv käes ja kõige tegusamalt vastu hakata ja koos oma liitlastega võtta selliseid meetmeid, et see oleks täiesti selliselt tehtud saadud, nõnda kui Rootslased oleksid tahtnud ka mööda merd tungida T. Preisimaa K. Msjesteedi randa, et viia oma väed maale, et sealt minna Poolasse ja et seda samamoodi teha ei lastaks;

et T. T. Majesteet lubab selle vastu T. Preisimaa K. Majesteedile, et Elbingi linn koos seda ümbritseva territooriumiga anda sellisel viisil, et see linn puhstataks Rootsi garnisonist ja sellese viidaks oma garnison, milleks T. K. Majesteet lubab anda T. T. Majesteedile vajaminema suurtükiväe ja moona ja see linn siis, kui T. T. Majesteet täidab ausalt oma ülalpool mainitud lubaduse Rootslaste kinnipidamisest T. T. Majesteedile täidab, või kui Rootslased ei hakka sellist läbimurret teostama järgneva Rootslastega sõlmitud õnneliku rahu tõttu, teha, peale rahu sõlmimist Poola Kuningriigi ja Poola Vabariigi poolt loovutamiseks T. K. Majesteedile igaveseks valdamiseks, ettepannek.

Selle salajase punkti kinnituseks, millisel hakkab olema samasugune jõud ja mõju, milline on ka peamisel traktaadil, millisest on koostatud kaks ühtmoodi sõnastatud eksemplari ja millest üks on T. Preisimaa Majesteedi ja teine T. K. Majesteedi poolt allkirjastatud ning pitseeritud ning teine-teisega vahetatud.

See juhtus Marienwerderis,
1 novembril 1709 aastal.

See juhtus Marienwerderis,
22 oktoobril 1709 aastal.

Friedrich R.
(L.S.)

Фридрихъ.
(М.П.)

Nr. 184.

1710 a. 22. juuni (3 juuli). Venemaa ja Hanovre vahel 12 aastaks sõlmitud liidukonventsioon. (П.С.З. № 2276).

((F. Martensi kommentaar)).
((Pr. k. tekst, vasakus veerus.))

Moskva Välisministeeriumi Peaarhiivi allikate põhjal algasid Venemaa ja Hanovre Valijavürsti vahelised vahetud suhted alles 1709 aastal. Sel aastal Peeter I, soovides anda kõigi vahenditega oma vaenlasele, Rootsi Kuningale Karl XII, otsustav löök, otsustas selleks otsida ka Hanovre Valijavürsti liitu.

Novembris 1709 aastal ilmus Hanovresse isiklik lauaülem ja kaardiväealampolkovnik vürst Boris Kurakin ((prince Kourakine, Борисъ Куракинъ)) koos sekretäri Feodor Vesselovskiga ((Theodor Vesselovsky, Федоромъ Веселовскимъ)). Vürstile oli kästud kõige salajasemal viisil minna Hanovresse ja alles siis, olles kohale jõudnud, oma isik paljastada.

Kui pidada silmas seda, ühest küljest, et 1709 aastal Karl XII oli juba oma võitmatu sõjalise geeniuse ausärast ilma jäämas, teisest, survet, millist lubasid enesele Rootsi väed Saksamaal, siis ei ole eriti raske enesele ette kujutada seda vastuvõttu, millist osutati Hanovres Moskva Tsaari saadikule. 14 novembril 1709 aastal, vürst Kurakin võeti Valijavürsti poolt audientsil vastu ja seal ta tegi George Louisele ettepaneku sõlmida Venemaaga kaitse-rünnakuliidu traktaat. Valijavürst nimetas vürst Kurakiniga läbirääkimiste pidamiseks oma volinikeks oma ministrid: Bernstorffi ja parun Goertzi.

Ainult läbirääkimised ikkagi ei viinud kuidagi soovitud tulemusele. Seda selgitatakse osalt vürst Kurakini poolsest Hanovrest eemaldumisega: ta sõitis, muu-seas, samuti Wolfenbuttelisse, et keelitada selle pisikese vürstiriigi valitseja Venemaaga liitu astuma. Osalt aga, Hanovre valitsus ise ei soovinud lepingu allkirjastamisega kiirustada.

Lõpuks, 3 juulil toimus Liidu-konventsiooni allkirjastamine, milline igal juhul oli Hanovrele hulga kasulik, kui Venemaale.

((Sak., tekst).

*

Jumala armust Meie Georg Louis ((Georg Ludewig, Георгъ Лудвикъ Герцогъ Брауншвишский и Лüneбургский Св. Римскаго государства Архиказначей и Курфирсть)) Braunschweigi ja Lüneburgi Hertsog, Püha Rooma Riigi Arhi-riigikassiir ja Valijavürst, kuulutame selle kaudu: selle Tema Tseesarliku Majesteedi ja meie vahel mingi konventsioon sõlmida on suvatsetud ja see mõlemate maade poolt selleks volitatud Ministrite kaudu, aga nimelt Tema Tseesarliku Majesteedi poolt tema Kammerhärä ja Kaardiväe Alampolkovnik hr. Vürst Kurakin, aga meie riigi poolt, meie Salanõuniku von Bernstorffi ja meie T. H. Ka Kammer-presidendi parun von Goerzi, mis on nii sõlmitud ja allkirjastatud, nagu see allpool sõna-sõnalt ära tuuakse.

Saagu selle kaudu teatavaks, ja sellega Hiilgaivaim Suurriiklik Suur Valitseja Tsaar ja Suurvürst Peeter Alekejevits, kogu suure ja väikese ning valge Vene Isevalitseja jne., jne.,

Tema Hiilguse Vürsti ja Valitseja Georg Louisi, Braunschweigi ja Lüneburgi Hertsog Püha Rooma Riigi Arhi-kassiiri ja Valijavürsti käsul, millisel viisil Tema Majesteet on valmise koos Tema Valijavürstliku Hiilgusega heasse kirjavahetusse ja sõprussesse astuda ja Tema Hiilgus arvestades kõrget au, millist Tema Majesteet sai kõikjal suuremeelsuse kaudu ja eriti tema isiku suhtes

nimetatud austuse tõttu, see ettepanek võeti suure rahulolu ja tänumeelega vastu. Selle mõlemate maade vahel tegelikuks kinnituseks ja nende kaudu nimeliselt mainitud, on mõlemate poolte volinike poolt sõnastatud alljärgnev kohustus:

1.

Mõlematel kõrgetel lepingupooltel hakkavad olema tõelised kavatsused selleks, et hoida omavahel vastastikust alalist sõprust ja hakatakse teineteist aitama selles, mis võib olla teineteise kasuks ja huvis, nõuannetega ja ofiitsidega ((vormiliselt mitteametlike)) tõelist abi anda, vastastikku teineteisele kahju tekitamata või hukka mõistmiseta, ega ühele teisele vaenlasele või inimestele rahaabi anda, kui siis, kui see osutub ühistes huvides olevaks juhtumiks, millist Keisririigis Regensburgis ja Haagis asutatav kontsert ((Euroopa kontsert, suurriikide poliitiline koostöö peale Viini kongressi a. 1815. Nagu näha oli kontsert sellises mõistes juba 100 aastat varem, kasutusel. KL.)) vaikuse hoidmiseks teisiti nõuab.

2.

Ja selleks nad nagu muudel ilmnevatel juhtudel nii eraldi praegustel veel kaugel silmas peetavatel konjunktuuridel nii ise omavahel viisakat suhtlemist hoida tahavad samuti nagu oma Rooma Keisririigiga ja väljaspool seda olevatele ministritele käskida omavahel sisse seada konfidentselt ((salajase)) kirjavahetuse.

3.

Kui ilmnevad sellised juhtumid, kui üks riik teist, kui vajadus nõuab, inimestega aidata saab, siis nad teatavad sellest nõustumisest konfidentsiaalselt ja vajadusest tekitatud koostööle asuvad.

4.

Ja selleks T. T. Majesteet seejuures suuremeelset deklaratsiooni asutada käskis, et vältimatu tingimusena, kui Rootsi, Rootsi kroonile kuuluvatel Saksa provintssides, neist või teistest Rooma Keisririigi naaberriikidele kuuluvatest provintssides moodustatakse väed T. T. Majesteedi või tema liitlaste vastu, miskiit vaenulikkude, st. T. T. Majesteedi vastu, ette võtma ei hakka, mitte ainult oma kõrge maa Rootsi kuninglikes provintssides Rooma Keisririigis, aga nimelt Pommeris oma relvadega häirima ei hakka, vaid samuti selle eest hoolitsemise hakkab, et see neist Tema Majesteedi liitlasriikidest ühtmoodi ei tekitatud ja järelikult, mainitud sõjast mingit segadust Saksamaal ja samuti kõrgetes liitlasriikides ei tekiks ning Prantsusmaa krooni vastastes tegevustes takistusi ei tehta: sellel eesmärgil lubab vastupidist.

5.

Tema Valijavürstlik Hiilgus, et ta võimalust-mööda ja kõigi juurdelisatavate kõvemate vormiliselt mitteametlike lubadustega hakkab püüdlema, et samuti T. T. Majesteedi kõrged liitlased nende Majesteetid Taani ja Poola Kuningad nenede Saksamaa provintssides ei oleks häiritud.

6.

Ja kui keegi rahulolematusest ja tigidusest selle traktaadi suhtes ning mõlemate kõrgete liitlaste vahel otsustatud, või tahab rünnata T. T. Majesteeti või T. K. Hiilgust, siis ülalmainitud Tema Tseesarlik Majesteet ja Tema Valijavürstlik Hiilgus lepivad omavahel kokku selle, kuidas üksteisele tugevat abi anda saab.

7.

See konventsioon on kehtestatud kaheteistkümneks astaks, lugedes käesolevast kuupäevast ja kestab kuni selle tähtaja saabumiseni, kui selle pikendamisest ei ole mõlemate riikide poolt uuesti deklareeritud.

8.

Seejärel on sellega lepitud kokku, et mõlemate kõrgete lepingupoolte poolt selle traktaadi vahetamine leiab aset võimalikult kiiresti.

Selle kinnituseks, et see ülalkirjutatud koostatakse kahes eksemplaris, millest üks eksemplar on tõlgitud Vene keelde, mis on selleks määratud volinike poolt allkirjastatud ja pitseeritud.

See juhtus Hanovre 3 juulil 1710 aastal.

(L.S.) Fürst B. Kurakin.

(М.П.) Князь Борисъ Куракинъ.

(L.S.)Bernstorf.

(М.П.) Бернсторфъ.

(L.S.)Baron Goertz.

(М.П.) Баронъ Герцъ.

Nr. 185.

1713 a. 4 (15) juuni. Wandsbeckis Venemaa ja keiserliku linna Hamburgi vahel sõlmitud konventsioon.

((F. Martensi kommentaar.))

Moskva riigi ja keiserliku Hamburgi linna vahel sõlmitud diplomaatiliste suhete algus puutub 1613 aastasse. Sellel aastal tsesari juurde saadetud saadikute Ouschakowi ja Zaborowskyga ((Ušakovi ja Zaborovski, Ушаков, Заборовски)) oli samuti saadetud kiri Hsamburgi linnapeale, millises teatati Moskva troonile Tsaar Mihail Feodorovitchi ((Михаил Феодорович)) asumisest.

Sellest ajast peale toimub Hamburgi ja Moskva valitsuse vahel üpris sage suhtlus. Kuni Peeter I, Moskva saadikud ja kullerid, kes on saadetud Lääne Euroopasse, valisid tavaliselt meretee kuni Lüübkini ja Hamburgi kaudu suundusid erinevatesse õukondadesse. Silmas pidades seda asjaolu, nõudis Moskva valitsus Hamburgi võimudelt tema saadikute läbi lubamist ja osutada neile igasugust kaitset ning abi.

Kuid võrreldamatult enam aitasid Hamburgi Venemaale lähenemisele kaasa kaubandussuhted. Tuntud kaubanduslinna ettevõtlikud inimesed mõistsid üpris varsti, millist suurt tulu nad võivad Moskva riigis kauplemisega saada. Alates 1615 aastast, ujutavad Hamburgi kaupmehed Moskva valitsuse üle avaldustega, et neile antaks Venemaaga kauplemise lubakiri. Mais, 1615 aastal Hamburgi kaupmehed Isaak Alen ja Jacques Denker said loa kõikide oma kaupadele Venemaale sõiduks ning kaupadega kauplemiseks tingimusel, et nad maksavad makse, milliseid peavad tasuma üldse välismaalased. Peale nende kaupmeeste, said aja jooksul, veel mõned teised kaupmehed, samuti sellised annetatud kauplemiskirjad. Mõned Hamburgi kaupmehed, nagu näiteks Marselis, asusid ka alaliselt Venemaale elama ja suutsid korraldada oma kauplemist üpris laiaulatuslikult.

Erakordselt huvitavaid andmeid Hamburgi kaupmeeste õiguslikust asendist võib leida meie arhiividest. Viitame vaid mõnedele neid iseloomustavatele seikadele. Kaupmehed võisid kaubelda ainult siis, kui olid tasunud ettenähtud maksud (seebi- ja pearaha, Мыто ja Golovstchina, мыто и головщину). Ainult esines juhte, kui Tsaar, eriliste teenete eest, annetas kaupmeestele või teistest seisusest välismaalastele õiguse kaubelda teatud tähtaja kestel maksuvabalt. Aga Venemaal viibivad

Hamburgi kaupmehed, et sõita kodumaale, pidid selleks saama spetsiaalse loa.

Peale selle olid tehtud veel ka teised erandid. Nii nad tunnistati kohtualluvaks eranditult Posolsky prikazile e. ((„College des ambassadeurs“, Посольскому приказу)) Suursaadikute kolleegiumile. Selles mõttes sai annetatud kauplemis-kirja Hamburgi kaupmees David Fermolen 1633 aastal. Kodumaale jäänud Hamburgi kaupmehe pretensiooni juhtumil teise Hamburgi kaupmehe suhtes, kes asub Venemaal, pöördusid linnavõimud Tsaari poolde palvega kostja välja anda. Nõnda 1675 aastal Hamburgi linnapead palusid neile nende alama Hassenkrugi väljasaatmist, et ta kostaks tema suhtes kaupmees Wilde poolt kauplemise arвете suhtes esitatud hagile. Sellise nõudmise peale Moskva valitsus vastas 1676 aastal, et kaupmees Hassenkrug ei tunnista hagi õigeks ja seepärast las Wilde ise, selleks, et tõestada oma pretensioonide seaduslikkust, sõidaks Venemaale. Kuid veel 1682 aastal ei olnud see asi lahendust leidnud. Moskva valitsus teatas 1682 aastal, et kaupmees Wilde pärijad peavad ise tingimata, kindlaksmääratud aja kestel, ilmuma Moskvasse, kui nad soovivad nende poolt algatatud asja võita. Kuid, millega see asi lõppes – pole teada.

Kui Hamburgi võimud väsimatult püüdsid Venemaal Hamburgi kaupmeeste vabaduste laiendamist, siis Moskva valitsus luges end õigustatuks nõudma neilt teistsugust teenet. Ta nõudis mitmeid kordi Venemaale igasuguste maakide kaevurite, arstide, meistrite ja käsitööliste saatmist. Tsaar Aleksei Mihailovits palus samuti saata kolonele ja häid teenistusest vabastatud kapteneid ja leitnante, kutsudes neid astuma Venemaa teenistusse.

Peeter I valitsemise esimestel aastatel leidsid Hamburgi kaupmehed Venemaal ennekuulmatut aupaklikkust välismaalaste kaubandussuhete vastu. Tsaar ise aga tundis huvi välismaa kaupmeeste käekäigu vastu ja osutas neile kõige praktilisemat kaitset. Ainiti, vaatamata Ümberkorraldaja kindlaksmääratud suunale, tuleb tihti ilmsiks Tsaari ja keiserliku Hamburgi linnavade vhelistes suhetes erapoolikus välismaalaste suhtes, milline võttis üha enam ja enam pingestunud iseloomu. Peeter I andis mitmeid kordi anda tunda oma Hamburgi vastast rahulolmatust ja viha.

Selline Tsaari suhtumine Hamburgi on seletatav selle asjaoluga, et selles linnas trükiti mitmeid kordi tema enda ja eriti tema poolt Venemaal juurutatud uuenduste vastaseid paskville ja artikleid. Juba novembris 1701 aastal pöördus Peeter palvega Hamburgi võimude poole, et nad hoiaksid ära linnas Venemaa vastaste artiklite trükkimise. Linnapead vastasid 1702 aasta veebruaris, et nad kinnitavad kõigi „väljaandjate“ vabadust tema kõigekõrgema ja Moskva riigi suhtes mitte midagi hukkamõistvat trükkida. Seejures, selliste artiklite trükkimine kestis edasi. Siis andis Peeter 1705 aastal välja Hamburgi kaubanduse suhtes välja kitsendava korralduse. Saanud teada Valitseja vihast, palusid linnapead alandlikult vabandust, lubades süüdlasi karistada.

Peeter I, 31 mai 1705 aasta kirjas Hamburgi linnapeadele andis sellise korralduse: „et kui edaspidi keegi Venemast miskit hukkamõistvat ära trükib, see mitte ainult ei aeta linnast ja maakonnast välja, vaid ta saab ka kehaliselt karistada; „kaebajat aga premeeritakse“. Siis teatasid Hamburgi võimud Valitsejale, et valede eest, milliseid trükiti tema isiku suhtes ajalehes „Mercure“, keelati „ajalehepidajal“ oma lehe väljaandmine üheks kuuks ära. Kuid vaatamata sellele meetmele, ilmusid Hamburgis aegajalt ikkagi ajaleheartiklid ja pamfletid, millised suurt Ümberkorraldajat kõvasti ärritasid.

Muideks, olid ka teised üpris olulised rahulolematuse alused. 1708 aastal saadeti vürst Boris Ivanovits Kurakin ((Борисъ Ивановичъ Куракинъ)) Hamburgi, et veenda kohalikke võime nende linnas, rootslaste poolset, inimeste Venemaa vastasesse sõtta värbamise ebaseaduslikkuses. Kuid linnapead vastasid, et „kuna Rootsi kuningas on Keisririigi (Saksamaa) liige ja tal on oma provintsid Bremen ja teised, siis nad ei saa seda talle ära keelata, millise pärast nad „paluvad alandlikult vabandust“.

1709 aastal toimus Hamburgiga suhetes pööre. Kui vürst Kurakin pidi ootamatult sellest linnast ära sõitma, selleks et, põgeneda lähenevate Rootslaste eest, siis vastpdi, 1709 aastal Venemaa teenistusse astunud sakslane Böttiger võis olla nimetatud Peetri poolt Hamburgi Venemaa alaliseks residendiks. Kolme aasta pärast nimetas Peeter selle uue vene diplomaadi Alam-Saxe ringkonna residendiks, saades ülesandeks „kõik Venemaale kahjulikud ja autud paskvillid ja teated tõrjuda ning kummutada, samuti, et teatada Valitsejale kõigist Euroopas toimunud sündmustest“.

Lõpuks, veendus Hamburg ise tõsiselt, et temale on äärmiselt kahjulik olla Venemaa Tsaari ebasoosingus. Ta otsustas teha lõpu kõikide vanade arvetega ja anda Peeter I täieliku rahulduse. Vaat kõik pretensioonid, millised olid Peeteril selle linna võimude vastu: 1)Hamburgi ajalehtedes avaldati paskville ((teotav pilke- ja laimukirjutis.)); 2)kuigi trükiti hirmsat valet ja autorit lubati karistamiseks välja anda, siis seda ei täidetud; 3)“vene teenistuja ja kaubanduse juhtija (konsul?) von Bein arretereerit, pandi vangi, ja ei pööratud Izmailovi protestidele mingit tähelepanu; 4)1700 aastal, Hamburgi kaupmeeste reetmise kaudu, langes 20 tuhat rubla rootslaste kätte; 5)nad sallisid Venemaa ohvitseride paljaks röövimist; 6)nad solvasid Venemaa parunit Loewenwoldi.

Kui 1713 aastal oli vürst Menschikow Saksamaal Vene armee eesotsas, siis ta esitas Hamburgi linna saadikutele kõik eespool esitatud kaebused ning pretensioonid. Linn nõustus 200 tuhande taalri maksmisega ja sai selle vastu tunnistuse, et kõik kaebused unustatakse ära, ja Hamburgi kaupmeeste endised kauplemisõigused Venemaal taastatakse. Alljärgnev konventsioon konstateerib asetleidnud ära-leppimise. 30 aprilli 1714 aasta aktiga Peeter I ratifitseeris ja kinnitas selle kokkuleppe.

*

Ja selleks me, Tema Tseesarliku Majesteedi nimel, auväärseima Hamburgi linnale meie käesoleva 1713 aasta 3 juuni kaebuste kirjaga, milliseid T. T. Majesteet mainitud linna vastu esitas meile ja nende maa poolt esitatud vabandus paistis olevat ebapiisav, et meile anti korraldus, et saada üheskoos soovitav satifikatsioon ((rahuldamine)) 200 tuhande taalri näol paljudele ärimeestele kinnitada kavatsatud. Kui sellise summa nõudmist linn kiiresti ei täida, siis selle linna maad asustatakse inimestega ja tahetakse võtta ka muid meetmeid.

1.

Siis sellel eesmärgil see linn et hoida edspidi T. T. Majesteedi armulikkust ja poolehoidu, kuna sellest arvust ei saa midagi vähemaks jätta, siis selle summa peab kindlaksmääratud tähtaegadeks ja nimelt ühe poole selleks tunniks kolmel päeval sularahas pangapiletites ja kuldnates, aga teise poole 2 tähtajal, aga nimelt esimene 3 kuu pärast ja teine 6 kuu pärast lugedes käesolevast päevast, soovime saada kohalikus käibivas rahas, mille vastu aga:

2.

Me lubame T. T. majesteedi kõigekõrgema poolehoidu, nõnda täielikult kinnitada, samas me anname:

3.

Sellise lootuse, et selle kaudu kõik pretensioonid ja kaebused, millised nii Tema Tseesarliku Majesteedi, kui ka ministrite teenistujate ja Tema alamad, mingil ettekäändel, mis senini tehtud, või millised võidakse tulevikus teha, peavad olema üpris kaotatud ja neid põhjuseid linna või selle väikekodanlastest elanike või alamate nimel, ta mitte mingil ajal mingit nõudmist T. T. Majesteedi või era-isikute, nii otse kui kaudselt ei esita, samamoodi lubame me T. T. Majesteedi ja meie nimel:

4.

Mainitud linnale, anda sellist abi, et nii T. T. Majesteedi vägede aga ka teiste poolt praegusel marsil ja vastu marsil ((tagasi marssimisil)) Hollsteinischt ühised linnadele, maadele mingit kahju ei tekitata, kuid samamoodi hakkame püüdma, et neist Poola Kuninglikest vägedest linnale ja maale mitte mingit ohtu ei kujuta, samuti me soovime veel:

5.

Siinses kaubanduses kõik need privileegid, milliseid teised tänaseni omasid, edaspidi anda ja et need annaks võrdse vabaduse Rootsilt vallutatud maadel ja samamoodi kauplemiseks vaenlase maal, peale keelatud kaupade, igasuguse sekkumiseta lubada, samuti mainitud Hamburgi linna maadel, elanikele ja alamatele lubame kiire ja õige kohtupidamise korraldada.

Selle siduvaks kohustuse ja teksti kinnituseks me allkirjastasime selle oma enda käega ning käskisime kinnitada selle meie vürsti pitsatiga ning seejuures meie lubasime Temas Tseesarliku Majesteedi nimel, kolme kuu pärast, lugedes tänasest kuupäevast, selle ratifitseerimise kirjad vastastikku vahetada.

See juhtus Bandedbedis, 4 (15) juunil 1713 aastal.

(L.S.)

(L.S.) *

(M.П.)

(M.П.)*

*)Märkus. Allkirjastatud aktil, milline asub Moskva Välisministeeriumi Peaarhiivis, puuduvad Vene ja Hamburgi volinike allkirjad.

Nr. 186.

1713 a. 15 (26.) juuni. Konventsioon, milline on sõlmitud kindral-feldmarssal vürst ((prints)) Menschikowi ((Меншикокомъ)) ja Lübecki linna vahel.

((F. Martensi kommentaar)).

Ülalesitatud Venemaa ja Hamburgi linna vahel sõlmitud konventsiooniga (Nr.185) asub seoses alljärgnev akt, milline on sõlmitud vürst Menschikovi ja Lüübeki linna vahel.

Siin ei ole koht, kus esitada Venemaa linnade ja Keiserliku Lüübeki linna vaheliste kaubandussuhete ajalugu. (Vt. Bereschkow. Du commerce de la Russie avec les villes Hanseatiques jusqu'a la fin du XV siecle. St. -Petersbourg 1870. Chap. IV et suiv., Бережкова. О торговле Руси с Ганзою до конца XV века СПб. 1897 г., глава IV и след.))

Alates XIII sajandist, kui moodustati Hanza Liit, millise eesotsas oli Lüübek, hakkas Balti merel saksa kaubandus pidevalt arenema. Selles kaubanduses oli juhtiv roll Lüübekil, milline juhtis Hanza asju ja kasutas seda seisundit oma enese kaubanduslike kasude saavutamiseks. Kauplemine Novgorodiga, Pihkva ja Smolenskiga andis Lüübekile niipalju tulu, et nad püüdsid kõigest jõust mitte ainult soetada Suurvürstidelt kõikvõimalikke soodustusi, vaid samuti teiste rahvaste Venemaa turul kauplemisest eemaletõukamist. Peale Novgorodi „saksa kaubahoovi „ sulgemist, ei kaotanud Lüübeklased üldsegi lootust, et taotlevad Moskva vürstidelt uued annetatud kauplemise kirjad ning ka uued erandlikud kauplemise privileegid. Tsaar Aeodor Ivanovitchi poolt 1586 a. annetatud Venemaaga vaba kauplemise kirja püüdsid Lüübeki linnavõimud pidevalt kinnitada uute sarnaste aktidega. Selle kirja alusel anti Lüübeklastele mitte ainult kaubelda välismaalastele ligipääsetavates linnades, vaid peale selle antakse neile privileeg maksta kehtestatust maksudest vaid pool.

Boris Godunov suhtus Lüübekisse eriti lugupidavalt, soovides aidata kaasa välismaiste rahvastega suhtlemise arengut. Aprillis 1603 aastal saabusid Moskvasse saadikud Lüübekist, Hamburgist, Breemenist ja teistest linnadest, millised esitasid palve, et kinnitataks uuesti endised vaba kauplemise õigused, millised olid neil varem antud, ega allutataks nende kaupmehi mitte mingitele ebaõiglastele kitsenduste ja koormistega, vaid osutades neile igasugust kaitset ning hoolekannet. Tsaar Boris Godunov austas seda palvet, andes sellele saatkonnale, samal aastal, kuld pitsatiga kauplemiskirja. Selle akti alusel lubatakse Lüübeklastel Venemaal vabalt kaubelda, omada oma kaubahoove Novgorodis, Pihkvas ja Ivangorodis, sõita oma kaupadega Holmgory

((Холмогород)) maadele ja tasuda Tsaari kassasse kehtestatud maksust vaid pool, ilma selleta, et nende kaubad oleksid üksikasjalikult üle vaadatud.

Peale Moskva Tsaar Mihail Feodorovitchi ((Михаила Феодоровича)) troonile asumist oli valitsuse tähelepanu hõivatud maal korra ja heaolu loomisele. Suhted välismaalastega asusid tagaplaanil. Kõik Lüübeki püüded saada oma endiste kauplemisõiguste uus kinnitus, jäid viljatuks. Mitte enne, kui alles 1636 aastal Tsaar Mihail Feodorovits nõustus lüübeklastele uue kauplemiskirja annetamisega, millise alusel neil lubati koos kaupadega sõita Venemaale, makstes nende pealt makse „korralduse alusel“ ((«по указу»)). Samuti lubatakse neil efimkasid ((ecus, iefimki)) müüa vaba kursi järgi ja asuda oma endistesse kaubahoovidesse Novgorodis ja Pihkvas. Kuid seejuures keelati tingimusetult ära kaks asja: esiteks, avada raha (mündikoda, монетные дворы) kodasid ja teiseks, sõita Moskvasse enam kui kuus inimest ühe-korraga. Tsaar Aleksei Mihailovitsi ajal vaadeldi Lääne Euroopaga suhtlust avarama pilguga: kaubandussuhete arendamine oli Tsaari alalisemaid hooleasju. Seepärast, kui 1652 aastal saabus Moskvasse uus saatkond Lüübekist, et algatada Tsaar Mihail Feodorovitsi poolt annetatud kauplemiskirjade pikendamist, leidis see eest uue Tsaari poolse armastusväärse vastuvõtu, kellel ei olnud selle lüübeklaste palve täitmine probleemiks. Tsaar nõudis neilt, et nad püüaksid teha kõik nii, et see oleks temale kasulik ja et nad täidaksid kõik tema õiglasel nõudmised. Sobiv juhtum leidis aset juba järgmisel, 1653 aastal. Tsaar Aleksei Mihailovits, saades teada, et isehakanu Timoschka ((Тимошка Анкидимовъ)) asub Lüübekis, pöördus selle linna poole, et see osutaks kaasabi et võtta kinni mainitud „varas ja isehakanu“ ((вора и самозванца)). Timoschka võetigi Holsteinis kinni, tänu Lüübeki elanikule von Hornile, kes selle kangelasteo eest, autasu kujul, sai õiguse kaubelda Venemaal, mingeid makse maksmata, 10 tuhande rubla summa ulatuses ja seda kaheksa aasta kestel.

Peeter I oli valmis osutama Lüübeki kaubandusele kõige avaramat hoolekannet, kui ainult tema enda soovid oleksid selle linna poolt austatud. Ta tellis Lüübeki kaudu erinevatele tööstustele osavaid meistreid, saatis sinna oma suurtükiväelasi, et valada suurtükke ja osta sealt igasugust sõjaväele vajalikku varustust.

Ainiti, sel määral, kui Suur Põhjasõda võttis üha suuremat ulatust, muutusid keerukamaks Venemaa ja selle Keiserliku linna vahelised suhted. On täiesti loomulik, et Rootsi ei tahtnud mitte kuidagi lubada, et Venemaa hangiks Lüübeki kaudu igasuguste sõjapidamiseks tarvilike asju, millistest osa olid vaieldamatult sõjaline salakaup. Sel alusel Rootsi Kuningas Karl XII andis Lüübeki linna magistraati üpris energilise esildise, nõudes selles temalt tema vaenlasega igasuguste suhete katkestamist. Ühest küljest, meetmed, milliseid võeti võiduka Rootsi Kuninga poolt, olid nõnda mõjused, ja teisest küljest, Põhjasõja alguses esinenud Vene relvade ebaedu, andsid tunnistust Rootsi võimsusest ja Venemaa jõuetusest, et linn pidi ütlema üles paljude Peeter I poolt esitatud nõudmiste täitmisest. Vähe veel, Rootsi surve võtsid Lüübeki võimud meetmeid kullerite ja teiste inimeste suhtes, kes olid nende juurde Venemaa valitsuse poolt saadetud.

Peale Rootsi Kuninga Vene vägede poolt lüüasaamist pidi Lüübek andma vastust oma Vene vaenuliku käitumise eest. Kuio vürst Menschikovi armee ilmus Põhja Saksamaale, siis Vene ülemjuhataja nõudis nii Lüübekilt, kui ka Hamburgilt, et nad katkestaksid igasugused kaubanduslikud suhted Rootsiaga. Kui aga seda nõudmist vastaval määral ei täidetud, siis Valitseja käskis vürst Aleksander Danilovitsil ((Alexandre Danilovitch, Александру Даниловичу)) nõuda mõlematelt linnadelt kontributsiooni.

Selle käsu alusel saatis vürst Menschikov Lüübeki linna magistraati deklaratsiooni, millises loetleti üles kõik tema Vene valitsuse suhtes tehtud üleastumised. Magistraati süüdistati, muuseas, selles, et allutas Venemaa ohvitserid ja kullerid kõikvõimalikele kitsendustele, võttis neilt ära riigi rahad ning nende endi isikliku vara. Peale selle, Arhangelskisse saatmiseks 20 tuhande rubla eest ostetud relvad olid reeturlikult, Lüübeki võimude poolt, üle antud rootslastele. Esitatud asjaolude alusel, vürst Menschikov pani Lüübekile peale märkimisväärse kontributsiooni maksmise kohustuse.

Magistraat saatis vürsti juurde oma volinikud, kes: omalt poolt teatasid enda erinevatest pretensioonidest Venemaa valitsuse vastu. Muideks, üpris varsti toimus lepingupoolte vahel täieliku kokkuleppe sõlmimine: Lüübeki magistraat nõustus maksuma kindlaksmääratud summat ja vürst

Menschikov lubas Lüübeki kaupmeestele, Venemaa piires, tagasi anda endised õigused.

15 (26) juunil 1713 aastal allkirjastatud konventsioon oli kinnitatud Peeter I poolt sama aasta 11. detsembril.

(Vt. Bereschkow. Du commerce de la Russie avec les villes Hanseatiques jusqu'a la fin du XV siecle. St. -Petersbourg 1870. Chap. IV et suiv., Бережкова. О торговле Руси с Ганзою до конца XV века Спб. 1897 г. , глава IV и след.))

*

Ja selleks, kuna Tema Tseesarliku Majesteedi ja vaba tseesarliku linna Lüübeki vahel tekkisid mõningad raskused, millistes paljude suurärimeeste kaudu, aga samuti Tema Valijavürstliku Hiilguse poolse eeskoste vahendusel, mil mainitud linna olukorda arvestades lepiti kokku järgmisel viisil, aga nimelt, et T. T. Majesteedile makstaks täielikult ära 33,333½ uute Brandenburgi, Hanovre või Braunschweigschi taalritena kõlisevas, millisest summast 10,000 dukatit ((taalrit)) oleks tasutud täielikult uute kuldnatega või siis sama arvu löödud taalritega tasutud, aga ülejäänud 23,333 ja ½ taaltit linna poolsete kohustavate kirjadega, aga täpsemalt et esimene oleks makstud 3 kuu pärast ja teine kuue kuu pärast välja ostetud.

Seevastu me lubame; siis viivitamatult koos vägedega taanduda linnast ja selle maalt, ega koorma inimesi, loomi ja elukohta enam mingil viisil, ega lase neil laostuda, aga ka Lüübeki alamatele, kõik nende hobused ja kariloomad ning ka muu sellega kokku käiv, milline on neilt ära võetud, üheskoos tagasi anda ja tagastada, samuti me tahame et pidada kinni kõiki liikuvaid ning muid üksusi jätta, tagala kaitse, et igasugused liialdused ära keelata, aga samamoodi, mainitud Lüübeki linna, vastavate kodanlaste teenijad ja alamaid lasta kõikjal, ilma kinnipidamiseta, läbi.

Seejuures me julgustame, Tema Tseesarliku Majesteedi nimel, mainitud Lüübeki linna ja kõiki väikekodanlasi ja elanikke, et loobume igasugustest pretensioonidest ja nõudmistest, samuti ei keela Balti-, Põhja- ja Idamerel kaubelda ja nende laevad, millised hakkavad olema varustatud Lüübeki passidega ja tunnistuskirjadega, ei hakata kinni pidama ega erakorraliselt läbi otsima, ega hakata neilt asju ära võtma ja sellisel viisil selle linna laevasõitu ei takistata, kuid vaid koos T. T. Majesteedi üliarmulik Ukaas Admiraliteedile ja õigus-mõistmise kolleegiumile anda, et nende komisjonidele mingit kahju ei tehtaks, samuti me soovime vaeva näha selleks, et Lüübeki äri, privileegid ja vabadused Venemaa Riigis, aga eriti saksa kaubahoovides, samuti Novgoroodis ja Pihkvas ning Moskva linnas, T.T. Majesteedi poolt oleks kinnitatud; samamoodi et Lüübeki kaupmeestel oleksid samasugused vabadused, millised on teistel rahvastel, nagu inglastel ja hollandlastel, müümisel ning ostmisel, nii kaupade sisse- kui väljaveol ja ka maksudes enesele lubada saavad ja niivõrd kui on võimalik seda linna aidata, nii et see võiks uuesti taastuda ((чтобъ паки отохнуть могъ)).

Aga peale selle me annetame Tema Tseesarliku Majesteedi nimel kõigile Venemaa Riigiga kauplevatele väikekodanlastele ja elanikele loa koos teenitud tuluga, kaupadega ja asjadega, nende kaitsmise ja kaitse, samuti ülalmainitud T. T. Majesteedi lubaduse saata kõigearmulikum ratifitseerimisekirj Oma nimel ja ukaasiga milline on Lüübeki linnaga sõlmitu ja lubatu kohta ja nimelt, nii kiiresti, kui on võimalik; selleks, et se omaks siduvat jõudu ja lootust, Meie allkirjastasime kõik selle isiklikult ja vürstil käskisime see kinnitada pitsseriga*).

See juhtus Genienis, 15 (26) juunil 1713 aastal.

(L.S.)Александръ Меншиковъ.

(M.P.) Александръ Меншиковъ.

((*)Saksakeelses tekstis mainiti salajasi pitsateid. KL.))

Nr. 187.

1713 a. 6 oktoober. Preisimaa kuningale Rootsi kindluste Stettini, Stralzung ja Wismari sekvestri alla andmise traktaat, milline on sõlmitud Schwedtis Venemaa ja Preisimaa vahel. (II.C.3. № 2720).

Nr. 188.

1713 a. 6 oktoober. Preisimaa kuninga deklaratsioon rahasumma maksmisest kulude eest, millised tekksid Vene vägedele Stettini linna vallutamisel.

((F.Martensi kommentaar.))

Leping, mis oli sõlmitud oktoobris 1709 aastal (Nr. 183), oli ettevaatliku Preisimaa kuninga silmis selliseks julgeks sammuks, millisel võinuks olla Tema riigile väga saatuslikud tagajärjed. Peale selle akti allkirjastamist otsustas Fridrich I jätkata oma endist neutralitedi poliitikat, soovimata oma rahvast Rootsi poolsesse ohtu seada. Ei Rootsi vägede lüüasamine Poltaava all, ega ka Karl XII Türki põgenemine ei suutnud teda äratada äärmiselt ettevaatliku tegevuse jätkamisest ja ei sundinud astuma avalikult Rootsi vastaste põhjariikide poolele. Ta jäi oma neutraalsuse säilitamise otsuse juurde isegi siis, kui Vene ja Saxe väed andsid tunda oma kohalolekut Saksamaal tema enda valdustes, millised said sõjategevusest kõvasti kannatada. Aga seni kuni ei olnud lõpetatud sõjategevust Louis XIV vastu ja ka Karl XII ei olnud lõplikult võidetud, ilma, et talle poleks jäänud vähimat lootust oma vastaseid võita, soovis Fridrich I „laveerida“ mõlemate sõdivate riikide vahel.

Peeter I ise pidi veenduma, et „hiilgav võit“, milline saadi Poltaava all, ei kindlustanud Preisimaa poolset liitlas-abi. Tänu Tsaari enese ja kantsler krahv Golovkini pealekäimistele, Preisimaa ministrid Biberstein ja ka Kaiserling, kes oli Venemaa õukonna juures asuvaks saadikuks, nõustusid 2 märtsil 1711 aastal Moskvas allkirjastama uut Liidulepingut, milline pidi olema 1709 aasta oktoobri-traktaadi edasiarendus. Uue traktaadi alusel Preisimaa kuningas kohustus kuulutama Rootslastele sõja, kui nad tungivad Pommerimaalt Poolasse. Sellisel juhtumil pidi Preisimaa kuningas viivitamatult ühendama oma jõud Rootsi vastaste liitlasvägedega. Seda eesmärki silmas pidades kohustus kuningas mitte ainult panema vägesid, millised asusid Preisimaal, Rootsi vastu välja vaid ka kutsuma Flandriast ära kuni 10 tuhat inimest, et osaleda Põhjasõjas. Sellise liitlasabi eest lubas Tsaar loovutada kuningale Elbingi linna ja püüab tema ühendada ta valdustega Ülem-Pommerimaal. Lõpuks, kooskõlas traktaadile lisatud eraldi artikliga, lubas Tsaar hankida Poolalt Preisimaa kasuks maariba, milline oli vajalik „Alam-Pommeri ja Visla vaheliseks liikluseks“.

Peeter I oli sellise lepingu sõlmimise üle väga rõõmus, milline oli nähtavasti üks tema kõigest hingest taodeldud soovidest. Kuid, kahjuks, see rõõm oli üpris üürrike: Preisimaa kuningas keeldus selle ratifitseerimiselt järsult. Berliini õukonna juurde nimetatud erakorraline Venemaa saadik, krahv Aleksander Gavrilovits Golovkin kasutas kõiki vahendeid, et saavutada ratifitseerimiskirjade vahetus, kuid kõik ta püüded jäid edutuks. Fridrich I ise teatas Venemaa saadikule, et märtsi-traktaadi allkirjastamine tähendanuks Rootsile sõja kuulutamist – millist ta mitte kuidagi ei soovi ega saa enesele lubada. Lõpuks edastati Golovkinile 17 mail kuninga järgmise sisuga otsus ((notifikatsioon)): „kuna uus traktaat ei vasta Preisimaa õukonna kasudele ja et Rootslaste vastu astumine on ohtlik, selleks ei tohi neid ärritada, siis seetõttu ta peab neutraalseks jäämagi“.

Sellisel viisil 2 märtsi 1711 aasta traktaat jäigi ratifitseerimata ja seepärast, me esitame selle

käesoleva kõite lõpus kui Lisa Nr. 1.

Kuid sellega ei piirdunud Peetri pettumine ta suhetes Preisimaaga. Poliitilised asjaolud sundisid teda veelgi tungivamalt, kui varem, soovima liitu Preisimaa kuningaga, kelle kaasabit ei olnud kuidagi võimalik anda Rootslile lõpplikku lööki. Seejuures Fridrich I ei otsustanud avalikult asuda Venemaa poolele, kelle lõpplikku võitu ta üldsegi ei uskunud. Teisest küljest, Preisimaa kuningas ei soovinud ka Peetrit üles ärritada, kuid püüdis, vastupidi, ta võite ära kasutades, ilma mingi riski ning verevalamiseta, oma isiklikke valdusi laiendada.

Eelkõige oli Preisimaale hädavajalik leevendada seda ebameeldivat muljet, millise oli Peetrile tekitanud märtsi-lepingu kinnitamisest keeldumine. Fridrich I kasutas 1711 aasta sügisel ära Peeter Suure viibimist Karlsbadis ära, et saata sinna oma kammer-president von Kamke. See usaldusisik deklareeris, et tema kuningas lubab saata oma väed Rootsi vastu Saxe ((Saksooniase)) ja Pommerisse. Selle teene eest nõudis Fridrich I, et viivitamatult loovutataks temale Elbingi ja Stettini linn. Omades põhjapanevaid põhjuseid rahulolematuseks Preisimaa kuninga suhtes ja teda usaldamata, vastas Peeter I Preisima saadikule, et ta ei saa üksinda midagi lubada ja peab eelnevalt oma liitlastega: taanlaste ja poolakate kuningatega, nõu pidama. See-järel lasti von Kamke minema.

Mida jahedamalt Peeter muutus oma suhetes Preisimaa kuninga vastu, seda enam püüdis viimane muuta Tsaari vaenu armulikkuseks. Peetri otsus küsida Taani kuningalt arvamust Preisimaale Stettini loovutamise kohta ei saanud Berliinile eriti meeldida, sest et Preisima ja Taani vahelised suhted ei olnud kaugeltki sõbralikud. Vaat miks augustis 1712 aastal sõidab jälle Tsaari juurde, kes asus sel ajal Greifswaldis, uus Preisimaa kuninga volinik kindral Hakenborn, koos Preisimaa kuninga uue palvega, et temale antaks Stettini linn. Peeter I võttis Preisimaa kuninga saadiku üpris aupakklikult vastu ja teatas temale, et ta nõustub hea meelega täitma kuninga soovi – kui kuningas allkirjastaks rünnaku- ja kaitseliidu traktaadi. Hakeborn sõitis antud vastusega 14. augustil tagasi.

Septembri keskel ta ilmub uuesti Greifswaldi ja seekord juba Preisimaa kuninga poolt antud kinnitus-kirjaga, et Preisimaa kuningas nõustub Liidulepingu sõlmimisega. Peale lühiajalisi läbirääkimisi krahv Golovkini ja Preisimaa kindrali vahel, allkirjastatigi 24 (13) septembril Liidukonventsioon, millise alusel Tsaar kohustus Preisimaa kuningale loovutada Stettini linna, tingimusel, et ta seda Rootslastele ei tagastaks. See-eest Preisimaa kuningas lubab, et ei lase rootslastel enam Saksooniasse ega ka Poolasse marssida. Kui aga nad ikkagi jõudsid läbi minna, siis Preisimaa kuningas peab Stettini linna andma Poola kuningale.

Näis, et nüüd võis pidada Venemaa ja Preisimaa vahelist Rootsi vahelist liitu täiesti tagatuks. Kuid tegelikkuses osutus, et ka seekord Peeter Suure ootused ei õigustanud end. Fridrich I keeldus uuesti sõlmitud traktaadi ratifitseerimisest. Nii kummaline kui see äraütlemine ka ei tunduks, see ikkagi tuli ja see muutis septembris sõlmitud lepingu aktiks, millisel ei olnud mingit kohustuslikku jõudu ja praktilist tähtsust. Ei ole vähimatki kahtlust, et selle põhjus on esmapilgul arusaamatu, kuid see peitub konventsiooni artiklis, milline kohustab Preisimaa kuningat astuma avalikult Rootsi võitlema. Kuid kas siis kuningas ise ei saatnud mitu korda Tsaari juurde oma volinikke teatama, et ta on valmis minema Rootsi vastu sõtta? Kas siis ta ise ei soovinud endale soetada Stettini linna?

Jah, Fridrich I igatses seda linna omale, kuid võimalikult tasuta, sattumata vähimasse tõsisesse ohtu. Preisimaa kuningas teatas oma nõusolekust asuda Rootsi vastu ja Põhjariikide poolele. Kuid kui ta nägi oma silmadega dokumenti, milline kohustas teda oma armastatud neutraliteedi ideest kinnipidamisest loobuma, kui ta seisis Rootslastega avaliku sõja kuulutamise ees ja kes võisid igal ajal tema maadele tungida, et seda laastada ning lõpuks ka tükkideks kiskuda - siis Preisimaa kuningas peatus nende ähvardavate ohtude ees. Ainult, võib arvata, kas ei peaks pidama läbirääkimisi liidu sõlmimisest, otsustamata enesele kogu riski võtta, milline on sellise liiduga seotud.

Kuidas ka ei olnud, jäi ka 24. septembri 1712 aasta konventsioon Preisimaa kuninga poolt ratifitseerimata. See on trükitud ära kui Lisa Nr.2. „Полном Собрании Законовъ» on see trükitud ära № 2583 all, kuigi see jäi ratifitseerimata.

Mitte enne, kui peale Fridrich I surma ja peale Preisimaa troonile kuningas Friedrich Wilhelm ((Troonil 1713.a.-st kuni surmani. Ta sündis 1688 ja elas 1740 aastani.)), Preisimaa asend

võitlevate Venemaa ja Rootsi vahel joonistus välja eriti reljeefselt. Alles peale Hispania pärandi pärast peetud Suure Sõja lõppemist, pidas uus Preisimaa kuningas võimalikuks muuta oma suhteid Rootsiaga. Lõpuks, ei saa lisamata jätta, et Rootsi kuninga enese arutu käitumine aitas märkimisväärselt kaasa sellele, et Friedrich Wilhelm astus Rootsi vastaste liitlasriikide kõrvale. (Vt. Ranke. Zwölf Bücher, Bd. II, S. 490 u. flg.)

Kui Peeter I käskis vüst Menschikowil võtta Stettini linn, siis ta teadvustas enesele väga hästi selle „maiuspala“ kogu tähendust Preisimaale. Ta oli veendunud, et Preisimaa kuningas ei saa jääda ükskõikseks selle olulise kaubasadama saatuse suhtes ja ei saa lubada, et see läheks üle tugevamatesse kättesse, kui on need, milliste käes see asub. Pidades silmas seda kaalutlust, pidi see linn olema Preisimaa jaoks peibutis ning Venemaa poliitika soovitud eesmärgi saavutamise vahendiks.

Vürst Menschikowile antud (12. veebruari 1713 a.) instruksioonis oli öeldud, et kui temale tehakse ettepanek sõlmida Rootsiaga rahu, siis ta peab, miskiit allkirjastamata, sellest viivitamatult teatama Valitsejale. Riia linn ja Liivimaa pidid olema antud Poola kuningale, vastavalt temaga sõlmitud lepingule. Taani kuningale antakse Holsteini hertsogkond ja selle asemel antakse Holsteini hertsogile Bremeni linn. Kõigist teistest taotlustest Taani kuningas loobus ise. Venemaa ja Rootsi kaupmeestele antakse vabadus kaupadega sissesõiduks ning kauplemiseks. Sellistel tingimustel oli vürst Menschikowile antud luba astuda Rootsiaga läbirääkimistesse astumiseks, kuid traktaadi sõlmimiseks tal õigust ei olnud, enne kui ta oleks sellest Tsaarile kirjutanud. Kuid ta pidi pingutama kõigest jõust selleks, et sõlmida liit Preisimaa kuningaga. Kui meenutada, et Friedrich Wilhelm astus Taani kuninga vastasesse liitu Holsteini hertsogiga, milline ründas Holsteini hertsogiriiki, kui võtta arvesse seda, et selle liidu eesmärgiks oli ikkagi ihaldatud Stettini linn, siis saab mõistetavaks see miks ülalesitatud Rootsiaga rahu sõlmimise tingimused võisid ära teenida Preisimaa heakskiidu. Seejuures, sai Preisimaa kuningas selle linna saada mitte teisiti kui Venemaa nõusolekul. Isegi Holsteini hertsogi enese pääsemiseks oli hädavajalik Peeter I kaastegevus.

1713 aastal kujunesid asjaolud välja sellisel, et Preisimaa poolt muutus täieliku neutraliteedi säilitamine täiesti võimatuks. Kui veebruaris Peeter kohtus Schönhausenis uue Preisimaa kuningaga, siis kui Peeterilt nõudis viimaselt tungivalt, et ta sõlmiks temaga liidu, vastas, et temal läheb tarvis veel ühte aastat, et viia oma armee ning rahaasjad vastavasse seisundisse. Enne selle tähtaja lõppemist ta ei pidanud mingite kohustuste võtmist võimalikuks. (Friedrich Wilhelm I 5. mai 1714 a. kiri Peeter I -le.). Sellise avalduse alusel oli Peeter I õigus arvestada juba varsti liidu lõppliku sõlmimisega.

Pidades silmas selliseid asjaolusid, saatis Peeter, igaks juhuks, oma esindajale Berliinis, krahv Aleksander Golovkinile, uue Liidu-traktaadi kava, kirjutades ette selle, et püütaks saavutada selle Preisimaa valitsuse poolne vastuvõtmine. See kava oli koostatud Schönhausenis ja oli Valitseja poolt isiklikult parandatud. Kuid krahv Golovkinil ei õnnestunud koheselt võita kuningas Friedrich Wilhelmi otsustamatust ja veenda teda avalikult asuma Põhja-liitlasriikide poolele.

Kuid Peeter lähenes märkimisväärselt oma eesmärgile 6. oktoobril 1713 aastal sõlmitud traktaadiga, milline oli sõlmitud vürst Menschikowi poolt Schwedti linnas, Peeter I nimel, Preisimaa kuningaga. Sellise lepingu alusel Preisimaa kuningas nõustus võtma sekvestri ((jur. Riigi huvides riigivõimu poolt määratud keeld v. kitsendus mingi varanduse kasutamisel.Vs.)) alla Stettini, Stralzung ja Wismari linna koos kogu Rootsi alla kuuluva Pommerimaaga, tingimusel, et need linnad ja piirkond ei oleks enne temaga ja liitlasriikide vahelise lõppliku rahu tegemist Rootsile tagasi antud. Kui aga Preisimaa kuningat, selle traktaadi sõlmimise pärast, ründab Rootsi kuningas, siis sellisel juhtumil liitlas-valitsused kohustuvad osutama temale vastavat abi. (Nr. 187).

Peale selle andis kuningas vürst Menschikowile deklaratsiooni, millise jõul ta kohustus hüvitama Venemaa armeed kulude eest, milliseid tehti Stettini linna piiramisel (Nr. 188).

Neid akte ei saa liidu-lepinguteks, kuid igal juhul nad sidusid Preisimaa kuninga saatust liitlaste poliitikaga, kes kandsid senini oma õlul kogu kartmatu Rootsi kuningaga peetud verise ja kestva võitluse raskust.

(Vt. Ranke. Zwölf Bücher, Bd. II, S. 490 u. flg.)

*

Nr. 187.

Ja kuna T. Preisimaa K. Majesteet poolt pakutud kava, selleks, et Ees-Pommerimaa vürstkond võtta sekvestri alla ja isegi kuni käesoleva sõja lõpuni hoida Põhjas tervikuna oma valduses sellisel kaalutlusel, et võib olla rahule kaasa aidanud ja see võib olla vundamendiks selleks, et: ta on selleks seevõrd kasulik nii mõlematele Põhja sõdivatele maadele ja kogu Rooma Riigile kasuks tulev, nagu ka T. K. Majesteedile endale vahva ja kasuliku asja, mis üldiselt nõnda kergendab, aga eriti selleks, et siluda paremat teed Keisririigis rahu loomiseks, millist Rootsi ei taganud, vaid seejärel kõrgete Põhja liitlaste poolt, tuvastades, peale paljusid viimastega peetud küpseid arutelusid, järgnevates punktides arvamuste kokkulangevuse.

1.

Alguses deklareerivad Põhja Liitlas-Valitsejad, selle kaudu end sunnitud olevat soetama Rootsi kroonilt üheskoos Saksamaal veel asetsevaid alles jäänud kindlused, võimalikult kiiresti ära võtta, kuna Stetteni kindluse vastu võetavad sõjalised tegevused on viinud juba selleni, et Rootsi garnison on selle koha juba tegelikult maha jätnud ja Rugeni saar on samuti Põhja liitlasriikide poolt ära võetud;

ainiti ülalmainitud liitlasriigid soovivad, kui edaspidi Ees-Pommerimaal võetakse ette lahingutegevusi, siis hoida sellist head ja valju korda, et Presisimaa kuninglikud piirialad vähimatki koormamist ei hakkaks kandma.

2.

Ja kuna T. T. Majesteedil ei ole üldsegi kavatsust Saksamaal vallutatud kohti endale saada, peale Rootsi kroonilt võetud endale hoitavate provintside, maade ja kindluse, milleks T. T. Majesteet Tema Tseesarlikule Keisririigi Majesteedile ja kõigile teistele piisava, praegusel Stettini kindluse andmisel, julgustamise ja ilmne kogemus seda näidata tahtis;

selleks Tema ja Tema T. Majesteedi riigi nimel Tema Püha Vürst Menschikow kohustus selle kaudu mainitud Stettini linna ja kindluse koos kõige selle juurde kuuluva, aga eriti sellelt võetud suurtükkid, anda T. Preisimaa Kuninglikule Majesteedile, et see koht tema vägedega, millised siis hetkel, kui asutakse traktaati allkirjastama, sisse marssivad, millist ta niisama piirab, mainitud Tema Hiilgus ei pretendeeri, Tseesarliku Majesteedi nimel, mitte mingit osalust selle garnisonis, kui Venema väed seda omavad, milline kõik teiste Põhja liidus hoitud K. M. ühtmoodi lubatud ja võetud hakkab olema.

3.

Selle vastu lubab T. Preisimaa Kuninglik Majesteet, et kui ta selle koha sellisel viisil sekvestri alla valdusesse võtab, siis ta hoiab seda kuni järgneva Põhja rahu sõlmimiseni ja enne seda Rootsi kroonile ei loovutata ei soovi, kui sellise rahu kaudu, mil Stettin ülalmainitud Rootsi kroonile tervikuna tagastatakse.

4.

Samasugugune lugu on Strahlsundti ja Wismariga, kui et need kindlused ja vabatahtlikult

antakse või võetakse relva sunnil Põhja liitlaste poolt, ja kuna Põhja Liitlas-Valitsejad, millised sunnivad mainitud kindlustes Rootsi Kuninglikud garnisonid kapituleerimise akte sõlmima ja ei soovi peale selle, et need garnisonid üheskoos võetaks sõjavangi või saadetak Rootsi, milleks T. Preisimaa Kuninglik Majesteet hakkab taotlema, et see oleks korraldatud ja hakkab seejuures valvama selle üle, et seni kui Põhjasõda edasi kestab, ei veetaks mingeid Rootsi vägesid Keiserriiki, aga kui Rootsi poolelt seda tehakse, siis ka tegelikult hakata sellisele kavatsusele vastu ja Põhja liitlasriikidega asja kallale asuda lubab, selle vastu kohustuvad Põhja liitlased,

5.

Et kuna üpris varsti pannakse ka ülejäänud Saksamaal asuvad Rootsi krooni all olevad kindlused ülalmainitud viisil sekvestri alla ja antakse T. Preisimaa Kuningliku Majesteedi kätte, siis nad peavad oma Ees-Pommerimal kõik olemasolevad väed sealt ära viima ja kuni sõda kestab edasi teiste Rootsi vägedega, ei tohi neid sinna tagasi tuua, ega kasutada neid Ees-Pommerimaa, ega ka muu Keiserriigi üldise rahu vastu, ainiti sellise nimelt tehtud lepinguga, et

6.

T. Preisimaa Kuninglik Majesteet vastupidist üldse ei luba, vaid igal viisil, milliseid on tarvis võtta hakkab omarelvadega ära hoidma, et Rootsi Kuninglikud väed neist Ees-Pommeri maadest ei võtaks Poola, Saksoonia, samuti Schlesewig Holstein Vürstiriikide vastu mingeid vaenulikke akte, ega saadaks nende maade kaudu, teiste Põhja liitlas-riikide vastavates provintsidest läbipääsuks ründamist lubada või kui ta ülalmainitud maade kaudu teiste teede kaudu teostatakse kallale tunges Ees-Pommerimaale ja seal olevatele ja T. Preisimaa K. Majesteedile üle antud kindluseid tagasi võtta ei saaks.

7.

Ja nii, nagu Majesteedi Põhja-liitlased, kelle kaudu T. Preisimaa Kuninglik Majesteedi kätte on antud sekvestri alla Stettini, Strahlsundi, ja Wismari kindlused, mis on eriline oma erilisest avatuse ja austuse näitamise märk T. Keiserliku Majesteedi vastu, kuna T. Preisimaa Keiserlik Majesteet sellisel kujul kohustus, et sellise sekvestri puhul mitte vähimatki tunnetatavat vastuolu Põhja Liitlasriikide vastu ilmutada, ega kohutu nii Rootsi krooniga otse ega ka kaudselt, vaid kogu praeguse Põhjasõja ajal nagu seni, nii ka edaspidi hoida täpselt neutraalsust ja mitte mingites asjades nende vastu Rootsi krooni kasuks seda neutraliteeti rikkuda, aga kui praegu Strahlsundi kindluse ning Rugeni saare sekvestri alla võtmisest Rootsi krooniga nõustuda ei saa, nõnda et mainitud kindlused võetakse jõuga või kooskõlas Põhja Liitlasriikidega, jäetakse kroonile, siiski T. Preisimaa K. Majesteet, samuti kõige viimasel juhtumil kohustub samuti, nagu juba ülal oli otse mainituna mitte lubada, et Rootsi väed oleksid Strahlsundist ümber viidud või viimase meetmena ära keelata, et Strahlsundist Poola, Saksoonia ja Schlesewig Holsteini vürstiriigi vastu miskit vaenulikke ettevõtetud ei oleks; seejuures samamoodi T. Preisimaa K. Majesteet lubab sellisel juhtumil, kui tekib vajadus rünnata jõuga Strahlsundi kindlust siis Põhja liitlasriikide vägedega, tema kaudu ja sekvestri all Ees-Pommeri temale antud maade kaudu minekut ei ole keelamata lastud, seejuures samas.

8.

Põhja kõrged Liitlas-Majesteedid, nagu kohustavaimalt kohustuvad, et kui T. K. Rootsi Majesteet koos koos parima lootusega Tema Preisimaa Kuningliku Majesteedi poolsest heast kavatsusest üldiseks kasuks ja Rooma riigile paremaks, aga eriti Rootsi kroonile sekvestri alla võtetut teisiti muudab ja sellest kasutab juhust ja tekitab T. Preisi Kuninglikule Majesteedile muret või miskit muud trakteerib kas ise või teiste vaenulike maade kaudu, siis ülalmainitud Põhja liitlas

Majesteedid astuvad T. Preisimaa Kuningliku Majesteedi eest kindlalt välja ja astuvad tema vastu relvaga ja kogu oma jõuga, selle vastu, kes veel T. Preisimaa Kuninglikule Majesteedile kahju ja hukkamõistu teha soovivad, kuigi Rootsi enese või ta sõprade ja liitlaste poolt, kes nad ka ei oleks, aidata ja ei taha Rootsiga enne rahu sõlmida, kuni T. Preisimaa Kuninglik Majesteet on temale tekitatud kulude eest piisava rahulduse kätte saanud.

9.

Ja selleks, et keegi ei võtaks T. Preisimaa Kuningliku Majesteedi ja Põhja liitlas Majesteetide poolt võetud meetmeid kahtlustusega vastu, milleks tahavad teravdada nende kõrgete lepinguliste suhteid Tema Tseesarliku Keiserliku Majesteeti, samuti ja teistesse välisriikide suhtes, aga eriti Prantsusma ja Inglismaa ning Ühendriikidesse oma õiget kavatsust ja et nad ei soovi miskit muud kui Keisririigis rahunemist ja et Põhjasõda on vähehaaval üpris vaikinud ja heale viisakale rahule kaasa aidatud ja seda kõikjal kuulutada. Sellele traktaadile siduva jõu andmiseks koostatakse kaks ühtmoodi sõnastatud eksemplari, millistest üks T. K. Majesteedi enese ja teine on T. Püha Vürsti Menschikovi poolt allkirjastatud ja vahetatud mainitud vürsti poolt sellises lootuses, et ta T. T. Majesteedi enda poolt ja nagu seda nõuavad teised Põhja liitlas-Majesteedid, käseb vahetada ratifitseerimiskirjad kahe või hiljemalt kolme kuu pärast ja saata T. K. Majesteedile, et Berliinis see kätte anda, samuti kõrged lepingupooled soovivad pingeliselt püüelda, et see traktaat oleks ka teiste riikide poolt, aga eriti Tema Tseesarliku Majesteedi ja Braunschweigi Valijavürstliku õukonna poolt garanteeritud ja nende deklaratsioonid oleksid selle kohta ettenähtud viisil esitatud.

See juhtus Schwedtis, 6 oktoobril 1713 aastal.

(L.S.)Fr. Wilhelm.
Ilgen.

(M.П.) Фр. Вильгелбмъ.*
Ильгенъ.

((*)Vene Tsaari esindaja Menschikowi allkirjad on Berliinis hoitavaal koopial.KL.))

Eraldi artikkel.

Ja seepärast selliseks üldiseks kasuks Keisririigi rahustamiseks ja eriti selleks, et siduvaimavalt Rootsi huviks pakutud Pommeri sekvestri alla paneku suhtes Rootsi kuningliku kubeneri eest Stetinis, kuigi temale oli mitmeid kordi tehtud ettepanek, milline jäi vastu võtmata, millise pidi Tema Püha Vürst Menschikov endale võtma ja mainitud kubeneri seda sekvestri alla panekut relva teel vastu võtma sundima ja selleks rünnakuks kaugelt suurte raskustega tooma suurtükid ja moona, aga ka Vene vägedele kalliks läinud leib ning muud toiduained suurt kulu nõudsid, milliste T. T. Majesteedi ja T. Poola K. Majesteedi maale on tingimata vaja tagastada, samuti T. Püha Vürst Menschikov alates Stettini ja linna piiramisest Vene vägede poolt enne ei lõpeta, kui T. Poola K. Majesteedile ja Tseesarlikule Majesteedile nende kulutuste hüvitamiseks oleks antud mõned tunnid kulda, millisega oleks vastav rahuldus ja ohutus edaspidi hangitud.

Selleks, et Preisimaa Kuninglik Majesteet tõeliselt soovides, et siin ja naaberkohtades oleks rahu taastatud, samuti ka et ümber Stettini linna olevates Ees-Pommeri maadel hoitaks ära laostumine, võeti selleks meede, et 500,000 taalrit, millised on Vene vägede toitmise ja Stettini vastasele tegevusele peale kulutatud, millist teostati koos T. T. Majesteedi ja Poola Kuningliku Kõrguse vahel 28 Augusti traktaadi alusel nõutud 400,000 saksa taalrit kõlises kokku leppis, selleks lubab T. Preisimaa K. Majesteet, selle läbi, et seepärast need Rootsi krooni poolseid rahasid Ees-Pommerist nõnda kiiresti ei koguta, siis selleks et see 400,000 summa kaheks jagades ära maksta, aga nimelt, et tuleva nädala alguses üks 100,000 taalrit, aga Kristuse sünnipäevaks, teine 100,000 taalrit T. Püha Vürsti Menschikowi allkirja vastu Berliinis sularahas ära maksta, aga ülejäänud pool 400,000 millise Hollstein Gottorpi Vürstlik õukondtemaga sõlmitud spetsiaalse traktaadi vastu koos T. Poola K. Majesteediga enda peale võtab selles asjas sellisel viisil ja elle

suhtes selline rahuldus võidakse anda, nagu T. Preisimaa Kuninglik Majesteet T. Püha Vürst Menschikow Pooal Kuningliku Majesteedi suhtes laiendatud reversiga sõnaohtralt spetsiaalselt kohustus: samuti ka T. T. Majesteet kohustus selle kaudu ise ja ka oma liitlaste eest kindlalt, ja et seepärast T. Preisimaa Kuninglik Majesteet nõnda märkimisväärse summa raha ilma igasuguse kohustuseta selliseks üldiseks kasuks, et rahustada naabreid ja et hoida ära äärmiselt kurnatud Stettini linna laostumine, selleks oleks ülimalt ebaõiglane, kui T. K. Majesteet seejuures tegi seejuures vähimaid kulusid ja et kui järgmise rahu sõlmimisel Stettini linn üheskoos ümbruskonnaga isegi kuni Peyne jõeni ära ei loovutata, milles T. T. Majesteet, võttes appi kõiki meetmeid ja T. K. Majesteet hoiab selle kaudu nagu ülimalt lubab, samuti sellisel ootamatul juhtumil T. T. Majesteet kõige vähemal määral T. Preisimaa Kuninglikule Majesteedile nende antud rahade tagastamist, nagu ka selles asjas tehtud ja veel tehtavad kulud, Rootsi krooni poolt, milline kõige siduvamalt peab selleks tegelikult ka andma kuna teisel viisil selle krooniga rahu sõlmida ei taha, peale selle, et T. K. Majesteedile oleks Stettini kindlus kui ka linn koos ümbritseva ringkonnaga loovutatud või T. K. Majesteet oma kinni peetud kapitalilt, protsente, kulude ja kaotuste rahuldumist hakkab nõudma, kuna T. K. Majesteet samuti, selleks kõigi Põhja liitlaste poolt, aga eriti T. T. Majesteedi poolt, Stettini linna ja kindlust ning selle juurdekuuluvaga hakatakse igal viisil kinni pidama.

Ja kui T. K. Majesteet selle suhtes, kes tekitab segadust või tema maadel kuskilgi kellegi poolt miskit probleemi tekitatakse, siis see on just-kui T. T. Majesteedile ja teistele kõrgetele Põhja-liitlastele tekitatud vaenutegevuse tundega vastu võetud, samuti osutatakse siis ka T. K. Majesteedile igasugust soovitud abi.

Sellele siduva jõu andmiseks koostatakse sellest eraldi artiklist kaks ühtmoodi sõnastatud teksti, millistest üks allkirjastatakse T. K. Majesteedi ja teine T. Püha. Vürsti Menschikowi poolt ja on teineteise vahel vahetatud sellise lootusega, et see T. T. Majesteedi poolt ja kui tekib vajadus, nõutatakse ka teistelt Põhja liitlas-Valitsejatele ratifitseerimine - kahe, aga kui tarvis siis kolme kuu pärast saata ratifitseerimiskirjad ja kui tahavad, annavad T. K. Majesteedile Berliinis, ise kätte;

See juhtus Schwedis, 6 oktoobril 1713 aastal.

(L.S.)Fr. Wilhelm.
Ilgen.

(M.П.) Фр. Вильгелбмъ.
Ильгенъ.

Eraldi artikkel, milline puudutas Stettini linna piiramise kulusid ja nende hüvitamist.

*

Salajane artikkel.

Kuigi samal kuupäeval T. Preisimaa K. Majesteedi ja T. T. Majesteedi vahel sõlmitud traktaadi 2 artiklis milline puudutab Stettini linna ja kindlust ja et T. K. Majesteet seda mainitud piiraks oma vägedega, siis ainiti seejuures lepiti veel eraldi kokku ja T. Preisimaa K. Majesteedi ja T. T. Majesteedi poolt antud vabadus kogu maariba alates Oderi jõest ja isegi kuni Pehne jõeni, kaasa arvates selle jõe ääres asuvad linnad Demmin, Unklam ja Wolgast, samamoodi sisse piirates oma vägedega, ainiti, et mitte ühelgi Põhja Liitlastest ei oleks mingil ettekäändel Rootsiiga peetava sõja või muul ajal miskit ülekohut tehtud, ega T. K. Majesteedile selle lõigu rahulikus valdamises ei tohi mingit segadust tekitada, millist T. T. Majesteet võtab, kui temale endale liiga tehtut, samuti ta soovib T. K. Majesteedile selle vastu tegusat abi anda.

Seevastu aga T. Preisimaa K. Majesteet, nõnda kindlamalt kohustub samamoodi mainitud maariba ja Stettini linna hoidma ja seda ei loovuta enne Rootsi Kuningale, kuni kõiges tulevane rahu sellisel viisil rahuldatud ei saa.

Selleks, et sellel oleks siduv jõud, on sellest salajasest artiklist koostatud kaks ühesuguselt sõnastatud eksemplari, millisest üks on allkirjastatud T. K. Majesteedi enda, aga teine T. Püha. Vürsti Menschikowi poolt ja vahetatud mainitud vürst Menschikowi poolt allkirjastatuga, seejuures lootes, et see T. T. Majesteedi poolt, kui selleks tekib vajadus, antakse Põhja Liitlas-Valitsejatele

ratifitseerimiseks kahe või hiljemalt kolme kuu pärast ning käseb need T. K. Majesteedile, Berliinis, üle anda.

See juhtus Schwedis, 6. oktoobril 1713 aastal.

(L.S.)Fr. Wilhelm.

(М.П.) Фр. Вильгелбмъ.

Ilgen.

Ильгенъ.

Salajane artikkel puudutab Oderist kuni Pehnesse kulgevat piirkonda.

*

Nr. 188.

Ja kuna T. Preisimaa Kuningliku Majesteedi poolt juba ammu ajast pakutud, paremaks üldiseks kasuks, Ees-Pommerimaa sekvestri alla võtmise kava, praegu ka tegelikult ellu viis, ainiti võttis enesele ilma mingi kohustuseta selle abi andmise; selleks et saada tagasi Stettini piiramisel tehtud kulusid, nii ka Tema Poola K. Majesteedile kui ka Tema Tseesarlikule Majesteedile, et kummagile summas „200,000“ taalrit saksa helisevas rahas makstud oleks, kuna muul viisil ülalmainitud plaan ei oleks saanud teostuda, milleks T. K. Majesteet praegusel tunnil saaks ta ühe osa, „100,000“ taalrit, aga mõne aja pärast tahab teise sada tuhat taalrit ära maksta, kuigi T. Poola K. Majesteet, kellegiga siin ka selles lepingut ei sõlminud, selles kokku ei saanud; ainiti T. Preisimaa K. Majesteedi poolelt on kindel kavatsus ja tahab selles aidata, nõnda et täna Tema Hiilguse Vürst Menschikowiga sõlmitud traktaadis ta nimelt kohustus, et T. Poola Kuninglik Majesteet, nagu ka Tema Tseesarlik Majesteet oleks nende „200,000“ taalriga üpris rahuldatud.

Selleks T. Preisimaa K. Majesteet andis selles asjas lootust selles ja ka tahtis kõige kindlamalt kohustuda, T. Poola K. Majesteedile need „200,000“ taalrit viivitamatult ja täielikult maksta ära ühe aasta kestel kahel tähtajal, millest esimene oleks 6 kuu pärast ja teine järgmise 6 kuu pärast; ja kuna T. Preisimaa K. Majesteet koos Vürst Gottorpi õukonnaga nende „200,000“ taalri andmise suhtes leppisid spetsiaalselt kokku, seepärast Gottorpi Vürstliku õukonnaga võetud kohustuse, selle reversi ((võetud kohustuse)) kaudu hukkamõistu ei teeni.

Selle siduvaks mutmiseks T. K. Majesteet allkirjastas selle oma deklaratsiooni ise ja käskis kinnitada Kuningliku pitsatiga.

See juhtus Schweditis, 6 oktoobril 1713 aastal.

Fr. Wilhelm.

Фр. Вильгелбмъ.

Ilgen.

Ильгенъ.

Kohustus ((revers)) mis puudutas Poola kuningale 200,000 taalri maksmist.

Nr. 189.

1713 a. 16 (27) oktoober. Marienwerderis sõlmitud konventsioon, milline puudutab Danzigi linna poolt makstud rahasummat ja selle linna elanikele vabalt Venemaal kaubelda lubamist ning vastsoetatud Rootsi piirkondi.

((F. Martensi kommentaar)).

Alljärgneval konventsioonil on üpris palju ühist, nii sisult kui ka väliselt vormilt, ülalpool esitatud aktidega, millised sõlmiti sel samal 1713 aastal Hamburgi ja Lüübekiga (№№185 ja 186). Kõik need kolm akti panevad linnadele rahalise makse nende Venemaa vastase tegevuse eest ja kohe seejärel, kinnitavad uuesti nende linnade elanikele ammu tunnustatud kaubandusõigusi ja

privileege.

Ainiti nende kolme linna poliitilises asendis, nende suhetes Venemaaga, eksisteerisid üpris sisulised erinevused. Kaubanduslinnade Lüübeki ja Hamburgi suhtes Venemaasse olid tingitud era ärihuvidest ja neid hoiti sajandite kestel, vaid kauplemis- ja ärihuvides. Moskva riigile ja ka Peetri Venemaale ei olnud neil linnadel mingit poliitilist tähendust.

Täiesti teises valguses paistis Danzigi linna positsioon. Sellel Danzigi või Gdantski linnal eksisteerisid sajandite kestel vaieldamatult tähtis poliitiline aga ka kaubanduslik tähendus. Kuid, alates eriti Tsaar Aleksei Mihailovitsi aegadest, selle linna poliitiline tähendus hakkab üha enam esimesele plaanile tõusma. Danzig mitte ainult ei olnud Balti mere kallastel üheks tähtsamatest kaubanduspunktidest, millise erakordselt kasulik geograafiline asend Visla jõe suudme ääres, mitte ainult ei taganud temale suure kaubandusliku keskuse tähenduse, vaid ka seejuures oli sellel linnal üpris silmapaistev roll Poola Vabariigi ajaloos. Danzig asus Poola krooni võimu all ja tema saatus oli Poola saatusega lahutamatult seotud paljude sajandite kestel. Poolaga sõdivale riigile oli väga oluline, et see linna enda valdusesse saada, millega ta ka haavas kogu Poola kaubanduse eluliselt tähtsat arteri. Vaat miks Poola Vabariigi poliitilise sõltumatus kadumine oli Danzigi linna hõivamine vältimatuks tagajärjeks ja vastupidi, viimane oli mõeldav vaid sel hetkel, kui Poola muutus lõplikult poliitiliseks viirastuseks. Kuni selle ajani, mil Poola oli riik, millel oli mingi elujõud, jäi Danzigi linn temale ustavaks, vaatamata neile ähvardustele või temale tehtud rohketele võrgutavatele lubadustele.

Kui 1659 aasta veebruaris, Tsaar Aleksei Mihailovits, oma Duuma aadliku Afanasi Lavrentjevitsi Ordina-Našokina ((Tzar Alexis Mikhailovitch, A.L. Ordine-Nastchëkin)) kaudu teatas Danzigi linna magistraadile, et Wilna ((Tänapäevane Vilnjus)) komisjoni nõupidamise ebarahuldava käigu tulemusel Vene väed asuvad ümbruskonda ja palus elanikel asuda vägede poolele ja osutada neile igasugust kaasabi, bürjermeistrid vastasid, et nad peavad oma kohuseks sellest, neile Moskva Tsaari poolt tehtud ettepanekust, teatada oma valitsejale, Poola Kuningale. Sel ajal võis Danzig veel leida toetust Poola Kuningalt.

Kuid tema olukord oli Poola krooni pärast peetavate arvutute sõdade pärast haletsusväärne, kui Poola troonile kandideeris mitu kandidaati, kellest igaüks leidis ühe või teise välisriigi poolset toetust. Sellisel juhutumitel pidi Danzigi magistraat murdma pead, et kohe lahendada lahendamatu ülesannet: et ta tunnistaks kuninganakes kandidaatidest sab lõppude-lõpuks võidu ja kelle poolele on asumine ohutu?

Me nägime ülalpool, et Karl XII esitas Poola Kuningas Auguste II vastu oma kandidaadiks Stanislas Leschcinsky. Tänu Rootsi kuninga võitudele Leschcinsky partei järkjärgult kasvas ja ta kuulutati Poola Kuningaks ja Danzig pidi teda sellisena tunnistama. Kuid selline Danzigi linna käitumine tekitas Peetris ülimal määral rahulolematust, kes 1707 aasta jaanuaris saatis Danzigi magistraati karmi laituskirja, et linn ei allunud oma ainsale seaduslikule kuningale – Auguste II.

Kuid sellega veel ei piirdunud Peetri rahulolematuse näitamine. 1710 aastal ta saatis Danzigi oma tegev-nõuniku vürst Grigori Fedorovitsi Dolgorukovi ((George Theodorovitch Dolgorouky, Григория Феодоровича Волгорукова)), et ta esitaks magistraadile Tsaari järgmised pretensioonid: 1)ta tunnistas Stanislas Leschcinsky kuningaks, öeldes lahti seaduslikust kuningast; 2)linna elanikud aitasid rahadega ja andsid nekruteid Leschcinskyle; 3)nad solvasid Vene ametnikku Goltzi ja resident Böttigeri ja lõpuks, 4)nad tekitasid „suuri segadusi ja solvanguid“ vene kulleritele ja kaupmeestele, kellelt nad võtsid ära kaubad, andes need üle Rootslastele.

Pidades silmas kõiki loetletud Danzigi linna alatusi, oli vürst Dolgorukinile kästnud nõuda sellelt 300 tuhande efimka, kui „kingituse“, s.t. kontributsiooni maksmist. ((NB. Kui Venemaa miskit rahasummat nõuab, siis tekstides on selle arvu esimene pool numbrites, teine aga sõnades. Prantsuskeelses tekstis on arv ainult numbrites esitatud. KL.)) Juhtumiks, kui seda nõudmist ei täideta, oli vürst volitatud teatama, et Vene väed, millised asuvad Elbingis, asuvad linna pommitama.

Ainiti, vürst Dolgorukov ei täitnud temale antud ülesannet, kuna Peeter andis temale juba uue kohustuse. Selle eelmainitud ülesande täitmine oli pandud kindral-leitnant Brucele, kellele oli antud samasugune instruksioon, milline oli antud ka vürst Dolgorukovile. Ainult Brucele oli tehtud

veel lisaülesandeks teavitada antud ülesandest eelnevalt Peetri liitlasi: Poola ja Taani kuningat. Neilt mõlematelt ta pidi paluma tegusat abi ja veendma neid selles, et väljanõutav summa läheb nende ühise liidulise asja toetuseks.

Kindral-leitnant suundus 1711 aastal Danzigi, kuid teda tabas seal täielik ebaedu: linn kuulutas temale esitatud pretensioonid ebaõiglasteks ja tunnistas Peetri poolt peale pandud, üpris märkimisväärse, kontributsiooni maksmise võimatuks.

Sama aasta detsembris saadeti Bruce teist korda Danzigi, kaasas energiline nõutud summa väljamaksmise nõue. Kuid mitte mingid ähvardused ei muutnud Danzigi magistraadi otsust. Bruc, Tsaari nimel, ähvardas linna selle suhtes kõige otsustavamate meetmete kasutusele võtmisega ja teatas, lõpuks, et Tsaar on valmis rahulduma ainult 100,000 taalriga. Kuid kõik see oli asjatu. Magistraat teatas, et linna elanikud on vaesunud ja kuni sellise määrani laostunud, et ei saa mitte kuidagi Tsaari tahet täita. Bruc sõitis tagasi tühjade kätega.

Ainult vürst Aleksander Danilovitsi Menschikowil õnnestus 1713 aastal see asi lõpetada. Asudes Marienwerderis, märkimisväärselt suure Vene armee eesotsas, pöördus kindral-feldmarssal uuesti üleskutsega Danzigi linna poole, et nõutud summa tasutaks. Ta rääkis magistraadiga sellises temale arusaadavas keeles, et linn otsustas Tsaari nimel nõutavat summat maksta. Magistraat, lõppude-lõpuks, oli rõõmus, et 300 tuhande guldenilise summa tasumisel ta sai oma endiste Venemaa piirides olevate kauplemisõiguste ja soodustuste kinnituse. Vürst Menschikow nõustus samuti lisama, et ka Rootsilt vallutatud piirkondades saavad Danzigi elanikud samasugused õigused ning privileegid.

Pidevalt peetud sõdade tõttu oli Peeter I riigikassa kurnatud ja 27 oktoobri 1713 aasta konventsiooni alusel saadud summa oli märkimisväärseks panuseks. Peeter I andis selle akti suhtes oma ratifitseerimiskirja 30 aprillil 1714 aastal.

*

Teatame kõigile, ja nendele, kes seda teadma peavad, ja kuna Tseesarliku Majesteedi naasvate vägede läbimarss Saksa maadest on nii korraldatud, et üks osa läheb läbi Preisimaa ja üks osa jääb peatuspaika korterisse Danzigi linnale kuuluvatele maadele, selle linna Poola väike-aadli magistraadi vastu, praegusel segasel ajal üpris kurnatud varast ja muudel põhjustel viisakalt palus, et mainitud vägede marsruut sinna seatud ei oleks, vaid üheskoos see linn loodab, et enam kui nende ja muude T. T. Majesteedi vägedel, kus nad ka ei olnud ja kuhu nad ka tulevikus pöörduvad selle linna maadele mitte mingite nõudmistega ja pretensioonidega, kuidas neid ka ei nimetata, ei koormata. Ja et peale selle kõik pretensioonid, milliseid T. T. Majesteedi nimel enne selle linna vastu esitatud olid või veel võivad olla tehtud, peavad olema kõrvale pandud ja ei võeta kunagi koos vastu; kuna see ülalmainitud linna väike-aadelik magistraat lubas kolmsadatuhat kuldnat käibel olevates preisi rahades sellisel viisil anda; aga nimelt, et ühe poole anda neile ette vekslites, s.t. 150 tuhat kuldnat tänasest kahe kuu jooksul, aga teise poole kuue kuu pärast Danzigis, kelle me volitame, kui kõik T. T. Majesteedi väed Saksa Preisimaalt ja Danzigi piirist lahkuvad, ära maksta ja anda.

Seevastu me lubame ja teatame, meile antud, kõige armulikumalt T. T. Majesteedi komisjoni poolt ja spetsiaalse täieliku voli jõul, käsu all, Danzigi linnale kuuluvad maad mitte ainult läbimarssimisest ja peatumisest, praegu Saksamaalt naasevatest vägedest täielikult vabastada, vaid et ka neist maadest ega nende osa ei oleks Tseesarliku Majesteedi vägede poolt, kus nad praegu seisavad või edaspidi suunduma hakkavad, mitte mingit läbimineku, looma söödaga varustamisega, ööbimispaikade ja kontributsiooni võtmisega ja muude sarnaste maksudega mitte koormatud, vaid selle nimel kunagi mainitud linnalt ega selle maadelt midagi ei nõua.

Peale selle on mainitud linn vabastatud kõigist pretensioonidest ja nõudmistest, milliseid Tseesarliku Majesteedi nimel möödunud aastal tehtud ja mis võivad olla tulevikus mingil ettekäändel välja mõeldud olla, praegu ja tulevikus üpris vabastatud ja lahti lastud, veel aga võib Danzig omada kauplemisõigust kõigis Tseesarlikule Majesteedile kuuluvatel maadel, linnades ja kohtades, millised vabadused ja privileegid on antud praegu Lüübeki ja Hamburgi linnadele ja

teistele sõbralikele rahvastele või milliseid nad tulevikus võivad saada, samuti võivad Danzigi kodanlased ja elanikud koos kaupadega ja oma laevadel mööda vett või siis olla mööda maad kõikjal vabalt ja ohutult läbi lastud, eriti Danzigi kaupmeestele on lubatud kaupleva sõit läbi vaenulike maade ilma mingi sekkumiseta, peale keelatud kaupade, alati lubab ja et Danzigi linn kõigis ülalmainitud punktides nõnda kindlustatud saaks olla; selle kohustuse siis meie Vürsti sõnaga ja parooliga ((kõnega)), nii varsti kui võimalik T. T. Majesteedile edastame ja algatame selle ratifitseerimise ja enne viimase tähtsini möödumist käseme selle anda üle Danzigi linna magistraadile.

See juhtus Marienwerderis 27. oktoobril (u.k.j.) 1713 aastal.

(L.S.) Alexander Menczicoff. (М.П.)Александръ Меншиковъ.
See on ratifitseeritud Peeter I poolt S-Peterburis 30 aprillil 1714 aastal.

Nr. 190.

1714 a. 1 (12) juuni.S-Peterburis Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud liidu ja vastastikuse garantii traktaat. (П.С.З. № 2816).

((F. Martensi kommentaar)).

1713 aasta oktoobri-traktaat pidi olema Venemaa ja Preisimaa vaheliste suhete pöördepunktiks. Seejuures, nagu 1709 aasta lepingu alusel, võis Preisimaa kuningas säilitada oma neutraalse seisundi seniks, kuni ei lõppe Suur sõda Louis XIV, siis 1713 aasta leping muutis neutraalseks jäämise võimatuks ja samal ajal tuli valida sõdivatest pooltest üks. Kui, tuntud saksa ajaloolase sõnade põhjal, 1713 aasta traktaat ka kujutab endast just-kui Karl XIV „väljaütlemata kasusid“ (sic!), kuid ikkagi ei ole mingit kahtlust kahes asjaolus: esiteks – neutraalne Preisimaa kuningas sai, selle akti alusel, maa, milline kuulus Rootsile ja seda ilma mingigi tema poolse loata; teiseks - Stettini linna ja selle ümbruskonna Preisimaa vägede poolt hõivamise tulemusel said Rootsi vastu sõdivad riigid võimaluse kasutada oma vägesid teistel sõjalistel operatsioonidel. Lõpuks, samuti ei tohi unustada, et oktoobri-lepingu alusel, Preisimaa kuningas, jäädes neutraalseks, kohustus rootslasi takistama Pommerimaalt Vene ja Poola vägesid rünnata. (vt. Ranke. Zwölf Bücher, Bd. II, S. 489).

On täiesti mõistetav, et Rootsi kuningas ei saanud nõustuda Preisimaa kuninga tegevust tunnistada täiesti seaduslikuks ja neutraalsuse mõistega kooskõlas olevaks. Veel vähem võis Karl XII näha Preisimaa pooltel, temale strateegiliselt erakordselt olulise punkti, haaramises temale „väljaütlemata“ kasu. Vastupidi, terve mõistus ütles talle, et Preisimaa kasutab oma neutraliteeti selleks, et võtta temalt ära temale kuuluvaid linnu ja provintse. Loomulikult, et saades teada Preisimaa vägede poolsest Stettini okupeerimisest, siis Rootsi kuningas omas vaieldamatut õigust pidada end Preisimaa sõjas olevat ja võtta selle ohtliku vaenlase vastu hädavajalikke ettevaatusabinõusid.

Teisest küljest, on mõistetav, et Karl XII vaenulik meelestatus pidi sundima Fridrich Wilhelmi asuma avalikult Rootsi kuninga vastaste leeri. Ainuti selles suhtes oli veel üks probleem. Asi oli selles, et Fridrich Wilhelm, jätkates pretendeerimast oma neutraalsusele, sõlmis 1713 aastal Holsteini hertsogiga, kes oli oletatav Rootsi krooni pärija, Taani kuninga vastase Liidulepingu. Selle liidu eesmärgiks oli, muuseas, ikka seesama soovitud Stettini linn.

Seejuures, Taani kuningas oli aga Venemaa liitlane ja Rootsi vaenlane. Kui Preisimaa kuningas soovis astuda Karl XII vastaste liitlaste ridadesse, siis ta oleks pidanud loobuma vaenust Taani kuninga vastu – ühest neist riikidest.

Vaat, miks Peeter I saatis, 1713 aasta novembris, Berliini Ivan Jaguzinski (Jean Jagoujinski, Ивана Ягужинского) kelle ülesandeks oli veenda Preisimaa kuningat Taani vastase vaenu

lõpetamise hädavajalikkuse suhtes. Saanud oma võimu alla Stettini linna, mitte Holsteini hertsogilt, vaid hoopis Rootsi vastastelt liitlas-riikidelt, oli Preisimaa kuningas vaba tõlgendama oma hertsogiga sõlmitud traktaati enam hertsogiga sõlmituga antud asjaoludega ja oma enese huvidega enam kooskõlas olevaks.

Kuidas see ka ei olnud, kuid igal juhtumil, ei ole mingit kahtlust, et peale oktoobri-lepingu sõlmimist kujunesid asjaolud välja selliselt, et Preisimaa oli sunnitud avalikult astuma Põja-liitlasriikide kaldale. Alates 1714 aastast muutuvad Peeteri ja Fridrich-Wilhelmi vahelised suhted üha enam ja enam lähedasemateks: mõlemad monarhid tunnetasid, oma rahvaste heaoluks, äärmist hädavajadust lähenemisele. Peeter I, soovides teha meehead, teades Preisimaa kuninga kirge vägilas-sõdurite vastu, saadab temale 1714 aasta jaanuaris kapten Zaukeni koos 80 suurt kasvu sõduriga koos voori relvade ja lahingumoonaga. Kuningas korraldas nende ülevaatuse Spandaus ja tegi saadik krahv Golovkinile ülesandeks Tsaarile teatada tema siirast tänutundest. Peale selle, 5. mai 1714 aasta kirjas Peetrile kirjutab Fridrich Wilhelm, muuseas, järgmist: „Teie Tseesarlik Majesteet võite olal täiesti veendunud, et mina, omalt poolt, oman neidsamu tundeid ja soove Teie suhtes ja et mind võib veelgi õnnelikumaks teha see, kui ma leian võimaluse teha Teie Tseesarliku Majesteedi rahulduseks miskit“.

„Ma loodan“, jätkas kuningas, „et teadaanne, milline tehtud hiljuti Teie Tseesarliku Majesteedi poolt minu ministrile von-Schlippenbachile, kes asub Teie juures, Stettini ja Põhja asjas, olnuks sobivaks juhtumiks selleks; ja kuigi ma varustasid nimetatud von Schlippenbachi selles asjas vajalike instruksioonidega, ma ikkagi hakkam kannatamatult ootama T. T. M. edasist otsust, et sellest Teiega, *mida rutem, seda parem, et jõuda mingile õigele otsusele*“.

Selle märkimisväärse kirja lõpus Fridrich Wilhelm teatab, et praegu, kui sõjavägi ja rahaasjad on viidud korda, võib ta astuda Tsaarile „hulga lähemale“.

Selle kirja sõnadest „mida rutem, seda parem“, on tunda, et Preisimaa kuningas soovib Venemaaga liitu sõlmida, kuivõrd poliitilised asjaolud on teda sundinud täiesti muutma oma endist tegutsemisviisi. On saanud aeg, kui Preisimaa vajab üha enam Venemaa liidulist abi, kui Venemaa ise Preisimaa abi vajab.

Ülalmainitud Preisimaa saadik von Schlippenbach saabus S-Peterburi 1714 aasta veebruaris, tuues kaasa mõlemate valitsuste vahelise Liidulepingu ja nende valduste üldise garanteerimise ettepaneku. Venemaa volinikuks oli nimetatud kantsler krahv Golovkin ise. Lõpuks, 1 (12) juunil oli allkirjastatud Liidutraktaat, milline sai aluseks kõigile järgnevatele Venemaa ja Preisimaa vahelistele suhetele ja mis tagas mõlematele riikidele Suure Põhjasõja eduka lõpetamise. On piisav öelda, et see traktaat tagab Preisimaa kuningale Stettini ja seda ümbritseva provintsi ja Tsaarile Rootsi Balti mere äärsete provintside valdamise.

Selleks et, täiuslikumalt hinnata juuni liidulepingu tõelist poliitilist tähendust, ei ole liiast vaadelda Liidulepingu kava, milline oli koostatud Schönhasenis 1713 aasta veebruaris ja mis oli antud üle krahv Aleksander Golovkinile, et see siis esitada Preisimaa kuningale. Selles kavandis, milline oli Peetri enese poolt isiklikult parandatud, olid sõnastatud Preisimaa sõlmitava liidu põhialused, millist ta võis sel ajal soovida.

Kava esimese artikli alusel kinnitatakse mõlemate monarhide vaheline liit ja sõprus. Teises artiklis väljendab Tsaar oma nõusolekut viia oma väed Saksamaalt välja, et seda maad laostumise eest kaitsta, kui vaid Rootsi väed naasevad Rootsi või nad muudetakse ohutuks. Kolmanda artikli põhjal Preisimaa kuningas, „täielikult neutraalseks jäädes kõigi Põhja sõdivate osapoolte vahel“, on kohustatud takistama Rootsi vägede „Saksamaa kaudu või mingil teisel viisil, milline see ka ei oleks“ Poola tungimist. Rootslaste rünnakul on Preisimaa kuningas kohustatud „osutama tugevat vastupanu ka otseselt relvadega“ ta tagasi tõrjuma. Sellise teene eest, kõlas neljandas artiklis, Preisimaa kuningas, „soodsa rahu puhul, s.t. sõjas pärandmaade, millised olid Rootsi krooni all ja praegu ära võetud, endale saamisel“, peab saama endale Poolalt Elbingi linna. Kui aga Poola ei hakka olema sellise loovutamise nõus „siis (Peeter kirjutas isiklikult) Tseesarlik Majesteet peab võtma rakendusele kõik viisid, selleks, et Poola Vabariigile oleks tehtud lõpp“. Lõpuks, lühikese viienda artikli jõul, hakkab Tsaar igal juhul „kõigi vahenditega, ainiti tugevast sunnist vabastatakse“, taotlema selle Elbingi linna Preisimaa kuningale andmist.

Sellised olid liidutraktaadi kava artiklid, millised olid allkirjastatud Peeter I poolt 1 märtsil 1713 astal. Seda kava Preisimaa kuningas vastu ei võtnud.

Kuid maksab vaid kõrvutada neid artikleid alljärgneva akti artiklitega, et veenduda selles, kuivõrd sisuliselt muutusid asjaolud vaid ühe aasta jooksul.

(vt. Ranke. Zwölf Bücher, Bd. II, S. 489).

*

Tema Püha ja Jagamatu Kolmainsuse nimel!

Ja kuna Tema Tseesarlik Ülevenemaaline Majesteet omas alalist ja tõelist soovi, mitte ainult Tema ja Preisimaa Kuningliku Õukonna vahel, kuni käesoleva ajani olles heas üksmeeles ja sõpruses jätkata, vaid ka seda siduvalt levitada ja Omaltpoolt kõik korraldada, et ülalmainitud kuningliku õukonna juurdekasvuks hakkab olema aga praegu kiiduvärselt valdav Tema Preisimaa Kuninglik Majesteet omab samasugust soovi ja head kavatsust Tema Tseesarliku Majesteedi suhtes ja nende mõlemad Majesteetid selleks hüveks koostasid nende sõpruse ja hea üksmeele siduvaldamaks kinnitamiseks omavahelise vastastikuse karantii traktaadi, milleks mõlemate poolte poolt ettenähtud viisil selleks volitatud, aga nimelt T. T. Majesteedi poolt Riigikantsleri, Püha Andrei ordeni jt. kavaleri, krahv Golovkini, aga T. Preisimaa Majesteedi poolt Tema praeguse T. T. Majesteedi juures viibiva ministri von Schlippenbachi oma ülalpool nimetatud Valitsejate nimel leppisid kokku järgmises ja otsustasid.

((Stiilist. Saksakeelses tekstid mainiti Preisimaa esindajat ennem, venekeelses aga Venemaa esitaja nimi oli alguses, pärast Saksamaa. KL.))

1.

Mõlemad kõrged lepingupooled lubavad teine-teisele alalise ja kestva sõpruse ja et mitte mingil viisil nad ei lase end sellest ära tõugata vaid aitavad koos teineteise auks ja huvides ning kasuks ja hakkavad otsima selle kahju ning kulude vältimise teed.

2.

T. T. Majesteet kohustub, et ta, kui rahu sõlmimiseks tema ja Rootsi krooni vahel läheb siis seejuures otsustab ja muud rahu teisel viisil Rootsi sõlmida ei suvatse, kui siis vaid käesolevaga kooskõlas, et T. Preisimaa Kuninglikule Majesteedile ja T. K õukonnale oleks loovutatud selle rahu kaudu Stettini linn koos oma ringkonnaga ja kõigi nende linnadega ja Peene jõega asub ja koos kõigi selle kohal asuvate kohtadega, aga ka jõe sellel ja teisel poolel asetsevate kohtadega, kaasaarvatud linn Wolgast, mõlemad saared, linnad Wolin ja Usedom, oleksid päritavalt ja isiklikult igaveseks ajaks loovutatud.

3.

Seevastu T. Preisimaa Kuninglik Majesteet kohustub nii praeguse Rootsi sõja ajal Rootsi kuningalt võetud Ingerimaa ja Karjala provintsid, koos Viiburi ja Narva linnaga, nagu ka Eestimaa koos selles asuva Revali linnaga ja kõigi maade ja kohtadega ja saartega, millised kuulusid viimati Rootsi valduses oleva Eestimaa provintsi ja praegu on Tema Majesteedi valduses, on T. T. Majesteedile garanteerida ja selle rahulikus valdamises kõik need mainitud provintsid ja kohad, Rootslaste vastu ja kõiki kes T. T. Majesteeti, neis endale pidamisest keelamisega häirida, aidata ja

anda relvaga nende ründajate vastu tegelikku abi; ainiti nimelt seejuures ja mõlematelt pooltelt on otsustatud ja kokku lepitud, et T. Preisima Kuninglik Majesteet ülalmainitud tegeliku abi suhtes kuni nende kohtadeni ei hakka olema kohustuslik, seni T.T.Majesteet mainitud provintside ja kohtades Rootslaste eest või siis ükskõik, kes ka ei ründaks, T. T. Majesteet ta tõrjumiseks T. K. Majesteedi abi ei hakka vajama.

4.

Peale selle T. Preisima Kuninglik Majesteet lubab veel, et ta T. T. Majesteedile Rootsilt T. T. Majesteedi relvaga vallutatud muude kohtade ja provintside endale pidamisel mitte segada, vaid ka kasutab kõik-võimalikke vahendeid selleks, et ka need T. T. Majesteedile jääks, seevastu T. T. Majesteet lubab, et ta kõiges, mis Tema Preisi Kuningliku Majesteedi õukonna käekäiku ja suurenemiseks, hea meelega ja vabatahtlikult heade vahendite abil kaasa aidata suvatseb.

Selle ülalmainitud mõlemate poolte volinike kokkuleppe siduvaks kinnitamiseks kuni Kõigearmulikuma suvatsemiseni ja mõlemate kõrgete valitsejate poolse ratifitseerimiseni on otsustatud ja selleks tuleb koostada kaks ühtmoodi sõnastatud ja allkirjastatud, pitsatiga kinnitatud ja teine-teisega vahetatavat eksemplari.

See juhtus S-Peterburis 1 (12) juunil 1714 aastal.

(L.S.) E.E. v. Schlippenbach.

(M.П.) Графъ Головкинъ.

*

Eraldi artikkel.

Ja kuigi ülalesitatud traktaadi lõpus on mainitud, et see on enne mõlemate kõrgete Valitsejate suvatstust ja ratifitseerimist otsustatud, ainiti ülalmainitud T.T. Majesteedi Riigikantsler, temale T. T. Majesteedi poolt üliarmulikult antud volituste jõul teatab ja lubab, et nii kiiresti kui ülalmainitud Preisimaa Kuningliku Majesteedi ministri Schlippenbachi poolt on mainitud traktaat T. Preisimaa K. Majesteedi poolt ratifitseerimine algatatud ja saadud, siis toimub ka selle ratifitseerimine T. T. Majesteedi poolt ja T. K. Majesteedi ratifitseerimiskirjaga vahetatud.

See juhtus Sankt-Peterburis 1 (12) juunil 1714 aastal.

Ratifitseeritud Peeter I poolt S-Peterburis 16 septembril 1714 aastal.

Nr. 191.

1715 a. 30 september. Stralsundis Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud traktaat, Pommerisse Vene abivägede saatmisest.(II.C.3. № 2936).

((F. Martensi kommentaar.))

Peeter I oli juuni Liidulepingu sõlmimisega erakordselt rahul. Tema rohkearvuliste pingutuste eesmärk oli lõpuks saavutatud. Ta saatis Preisimaa voliniku von Schlippenbachi ära auavalduste ning kingitustega.

Ainiti, juuni-traktaat kehtestas ainult mõlemate lepinguliste riikide vahelise liidu alused. Selles olid viidatud eesmärgid, millisele nad hakkavad püüdlema Rootsiga peetava sõja ajal. Kuid see liidu-traktaat jättis täiesti lahtiseks küsimuse sellest: milliseid vahendeid on lepingulised pooled nõus seatud eesmärgi saavutamiseks kasutama? Ilmselgelt, oli hädavajalik leppida kokku Rootsi kuninga vastastes ühistes lahingutegevustes.

Nii Fridrich Wilhelm kui ka Peeter I pidid soovima, eelkõige Rootsi vägesid Saksamaalt

välja tõrjuda ja täpsemalt, Pommerist. Aga eriti pidi seda soovima Preisimaa kuningas, kuigi, teisest küljest, ta kartis tõsiselt ka Vene vägede Pommeris, oma enda maade läheduses, viibimist.

Ja vaat 1715 aasta esimeses poole kestel toimusid S-Peterburi ja Berliini vahel aktiivsed läbirääkimised ühiste Rootsi vastaste sõjategevuste üle. Fridrich Wilhelm nõudis, et Peeter saadaks Pommerisse oma märkimisväärse abivägede korpuse. Instruksioonides, millised anti 1715 aasta märtsis krahv Aleksander Golovkinile, oli selle liitlase nõudmise täitmise suhtes väljendatud Tsaari nõusolek. Kuid seejuures soovis Peeter I täielikult põhjendatult, et see liitlane võtaks samuti enda peale Vene armee ülalpidamise, millise kaitset ta vajab. Krahv Golovkinil ei õnnestunud seda asja erinevatel põhjustel lõpetada, muu seas seepärast, et Preisimaa valitsus soovis, niivõrd, kui see on võimalik, kergendada Vene abivägede ülalpidamiskulusid ja jätta need Venemaa riigikassa kanda.

Seejuures asjaolud nõudsid tungivalt selle olulise küsimuse kiireimat lahendamist. Seda silmas pidades, saatis Peeter Berliini oma kindral-adjudandi Paul Ivanovitsi Jaguzinskavo ((Paul Ivanovitch Jagoujinsky, Павла Ивановича Ягужинскаго)), tehes temale ülesandeks see asi kiiresti siluda. Jaguzinski sai samasuguse määramise Taani kuningale. Temale antud instruksioonide alusel, ta pidi, vajaduse juhtumil, tõestama Vene armee Pommerisse saatmise hädavajadust, kus Rootslased veel ei ole kaotanud pinnast liitlaste vastaseks tegevuseks.

Jaguzinski saabus Berliini 14. septembril ja suundus sealt Preisimaa laagrisse Stralsundi all, kus sel ajal asus Friedrich Wilhelm ka ise.

Seal sõlmiti 30 septembril leping, milline määratleb Pommerisse saadetavate Vene abivägede suuruse ja samuti nende ülalpidamise vahendid liidulise Preisimaa valitsuse arvelt.

*

Ja olgu kõikidele ja neile kes peavad seda teadma; Ja kuna T. Preisimaa K. Majesteet üldise asja kasuks ja et Rootslased, kes on pidevalt kaldunud pigem Keisririiki ärritama kui rahu tegema, et tõrjuda lõplikult Jumala abil selline kahjulik kavatsus veel käesoleval aastal üldse Keisririigist välja, seda siduvama otsuse võttis mõni Tema Ülevenemaalise Tsaari Majesteedi vägede korpus, ja kuna ta tungivalt arvestas, pigem sealt suurt osa oma jalväest saata ja seepärast siis jätta viisteist pataljoni oma enda vägesid ja kümme pataljoni Poola Kuninga vägesid, kes tema käsu alla asuvad, ja T. T. Majesteet suvatsedes nende kohta omadega täiendada ja seda lepingu järgi ja selles arutelus küpsenud punktides lepiti kokku:

1.

T. T. Ülevenemaaline Majesteet, lubab ja kohustub T. Preisimaa Kuninglikule Majesteedile andma ühe korpuse, milline koosneb 15 jalaväe pataljonist ja tuhandest ratsaväelasest hobustega ja sellisel viisil, et need 15 pataljoni ja tuhat tragunit hakkavad asuma heas ja komplekteeritud seisundis, piisavalt varustatud relvade ja lahingumoonaga ja et iga pataljon toob endaga kaasa ühe kompanii suurtüki koos moona ning kõige muu vajalikuga.

2.

T. Majesteet Ülevenemaaline Tsaar lubab ja kohustub neil vägesid sellisel viisil, käskima liikumisele kiirustama, et nad nii kiiresti kui võimalik jõuaksid Pommerimaale ja oleksid kasutatud sõjategevuses, seni kui selleks soodne aastaeg veel kestab.

3.

T. T. Majesteet lubab peale selle veel, et need väed, mitte ainult ei oleks kasutatud tegevuses Pommerimaal, või ka Rugeni saarel või ka Stralsundi piiramisel, aga kui need on enne nende jõudmist juba õnnelikult võetud, siis Wisamari all, kas siis kõik või selle osa, ikkagi nagu T. Preisimaa Kuninglik Majesteet ühel või teisel juhtumil, ilma eranditeta, asja huvides otsustab. '

Samuti jäetakse T. Preisimaa K. Majesteedi täielikku korralduse nendeks ettevõtmisteks ja tegutsemisteks, kuivõrd seda sõjaline vajadus nõuab, milleks samuti mainitud T. T. Majesteedi väed hakkavad seisma samas laagris koos Preisimaa Kuninga vägedega, nagu T. Preisimaa K. Majesteet seda käseb ja kõigis tegevustes, milliseid hakatakse võtma vaenlase vastu, mainitud Venemaa väed teenistust peavad, olles seal abivägedena koos Preisimaa Kuninga vägedega järgmisel viisil, aga nimelt:

kui Preisimaa Kuningas tahab omada üht tuhandest jalaväelasest koosnevat korpust, siis Tema Majesteet sellise korpuse moodustamisel, T. T. Majesteedi neist 15 pataljonist, millised selle lepingu jõul teenistusse astuvad, võtab nelisada inimest, aga teised kuussada inimest antakse Preisimaa Kuninga enese vägedest, või ka Poola Kuninglikest vägedest, millised siin asetsevad ja seda proportsiooni hakatakse kogu kampaania ajal säilitama, millistest arvust need väed ka ei koosneks.

Mis aga puudutab Wismari ja kui selle koha piiramine, nii nagu seda on ülalpool minitud, ette võtta võidakse, siis ka T. T. Majesteedi poolt probleeme ei tekitata, piiramiseks mõned pataljonid enam anda, arvestades sellega, et Preisimaa Kuninga väed Rügeni saare ründamisel ja Stralsundi all ka kaotusi kandsid.

4.

Seevastu T. Majesteet Preisimaa Kuningas lubab ja kohustub nende T. T. Majesteedi vägedega, sellest ajast peale, kui nad ületavad Oderi jõe, anda leiba, nagu ta annab oma enda vägedele ja kompaniide juures asuvatele teenistujatele, aga nimelt,

1) igale sõdurile ja ratsaväelasele tegelikult isiku kohta kuivalt, kaks naela leiba päevas;

2) ohvitseridest teenijatele, lugedes üheksa inimest kompanii kohta, sada nelikümmend viis pataljoni peale, arvestades poolteist naela kuivalt inimese kohta päevas koos ühe karnitsa ((vene mahumõõt - 3,28 l)) kruupidega ja ühe karnitsa kruupe kuivalt sõduri ja ratsaväelase kohta kuus ja seda antakse nõnda kaua, kuni Preisimaa Kuningas neid vägesid kasutada tahab ja nad neid endale vajalikuks peab. Mainitud leiba hakatakse andma vankritele, milliseid Vene väed hakkavad saatma iga viie päeva järel, et see vastu võtta ühest Preisimaa Kuninga poolt saadetud magasinist, esitades igal vastuvõtmisel tabeli nende tegelikust seisust Preisimaa komisariaadi poolt antud eeskuju järgi.

5.

Kontributsioon, milline võetakse vaenulikel maadel, kas rahas või muul kujul, peab jääma vaid T. M Preisimaa Kuningale ja Vene väed ei tohi mitte mingil ettekäändel sellele pretendeerida.

6.

Kui T. M. Preisimaa Kuningas on ise kohal, siis Vene väed on tema käsu all, siis Vene vägede kindralid ja ohvitserid asendatakse aujärgule ning iseloomule vastavalt Preisimaa kuninglikega. Ainiti selle T. T. Majesteedi korpuse kord ja juhtimine jääb sellele, kes on selle kindral-juhataja.

7.

Kui Preisimaa ja Taani Kuningad leiavad, et lahinguväljal seismise ja vaenlase vastu tegutsemise aeg on möödas, siis T. Majesteet lubab nendele Vene vägedele talvekorterid anda, ainult muidugi sellise arvestusega, et nad asuvad ühekaupa ja on üksteisest eraldi, nii kuidas see teie kasuks korraldatud saab, seejuures need väed paigutatakse niivõrd kui võimalik ühte paika. Nende talvekorterite all ei mõelda miskit muud kui läbisõiduhuoove ja küttepuid.

Peale selle otsutatakse nimelt, et T. T. Majesteedi kindralid ja ohvitserid on alati ja kõikjal, spetsiaalselt samasugustes korterites sõjaväe hulgas, et hoitaks Preisimaa Kuninga oma vägedes

kehtivate eeskirjade järgi eeskujulik ja karm kord, selleks, et ei sooritataks mitte mingeid korrarikkumisi. Kuna võimatu on muud anda, mida ülalpool mainitud vägedele lubati leiva ja kruupide näol, peale selle, et järgmises artiklis loomasööda lubatakse; ja T. M. Preisimaa Kuningas sellisel juhtumil ei saa olla mitte millekski enamaks kohustatud, ja tal on täielik vabadus need väed siis tagasi saata.

8.

T. M. Preisimaa kuningas lubab samuti ülalmainitud T. T. Majesteedi vägedele, nii ohvitseride-, aga ka ratsaväe-, suurtükiväe-, voori hobustele samasuguse loomasööda, samadel alustel, nagu seda oma vägedes antakse, kuid need portsionid, nagu leib, aga ka loomasööd, antakse vaid tegelikult kohal viibivatele isikutele ja hobustele, selle üle kontrolli teostamine on antud T. M. Preisimaa Kuningale, komissaride kaudu nende vägede üle, mitte ainult siis, kui nad saabuvad, vaid samamoodi kuust kuusse, nõnda nagu Tema Majesteet seda õigeks peab.

9.

Trofeed, millised võetakse lahingutes vaenlaselt, jagatakse kohal viibivate vägede vahel proportsionaalselt, kuid see mis puutub sellesse, milline võetakse linnades, siis sellest T. T. Majesteet millegile pretendeerida ei luba.

10.

Kui Tema T. Majesteedi vägedel on tarvis Poola Vabariigi ja Kuninga luba nende maadest läbi marssida ja selles tekkivad mingid raskused, siis T. M. Preisimaa Kuningas lubab võtta Kuninga ja Poola Vabariigi suhtes kõik-võimalikud head vahendid, et see läbimine lubataks ja kõik sellega seotud probleemid lahendataks.

11.

Kui edaspidi nõnda läheb, et Preisimaa Kuningas leiab, et neid vägesid ei ole enam tarvis hoida, siis T. M. teavitab sellest neile varem, et nad saaksid viivitamatult oma marssi ette valmistada, et naaseda koju, muidugi mõistetavalt, ainiti, et nad ei oleks sunnitud seda marssi tegema Novembris, Detsembris ja Jaanuaris; kuid mis aga puudutab kõiki teisi kuid aastas, siis mainitud Vene väed pöörduvad tagasi ja jätavad Preisimaa Kuninga maad maha ilma mingi viivituse ja probleemideta, kui nad on sellest üks kuu ette teavitatud.

Ja siis antakse neile leib kuni Oderi jõeni, sellise arvestusega, et need väed hakkavad päevas kolm miili korruga ja nii kolm päeva järjest marssima, aga neljanda päeva saavad puhkuseks ((st. 5 km päevas, kuid neil tuleb kogu eluks vajalik kaasa vedada ja pidevalt voorivankreid remontida jne, jne.)).

Samuti ka vankrid haigetele ja haavatutele antakse vastavalt tingimusele, et ohvitserid, kelle alluvusse need vankrid antakse, annaks tagatise, et neid Oderi jõest kaugemale ei vii ja need väed liiguvad edasi, nagu tulid, korralikult Preisimaa Kuninga maadel, ilma mingite probleemide tekitamiseta mööda teed, milline neile selleks ette määratakse.

See juhtus Stralsundi laagris,
30 septemberil 1715 aastal.
(L.S.) Fr. Guillaume.
Ilgen.

Учено в Санктъ.Петербурге
октября 30 дня 1715 года.
(М.П.) Петръ.
Графъ Головкинъ.

Esimene eraldi artikkel.

Ja selleks, et paremad ja kokkulangevaid meetmeid võtta saadaks, selleks luuakse tähtsate sõjaliste operatsioonide teostamiseks Riikide Nõukogu ((Conseil de Guerre, войсской советъ)), millise juures T. T. Majesteedi kindralid hakkavad viibima. Aga pärast koostatakse sellest T. M. Preisimaa Kuningale ettekanne, kes jätab enesele täieliku lahingukäsu ja kõigi korralduste ja ettevõtmiste ning operatsioonide tegemise õiguse, milliseid täidetakse alati tema juhataste järgi.

See juhtus Stralsundi laagris,
30 septembril 1715.

(L.S.) R. Guillaume.
Ilgen.

((Fait au camps devant Stralsund le
30 septembre 1715.))

See juhtus Sankt-Peterburis,
30 oktoobril 1715 aastal .

Krahv Golovkin.

*

Teine eraldi artikkel.

Ja kuna T. T. Majesteedi ministrid teatasid, et nende Valitseja Tsaar kavatseb peale nende tuhande ratsaniku, kelle ta annab Preisimaa Kuningale käesoleval kuupäeval T. M. selle sõlmitud traktaadi jõuga, veel neile lubatud tuhandele dragunile lisaks, kelle ta annab samamodi T. M. Taani Kuningale, saadab veel teised kaks tuhat dragunit, et neid kasutada Wismari piiramiseks ja blokeerimiseks, selleks T. M. Preisimaa Kuningas, mitte teisiti, kui rahuloluga tunnistab, et T. T. Majesteet, ilmutades selles oma püüdu üldise asja kasuks, näidates sellega, et need kaks tuhat lisa dragunit tahab Wismari vallutamiseks anda.

Ainiti Preisimaa Kuningas see-juures deklareerib ja ka T. T. Majesteedi ministrite poolt on see nõnda otsustatud, et Preisimaa Kuningas ei ole mingil viisil kohustatud kahele tuhandele dragunile korterit ega ka toitu andma, ega ka midagi muud selle juurde kuuluvat, vaid T. T. Majesteet selles teist meetodit kasutab ja Preisimaa Kuningas ei ole selles suhtes sunnitud aitama või sellesse sekkuma, millisel viisil seda ka ei tehtaks.

Ja kui siis T. T. Majesteet tahtis Mecklemburgi maadele korterisse jääda, mitee ainult kahele tuhandele dragunile, vaid ka kogu väele, millise ta käesoleva traktaadi jõul Preisimaa Kuningale, siis T. Preisimaa Majesteet selle vastu ei hakka olema, kuid seda tingimusel, et kõik see, et ülalmainitud Vene väed, peale nende mainitud kahe tuhande draguni, hakkab saama mainitud maalt leiba ja loomasööta, mis arvestatud ja maha arvestades sellest see, mis Preisimaa Kuningas mainitud vägedele täna T. T. Majesteedi ja mainitud Kuninga vahel sõlmitud traktaadi alusel nende toitmiseks lubas.

See juhtus Stralsundi laagris,
30 septembril 1715 aastal.

(L.S.) Guillaume.
Ilgen.

See juhtus Sankt-Peterburis,
30 oktoobril 1715 aastal.

(M.П.) Петеръ.
Грвфъ Головкинъ.

*

Kolmas eraldi artikkel.

Kuigi õnnelikule edule, milline oli kuni selle ajani saatnud liitlaste relvi merel ja maal ja hea positsioon edasiste operatsioonide teostamiseks, milles võime leida põhjust et veel selle kampaania ajal Jumala abil saab võimalikuks Rootslasi Keisririigist veelgi lahutada, ainiti Nende M. Ülevenemaalise Tsaari ja Preisimaa Kuninga vahel lepiti kokku, et kui vastupidiselt igasugustele

püüdlustele Stralsundi ja Wismari linna enne selle kampaania lõppu ära võtta ei suudeta ja oleks vaja korraldada tuleval aastal veel teine kampaania, et need samad kaks kohta omale saada, siis Preisima Kuningas annab selle kavatsuse teostamiseks viieteist pataljoni, millised T. T. Majesteet, täna mõlemate Valitsejate vahel sõlmitud sõlmitud traktaadi jõul, mainitud Kuninga teenistusse laseb ja siis nende kolmekümne pataljoni teenistust hakatakse ühtmoodi juhtima, teiste sõnadega, et kõigis käskudes, milliseid antakse T. T. Majesteedi viieteistkümnes pataljonis, sama hulk inimesi antakse, kuipalju hakkab olema preisi viieteistkümnes pataljonis.

Kui juhtuks, et ka selle kampaania ajal ei ole võimalik Stralsundi ja Wismari linna ära võtta, ja ka Rügeni saart ei suutnud ära võtta ja et talvel Rootsi Kuningal saabus selline vägede trantsport, et Rootslastega sõjalise lõpu tegemiseks oleks vaja Tseesarliku Majesteedi ja Preisimaa Kuninga poolt suuremat väehulka kasutada, kui need mainitud kolmkümmend pataljoni, siis Nende M. Ülevenemaaline Tsaar ja Preisimaa Kuningas nõustub sellise vägede hulga, milliseid läheb tarvis sellega ühendamiseks ja teenistust hakatakse siis teostama jõudude proportsioonis, millistest üks ja teine korpus koosnema hakkab ja Nende Tseesarlik ja Preisimaa Majesteet lubavad ja kohustuvad operatsioone nii kaua teostama, seni kuni Rootsi Kuningas on Keisririigist üpris välja aetud ja saab võimalikuks aus ja kasulik rahu sõlmimine.

See juhtus Stralsundi laagris,
30 septembril 1715 .
(L.S.) R. Guillaume.
Ilgen. ((minister))

See juhtus Sankt-Peterburis,
30 oktoobril 1715 aastal.
(M.П.) Петръ

Nr. 192.

1715 a. 17 (28) oktoober. Greifswaldis sõlmitud Venemaa ja Hanovre vaheline Liiduleping. (II.C.3. № 2941).

((F. Martensi kommentaar)).

1710 aasta Liidukonventsioon (Nr. 184) seadis Venemaa ja Hanovre vahelisele sõprusele ja liidule kindla aluse. Sel määral kui selgus Rootsi kangelaslikust Kuningast Peeter Suure lõplik üleolek, Hanovre Valijavürst hakkas üha enam ja enam otsima Venemaale lähenemist. Selle lähenemise hinnaks pidid olema Bremeni ja Werdeni linn, milliste ühendamist taotles Valijavürst kõigi tõdede ja valedega. Seepärast ta ka püüdis Peeter I hoida kõige lähemaid suhteid, tõestades temale pidevalt, et seni kui Rootsi ei ole täielikult Saksamaa Keisririigist s.t. Euroopa kontinendilt, välja aetud, seni ei saa juttugi olla rahu ja vaikuse taastamisest. Septembris 1711 aastal esitles Carlsbadis Peeter I Hanovre minister Bernsdorff, kellele oli tehtud ülesandeks uue Rootsi Kuninga vastase Liidu-lepingu sõlmimine.

Peeter Suur teadis väga hästi Hanovrega Liidu hinda ja püüdis kõigest jõust hoida Valijavürstiga kõige sõbralikumaid suhteid. 1711 aastal ta määras Hanovresse Venemaa teenistusse võetud parun Schleinitzi, kui erakorralise saadiku, tehes talle ülesandeks aidata kaasa Venemaa ja Hanovre vahel sisseseatud liitlaslike suhete arengule. Kui Valijavürst tegi uue liidu sõlmimise ettepaneku, väljendas Tsaar selleks oma nõusolkut. Ainult ta soovis, et selle liidu sõlmimise juures osaleks samuti Taani, kes oli Venemaa ustavaks liitlaseks Karl XII vastases võitluses. Valitseja arvates oli kõige mugavam selle üle pidada läbirääkimisi Kopenhaagenis. Kuid Valijavürst pidas enam sihipärasemaks pidada läbirääkimisi vahetult ainult Venemaaga. Oma sõpruse tõestuse andis Hanovre Valijavürst 1712 aastal, kui ta kohustus alati Venemaa vägedele oma territooriumil varjupaika andma, kui neid jälitavad Rootsi väed.

Teisest küljest Peeter Suur nõustus viivitamatult Valijavürsti palvel oma korralduse tühistamisega, millise jõul Vene väed pidid mõõga ja tulega laastama kogu Rootslastel vallutatud

Pommeri.

Need suhted ei muutunud ka siis, kui Hanovre Valijavürst 1714 aastal astus Inglismaa troonile. Inglismaa kuningas Georg I ei unustanud vähimatki oma Valijavürstkonna kasu ja Peeter Suur ei lasknud käest juhust, et toetada tema vihkamist Rootsi Kuningasse. 1715 aastal tehti vürst Kurakinile ((Куракин, Куракин)) ülesandeks sõita Haagist Londonisse ja püüda seal sõlmida Inglismaa Kuninga kui Hanovre Kuurvürstiga uus Liidu-traktaat. Vürst Kurakinil õnnestus see temale pandud ülesanne täielikult täita. Sama aasta oktoobris oli allkirjastatud alljärgnev Liidu-traktaat, milline on kinnitatud Inglise kuninga, kui Hanovre Valijavürsti poolt.

Ei ole vähem huvipakkuv see seik, milline juhtus selle traktaadi ratifitseerimise puhul. Peeter I allkirjastas ratifitseerimiskirja 13 novembril 1715 aastal ja saatis selle Londoni. Kuid Georg I ei võtnud seda ratifitseerimiskirja vastu, teatades, et kogu traktaat tuleb ümber kirjutada sel põhjusel, et sellel asub Venemaa voliniku allkirja kõrval ka Hanovre ministri allkiri. Seda ei tohi olla. Kuningas nõudis, et volinikud allkirjastaksid selle eraldi Liidulepingu kahel erineval eksemplaril. Valitseja, soovides see asi lõpetada, andis järgi. Traktaat kirjutati ümber ja Peeter I andis välja uue 18 detsembri 1715 aasta ratifitseerimiskirja.

*

Kõigile ja eriti neile, kes sellest teadma peavad.

Ja kuna mõningane üksmeel on saavutatud mõned aastad varem Tema Tseesarliku Majesteedi, ühelt ja Tema Brunsvici ja Luneburgi Valijavürstliku Hiilguse, praegu Inglismaa Kuninga, teisest küljest, pandud alus täisuliku ühise kohustuse ja sõprusega, millist on vastastikuseks rahulduseks hoitud mõlemate poolt poolt ja mis on pärast veelgi kindlamalt kinnitatud, et T. Suurbritannia K. M., praegu valitsev soetas enesele sunnitult rahutu Rootsi Kuninga teo tõttu ja tema ettekavatsetud sepitsusel süüdata ohtlikku sõjatuld Rooma Keisririigis, aga eriti alam Saxe ((Saksoonia)) ringkonnas astuda, kui Brunsvici ja Luneburgi Valijavürst Rootsi vastasesse sõtta koos teiste selle krooni vastaste Liitlasriikidega selliseid meetmeid võtta, et Rooma Keisririigi julgeolekuks ja et hoida seal rahu nii praegust, kui ka edaspidi tulevikus, Rootsi provintsid Saksamaal, millised on tema poolt võetud ka teiste kätte, millised rahuga ära antud olid ja sellega mainitud kroon on sunnitud tegema üldise rahu, sellise kavatsusega T. Suurbritannia Majesteet, kui Brunsvici ja Luneburgi Valijavürst, leidis tarviliku astuda selle huvide kokkulangemise tõttu Tema Tseesarliku Majesteediga formaalsesse kohustusse, millise eesmärgiks on rahu taastamine, nii Keisririigis, kui ka Põhjas.

Ja selleks ülalmainitud kõrged lepingupooled leppisid omavahel kokku järgnevates artiklites ja nad käskisid oma volitatud ministritel sellele alla kirjutada.

1.

T. Suurbritannia Majesteet oma poolt midagi ei jäta, et T. T. Majesteedil oleks meeldiv oma kindla kohustuse ja hea koosmeele vajaliku siduva kinnitamine saada, ja sel kavatsusel T. Suurbritannia Majesteet ei jäta, nii praegu kui ka tulevikus, koos T. T. Majesteediga, südamlitku kirjavahetust ja ühenduse pidamist kõigil neil juhtudel, kus see puudutaks tema huve ja hakab igal võimalusel püüdma, et koos mainitud Tema Majesteediga hoida rikkumatut liitu.

2.

T. Suurbritannia Majesteet kui Brunsvici ja Luneburgi Valijavürst hakkab oma võimaluste piires vaeva nägema selleks, et Rootsi vastane sõjaline operatsioon oleks igasuguse vastava jõuga saadetud, et sellega saavutada kavatsus, millise ülalnimetatud kaks lepingupoolt selle huvide kokkulangevuse tõttu määratlesid.

3.

Seevastu T. T. Majesteet kohustub vastastikku T. Suurbritannia Majesteediga kõige selle suhtes, mis on kahes artiklis ülalsätetatud, endale pidama.

4.

Kõrged lepingupooled leppisid kokku ja kohustuvad vastastikku kõik selle teha, mis on nende võimuses, et rahu kaudu, milline sõlmitakse Rootsi Kuningaga, mil see kroon jätkaks ja loovutaks igaveseks valdamiseks T. T. Majesteedile, Ingerimaa ja Karjala, koos nende juurdekuuluvaga, justkui varem Venemaa kroonile kuulunud provintsid ja samuti hüvituseks Rootsi krooni poolt vanade ja uute selle sõjaga Eestimaa provintsile ja Revali linna, koos kõigi sellele juurdekuuluvaga, tekitatud kahju eest ja selleks jätkaks ja loovutaks igaveseks ajaks vallata T. Suurbritannia Majesteedile, kui Braunsvici ja Lüneburgi Valijavürstile, Bremeni hertsogiriigi ja Werdeni koos nende ümbruskondadega.

Tingimuste sisu kõigil artiklidel hakkab olema tegelik ainiti ilma pretensioonide laitmiseta, millised hakkavad olema või võivad tehtud olla peale nende kõrgete lepingupoolte tulevikus Rootsi krooniga sõlmitava rahu tingimuste suhtes.

5.

T. Suurbritannia Majesteet, kui Suurbritannia Kuningas, hakkab kasvatama huve ja aitama T. T. Majesteedi kavatsusi kui võrd need on võimalik teostada kõikidel juhtudel, millised võivad sellese võetud olla; seevastu T. T. Majesteet lubab vastastikuselt.

6.

Ja kuna T. Suurbritannia Majesteet astus liitu Rootsi krooni vastase liidu liitlasriikidega ja sõlmis hiljuti Berliinis kokkuleppe Nende Taani ja Preisimaa Majesteetidega, et tõrjuda Rootslased välja nende Saksamaal asuvatest provintsidest; selleks kõik need neli kõrget liitlast asutavad kontserti* ja võtavad omavahelise vastastikuse kohustuse, millise kaudu otsustavad ja lepiti kokku selles, et neist lepingulistest igaüks hakkab tulevase rahuga saama Rootsi kroonilt ja omama vastastikuse mõlemate poolte garantii kaudu endale kinnitatud ja et mitte keegi kõrgetest lepingulistest ei sõlmi rahu üksi, ilma teisteta Rootsi krooniga rahu, kui neist igaüks ei saa oma rahuldust, nagu sellel kokkutulekul otsustatud, nii ja seepärast, et leping sõlmitakse ülalmainitud kontserti kaudu.

Ja sel eesmärgil mõlemad kõrged lepingulised saavad oma ministrid Berliini, kellele on antud täielik voli ja instruktsioonid ülalmainitud kontserti sõlmimiseks ja seal määratlema üksikasjalikult kõik, mis puudutab käesolevat sõda ja tulevast rahu.

((*Euroopa suurriikide poliitiline koostöö pärast Viini kongressi 1815a. Nagu näha oli termin „concert“ kasutusel juba sada aastat varem. KL.))

7.

Kuna see kokkulepe sõlmitakse, annab T. Suurbritannia Majesteetidele Nende Taani ja Preisimaa Kuningatele sellest kontsertist teada, milline asutatakse sellisel kujul nagu see on mainitud ülalmainitud kuuendas artiklis ja pühendada kõik pingutused sellele, et ülalmainitud liitlaste ministrid leiduks viivitamatult Berliinis ja astuksid ülalmainitud kontserti ning selle sõlmiks.

8.

Kõrgete lepinguliste poolt sellel kokkutulekul sõlmitu ratifitseerimiskirjad saadetakse ja vahetatakse nii ruttu kui võimalik Londonis.

Kõigest sellest ülalsisalduvast on koostatud sellest koosolekust kaks eksemplari, millistest üks on allkirjastatud ja pitseeritud T. T. Majesteedi ministri poolt, aga teine T. Briti Majesteedi poolt selleks kinnitatud, ja pärast need kaks eksemplari vahetatakse teineteisega.

See juhtus Greifswaldis 28 (17) oktoobril 1715 aastal.

(L.S.) J. G. Heusch.

(М.П.) Борисъ князь Куракинъ.

Ratifié a Londres le 22 novembre
(3 decembre) 1715.

Ратификованъ в С.- Петербургъ
18 (29) декабря 1715 года.

Nr. 193.

1716 a. 22 jaanuar (2 veebruar). Tsaaritar Catherine Ivanovna ((20.10. 1691 – 14. 06.1733.a., Catherine Iwanowna, Екаретерины Иоанновны, Ivan V tütar.)) abieluleping Mecklemburg-Schwerini hertsogi Charles Leopoldiga ((1678 -1747.a.)). (П.С.З. № 2984).

№ 194.

1716 a. 8 aprill (28 märts). Danzigis Keiser Peeter I ja Mecklenburg-Schwerini hertsogi Charles Leopoldi vahel sõlmitud Liiduleping. (П.С.З. № 3008).

((F. Martensi kommentaar.))

Sõjategevuse Balti mere lõunarannikule ülekandumise tulemusel Mecklemburgi poliitiline tähtsus pidevalt suureneb. Peeter S. mõistis viivitamatult rolli, millist tuleb mängida sellel väikesel riigil sõja ja rahu sõlmimise ajal ja seepärast ta astus temaga sõbralikesse suhetesse. 1712 aastal ilmus Mecklemburgi õukonda Vene saadik parun Schleinitz, palvega varustada Vene vägesid, millised olid Pommerimaal, hädavajalike toiduainetega. Saadik teatas Valitseja nimel, et viimane selle vastu ei lase Rootsi vägedel Mecklemburgi tungida ja hakkab kõikjal kaitsma hertsogi huve. Peale selle, lubas Tsaar rahu sõlmimisel püüelda, et Warnemünde läheks üle hertsogile. Mecklemburgi hertsog Charles Leopold, peale mõningast kõhklust, nõustus täitma Tsaari palvet, kartes lubatud neutraliteedi rikkumise pärast, Rootslaste poolset rünnakut.

Schleinitz sõitis Mecklemburgist ära 1712 aasta oktoobris. Kahe kuu pärast esitles Gistrowis Tsaarile end Mecklemburgi saadik, esitades kaebusi Mecklemburgi maa liitlasvägede poolse laostamise pärast ja palus hertsogile laenata raha ja vilja ((hõbedat ja nisu)). Mecklemburgi olukord oli ka tegelikult üpris haletsusväärne. Ta laostus liitlasvägede tõttu, kes ei pööranud tema neutraliteedile mingit tähelepanu. Peale selle, kannatas see maa hertsogi ja aadelkonna vahelise tüli tõttu, kes süüdistasid Charles Leopoldi nende õiguste rikkumises, millised olid põhjendatud keiserlikele seadustele. Asudes sellistes keerukates tingimustes, otsustas hertsog paluda Tsaarilt ühe tema vennatütre kätt. Sellise ettepanekuga ilmus Revalisse Peeter I juurde 1714 aastal, Mecklemburgi saadik Habichsthal. Järgmisel aastal see-sama saadik esitas volikirja, et sõlmida hertsogi ja tsarinna Anna Ivanovna* vahel abieluleping.

((*Anna Ivanovna, Ivan V tütar, 1693-1740, kes abiellus juba 1710 a., tsarinna 1730 -1740.a.))

Peeter Suur võttis Mecklemburgi hertsogi abielu sõlmimise ettepaneku armulikult vastu, kuid Mecklemburgi maa laostamise suhtes esitatud kaebuste peale ta vastas, et selles on süüdi

Rootsi väed ja nendelt tuleb kahjude hüvitus välja nõuda. Valitseja eeldas, et oma vennatütre abiellumine Mecklenburgi hertsogiga aitab tal saada Põhja Saksamaal kindel jalgealune. Seda kaalutlust silmas pidades Peeter S. ei pööranud isegi vajalikku tähelepanu sellele asjaolule, et hertsogi esimese abielu lahutamine oli veel vaidlustatud, millisel võisid olla üpris kurvad tagajärjed. Lõpuks, ta ei andnud tõelist väärtust sellele rahulolematusele, millise pidi tekitama Inglismaal hertsogile Wismari linna loovutamine.

1716 aastal allkirjastati S-Peterburis hertsogi ja tsaaritar Catherine Ivanovna* vaheline abieluleping, kuna Anna Ivanovna ei soovinud sellesse abiellu astuda. Abieluleping sisaldab eneses üpris olulisi poliitilise iseloomuga otsuseid ja seda silmas pidades, see trükitaksegi allpool ära (Nr. 193).

*((tsarevna Chatherine Ivanovna, Княжна Екатерина Иоанновна, 1691 – 1733.a.))

Keiser sõitis Danzigi, kus 8. aprillil pidi toimuma abielu sõlmimine. Samal päeval allkirjastati peigmehe ja Valitseja poolt Liidutraktaat, millise jõul Peeter S. kohustus kindlustama hertsogile poliitilise julgeoleku tema kõigi välis- ja sisevaenlaste eest (Nr. 194).

*

Nr. 193.

Tema Püha ja Jagamatu Kolmainsuse nimel.

Saagu sellest kõigile teatavaks, et nüüdsest Tema Hiilguse ja Suursuguseima Valitseja Peeter Esimese Ülevenemaalise Tsaari ja Isevalitseja jne., jne., jne., ja Tema Hiilguse Vürsti* ja Valitseja Carl Leopold Mecklenburg- Schwerini ja Gustrau hertsog, abielu-traktaat eitatud, mainitud Tema Suurvürstliku Hiilgus, ühelt poolt ja ühe Tema Kõrgeima mainitud Tseesarliku Majesteedi Printsessidest Vennatütar, teiselt poolt ja kuna neist T. T. Majesteedi Hiilguse Tsaaritari ja Valitsejanna Catharina, Printsessi, T. T. Majesteedi venna tütar, Tema Hiilgaivama ja Suursuguseima Tsaari ja Ülevenemaalise Isevalitseja Iwan Alexiewitzi püha mälestuse auks on selleks abieluks Tema Suurvürstlikule Hiilgusele oma õnnistus antud ja samuti Jumala abil ning eelneval küpsel arutelul ja trakteerituna T. T. M Tegev-Salanõuniku ja Riigi Alamkantsleri ja Valge Kotka ordenite kavaleri ja generosite ((üllä)) paruni Peeter Schaphirowi ((Петра Шафирова)) ja T. M. Hiilguse raevalitsuse liikme Georg Habichtstahli, Rooma Riigi Kavalier, kuna selle asja sõlmimisel mõlemate poolte volitatud Ministrite poolt abielulepigust tuleneva kohta lepiti kokku ja need on järgmisel viisil, enne ratifitseerimist, mõlemate kõrgete lepingupoolte poolt sõlmitud.

((* sk.k. Tekstis Fürsten ...))

1.

Ja kuna Tema Suurvürstlik Hiilgus Valitseja Carl Leopold Mecklenburgi Hertsog omab erilist au ülalmainitud T. M. Printsessi, Tema Majesteedi vennatütrega abielukohustustese astuda, milleks lubab ta selle jõul, et ta enne Vürstliku abieluringi ((sõrmuse)) kätteandmist ja siin sõlmitud abielulepingut ja pärast Tema Tseesarliku Majesteedi korraldust Tema Tseesarliku Majesteedi poolt tegelikku abiellu astumist ajal ja kohas, milles mõlemate poolte poolt selles kokkulepe tehakse, koos kõigi vastavate pidustustega T. M. Hiilguse poolt tähistatakse.

2.

Tema Hiilgus lubab oma tulevasele Valitsejannale Tema Kõrguse abikaasale ja kõigil ta

teenijatel, kes tunnistavad seda usku, vabalt ja takistamatult täita Kreeka usukombeid, kuid lubmata seda oma õukonnas aga T. T. Majesteedi elukohas või selle juures ta käseb ja laseb sobivasse kohta selleks ehitada koduse kabeli.

3.

Selleks, et Tema Majesteet oma oleks kõiges oma väarikuses hoitud, siis T. M. Hiilgus suvatseb anda talle viivitatamatult kokkulepitud tähtajal piisava summa laeka raha, samuti ka kõrgete ja alamate õukonnateenistujate toitmiseks, nende endale palkamiseks, samuti ka Tema Majesteedi laua ja nende teenindajatega, millisel tema õukonnas tuleb toitu pakkuda paastu ajal koos kõige toidu valmistamiseks vajalikuga korraldada; kuid kuna temale on määratud spetsiaalne ülalmainitud rahasumma ja et ka muus käesolevas artiklis mainitus, mida, selleks vajaliku instruksiooni puudumisel, täpselt määratleda ei saadud, siis selleks et omada nii kõiges, aga ka aujärkudes ja arvus, Tema Majesteedi kõrgemaid ja alamaid mõlemast soost õue-teenistujaid, enne tegelikku abiellu astumist, ülalmainitud reglement luuakse.

4.

Aga kui T. M. Hiilgus oma abikaasast kauem elab ja tema enneaegse surma tõttu leseks jääb (millise lahutamise Jumal armastusväärset pikaks ajaks edasi lükkab), siis, Tema Suurvürstlik Hiilgus lubab sellega Tema Majesteedile, oma abikaasale, korraga, vürstliku lese elukohaks Gustrau lossi, igaaastast leseraha 25000 efimkat, millised määratakse kogukondade tuludest.

5.

Selle vastu lubab T. T. Majesteet Tema Kõrgusele Printsessile oma vennatüttele tema väarikuse järgi vastavate juveelidega, riietega, peakatete ja ekipaaazidega kaasavaraks anda ja kui ülalmainitud T. T. Majesteet järgmises artiklis sätestatud T. M. Hiilguse avantaazi ((soodusolukorra)) tulevases Põhja rahu, nii nagu püütakse algatada ja siis mõningase enne abiellu teostumist määratud summaga või selle asemel muude kasudega, millisest T. M. Hiilguse poolt kokku lepitakse hakkab peale põhja rahu sõlmimist rahuldama suvatsema, teisiti kui Tema Suurvürstlik Hiilgus ühisel pingutusel Wismari ei saa, siis summa alates kahesajast tuhandest rublast kaasavaraks talle maksta käsib, ainiti sellisel kokkuleppel, et mõlemate juhtude puhuks lubatud summad või kasud ülalmainitud kolmandas artiklis määratletud kokkuleppel ja sellest T. T. M. piisavast kinnitamisest, milline tehakse kirjalikult. Ja seepärast

6.

See abieluliit aitab eriti kaasa mõlemate kõrgete õukondade ühise huvi edule, seepärast T. T. M. lubab sellega ülikohustavamalt, et ta oma äärmise jõuga soovib ja hakkab püüdma, et T. M. Hiilgus saaks oma valdusesse Wismari linna ja kõik selle juurdekuuluva, samuti saaks ka Warnemünde, et T. T. Majesteedile mitte ainult selle jõul kohustub oma praegu Saksamaa piirides asuvatest vägedest mingi korpuse Wismari alla saata ja seal T. M. Hiilguse kasuks ettevõetavatks toiminguteks käskida mitte ainult juures viibida, vaid ka kõik selle õieti täita, mis tema T. K. Taani Majesteedi ja T. M. Hiilguse valdava Valitseja Carl Leopoldi Mecklenburgi Hertsoogi poolt mainitud kolmes eraldi artiklis Taani Kuninglikus peakorteris Retskaus möödunud 1715 aasta 11. Juunil sõlmitud, nõnda ka sellisel kujul, nagu need kolm eraldi artiklit oleks siin sõna-sõnalt sisse võetud, ja samuti nad on samamoodi aus ja oleksid nagu siin kirjalikult sätestatud artiklid tunnustatud, samuti T. T. M. suvatseb enda ja Taani Kuniga eest omavad ülalmainitud artiklite parimal viisil täideviimise jõudu kasutada ja peale selle, Tema Tseesarliku Majesteedi ja kõigi kõrgete põhja liitlasriigid vastavate viiside kaudu sellele viimiseks otsida, et Wismar oma praeguses seisundis oleks antud lõpuks T. M. Hiilgusele.

Sellega pöörduakse mõlemate poolte poole, et igavese liidu asutamisel sõlmitaks ka kommerss-traktaat ja et sellest sõltuvad T. T. Majesteedi ja T. M. Hiilguse vajalikud võimalikult kiiresti võetavad meetmed. Ja et selline igavene liit ja kommerss-traktaat soovitud otsusele viidaks.

See abielutraktaat tuleb mõlemate kõrgete lepinguliste poolte poolt võimalikult kiiresti ratifitseerida ja ratifitseerimiskirjad tuleb T. T. Majesteedi õukonna juures teineteise vastu vahetada. Selle kinnituseks koostatakse sellest kaks ühesugust eksemplari mõlema poolte poolt ja on selleks volitatute poolt ise allkirjastatud ning nende pitsatitega kinnitatud.

See juhtus Sankt-Peterburis, 22 jaanuaril 1716 aastal.

(L.S.)Schaphirow.

(M.П.)Шафировъ.

(L.S.)Habichtstahl.

(M.П.)Габихтсталь.

*

Eraldi artikkel.

Ja kuna mõnede õukondade poolt väidetakse, justkui T. M. Hiilguse valitseva Hertsogi Carl Leopold Mecklenburi ja tema endise abikaasa, sünnilt Nassau Frieslandi Printsessi, algatud abielu lahutus on ebaseaduslik ja järelikult ülalmainitud T. M. Hiilgusel ei ole lubatud teise abiellu astuda. Samuti nõuavad T. T. Majesteedi au ja reputatsioon, et Tema Majesteet, enne kui eelnenud traktaadis kokkulepitud abielu täielikult jõustub, oleks selleks piisavalt julgustatud, milleks esitab T. T. Majesteet mitte ainult need dokumendid, millistega T. M. Hiilguse allkirjutanud Minister siin usaldusväärseid koopiaid näitas ja milliste originaale kõrgemas konsistooriumis Greifswaldis on kästnud pöörduda üle vaatama ja et kui Tema Suurvürstlik Hiilgus, kui selles asjas tekivad teatud raskused, nagu T. T. Majesteedile üldnõutav julgeolek näitab, nii ka nendele riikidele, millised on selle abielu vastu, et endise abielu lahutamise vastu astuvad, püüavad kasutada kõiki piisavaid vahendeid, ja et sellistest põhjustest mitte mingeid abielu sõlmimist takistavaid tagajärgi ei tõuseks.

Selle kinnituseks selles eraldi artiklis, milline hakkab omama samasugust jõudu ja mõju, justkui see oleks võetud peamisse traktaati, on koostatud kaks ühtmoodi sõnastatud eksemplari ja volitatud Ministrite poolt allkirjastatud, pitsatitega kinnitatud ja üks teise vastu vahetatud.

See juhtus Sankt Peterburis, 22 jaanuaris 1716 aastal.

See on ratifitseeritud mõlemate lepingupoolte poolt 27 märtsil 1716 aastal.

*

Nr. 194. ((NB! Vajab tõsist sõna seadmist. KL))

Jumala armust, meie Peeter Esimene, Tsaar ja Ülevenemaaline Isevalitseja, ja paljude riikide ja Ida, Lääne ja Põhja maade pärilik Valitseja ja valdaja jne., jne., jne., ja meie Carl Leopold, Jumala armust Mecklenburgi Hertsog, Wendeni, Schwerini ja Ratzeburgi Vürst, samuti Schwerini, Rostocki ja Stargardi maade Krahv ja Valitseja jne.,

Meie ja meie Ülevenemaalise Monarhia Pärijate ja järeltulijate ja Mecklenburgi, Schwerini ja Gustrauischer hertsogite liini, kuulutame ja teeme sellega teatavaks, et me Kõigekõrgema kuulsuseks ja auks ja Rooma kasuks, kui meie pärandriiki ja kallimat isamaad, samuti meie mõlema tseesarliku ja vürstliku õukonna siduvaks suurenemiseks, selle kindlaks sõpruseks kinnitatud igavene liit on ka kohustuseks praegustel aegadel ja konjunkturidel asutada vajalikuks pidasid ja selleks järgmisel viisil ühinesid ja leppisid kokku, aga nimelt, et me;

1.

Teine-teise tõeline ja õige kavatsus omada mõlemate õukondade, riikide ja maade heaoluks ja huvideks ühendatud jõududega ja nõuannetega õieti soodustada, kui vaid sellele miskit vastandlikku juhtus, siis ühendatud käega tagasi tõrjumise viisi otsima hakkame ja omada oma liitu mõlematele riikidele igavese pakti jõus pärijatele ja järeltulijatele, kes samamoodi, nagu meie ise, on sellest kohustatud kinni pidama; ja selleks

2.

Meie Tsaar lubame teha enda poolt kõik, et Hertsogil ja tema pärijatel Schwerini ja Gustrauscheri liini pidi tema maadel täieliku julgeoleku kõigi sise- ja väliste rahutuste tõrjumise eest hoolitseda, millisel me vajalikul juhtumil hertsogile ja tema järeltulijatele piisava alalise julgeoleku tagamiseks ohu tekkimisel kindlaksmääratud arvu vägedega ja muude selle juurde kuuluvate sõjaliste vajadustega aitama hakkame, nõudmata see eest hertsogilt või tema pärijatelt mitte mingit autasu või tagasimaksmist, samuti me

3.

hakkame Tema Hertsogi aitama, selleks et ta oleks õiglase satisfaktsiooniga ((rahuldamisega)) temale ja ta maadele Põhjasõjas kõrgete liitlaste aga samuti ka Rootsi Kuninga poolt poolt tekitatud igasuguste kulude ja muu kahju eest hüvituse saanud: ja seepärast

4.

Meie Hertsog, veel kestva Põhjasõja ajaks et luua piisavad ja täielikud oma väed nii kuidas meie maade seisund ja asukoht nõuab ja mida kuni selle ajani ei suutnud saavutada: selleks meie Tsaar suvatseme oma vägedest anda üheksa või kümme jalaväerügementi ((polku)) või nii palju kui veel kestvate sõjaliste operatsioonide ajal anda suudame ja üldiseks huviks tema Hertsogile antud abi sellel viisil ja ohutult läbi lasta, et nad Tema Hertsogi teenistuse antakse ja seal vande annavad ja vaid üksi tema korralduse alla antakse ja kuna need väed hakkavad saama oma toitu ja hobuste portse tasuta meie Hertsogi poolt määratud puhkepaikades, milleks meie Tsaar hakkame neile palka maksma. Aga nimelt seni, kuni meie armee hakkab asuma Keiserlikul maal.

Aga kui ta neist paikadest väljub, siis meie Tsaar tahame neist meie vägede eest tema Hertsogile palga ja toiduraha jätta, niipalju kui ta tahab. Kuid sellisel tingimusel ja kokkuleppel, et meie Tsaar hakkab mingi aja pärast ja mingit osa vägedest, millised asuvad Hertsogi teenistuses, võiks asendada teiste Venemaa rahva inimestega, ainiti mõistetavalt nõnda, et sellise vahetamisega terved polgud, ega pataljonid, ega ka roodud ((rügemedid, pataljonid, kompaniid)) tagasi kutsutud ei oleks ja nende tagasi kutsutud inimeste asemele asuvad koheselt need väed, olles teiste Venemaa rahvastest inimestega täiendatud ja komplekteeritud ja meie Hertsog seejuures kohustume, et kui T. T. Majesteet mainitud vägedes mingiks enda ekspeditsiooniks neid vajama hakkab, siis me anname need, ohustamata meie maid, viivitamatult ja nendega koos, nõudmisel ka mõned meie enda ratsaväe rügemedid, hakates T. T. Majesteeti aitama.

5.

Meie Tsaar hakkame meie Rooma Tsesari ja teiste T. K. H. Valitseja Hertsogi õukondade ja tema vürstliku õukonna huvides, ministrite kaudu justkui ennast aitama; samamoodi tahame me

Hertsog T. T. Majesteedi suhtes samamoodi tegutseda ja kui

6.

Meie Hertsogi väikeaadelkond, meile vastuvaidlematult kuuluvad keislikest vürstiriikidest ja nagu oma maade Valitsejad, õigustes, eriti et neil tuntud keislikes seadustes nõnda nimetatud Landsassen, vasallid, ja kõigi teiste valijavürstide ja teiste Rooma Riigi aujärkude alamad peavad tegema ja täitma julgel viisil ja Tseesarliku Keiserliku Õuenõukogu varjupaigana võtta ja sellele vastaseid korraldusi algatamisi otsima hakkame, siis meie Tsaar hakkame meie heade vahendite kaudu Tema Rooma Tseesarliku Majesteedile see asi püüda viia selleni, et sellised korraldused on kas mitteantud või olid kinni peetud või lootusetus olukorras tegevusse ei asunud, ja sisuliselt Rooma Tseesarliku kapitulatsiooni järgi valimise ja samuti kellegile kasvõi vähimatki keislikele aadli ametijärkudele ka sellist kitsendamist ei tehtud.

Kui siis samamoodi teised riigid või keiserlikud aujärgud vastutustundetute ja järgijätmatute intriigidega meie väikeaadlike vastu pöörasid nende ebaõiglaste kaebustega appi ja selleks miskit ka teoga meie Hertsogi vastu ette võtavad, siis tahame, Meie Tsaar selle vastu kõveimal viisil ja kogu oma jõuga tema Hertsogi kaitsta, nõnda et see mainitud tseesarlik kapitulatsioon ((kuninglik korraldus, seadus)) Carolina Akt., ja nimelt XV artikkel valimisest, millest tuleneb ilmselgelt, ja tähendab järgmist:

„justkui valijavürstidele, vürstidele ja seisustele (kaasaarvatud ka mitteallutatud vaba keiserlik aadelkond) on kästnud ennast keiserliku konstitutsiooni sisu põhjal oma iidsete ja vürstlike ja valitseja õigustega, ise ja koos naaber-seisustega, oma alamate suhtes end ülalpidada ja neid kuulekusele viia“, ja seepärast

7.

On sellega Meie Tsaariga ja Meie Hertsogiga asutatud igavene liit, eriti samamoodi abistamiseks, kauplemise soodustamiseks s.t. kauplemist Balti merel ((Ost-See)), milline puudutab seda maad mõlemate poolte poolt ja sadamate ja jõgede loomulik asend meie üldiseks suureks kasuks ja julgeolekuks mõlematelt pooltelt selleks saab kasulik olema, milleks me Tsaar ja meie Hertsog, suvatseme, nii kiiresti omavahelise formaalse kaubandus-traktaadi koostama, milline on justkui selle võetud kõige tähtsaim punkt ja sellena kinnitatud peab saama ja seejuures meie Hertsog, lubame, et T. T. Majesteedi alamatele et lubada meie vürstlikel maadel ja sadamates vabalt ja takistamatult kauplemist paremini juhtida, samuti nagu ka meie alamatel asuda elama, oma ladusid asutama, s.t. oma kaupu ja asju seal hoida, samuti omada oma kirikut ja selles vabalt ja igasuguste kitsendusteta oma kreeka Jumalateenistust pidada.

8.

Meie, Tsaar, lubame Tema Hertsogile sellega ülimkohustuslikul viisil, et me kõik tahame kasutada kõikvõimalikke valje viise, et T. K. Hiilgus Hertsog saaks oma valdusesse ja omandisse Wismari linna* kahe viimasele kuuluvate Neuklosteri ja Pöhli fogtkondadega koos Warenmünderi maksudega ja et see oleks peale Jumala abiga sõlmitud Pöhja rahu vastastikku kinnitatud.

*)Wismar kuulus 1632 – 1903.a. Rootsile.

9.

Me lubame Hertsogiga, et Meie T. T. Majesteedile seevastu igal juhtumil, aga eriti siis, kui T. T. Majesteedil on tarvis oma vaenlaste vastu või kellegile oma liitlas-vägedest appi minna kas sõjalaevadega Rooma Keisririiki või siis selle provintsi kaudu kust teistesse Riikidesse saata,

teatanud sellest ette T. T. Majesteedi nõudel neist vägedest, samuti hakkame lubama sõja- ja transpordilaevadel mitte ainult vabalt randuda meie sadamates, vaid marssida ka meie maadest läbi, kuid Meie Hertsog, tahame vajalikul juhtumil neie vägedele ja laevadele meie maadel T. T. Majesteedi teede äärde ta enda ladude rajamist lubada.

Kuid ka muus kõiges, kui ustavale liitlasele ja sugulasele T. T. Majesteedile, kui vaid võimalik abi osutada, ja kuigi see meie vahel Ülevenemaalise Tsaari ja meie poolt vallatava Mecklenburgi, Schwerini ja Güstrowi Hertsogi jne., vahel on sõlmitud tihe ja kindel liit Jumala kätes oleva surmajuhtumi kaudu meid mõlemaid lahku lüüa ei saa, vaid mõlemate meie pärijate ja järeltulijate poolt ülalmainitud viisil kestab edasi ja hoitakse igavesti ja nii me tahame selleks, et sellele liidule ja ühendusele anda sellist siduvat jõudu anda teiste, nii meie tseesarliku, aga ka heatahtlike riikide Vürstlikele õukondadele algatuse tegemise õiguse, et nad selles, meie selle igavese liidu alusel, tulevikus võttaks ette ja hakkaks oma heade vahenditega ja muuga selleks kasulikul, viisakal ja kangel viisil aitaksid.

Selle tunnistuseks on koostatud kaks ühtmoodi sõnastatud eksemplari, millistest üks on Meie Tsaari ja Venemaa Isevalitseja ja teine Meie Mecklenburgi, Schwerini ja Gustrau valitseva Hertsogi poolt allkirjastatud ja iga pitsatiga kinnitatud ja mõlemad üks-teise vastu vahetatud.

See juhtus Danzigis, 8 (19) aprillil 1716 aastal.

(L.S.)Carl Leopold HM.

(M.П.)Карль Леопольдь.

Nr. 195.

1716 a. 19 (8) mai. Preisimaa kuninga poolt Wismari linna hertsog Mecklenburgile loovutamise deklaratsioon .

№ 196.

1716 a. 15 (5) november. Keiser Peeter I deklaratsioon Preisimaa valduste garanteerimisest. (II.C.3. №3049).

№ 197.

1716 a. 16 november (5). Preisi kuninga Friedrich Wilhelmi ja hertsog Charles Leopold Mecklenburgi vahel sõlmitud sõpruse deklaratsioon.

((F. Martensi kommentaar))

Ülal (№№ 190 ja 191) me nägime, et ei olnud lihtne Preisimaa kuningat sundida avalikult võtma Rootsi vastaste liitlasriikide poolt ja ütlema lahti oma kahemõttelisest neutraliteedist. Lõpuks otsustas kuningas S-Peterburis 1714 aastal sõlmida Tsaariga kaitse-rünnaku-liidu. Sellest ajast peale jäi Preisimaa kuningas sellele liidule ustavks, vaatamata kõigile salasepitsustele, millistega püüti seda liitu lõhkuda. Üpris mõjukas Preisimaa minister Ilgen ei väsinud kuningale tõestamast, et liit Venemaga võib tuua Preisimaale kaasa vaid kõikvõimalikke hädasid ja aidata kaasa Saksamaal Venemaa valitsuse mõju kinnistumist. Krahv Golovkin raporteeris Berliinist, et ühest küljest Hanovre minister Bernstorff püüab igati sisestada Preisimaa õukonnale Venemaa suhtes umbusku, samas kui teisest, saabus Berliini Mecklenburgi aadelkonna saatkond, tuues kaasa oma hertsogi ja Vene Tsaari, kelle väed laostavad ja tühjendavad Mecklenburgi maad, vastased kaebused.

Risti vastu neie sepitsustele, Friedrich Wilhelm jätkas tegutsemist Peeter I suhtes kõige sõbralikumal viisil. Ta mitte ainult ei palunud Tsaarilt oma väed Mecklenburgist välja viia, vaid vastupidi, nõudis, et nad sinna jääksid. Kui, rääkis kuningas krahv Golovkinile, Vene väed

Mecklenburgist lahkuvad, siis Rootslased, rünnates Taanit või Preisimaad, ei leia siis Vene armee poolset vahetut vastupanu. Jäädes aga Mecklenburgi, Vene armee, seevastu, on võimeline Rootsi vastu kaitsma nii Taanit, kui ka Preisimaad. Nende kaalutluste alusel, oli Friedrich Wilhelm Peeter S. täiesti nõus, et Mecklenburgi hertsogiga sõpruse ja liidu hoidmine on hädavajalik.

See Preisimaa Kuninga vaade on väljendatud, muuseas, tema 24 detsemberi 1715 aasta kirjas Tsaarile, millises ta väljendab oma otsust, et „koos Tema Tseesarliku Majesteediga võetud meie ühiseks julgeolekuks võetud meetmed ma hakkan ka edaspidi jätkama ja selles ma lootan kõvasti Teie Tseesarliku Majesteedi poolt sarnaste võtmisele“.

On ise-enesest mõistetav, et Peeter Suur hindas Preisimaa Kuninga sellist käitumist kõrgelt. Oma 24. jaanuari 1716 aasta vastukirjas, Tsaar, muu-seas, kirjutab: „Teie Kuninglik Majesteet võite sellele (siirale sõprusele) ja minule kindel olla ja see kindel kohustus ja jõuline sõja jätkamine on niivõrd vajalik, kuna see on ainus tee, millise kaudu meie auga sellest sõjast vabaneme ja võime saada soovitud taotluse, aga nimelt ohutu ja austava rahu“.

Sellistel asjaoludel Preisimaa kuningas nõustus Tsaari palvega loovutada Mecklenburgi Hertsogile Wismari linn, millise Peeter I lubas, kui oma vennatütre kaasavara, tema mehele minekul Hertsogile. Kuningas andis oma nõusoleku spetsiaalse deklaratsiooniga (Nr. 195), kuid sellisel tingimusel, et selle linna kindlustused oleksid tingimata õhku lastud.

Seejärel toimus Hawelsbergis mõlemate liitlaste: Tsaari ja Preisimaa Kuninga uus kohtumine. Peale üpris sõbralikku nende vahelist mõtete vahetust kinnitati uuesti, vastastikuste 16. novembri deklaratsioonide vahetamisega, tihedat liitu. Nende deklaratsioonide alusel kohustus Tsaar garanteerima Preisimaa valduste ja Rootsi arvelt vallutatute puutumatus, seejuures, kui teisest küljest, Preisimaa Kuningas lubas garanteerida Venemaaga tema poolt Rootsilt vallutatud provintside ühendamise. (Nr. 196).

Peale selle, Friedrich Wilhelm nõustus Peeter I lubama, et ta uuendab Mecklenburgi Hertsogiga Charles Leopoldiga sõlmitud liidulepingu (Nr. 197).

*

Nr. 195.

T. Preisimaa K. Majesteet, meie kõigearmulikum Valitseja, et T. T. Majesteedi palve suhtes ja seda käsitledes jõudis otsusele ja teatab sellelega, et ta viib asja oma Nende Suurbritannia ja Taani Kuningast liitlastega selleks sobivate meetmetega selleni, nagu see puudutaks ennast, nõustuma ja ei hakka takistama, et Wismari linn koos sellele kuuluvaga, et selle koha kindlustused oleksid tulevikus purustatud ja antud kõik koos T. H. Mecklenburg-Schwerini Hertsogile ja et need oleksid muude Mecklenburgi maadega üheskoos liidetud.

Tema K. Majesteet kaupleb selle vastu välja, et Hertsog sellest ajast peale Tema Keiserliku õukonna Majesteedile ka teistes kohtades, millisel põhjusel ka neid ei oleks tehtud, senini esitatavad kaebused ja neis Tema Majesteedile esitatavad nõudmised jätkaks sinnapaika ja üldse unustataks.

See juhtus Stettinis 19 mail 1716 aastal.

(L.S.)F. Wilhelm.

(M.П.)Фридрихъ-Вильгельмъ.

*

Nr. 196.

T. T. Majesteet deklareerib ja kohustub sellelega, et kui igasuguste ühiste püüdlusega keegi Põhja liidu riikidest leiab parema taotlemiseks sellest välja astuda ja ühise vaenlasega, seda liitu hukka mõistes ja tema või kellegi teisega, ke ta ka ei oleks, kedagi välistamata, migil otsesel või kaudsel viisil, T. Preisimaa K. Majesteedi vastu vägivalda osutab ja Teda tahab sundida Stettini linna

koos Ees-Pommerimaa dingkonnaga kuni Peene jõeni, nii nagu see on 1. juunil 1714 aastal ülalmainitud T. T. Majesteedi ja T. Preisimaa K. Majesteedi aliantsis kujutatud või edaspidi temalt Rootsi provintsidest saadud vallutused loovutada, siis ülalmainitud T. T. Majesteet osutab koheselt T. Preisimaa K. Majesteedile tegelikku abi ja temale nii palju vägesid selle vastu saata käsib, kuipalju temal on tarvis sellise vägivalla tõrjumiseks või et ta sellisel juhtumil, kui T. Preisimaa K. Majesteet, konjuktuuri seiundi põhjal vajalikuks peab ja nõudma hakkab tekitatu suhtes võtta, siis omavahel kontsert tegeliku tugeva diversiooniga selle ründaja maadel tegutseda suvatseb, see abi või diversiooni nii kaua teostada, kuni oht täiesti möödub ja võtab T. Preisimaa K. Majesteedilt sel puhul saadetud abivägedele vaid leiba ja loomasööta, nii nagu ta annab omadele, mõistetavalt, kui need abiväed saadetakse T. K. Majesteedile Tema maadele appi, kuid kui T. T. Majesteet ülalmainitud diversiooni ründaja maadel ette võtab, siis T. T. Majesteet hoolitseb ise oma vägede toitmise ja söötmise eest.

Kuid kõik see on nimelt mõistetav, et kui liitlased sellest kinnipidades ja täites, mis neid T. T. Majesteediga ja T. K. Majesteediga nende poolt sõlmitud traktaatide alusel seob, mil sündmused saabuvad ja neis deklaratsioonides nende vastu ja nende suhtes õieti täites ja neis traktaatide järgi kuuluvate õiguste suhtes mitte mingil viisil selle vastu mõista ja tõlgendada ei või; ainiti, seejuures T. T. Majesteet, samuti ka T. Preisimaa K. Majesteet omavad kristlikku kavatsust sõlmida Rootsi rahu alati õiglastes tingimustes, selleks, et keegi liitlastest ei võiks kaevata, justkui loobudes ilma mingi põhjusega sellisest rahu tegemise ettepanekust, et vaid sellega sõda jätkata, vastu ei võtnud ja tagasi lükkas, nagu see Rootsi poolt teatud viisil selleks kuupäevaks tehtud oleks ja kui T. T. Majesteet, aga ka T. Preisimaa K. Majesteet, Põhja liidu julgeolekuks ja hüveolekuks on vajalik Wismari kindlustuste lammutamine, võimalikult kiiresti teostada; selleks T. Preisimaa K. Majesteet lubab selle lammutamisega lähimal ajal alustada, seevastu lubab T. T. Majesteet T. K. Majesteedile mitte ainult oma heade mitteametlike kui ka ametlike esildistega, nii teiste Põhja liitlaste juures, nii ka mujal selles aidata, kui ka T. K. Majesteet seda nõudma hakkab, siis ka sellel lammutamisel oma inimestega aidata.

Selle kinnituseks T. T. Majesteet allkirjastas selle deklaratsiooni ja lubaduse isiklikult ja käskis selle ka pitsatiga kinnitada.

See juhtus Havelbergis 16. novembril 1716 aastal.

Peter.
Gr. Golovkin.

Петръ.
Графъ Головкинъ.

*

Nr. 197.

Ja kui T. T. Majesteet praegu valitseva Mecklenburg-Schwerini ja Güstrowi Hertsoklik Hiilgus, T. Preisimaa K. Majesteedi eest nõnda välja astus, et T. K. Majesteet mitte ainult mainitud Tema Hersoglikku Hiilguse sõpruse ja poolehoiu täiesti vastu võttis, vaid ka enne seda mõlemate Kuninglike ja Vürstlike õukondade vahel sõlmisid paktid pärandist, Tema Hiilguse, praegu valitseva Hertsogiga, uuendada suvatseksid.

Selleks, et luua T. Preisimaa K. Majesteedi ja T. T. Majesteedi vahelist sõprust ja koostööd, selleks tema tehtud eeskostel ja palvel, käesolevaga deklareeris ja lubas, et ta mitte ainult ülalmainitud suhtesõnna paktid Tema Hiilgusega praegu Valitseva Mecklenburg-Schwerini ja Güstrowi Hertsogiga võimalikult kiiresti uuendatakse ja sõlmitakse, vaid ka sellise mainitud Hertsogi pärimise liidu jõus, Tema Hiilgus, seevastu igasuguse tulevikus mingite naabrite poolt ilmse Keiserliku Konstitutsiooni ja Vürstlike õiguste vastase vägivalla puhul tahab Keiserlike Konstitutsioonide järgi kaitsta ja aidata. Ja sellega koos, ja kui T. K. Majesteedi isiklik huvi selle vastava ülalmainitud Mecklenburg-Schwerini maade pärandamise, selleks vajaliku tulevaseks pärimisõiguseks, liidu suhtes.

Ainiti kõik ülalmainitu, selleks sisulise nõusoleku andmiseks, milline ülalmainitud viisil T. K. Majesteedi ja Tema Hiilguse, Krahvi, Hertsoogi vahel, õigusjärgsuse pakti suhtes on sõnastatud ja otsustatud ja milles selles nimelt kokku lepitakse.

Selle kinnituseks T. K. Majesteet allkirjastas selle isiklikult ning pani kuningliku pitsati.

See juhtus Havelbergis, 26. novembril 1716 aastal.

(L.S.) Wilhelm.

Ilgen.

(M.П.)Вильгельмъ.

Илгенъ.

№ 198.

1717 a. 4. (15) august. Venemaa, Preisimaa ja Prantsusmaa vahel Amsterdams sõlmitud Liidutraktaat. (П.С.З. № 3098).

((F. Martensi kommentaar.))

Alljärgneval liidulepingul oli otsustav mõju Suure Põhjasõja lõplikule käigule ja ka Venemaa asendile Euroopa suurriikide hulgas. Ei saa, aga, mõista selle akti eesmärki, kui ei peetaks silmas sellel ajajärgul Venemaa ja Prantsusmaa vahel eksisteerivaid suhteid.

Terve XVII ja XVIII sajandite rahvusvaheliste suhete ajalugu keskendus Prantsusmaa leppimatul vaenul Habsburgide dünastia ja Austria vastu. Lääne Euroopa kogu poliitiline süsteem, kõik diplomaatilised läbirääkimised, kõik rahvusvahelised sõjad olid, suuremal või vähemal määral esile kutsutud Prantsusmaa ja Austria vahelisest antagonismist ((leppimatust vastuolust)). Kolmekümneaastane sõda viis mõlemate vaenupoolte laostumiseni, kuid mitte vähimagi kindla ja kestva leppimiseni. Louis XIV pikaajalise valitsemise kestel pidevad Austria ja Prantsusmaa vahelised sõjad laastasid Lääne Euroopa ja maksid rahvale vereojasid ja kirjeldamatut viletsust.

Nende sõdade ajal olid Prantsusmaa kõige ustavamateks liitlasteks kaks riiki – Rootsi ja Türgi. Kolmekümneaastase sõja ajal Rootsi väed võitlesid kõrvuti Prantsusmaa vägedega Saksa Keisri vägede vastu. Louis XIV pikaajalise valitsemise ajal Prantsusmaa ja Rootsi asuvad kõige lähedamastes liitlассuhetes.

Selline sõprus nende kahe suurriigi vahel ei saanud jääda kajastumata Venemaa ja Prantsusmaa vahelistes suhetes. Kui Prantsusmaa valitsus pidevalt toetas Rootsi poliitikat, siis Venemaa valitsus ei saanud Prantsusmaas nägemata jätta oma otsest vaenlast. Ja tõesti, Venemaa ja Prantsusmaa vahelised suhted olid nende tekkimise hetkest sõbralikkusest täiesti kaugel. Põhjasõja ajal Prantsusmaa diplomaatia ei lakanud tegutsemast Venemaa vastu, kihutades tema vastu üles Lääne Euroopa ühiskondliku arvamusel ja erinevate Euroopa riikide valitsused. Kuid Prantsusmaa ei olnud ainult Rootsi, vaid ka teise Venemaa vaenlase - Türgi liitlane ja sõber.

Alates XVI sajandist on Prantsusmaa ja Türgi lahutamatud liitlased: Rooma-katoliku kiriku esmasündinud poeg ja prohvet Muhamedi õigeusklike järglane kalif tegutsevad käsikäes Euroopa kristlike rahvaste vastu. Nende kahe suurriigi liit oli samuti suunatud Venemaa vastu. Peeter I sai selles mitmeid kordi ise veenduda, kui vaenulik ja hukatuslik oli Venemaale Prantsusmaa valitsuse mõju Portale. Mitte ammu, kui 1711 aastal, Pruti kaldal, pääses Peeter S. raskustega õudsast olukorrast, milline oli loodud märkimisväärse osas Prantsusmaa poliitika septsustega.

Sellistel asjaoludel saab selgeks Venemaa ja Prantsusmaa suhete pingestatus. Peale selle, ei saa eitada ka seda, et Peeter S. ise ei tundnud mingit poolehoidu Prantsusmaa rahvasse, kelle rahvuslik iseloom temale ei meeldinud.

Selline asjade seis muutus oluliselt peale Louis XV surma. Louis XIV „suure“, alaealise lapselapsest Prantsuse kuningatroonile asumisest, pidi riigijuhtimise ohjad võtma enda kätte hertsog Philippe d'Orleans, kes paljudes suhetes ei jaganud Louis XIV vaateid. Prantsusmaa regent jõudis

sellisele järeldusele, et Venemaa ja Rootsi vahel kestv võitlus lõppeb esimese võiduga. Mida keerukamaks muutus Rootsi kuninga olukord, seda enam ilmnis Venemaa võimsus, seda enam regendi valitsus veendus Peeter I lähenemise ja Rootsi kuninga saatuse kätte jätmise vajaduses. Prantsusmaa valitsus pöördus Preisimaa poole, et see osutaks vahendustegevust selleks, et Venemaale läheneda.

1716 aasta detsembri alguses krahv Aleksander Golovkin ((Alexandre Golovkine, Александръ Головкинъ)) teatas Tsaarile, muuseas, järgmist. „Ilgen ütles“ (Preisimaa minister), kirjutas saadk, „mida küsis tema Prantsusmaa minister krahv Rottemburg, et kuidas suhtub Teie Tseesarlik Majesteet Prantsusmaasse ja seejärel ta, Rottemburg tunnistas, et krahv d’Orleans soovib Teie Tseesarliku Majesteediga väga heas sõpruses olla, mille peale ta, Ilgen, ütles talle, et Teie Tseesarlik Majesteet ei ole sellest huvitatud, ja Rottemburg juba kirjutas sellest oma õukonnale ja loodab varsti saada ka vastuse. Seejärel Ilgen arutas, et sellest oleks kogu Põhja liidule suur kasu, kui Prantsusmaa astuks Põhja liitlastega headesse suhetesse ja ei hakka üldist vaenlast rahadega ega ka muul viisil aitama, milleks, Ilgeni arvamusel järgi, võib Prantsusmaa kallutada“. (Vt. Soloviev. Historie de Russie, tome XVII, page 70); Соловьёва, История России, т. XVII стр. 70 и след.)..

Nii Preisimaal kui ka Venemaal oli põhjust rõõmustada sellise Prantsusmaa poliitika muutumise üle. Preisimaa Kuningas nõustus hea meelega Rootsi vastast liitu sõlmima, kui ainult selle kaudu ei kutsutaks esile tema enda vastast Saksa Keisri, kellega ta soovis elada rahu, vaenutegevust. Peeter I oli valmis tulema vastu Prantsusmaa valitsusele, kui ta teaks ette tingimusi, millistel „krahv d’Orleans „ soovib liitu sõlmida. Krahv Golovkin teatas Valitsejale, et Prantsusmaa nõuab Venemaalt ja Preisimaalt garantiid Inglismaa ja Austriaga Utrechti ja Badeni sõlmitud traktaatidele. Kuid Tsaar ja Preisimaa kuningas olid täiesti nõus selles, et mitte mingil juhul Prantsusmaa ühendamine nende vahel eksisteeriva liiduga ei tohi nende vahelist head üksmeelt rikkuda ega pidurdada soovitud rahu sõlmimist. Eriti kartis Venemaa Prantsusmaale lähenemisest selliseid ebakasulikke tagajärgi Preisimaa kuningas.

Kuid Peeter I rahustas Wriedrich Wilhelmi täiesti, veendes teda oma sõpruse ja liitlasliku seotuse muutumatuses. Prantsusmaaga lähenemises ta nägi võimalust anda Rootsile saatuslik hoop ja sundida teda temale ettekirjutatud tingimustel rahu sõlmima.

Sel eesmärgil võttis Peeter I, 1717 aasta alguses ette oma reisi Pariisi. Isiklik tutvumine Prantsusmaa regendi ja ministritega viis Venemaa tegelikule Prantsusmaale lähenemisele, milline oli formaalsel viisil konstateeritud Liidu-lepingu sõlmimisega. Pariisist suundus Tsaar esmalt Spa ’sse, et proovida sealseid veemõnuseid, aga pärast sõitis Amsterdam. Seal toimus 4. (15) augustil 1717 aastal Venemaa, Prantsusmaa ja Preisimaa vahelise kaitse- ja rünnaku-liidu traktaadi allkirjastamine, millise jõul Prantsusmaa kuningas kohustus garanteerima lepingut, millisega tehakse lõpp Suurele Põhjasõjale.

Alljärgneva traktaadi alusel jäi Rootsi ilma oma vanast ja võimsast liitlasest, samas kui Venemaa ja Prantsusmaa vahelise sõpruse sidemed kinnitati kõige pidulikumat viisil*).

*)Märkus. Moskva V.M. Peaarhiivis asub Pommerimaa vene ja preisi vägede ülemjuhatajate vahel sõlmitud kokkuleppe akt, 28. märtsist 1717 aastal, sõjaliste postide asutamise suhtes, ülejooksikute, passide jne.. väljaandmisest. Kuid see akt, milline oli koostatud küsimuste ja vastavate vastuste kujul, milline ei ole rahvusvaheline leping ja millel ei saanud olla kohustuslikku jõudu. Seepärast me ei leidnud selle siinses väljaandes esitamise vajadust.

(Vt. Soloviev. Historie de Russie, tome XVII, page 70); Соловьёва, История России, т. XVII стр. 70 и след.)..

*

Ja kui hiilgaivam ja Valitsejalikum Vürst ja Valitseja Peeter Esimene, Jumala armust

Ülevenemaaline Tsaar ja hiilgaivam ja valitsejalikum Vürst ja Valitseja Louis XV, jumala armust Prantsusmaa ja Navarre kristlikeim kuningas ja hiilgaivaim ja valitsejalikum Vürst ja Valitseja Friedrich Wilhelm, jumala armust Preisimaa kuningas, omavad ühesugust kaduvust omavahel otsustada ja luua tihe ühendus, sõprus ja kindel alaline allians; sellepärast Nende Majesteetid määrasid, aga nimelt:

T. M. Ülevenemaaline Tsaar – hr. Krahv Gabriel Golovkini ((Gabriel de Golovkine, Гаврила Головкина)), Riigikantsleri ja Püha Andrei ja Valge Kotka ordeni kavaler, parun Peter Chafirovi ((Piere de Chafirov, Петра Шафирова)), Riigi viitsekantsleri, salanõuniku ja Valge Kotka kavaleri, vürst Boris Kurakini ((Boris de Kurackine, Бориса Куракина)), salanõuniku, kindral-majori ja kaardiväe alampolkovniku, erakorralise ja täievolilise Ühendatud provintside Peamiste Riikide ((Etats-Generaux des Provinces-Unies, Статовъ-Генеральных-Соединенныхъ-Провинций)) saadiku.

Aga tema Kristlik Majesteet H. Piere Antoine de Chateauneuf ((Петра Антония Дешатонефа)), markiis Castagniere ((Декастагнера)), Pariisi parlamendi nõunik, Tema mainitud Majesteedi saadik Tema Ühendatud Provintside Peamiste Riikide juures.

Ja T. Preisimaa K. Majesteet hr, parun Снуphauseni, oma salanõuniku, ühe merevägede pataljoni kolonel ((Книпгаузен)), kammerhärä, Westphali ringkonna resident, Aafrika kompanii president Emdeni linnas, Drossart, Eürstenwalde fogtkonnast, St. Jean ordeni kavaler.

Kes, vahetades teineteisega oma volikirjad, millised on selle käesoleva traktaadi lõpus sõnasõnalt ära toodud ja olles neid tavalisel viisil vahetanud, leppisid traktaadis kokku heas kirjavahetuses, sõpruses ja liidus ülalnimetatud Nende Majesteetide ja nende riikide, maade ja piirkondade ning alamate vahelises kauplemises järgmistel tingimustel.

I.

Kokkulepe ja mis otsustatakse käesolevast ajast tulevasteks aegadeks T. T. Majesteedi , Tema Kristlikeima Majesteedi ja T. Preisimaa K. Majesteedi, nende pärijate, järeltulijate, riikide, maade ja piirkondade ning alamate vahel tõeliseks sõpruseks ja kirjavahetuseks, millist hakatakse sellisel viisil pidama, et lepingulised pooled õieti ja siiralt hakkavad tegema kõike seda, mis neist sõltub, selleks et teine-teise kasu ja tulu otsida ja seda soodustada, aga ka selleks, et tulevikus hoida ära see kahju, millist võidakse neile või nende piirkondadele ja alamatele tekitada.

II.

Ülalmainitustest Majesteetidest lubavad ja kohustuvad vastastikku oma teenistuste kaudu aitama, hoidma avalikku rahu, millised on taastatud Utrechti ja Badeni traktaatide kaudu, samuti ka need, millised asutatakse Põhja lepitamiseks ja järelikult, mitte mingisse kokkuleppesse või kohustusse ei astu, milline see aeg või viis ka ei oleks, otsesesse või kaudsesse, millised võinuks olla mainitud Utrechti või Bade traktaatide vastaselt Prantsusmaa krooni vastaselt sõnastatud, nõnda ka Põhja rahu traktaatides sätestatakse T. T. Majesteediga ja Preisimaa Kuningaga, ja võetakse koos kõik meetmed, et nende sisu ja täitmist kinnitada.

III.

Ja et see käesolev allians asutada tingimuste kaudu kõvaks ja kasulikuks, milliseid kõikide poolte alamad vastastikuselt võivad seada ülalmainitud Nende Majesteetide piirkondade ja alamate vaheliseks kommertsiks, milleks selle artikliga on otsustatud ja kokku lepitud, et nimetatakse komissarid, kes peale selle traktaadi sõlmimisest kaheksa kuu pärast laiali sõidavad, et otsustada kommerts- ja navigatsiooni traktaadi tingimustes ja millise peamiseks aluseks need jäävad, et Nende ülalmainitud Majesteetide alamatel, laevadel, kaupadel ning teenitud tulule lubada igasuguseid privileege, eeliseid ja soodsaid olukordi, milliseid kasutatakse ühe või teise valduse

sadamates ja maadel enam favoriseeritud ((eelistatud)) rahvaste poolt.

IV.

Nende ülalmainitud Majesteetid esitavad käesoleva artikli alusel vastastikuselt oma teised traktaadid ja alliansid ((liidud)), millistega nad ei soovi sellele käesolevale alliansile mitte mingit hukkamõistetavat teha. Aga eriti Tema Kristlikeima Majesteedi aliansile, milline on sõlmitud 4 jaanuaril käesoleval aastal Haagis Tema ministrite ja Suurbritannia kuninga ministrite ning ka Poola Vabariigi ja Hollandi vahel.

V.

Ja, et see rahu ja allians veelgi kõvemale alusele seada, siis Ülevenemaaline Tsaar, Kristlikeim Kuningas ja Preisimaa Kuningas, mitte ainult ei luba, vaid ka hakkavad üles kutsuma kõiki riike ja maid, kes soovivad selle käesoleva traktaadiga liituda, et hoida Euroopas üldist rahu ja et see oleks kõigi asjast huvitatud poolte üldiseks kasuks.

VI.

Väärikalt toimetatud ratifitseerimiskirjade vahetus toimub ühe kuu pärast lugedes selle traktaadi allkirjastamise päevast.

Selle kinnituseks meie allkirjutanud, kellele on antud Nende Majesteetide Ülevenemaja kuiialise Tsaari, Kristlikeima Kuninga ja Preisimaa Kuninga poolt täielik voli, allkirjastasid käesoleva liidu-traktaadi nende nimel ja käskisid kinnitada oma pitsatitega.

See juhtus Amsterdamis, 4 augustil 1717 aastal.

(L.S.)Cnyphausen.

(L.S.)Comte Golovkin.

(L.S.)Schaphirow.

(L.S.)Kurakin.

(L.S.)Chateaneuf.

(M.П.)Графъ Головкинъ.

(M.П.)Шафировъ.

(M.П.)Князь Куракинъ.

(M.П.)Шатоневъ.

(M.П.)Книппгаузенъ.*

((*Antud juhul on allkirjad esitatud ebatavalisel kujul, kuid tegelikult vist poolte poolt antud tähtsuse järgi.))

Eraldi ja salajased artiklid.

I.

Ja kuna ka liidu-traktaadi, milline on sel päeval allkirjastatud Nende Majesteetide, Ülevenemaalise Tsaari, Kristlikeioma Kuninga ja Preisimaa kuninga poolt, otsene taotlus, et hoida vastastikust rahu ja vaikust oma kuningriikides, maades, piirkondades ja alamatel Utrechti ja Bade traktaatide alusel, millised tastavad rahu Põhjas, milleks mainitud Nende Majesteetid lubavad ja kohustuvad vastastikku garanteerima mainitud traktaate kõigis nende punktides ja artiklites, millised neis olid või tehakse neist iga Nende Majesteetidest poolt nõnda, et kui iga ettevõtmine, ükskõik, milliste riikide poolne, nende ülalmainitud Majesteetide suhtes ja nende vahel oli garantii lubadus tehtud, siis need kasutavad oma vahendeid et ründajalt nõutada solvatud poolele rahulduse andmist ja kallutada ründaja igasugusest vaenutegevusest hoiduma.

II.

Kuid kui need head vahendid ei hakka omama soovitud mõju mõlemate poolte lepitamiseks

ja rahulduse andmiseks ja kulude hüvitamiseks nelja kuu kestel, siis on lepitud kokku, et hakkatakse andma abi vägede ja rahadega, milliseid lepingulised riigid, keda ei rünnatud, hakkavad olema kohustatud viivitamatult oma liitlasele mainitud garantii täitmiseks, milles tänavu ei saanud erinevate raskuste tõttu nõustuda, Kristlikeima Majesteedi poolelt, tema poolse diversiooni nimel, millist on nõutud mainitud garantii täitmiseks, Tema T. Majesteedi poolelt subsiidiumite nimel, milliseid temalt nõutakse samasugusel juhtumil, aga T. Preisimaa Kuningliku Majesteedi poolelt, tema nimel tehtud garantii nõudmise, Põhjasõja lõpetamise rahu järgselt, Stettini loovutamisest.

Nende ülalmainitud Majesteetid Ülevenemaaline Tsaar, Kristlikeim Kuningas ja Preisimaa Kuningas lubavad vastastikku teine-teisele, et kui mainitud abi ja millisel viisil seda kasutatakse lepitakse kokku täielikus üksmeeles, millist tulevikus selleks tehakse ja need Majesteetid hakkavad sellist abi andma solvatud poolele seni ja selle kohani, kuni see korratus on rahustatud ja kulude hüvitamine teostatud.

III.

Ja kui Kristlikeim Kuningas ei lõpetanud oma troonile asumisega tegutsemist oma vahenditega surnud kuninga, oma vanaisa, eeskujul, et kallutada Põhjasõjast huvitatud suurriigid rahu mõtteid vastu võtma, ja kuna T. Kr. Majesteet soovib nende vahendite kasutamist jätkata, milleks Nende Ülevenemaaline Tsaar ja Preisimaa Kuningas, nõustuvad Kristlikeima Kuninga õiglaste kavatsustega ja näidates seda oma usalduse märki, lubavad ja kohustuvad võtma vastu Kristlikeima Kuninga vahendustegevuse läbirääkimistel, millistega loodetakse saavutada Põhja rahu sõlmimine nende ja Rootsi Kuninga vahel ja asutada alati selle kohta deklaratsioon, kui seda nende poolt nõutakse.

Selle määratlemisega, et Tema mainitud Kr. Majesteet hakkab selleks kasutama vahendeid ja veenmist, et kõik see mis selles mainitud vahendaja aujärgus tegema hakatakse, kasutamata mingit sündi, nii otsesel ega kaudsel visil, ega mingi poole vastu kes osaleb praeguses sõjas, selleks, et neid sundida pakutud ja tehtud ettepanekuid vastu võtma, kuid kui neid rahu ettepanekuid vastu ei võetud, siis hakatakse mainitud vahendust kasutama kuni Põhjasõja lõpuni ja kui Tema Kr. Majesteet tahab säilitada täielikku erapooletust, milline vahendaja aujärgus ja asjast ühiselt huvitatud pooltele kuulub ja selleks lubab ja kohustub, et kuni käesoleva Tema ja Rootsi trooni traktaadi kehtivuse lõpuni, milline lõppeb järgmisel kuul, aprillis, ei astu mainitud kuningaga mitte mingil varjatud mõttel, mingisse uude kohustusse, ega sellisel viisil ega ole, kui saaks otse või kõrvalistes huvides nende mainitud Majesteetide Ülevenemaalise Tsaari ja Preisimaa Kuninga huvide vastaselt ja et samuti ei annaks mainitud kroonile peale äramärgitud tähtaega mingit abi, ei rahas, ega vägedega, ega ka mingil teisel kujul ja põhjendusel.

Käesolevad artiklid hakkavad omama kõiges samasugust jõudu ja mõju, justkui need oleks võetud Liidu-traktaati enesesse, milline on samal päeval sõlmitud.

Selle kinnituseks, jne. jne.,

See juhtus Amsterdamis, 4 (15) augustil 1717 aastal.

(L.S.)Сныphausen. (М.П.)Графъ Головкинъ.

(L.S.)Comte Golovkin. (М.П.)Шафировъ.

(L.S.)Schaphirow. (М.П.)Князь Куракинъ.

(L.S.)P-re Kurakin. (М.П.)Шатонефъ.

(L.S.)Chateauneuf.* (М.П.)Книпаузенъ.

((*)Nimi erineb natuke eelmises dokumendis kasutatust. Kuna osa nimesid on üle võetud prantsuse keelest (kommentaarium) ja teine osa saksakeelsest tekstist (traktaatide tekstidest), siis sellest ka erinevad kirja pildid. Eelmainitud täheviiga, kui see oli viiga, on üpris tavaline nähtus. KL.))

1717 a., 19. (30) septembril Danzigi linnaga sõlmitud konventsioon.

((F. Martensi kommentaar.))

Sure Põhjasõja ajal oli Danzigi linna olukord paljudes suhetes täiesti väljapääsmatu. Ühest küljest talle tehti etteheiteid ja karistati Rootsi poolt sellel põhjusel, et justkui ta teeks koostööd ja aitaks Venemaa ja selle liitlasriikide elanikke. Teisest küljest, Peeter I luges end õigustatuks süüdistama ja karistama seda linna selle poolt väljendatud ilmset heatahtlikke suhteid Rootsi vägedega ja seda oma neutraalsust rikkudes.

Sellistel asjaoludel, oli Danzig sunnitud vastuvaidlematult alluma sõdivate riikide taatele ja eriti selle riigi võimule, kelle võidukad väed antud ajal selles linnas võimutsesid.

Põhjasõja alguses Danzigi elanikud ja magistraat olid pidevalt allutatud Venemaale, keeldudes Rootsi vägedele, range neutraalsusega kokkusobimatute teenete osutamisest. 1713 aastal nad pidid sellise käitumise eest maksma Venemaa riigikassasse üpris märkimisväärse rahalise kontributsiooni summa (Vt. Nr. 189). Kuid üpris varsti, peale selle trahvi maksmist tekitas Danzigi linn uuesti Tsaari rahulolematuse. Selles mitte ainult ei trükitud paskville Venemaa valitsuse vastu, vaid teda süüdistatakse veel Rootslastega kauplemises ning Venemaa valitsuste seaduslike nõudmiste mittetäitmisel.

1716 aasta alguses sõitis Peeter I ise Danzigi, kus ta kavatses magistraadi ja selle linna elanike abil varustada kaaperid Rootsi kaubanduse vastaseks tegevuseks Balti merel. Kuid peale selle, Tsaar otsustas linna tema kahemõttelise käitumise eest karistada.

17 aprillil anti linna magistraadile üle Venemaa ultimaatum, milline oli algusest lõpuni kirjutatud Peeter Suure enda poolt. Vaat, see ultimaatum oli selline:

„Kuna sellele magistraadile oli esmalt kindral-porutsiku ((kindral-leitnant)) vürst Dolgorukovi kaudu antud teada meie õiglasest ja kohustuslikust kavatsusest aga seejärel ka Tema Poola Kun. Maj. oli palutud meie poolt, et ta, kui teie Kuningas ja Valitseja, kehutaks teid sellele, et te, liidus Tema Kun. Maj. ja Vabariigiga, mõned kaaperid oleks ühise vaenlase vastu relvastanud ja kasutanud: ainiti magister mitte ainult ei ilmutanud selleks mingit kalduvust, vaid seejuures erinevate ebaväärikate väidetega nagu eespool mainitud kindral-porutsiku vürst Dolgorukovi, aga ka T. K. Majesteedi ees selle pärast vabandasid ja selle asja Poola Seimile arutada andsid, millist pole üldsegi tarvis, kuna et Vabariik on juba ammu ajast Rootsiga sõjas“.

„Aga nõnda, nagu see linn on Vabariigi kaasliige ja ta ei pea midagi edasi Seimist tahtma, aga samas ilmutab üpris erilist kalduvust vaenlase poole, mistõttu tehakse temale, see viimane kord, käesolev ettepanek, milline on esitatud siia lisatud punktides“.

Need punktid olid järgmised:

1)“Nii korrespondentsi, kui ka kogu kaubanduse ja kauplemise Rootsiga tuleb täiesti lõpetada ega tohi mingil kujul enne sõja lõppu seda teostada ja et selleks meie komissar ja 12 inimest sõdurit koos sadamavahiga ? ((Münderschantz)) oleksid lubatud laevu üle vaatama.

2)“Pidada kuni sõja lõpuni ülal nelja kaaperlaeva, millistest igapähe oleks vähemalt 12 kahurit ja 50 inimest koos kõige juurdekuuluvaga.

3)“Ja selle kinnituseks, et see ka ellu viiakse ja et kaaperid oma ülesannet täidaksid, oleks neil kaaperitel meie ofitserid, kelle me selleks saadame ja mõned meie madrustest teenistuses ja nende ülalpidamises.

4)“Kuid kui nad mingil põhjusel ei tahtnud kaapereid saata, siis nad peavad nende relvastamiseks andma kakssadatuhat efimkat ja siis sellised kaaperid saavad sinna ja neile tuleb siis anda proviant, nagu meremeestele tavaliselt antakse, ning peab maksma neile aujärgu järgset palka.

5)“Kui meil on tarvis mööda merd saata meie vägedele varustust või miskit muud, siis sellisel juhtumil, kuni meie väed hakkavad seal asuma, aitama meid kahe või kolme laevastikuga

või laevadega alates Danzigist kuni Koppenhaagenini“.

See Peeter I ultimaatum ei avaldanud Danzigi linna magistraadile soovitud mõju. Linn teatas, et ta ei suuda pakutud ettepanekuid täita. Siis avaldati kindral-feldmarssal krahv Scheremetewi ja kindral-leitnant vürst Dolgorukovi ((general-feldmarechal comte Scheremetew et du lieutenant-general prince Dolgoroukow, генераль-фельдмаршала г Шереметьева , г-лейтенанта к Долгорукова)) nimel deklaratsioon, millise jõul Danzig kuulutati vaenulikuks linnaks, milline läks avalikult üle Venemaa vaenlaste poolele.

See deklaratsioon anti välja 29 aprillil 1716 aastal. Sellise sõja kuulutamise tulemuseks oli see, et linn otsustas alluda Venemaa Tsaari võimule. 9 mail aktiga teatas Danzigi magistraat, et ta on valmis täitma Venemaa valitsuse nõudmised, millised on esitatud 17 aprilli ultimaatumis 5 punktis (Vt. П.С.З. №3021).

Ainiti, andes selle lubaduse, oli linn kaugel sellest mõttest, et seda ka kohusetundlikul viisil täita. Seni kuni Peeter S. asus Danzigis, näitasid linnavõimud üles täielikku kuulekust. Kuid peale tema ärasõitu pöördus magistraat uuesti oma endise sõdivate poolte vahel laveerimise poliitika juurde. Sellisel viisil selgitatakse, see, et isegi peale aasta möödumist kui magistraat oli teinud formaalse avalduse Venemaa nõudmistest kinnipidamise kohta, ei olnud viimased ikkagi täidetud. Kõik Venemaa valitsuse palved jäid asjatuks ja 17. aprilli 1716 aasta ultimaatum oli jäänud surnud kirjatäheks.

Silmas pidades selliseid asjaolusid, otsustas Peeter Suur lõpuks Danzigi vastupanu murda. Asudes Pariisis, ta tegi vürst Vasili Vladimirovits Golgorukovile ((Wassili Wladimirovitch Dolgoroukow, Василию Владимировичу Долгорукову)) ülesandeks suunduda Danzigisse ja võtta selle linnaelanike vastu otsustavad meetmed. Vürst pidi teatama, et Tsaar loeb end linna kohusetundmatust käitumisest solvatud oleva ja nõuab selle eest spetsiaalset heastamist ((reparatsioone, rahuldust, удовлетворения)).

Danzigi magistraat ehmus ja saatsid viivitatamatult Tsaarile, kes oli 1717 .a. augustis Amsterdamis, voliniku andestust ja armu paluma. Kuid Peeter I jäi vankumatuks ja käskis Dolgorukovil kasutada kõiki vahendeid, millised olid antud tema käsutusse.

Vürsti energiline käitumine veenis Danzigi magistraati hädavajaduses alluda tingimusetult Venemaa valitsuse nõudmistele. 19 (30) septembril allkirjastati konventsioon, milline määratles täpsemalt kohustused, millised Danzig oli sunnitud Venemaa suhtes enesele võtma. Selle konventsiooni sätted on märkimisväärselt sarnased 17. aprilli 1716 aasta ultimaatumis punktidega. Tsaar lubas linnaelanike poolse nõudmiste kohusetundliku täitmise eest kinnitada Venemaal varem kehtinud soodus-tingimustel kauplemisõigust.

*

Ja kui Tema Suure-Tseesarliku Majesteedi nimel volitatud hiilguse vürsti ja Hr. Vasja Dolgoruki ((Basilium von Dolhoruki, Г. Васья Долгорукаро)), tema Suur-T. Majesteedi kõrgeltaustatud kindral-leitnant, T. M. ihu-kaardiväe alampolkovnik, ordenite: Elevandi ja Valge Kotka kavaler, kaudu on Danzigi linnale esitatud mõned punktid, milliste eemaldamiseks, kõigi Danzigi linna kõikide aujärkude nimel, selleks saadetud väarikate, ausate ja kõrgesti koolitatud saadikud hr. Johan-Heinrich Schmiedt ja hr. Salomon-Gabriel Schumann ((Г. Иоанна Гейнриха Шмита и Г. Соломона Габриеля Шуманна)), selle linna raehärrad, püüdlisid nii süütult, aga ka linna ja selle maade kitsikusest, teistes tähtsates asjades tehtud esildisega, et lõpuks ülalmainitud Tema Suure-T. Majesteedi volinike, Tema suur-vürstlikule hiilguse ühest ja ülalpool mainitud Danzigi linna saadikute vahel teisest küljest, on sõnastatud ja sõlmitud järgnev traktaat:

1.

Danzigi linn lubab kogu korrespondentsi, kaubanduse ja kauplemise Rootsiga samuti kuni sõja lõpuni täiesti lõpetada ja selle oma alamatele rangelt ära keelata, aga juhtumil kui keegi linna kodanlastest või elanikest, millisest rahvusest või aujärkus ta ka ei oleks, selle vastu miskit võtma

hakkab, selle eest karistatud saab; kui aga Tema Kõrgus.-T. Majesteet suvatseb Danzigi linna saata oma agendi või komissari, siis ta võib seal vabalt elada ja saavad igasugust au, nagu osutatakse teistele Ganzigis asuvatele võõramaistele komisaridele ja agentidele; seejuures T. K. T. Majesteedi kõrge huvi jälgida ja et käesoleva konventsiooni järgi see korrespondents ja kauplemine Rootsiiga on lõpetatud, siis ta võib selles järele vaatust teha; aga- kui ta milleski veendub, et miskit on selle konventsiooni vastaselt tehtud, siis peab sellest olema magistraadile teada antud ja selle suhtes antakse vastav rahuldus.

2.

Kolm fregatti, millised on Danzigi linna ülalpidamisel ehitatud, see linn oma kuludega, T. K. Poola Majesteedi nõusolekul, Rootsi vastu relvastab, millistel hakkab olema T. K. Poola Majesteedi lipp, hakkab nii Tema käsu all vaenlase vastu tegutsema. Mainitud kaaperil on lubatud siseneda kõikidesse T. T. Majesteedi sadamatesse. Kuid selleks neile kõigil vajalikel juhtudel teistesse Põhja liitlaste sadamatesse võiks siseneda ja leida seal ohutut varjupaika, siis T. K. Poola Majesteedi poolt esitatakse selleks nõue; millisest ja T. K- T. Majesteet esildist teha lubab. Seejuures neil kaaperitel on ülalmainitud Kuningliku Majesteedi poolne täpne ülesanne, sellel samasugusel alusel, nagu ka teised õige korra järgi koostatud kaaperite relemendid antud, millistes neil rangelt keelatakse, nii Danzki ega ka teiste kõrgete Põhja-liitlaste alamate, samuti neutraalsetele rahvastele kuuluvate laevade, kui neil on vaid head ning õiged sõidu-kirjad, sertifikaadid ja dokumendid ning näitavad neid, neid laevu ülevaatomata, ega teekonna jätkamiseks kinni pidamata ja ei tohi neilt mitte mingil ettekäändel midagi nõuda, ega neilt võtta, milline see ka ei oleks, koormist.

3.

Üks pool inimesi kaaperitel hakkab olema T. K-T Majesteedi alamatest, kui T. Poola K Majesteet sellega nõustub; kuid inimesi, vaatamata sellele, et on T. Poola K. Majesteedile töötuse andnud ja temalt ametikohused saanud, hakatakse pidama tõelisteks Poola kuningiigi inimesteks.

4.

Aga selleks, et teenida enamat Tema K- T. Majesteedi ülimat armulikust, ja saada selle vastu väljaräägitud tingimused, siis Danzigi linn maksab summa sadanelikümmend tuhat spetsiaalset taalrit, arvestades spetsiaalse taalri võrdseks kuue „тимфовъ» ? ((efimkat?)) maksta, milline peab olema jaotatud kolmeks võrdseks osaks, millistest esimene, nelikümmend kuus tuhat kuussada kuuskümmend kaks-kolmandikku timfi, peale Tema Suur-Tseesarliku Majesteedi poolse ratifitseerimise järel, kolme kuu pärast; teine samuti nelikümmend kuus tuhat kuussada kuuskümmend kaks-kolmandikku timfi, kuue kuu pärast, peale eelmist tähtaega, kolmas samuti nelikümmend kuus tuhat kuussada kuuskümmend ja kaks-kolmandikku timfi, kuus kuud peale teist tähtaega peab olema tasutud.

5.

Juhtumil, mil vajadus nõuda võib, et Tema K-T Majesteedi sõjalaevad, kaaperid ja galeerid sisenevad Danzigi linna sadamasse, siis see on neile lubatud; mis aga puudutab julgeolekut, siis toimitakse sellisel viisil, nagu tavaliselt liitlas-mereriikide kindlustes ja linnades tehakse. Ainiti need sõja-fregatid, kaaperid või galeerid, nagu ka teised sõbralike rahvaste laevad, peavad tegema, midagi nõudmata, kuid kõik, mida nad ja neil viibivad inimesed vajavad, peavad olema ostetud oma raha eest, samuti et nad saabuvate ja lahkuvate laevade läbivaatomist ja kinnipidamist ei segaks.

6.

Tema K-T. Majesteedi väed, millised asuvad praegu Danzigi linna maadel, niipea, kui see leping on mõlemate poolte volinike poolt allkirjastatud, samal hetkel, ilma igasuguse edasise nõudmise esitamiseta, on need üldse ära kutsutud, nõnda et mainitud maad neist ja kõigist teistest suur-tseesarlikest vägedest, puhkepaikadest, läbikäikudest, vooridest, loomasöödaga varustamisest, nõudmistest, kontributsioonist ja igasugustest teistest koormistest, kuidas neid ka ei nimetataks, vabastatud.

7.

Danzki linn vabastatakse kõigist ja igasugustest pretensioonidest ja nõudmistest, milliseid T. K-T Majesteedi nimel, sel juhtumil, et möödunud aegadel võeti ette või välja anti, mis on mingist ajast uuendatud või mingil kujul välja mõeldud või võisid olla uuendatud, millest sel ja kogu tulevasel ajal üldse vabastatakse ja päästetakse.

8.

Kui keegi selle lepingu pärast hakkab Danzigit mingil viisil ründama või hakkab seda ahistama, siis T. K.-T. Majesteet hakkab seda kõige kõvemini kaitsma ja tema eest välja astuma.

9.

Danzigi kaupmeestele, on St- Peterburis või muudes T. K-T. Majesteedi sadamad või maad kaupleva tulevatele kõik need vabadused, kasud ja eelised, millised on teistel sõbralikel rahvastel, kes asuvad T. K- T. Majesteediga tihedas sõpruses, kasutavad või hakkavad edaspidi kasutama, saavad ühtmoodi antud ja lubatud.

10.

Tema K. T. Majesteet koos teiste kõrgete suurriikidega, hakkavad Danzigi linna suhtes üliarmulikult püüdma, selleks et nad oleks võetud tulevasse Põhja rahusse (millise Armuline Jumal varsti annetab!) ja nii nagu ta kõigis oma õigustes, vabadustes ja privileegides, aga eriti evangeelse seaduse vabas teostamises, kuidas seda enne seda sõda kasutas, hoitud saab.

11.

Selle lepingu ja kõikide selle artiklite ja sissevõetu Tema K. T. Majesteedi täielik ratifitseerimine, saab Tema Kõrgeima Majesteedi käega ja pitsatiga kinnitatud ja võimalikult ruttu Danzigi linnale üle antud ja siis vahetatakse see mainitud linna ratifitseeritud ja pitsatiga kinnitatud eksemplari vastu.

Selle kinnituseks ülalnimetatud jne., jne.,

See juhtus Danzigis 19 (30) septembris 1717 aastal.

(M.П.) Князь Долгорукой.

(M.П.)Князь Долгорукой.

(L.S.)Johann Heinrich Schmiedt.

(M.П.)Иоганъ Гейнрихъ Шмитъ.

(L.S.)Salomon Gabriel Schumann.

(M.П.)Соломонъ Габриель Шуманъ.

See on ratifitseeritud mõlemate lepingupoolte poolt 20 septembril (1 oktoobril) 1717 aastal.

1718.a.20 (31) mai. Preisimaa kuninga poolne Tsareevitsi Peeter Peetripoja ((Tzarevitch Pierre Petrovitch, царевича Петра Петровича)) Ülevenemaalise trooni pärijaks tunnistamise deklaratsioon.

((F. Martensi kommentaar.))

Peeter I ja tema poja Aleksei Petrovitsi ((Alexis Petrovitch, Алексеивемъ Петровичемъ)) vahelise kahetsusväärne kokkupõrke ajalugu on kirjutatud Suure Ümberkorraldaja valitsemise aja kõige kurvematele lehekülgedele. Tsareevitsis pidi Peeter Suur nägema kõikide ta algatuste, kõikide ta rahva kasuks tehtud tööde, kõikide ta väsimatute püüdluste ja tulevase Venemaa heledamate lootuste suhtes hellitatu, õelaimat vaenlast. Tsareevits oli vendunud, et *see tulevik* kuulub temale ja nende rohkearvulistele sabarakkudele, keda ta vaimulikkonna, vanade suguvõsade ja lihtrahva hulgas omas. Kuid *olevik* kuulus igasuguse piiranguta Tsaarile, kes otsustas kasutada oma võimu oma arvutute vaenlaste hävitamiseks, kus nad ka ei asunuks. Tsareevits Aleksei, nagu on teada, põgenes välismaale, varjus Itaalias ja saadeti lõpuks Venemaale.

Isa ja poja vaheline suhe pakkus suurt huvi Lääne-Euroopa valitsustele. Peeter S. ise teadvustas enesele seda mõju, millist pidi see avaldama Venemaa rohkearvulistele vaenlastele ja ta rahvusvahelisele asendile, milline oli loodud mõnede aastate kestel tema geniaalse poliitikaga. Ta mõistis, et ta on kohustatud, pidades silmas enda riigi huvide ja kasu säilitamist, teatama sellest juhtumist ja kahetsusväärsest tülist pojaga, välisriikide valitsustele. Kui tsareevits põgenes välismaale, Tsaar oli sunnitud paluma Preisimaalt ja teistelt liidulistelt valitsustelt tema tabamiseks abi ja koostööd. Kui aga, lõpuks, tsareevits üles leiti, Venemaale saadeti ja kohtuvõimude kätte anti, teatas Tsaar oma esindajatele välismaal, aeg-ajalt, selle kurvastava protsessi käigust.

Lõpuks mõistis Ülemkohus ta poja surma, kuid tegi enne kohtuotsuse täide viimist esildise. „Meie kui isa“, kirjutas Tsaar oma esindajatele välismaal, „võideldud sai loomuliku armulikuse kangelasteoga ühelt poolt, hoolitsedes meie riigi tulevase riigi julgeoleku ning terviklikkuse eest, teisest küljest ja ei saanud veel selles raskes ja tähtsas asjas oma otsust teha. Kuid kõikvõimas Jumal, tahtes oma võimu ning õiglase kohtuga, olles meisse armulik, päästis meid, ja meie õukonna ja riigi ohust ja häbist, sellise otsuse tegemisest, rabas ta maha eile (26 juunil), meie poja Aleksei, kõhust, kui temale oli ettelõetud otsus ning tema süüdistamisest nõnda suurtest meie ja kogu riigi vastastest kuritegudest, julma haigusega, milline oli alguses ajurabanduse sarnane“. (Vt. Solovief, Histoire, t. XVII, p. 225 et suiv., Соловьёва, История, том XVII, стр. 225 и след.).

Ainiti juba veebruari alguses sai krahv Golovkin Tsaarilt kirja, millises temale teatatakse, et tsareevits Aleksei Petrovitsi ebaväärrika käitumise tõttu on ta jäetud ilma kõigist õigustest Ülevenemaalisele troonile ja seaduslikuks pärijaks nimetatakse teine Tsaari poeg, tsareevits Peeter Petrovits. Saadik, kohe peale selle reskripti saamist (6. veebruaril), kutsus kokku kõik sel ajal Berliinis viibivad Venemaa alamad ja teatas neile Tsaari otsusest ja pani nad uuele troonipärijale töötust andma.

Peale selle, krahv Golovkin teatas sellest sündmusest ka Preisimaa Kuningat ja tema ministreid. Minister Ilgenil aga ta palus koostada deklaratsiooni, millises Preisimaa Kuningas tunnistas formaalselt uut Venemaa troonipärijat. Ilgen oli selle ettepanekuga ((nõudmisega)) kohe nõus. (Krahv Golovkini raport 8 märtsist 1718 aastast) ((Seda rida tõlkisin 8. märtsil 2018 aastal! KL.)) Kuid mitte enne, kui mais, esitas Preisimaa minister selle deklaratsiooni Venemaa saadikule, kes, ainiti, seda vastu ei võtnud sel põhjendusel, et see on koostatud ebapiisavalt selgetes väljendites. Preisimaa minister hakkas vastu väitma, kuid Golovkin jäi oma arvamuse juurde. Siis Ilgen teatas, et ta saadab selle deklaratsiooni parun Mardefeldile S.-Peterburi, et ta annaks selle üle krahv Golovkinile.

Ainiti, ta seda ei teinud, vaid esitas mõned päevad hiljem Venemaa saadikule uue sõnastusega deklaratsiooni, millist viimane pidas rahuldavaks ja seepärast, võttis vastu. Selle deklaratsiooni, uues ja lõplikus sõnastuses, me trükimegi ära.

(Vt. Solovief, Histoire, t. XVII, p. 225 et suiv., Соловьева, История, том XVII, стр. 225 и след.)

*

Tema Preisimaa K. Majesteedi Kõigearmulikuma Valitseja Meie kõigealmlikuma esildisel, samuti Tema Majesteet teavitas siin-viibiva Tseesarliku Ministri Krahv Golovkini kaudu ja T. T. Majesteedi juures asuva erakorralise saadiku, Salanõuniku Parun Mardefeldi poolt sellest, et T. T. Majesteet leidis End olevat sunnitud tegema uuesti oma esmassündinud poja Tsareevits Alekseid ja oma Õukonas pärimise korda puudutava otsuse.

Ülalmainitud T. Kun. M-t avaldab esmalt rohket kaastunnet ja suurt kurbust, millist selline sündmus võis tekitada Tema Tseesarlikule Majesteedile ja seda enam, et Tema T. M. raugematult püüdes oma Kõigekõrgeima Õuonna ja Riigi, aga samuti kogu Venemaa rahva vahvuseks, arenguks ja hüveks, oli ära teeninud täiesti teist austusavaldust, kui see, millise Ta sai, nii nagu on sellest teada antud Tema Kun. M-le.

Ja kuigi muus Tema Kun. M-t kui siiras ja ustav Tema Tseesarliku M-i kaaslane ja vend, annab õiglaselt Tema täielikku korraldusse, nii nagu see Tema M-le on sobiv selle kohta oma Kõigekõrgeimas perekonnas ja Riigis korraldust anda ja et Tema M-le on sobiv Tsareevits Aleksei välistada pärandist ja nimetada tema asemele oma teise poja Tsareevits Peetri, siis Tema Kun. M-t, tunnistab hea meelega seda Tema Tseesarliku M-i muudatust kõiges; ja kinnitab, et järelikult miski ei saa olla meeldivam Tema Kun. M-le, kui see, et kui kõik see, mida Tema Tseesarlik M-t edaspidi oma Kõigekõrgeima Õukonna ja Riigi hüvanguks ja edenemiseks asutama hakkab, hakkab omama suurt edu, mida T. M., kui ustav kaasane ja sugulane, sellega siin puhtsüdamlikult soovib Tema Tseesarlikule M-le.

See juhtus Berliinis, 31 mail 1718 aastal.

(L.S.)F. Wilhelm.
Ilgen.

(M.П.)Фридрихъ-Вильгельмъ.
Ильгенъ.

№ 201.

1718 a. 7 (18) august. Preisimaaga sõlmimised kaitse-liidu konventsioon. (П.С.З. №3222)

((F. Martensi kommentar.))

1717 aasta augustis sõlmiti kokkulepe vürst Kurakini ja tuntud Rootsi ministri, parun Görtzi vahel, et alustatakse Venemaa ja Rootsi vaheliste rahuläbirääkimistega. Läbirääkimised aga algasid tegelikult peale 1718 aasta alguses ja seejuures, sellise eduga, et võis loota rahu edukalt sõlmimist. Peeter Suurel oli põhjust arvata, et Rootsi nõustub rahu tingimustega, millised on esitatud tema voliniku poolt Alandi saartel.

Kuid mida enam lootust need läbirääkimised Peeter I esile kutsusid, seda enam nad, teisest küljest, kutsusid esile Preisimaa kuninga kartusi. Viimane kartis tõsiselt, et Tsaar sõlmib rahu Rootslastega, jättes ta enese saatuse omavoli kätte. Talle näis, et Rootsi vastaste liitlas-riikide vahel peab puhkema tõsine kokkupõrge, nõnda nagu Taani ja Poola lähenevad ilmselgelt Inglismaale, milline seadis eesmärgiks Venemaa vastu tegutsemise. Selliste asjaolude saabumise juhtumil võis Preisimaa olukord osutada äärmiselt keerukaks. Järelikult, Preisimaa huvid nõudsid sellise liitlasriikide lahkulöömise ärahoidmist. Seda eesmärki võis saavutada, eelkõige, sellega, et hoida ära Venemaa ja Rootsi vahelise rahu sõlmimine tingimustel, millised on liiga kasulikud noorele Põhja suurriigile.

Ainiti, Preisimaa poliitika kartis eriti oma enda saatuse pärast, kui Venemaa unustab Preisimaa ja vabastab märkimisväärse Rootsi Kuninga jõududest, et viimased saksid Preisimaa valdusi rünnata. Peale selle, Preisimaa kuningas ei kannatanud mõtet, et Stettini linn ja Uzedomi ja Wollini saared ei hakka temale kuuluma. Selleks, et saada need sotused, Fridrich Wilhelm oli samuti valmis isegi ohverdama liidu ja Venemaa sõpruse. Ta võttis aupaklikult vastu Londoni kabineti ettepaneku, et need soetused talle tagatakse. Kuid millisel määral Preisimaa Kuningas kartis ikkagi Venemaa ja Rootsi vahel sõlmitavat eraldi-rahut, on näha tema jutuajamistest krahv Golovkiniga, samuti nagu tema 16. aprilli ja 28. mai 1718 aasta kirjalikest vastustest parun Mardefeldile, oma Peterburi õukonna juures asuvale esindajale.

Peeter S. ei pidanud kuigivõrd vajalikuks lasta Preisimaa kuninga arus nendel kartustel kanda kinnitada ja sellele vastupidiselt vajas ise Preisimaa abi ega saanud loota Rootsi valitsuse rahuarmastavale meeleolule. Peale selle Londoni kabineti sepitsused sundisid Valitsejat astuma kõigi jõududega Preisimaa kuninga ja Venemaa liidu suhete jähnenemise vastu.

Nende asjaoludega on seletatavad nii 1718 aasta diplomaatilised läbirääkimised, aga ka alljärgneva Liidu-konventsiooni sisemine mõte ning tähendus.

Kirjalikus vastuses ((reskriptis)) krahv Aleksander Golovkinile 5. jaanuarist 1718 aastast kirjutab Tsaar, muu-seas: „Ja te võite meie nimel Tema Kuninglikule Majesteedile kindlalt lootust anda, et me ei astu mitte mingitesse otsestesse traktaatidesse ilma sellest Tema Majesteedile teatamata ja tema nõusolekuta, veel vähem me ei sõlmi ilma Tema K. Majesteedi nõusolekuta ja teda kaasamata traktaati Rootslastega“. Suurtükiväe- ülem-kindral Brucele, kes oli nimetatud, koos kantseleinõuniku Ostermanniga Venemaa volinikeks Alandi ((Ahvenamaa)) kongressile, Peeter Suur kirjutas sel samal päeval, et ta teatas, enne Peterburist ärasõitu „meie liitlaste - Preisimaa, Poola, Hanovre ja Taani ministritele, et teile on kästud vaid ära kuulata Rootsi ettepanekud, mitte mingitesse lepingutesse astumata; et me edastame need ettepanekud liitlastele ja ilma nende nõusolekuta me ei astu mitte mingitesse otsestesse traktaatidesse“.

Peale selle, krahv Golovkin veenas pidevalt Preisimaa Kuningat, et temal ei ole Alandil toimuvatest rahuläbirääkimistest midagi karta ja et Tsaar ei sõlmi Rootsi eraldi rahu. „Tema Kuninglik Majesteet“, raporteeris 1. märtsil krahv Golovkin, „kuulanud kõik selle ära, suvatses meile ütelda, et ta Teie Tseesarliku Majesteedi poolt antud parooliga ja kindlate kinnitustega tehtuna üpris loodetakse ja seepärast üldsegi ei kõhelda, et Teie Tseesarlik Majesteet ei hakka midagi temale teatamata tegema ega suvatsema, vaid üheskoos tema huvides, püüdes toimida selliselt millele ta Teie Tseesarlikule Majesteedile üldse loodab“. Kuningas aga, omalt poolt, lubas samuti eraldi rahu mitte sõlmida. Kuid seda oli veel vähe, et rahustada Preisimaa Kuningat. Aprillis komandeeriti Berliini kindral Lefort, kellele oli tehtud ülesandeks kinnitada Preisimaa Kuningale kõige positiivsemal viisil, et Tsaar ei riku temale antud lubadust ja ei sõlmi eraldi rahulepingut. Lõpuks, selleks, et Kuningale tõestada, kui kõrgelt ta hindab tema liitu ja sõprust, lubas Peeter S. Preisimaa saadikul Mardefeldil tema järel tulla laevastikule, milline pidi ristlema Alandi saarte lähedal.

21 aprilli 1718 aasta instruksioonis, milline on antud Lefortile, Tsaar rääkis, muuseas, järgmist: „Meie praegustes summeeritud konjunktuurides suvatsesime selle saadetise kaudu Tema Kuningliku Majesteedi kirjaga ja ka suuliselt öeldu (Lefort) kaudu oma ausa parooliga kinnitada, et me kavatsame olla Tema Kuningliku Majesteediga kindlas liidus ja ega sõlmi ilma temata Rootslastega mitte mingit rahu“ (2. punkt). ((Veel ei tea, mida sõna „parool“ antud kontekstis tähendab. KL.))

Lefort saabus Berliini 26. mail ja andis isiklikult Kuningale Tsaari omakäeliselt kirjutatud kirja üle, millises korratakse uuesti lubadust, et eraldi rahu ei sõlmita. Lefort ise, koos krahv Golovkiniga, suuliselt kinnitades seda Kuninga lubadust ja hoiatasid Kuningat Inglise valitsuse sepitsustest. Tsaari esindajad olid volitatud teatama, et nende Valitseja kavatses kohusetundlikult täita Havelbergis sõlmitud liidu tingimusi.

Preisimaa Kuningas kasutas viivitamatult neid asjaolusid ära selleks, et saada uus Venemaa poolt antud lubaduste formaalne kinnitus. Ta käskis oma ministril, parun Ilgenil viivitamatult koostada uue liidulepingu kava ja saata see Mardefeldile, kästes veel nõutada tema Venemaa valitsuse poolne vastuvõtt. Krahv Golovkinile ja Lefordile aga Kuningas teatas, et ta „tingimatta

hakkab olema heas sõpruses ja kindlas ühenduses Tseesarliku Majesteediga“. „Mina näen Tseesarlikus Majesteedis“, lisas Kuningas, „enda ainust tõelist ja otsest sõpra“.

Peeter S. auhtus aupaklikult uue Liidu-lepingu Preisimaa kavasse ja tegi kantsler Schafirofile ((Шафирову)) astuda, selle alusel, läbirääkimistesse Preisimaa saadikuga. Preisimaa kava võeti lõplikult vastu, ilma et sellesse oleks tehtud olulisi parandusi. Ainiti Venemaa volinikud, omalt poolt, tegid ettepaneku lisada Mecklenburgi hertsogi, kes oli Tsaari erilise poolehoiu saavutanud, puudutava eraldi artikli. Selle artikli jõul, pidi Preisimaa kuningas avalikult asuma hertsogi poolele viimase võitluses aadelkonna ja Saksamaa Keisriga. Mardefeldi vastuväiteid selle artikli vastu ei avaldanud Vene volinikele vähimatki mõju ja Preisimaa saadik oli sunnitud Liidukonventsiooni allkirjastama koos Venemaa eraldi artikliga.

Kui see leping Berliinis kätte saadi, siis esialgu soovis Kuningas selle ratifitseerimata jätta, nõnda nagu Mardefeldi ei oldud volitatud mainitud eraldi artiklit vastu võtma; kuid Golovkin tungivalt nõudis samuti selle artikli vastuvõtmist „ilma klausliteta“, tõestades Ilgenile, et Preisimaa ise taotles selle liidulepingu sõlmimist.

Lõpuks Preisimaa valitsus nõustus andma 7. septembril oma ratifitseerimiskirja 7. (18) augusti 1718 aasta liidulepingule.

*

Ja kui T. Preisimaa Kuninglik Majesteet ühelt, ja T. T. Ülevenemaaline Majesteet, teisest küljest, senini mitmeid kordi nägid ette, et Rootsi kroonil ei ole siirast kavatsust selleks, et sõlmida sellega väärikas ohutu rahu, seevastu tuleb seda karta, et mõned liitlastest vähemalt sõlmitud traktaatidest eemaldada, et sõlmida Rootsi kuningaga eraldirahu ja temale selle kaudu temalt võetud maast osa tagastada ja selle kaudu temale ukсед avada võivad, mitte ainult T. K. Preisimaa Majesteeti ja tema poolt selles sõjas vallutatud maadel häirida, vaid et ka Rootsi Kuningas, sellise sobiva juhtumi võib saada, Poolasse jõuga tungida ja sealse ja Saksamaal leiduvate sõprade ja poolehoidjate abi kaudu, sellisel viisil end hirmuäratavaks teha, et ta ka T.T. Majesteedit, temalt ära võetud provintsid, julgeb need üheskoos tagasi võtta üritada;

Selleks kõigekõrgemad ülalmainitud T. Preisimaa K. Majesteet ja T.T. Ülevenemaaline Majesteet otsustasid selle suhtes õiglaselt, milliste kavatsustega õigeaegselt teha: et Rootsi Kuningale, Saksamaa juhtumil, kindla aluse võtta saada ja selleks, kui asi selleni läheb, üheskoos viivitamatult ta sealt välja ajada ja edaspidi alaliselt sellest väljaspool hoida saaks, milleks nad leppisid järgmises konventsioonid omavahel kokku.

1.

26. novembril 1716 aastal Havelbergis asutatud concert, samuti enne seda juba T. Preisimaa K. Majesteedi ja T. T. Ülevenemaalise Majesteedi vahel Rootsi vastase sõja kohta 16. septembril 1714 aastal, Sankt-Peterburis otsustatud liit sellega kõigis punktides uuendatakse ja kinnitatakse, samasugusel viisil, et kui keegi Põhja liitlastest Rootsiga sõlmib eraldi rahu, ja Rootslased selle kaudu saavad aluse Saksamaal, kus see ka ei olnud, või kui keegi midagi ei väljenda T. Preisimaa K. Majesteedi poolt Stetting ja Usedom ja Wollin ringkond Pehne all mingise ettekäande all, millise nime ja seisuses ta ka ei olnud, koos ära võtta tahtis, siis T. K. Majesteet ja T. T. Majesteet koheselt järgmises artiklis nimetatud väed ühendab ja kui Inglise ja Taani kuningad enda poolt selle sõja ajal Rootsilt ära võetud saksa provintsid, temale kõik või osalt loovutada tahtsid, siis selleks, et seda ei oleks tehtud ja ellu viidud igasugusel viisil ja vajalikul juhtumil takistada seda relvadega või kui selline tagastamine, ainiti tegelikkuses täide viiakse, siis tuleb Rootslased sealt viivitamatult välja ajada ja eriti need, millised aitasid Rootslastel saada Stettingit ja ringkonda, ühisel abil tahtsid ühendatud käega vajaliku jõuga ja kindlusega, neid kes sellele vastu hakata tahavad.

2.

Selleks, et see siduva kindlusega ellu viia oleks võimalik, selleks tahab T. Preisimaa K. Majesteet: 60 eskadroni ja 42 pataljoni, aga T. T. Majesteet: 100 eskadroni ja 35 kuni 40 pataljoni, sellisel viisil valmiduses hoida, selleks et neid nii kiiresti ühiselt, nagu eelmises artiklis väljendatud juhtudel tuleb toimida ja et neid saaks peale tungiva ohu tõrjumiseks kasutada.

3.

T. K. Majesteet lubab sel puhul ettevõetavate sõjaliste operatsioonide teostamiseks anda oma kulul ja ülalpidamisel, selleks vajaliku raskesuurtükiväe ja varustuse.

4.

T. T. Majesteet lubab samuti neile vägedele, millised ta selleks asjaks ülalmainitud viisil määratles ja andma hakkab ja millised Poola, Leedu ja Kuramaa piires valmiduses seisavad, et peale käsu saamist viivitamatult, marssida Suur-Poolasse ja Poola Preisimaale, kui ta nende suurriikide kangelastegudest, millised Rootsi Kuninga kasuks, T. T. Majesteedi või T. K. Majesteedi vastu end deklareerima hakkavad, tõelise sõnumi saavad, samuti kui neile sellised korraldused antakse, et nad alati, kui T. Preisimaa Kuninglik Majesteet nõudma hakkab, marssima sinna kuhu sõjaline vajadus nõuab ja T. K. Majesteedi vägedega, Tema komando alla ühineda saaks.

Ja nad omavad neid Vene vägesid enda juures nii kaua, kuni on kindel, et Rootsiga sõlmitakse rahu ja kui mõlemate poolte poolt peetakse vajalikuks seista alaliselt Poolas, nagu ka need 12 tuhat inimest, kes juba Poola Preisimaal asuvad kindral vürst Repnini käsu all, T. Preisimaa Kuningliku Majesteedi soovil, nõnda tema maade lähedale asuda saavad, nagu ta seda nõudma hakkab ja omada selleks kasutava kindralile antud kirjalikku käsku, milline peab olema T. Preisimaa K. Majesteedile üle antud.

5.

T. T. Majesteet lubab samuti anda : 23 - 25 sõjalaeva, liinilaevu ((ristlejaid)), peale fregattide ja teisi laevu, koos kõige selleks vajalikuga, selleks puhuks anda ja Balti merel sellisel viisil valmiduses hoida, et igasugust transporti, millist Rootsi Saksamaale või Poolasse saata tahab, võimalusel takistada ja tõrjuda.

6.

Seda eelnevates artiklites lubatud abi soovib T. K. Majesteet ja T. T. Majesteet teineteisele anda, kui mõningad Euroopa riigid, kes nad ka ei oleks ja millisel ettekäändel seda ka ei teeks, omamata sellest edaspidiseks ajaks ja nende poolt vabatahtlikult sõlmitud lepinguid, neile ettekirjutada rahust tingimusi ja et nad taanduksid Rootsi poolt vallutatult üldse või osalt sundida tahtsid.

See artikkel määratleb seda abi, millist T. Preisimaa K. Majesteet, liidu puhul T. T. Majesteediga, nõuab, nii endiste- aga ka praegu kehtestatavate traktaatide jõul, milliseid sõlmitakse juhtudel T. T. Majesteediga hakkab kõiges vastastikuselt tehtud, mõeldes vägede arvu all seda, milline on praegu mainitud traktaatides väljendatud.

7.

Nende vägede toitmisest, milliseid T. T. Majesteet T. K. Majesteedile sellisel viisil appi saadab, selles viibib, kui sellest on Stralsundis ja Havelbergis kokku lepitud, aga nimelt, et kui see abivägi peab hädavajalikult asuma T. K. Majesteedi maadel, siis T. K. Majesteet hakkab temale andma leiba, kruupe ja loomasööta. Kuid väljaspool T. K. Majesteedi maid peab T. T. Majesteet

nende abivägede eest ise hoolitsema ja et nii T. K. Majesteet, ega ka tema maad ja alamad ei oleks sellega vähimatki koormatud.

8.

Mis aga puudutab muid punkte, millised selle Preisimaa kuninglike ja Venemaa vägede ühenduse puhul otsustada tuleb, siis on enesestmõistetav, et kui üks mõlemaist Majesteetidest kõigekõrgeima isikuna hakkab vägede juures viibima, siis nende üle kamandab ülemjuhataja aga kui nende juures viibivad mõlemad, siis ta jääb sellesse ametisse kõiges muus, kui aga 30 septembril 1715 aastal, tollal tomunud ülejuhtimisel lepitud kokku mõnede Tseesarlike üksuste üleminekus T. K. Majesteedile, selleks, et Preisimaa kuninglikud maad ei oleks talvituvate Vene vägede poolt ülekoormatud, samuti et oleks peetud teenistust, aga eriti erineva arvuga Preisimaa ja Venemaa jalaväe aga ka ratsaväe üksustes proportsionaalselt mõlemate korpuste poolt eeskirjadepäraselt teostatud. Kuid kui T. Preisimaa K. Majesteet peab vajalikuks ja vajadus nõuab sõjalistel kaalutlustel, et need mõlema poole väed hakkavad ohutumalt talvituma oma enda maadel: siis T. T. Majesteet ei soovi ainiti enam, peale öömaja ja kütte ning peale eelmises artiklis mainitud toiduainete, neile midagi muud nõuda ei taha, siis sel juhtumil T. T. Majesteedi maadel neid nõnda ka ülal peetakse.

9.

Ja kui T. T. Majesteet hakkab praegu Rootsiga rahu-konverentse pidama, siis sel puhul T. T. Majesteet soovib seejuures mitte ainult kõike seda, mis seejuures toimub, T. K. Majesteedile ja tema juures Venemaa Ōukonna juurs asuvale ministrile õieti teatama, vaid, et ka mainitud Preisimaa Kuninglik minister ise oleks alati, kui ta tahab, nende läbirääkimiste juurde lubatud ja et selleks oleks ka Rootslastelt ligipääsuluba välja nõutud; T. K. Majesteedi huvi, kui enda huvi, seejuures taodelda ja mitte kunagi Rootsiga rahu või relvarahu ei sõlmida ei taha, ilma et T. K. Majesteet ei saaks omale Preisimaa linna Stettini ja ringkonna kuni Pehneni, kaaa arvates Wollini ja Usedomi saared, nii nagu neid T. K. Majesteet neid praegu valdab, nõnda nagu ka tema muid saksa maid enesele ei jätnud ja et Rootsi neist T. K. Majesteedi kasuks igaveseks ajaks ei loobunud.

Selle konverentsi otsuste kinnitamiseks on otsustatud mõlemate poolte volinike poolt, nii T. T. M., Tema Majesteedi sala-riiginõunike Ministrite Riigikantsleri ja Püha Apostel Andrei ja Valge Kotka kavaleri, krahv Gabriel von Golowkin ja Riigi viitsekantsleri ja Valge Kotka ordeni kavaleri, parun Peter von Schaphiroff; ja T. Preisimaa K. Majesteedi poolt, Tema Majesteedi Salanõuniku ja erakorralise saadiku parun Gustav von Mardefeld kaudu mõlemate kõrgete Valitsejate suvatsemisel ja ratifitseerimisel, kes mõlemate poolte poolt viie nädala kestel kohale toimetatud ja siin vahetatakse, kaks selle konventsiooni ühtmoodi sõnastatud eksemplari koostatud, volinike poolt allkirjastatud, nende pitseritega kinnitatud ja üks teisega vahetatud.

See juhtus Tema Tseesarliku Majesteedi laevastikus Hanguti all, 7 (18) augustil 1718 aastal.

Gustav Frh. v. Mardefeld.
(L.S.)

Густавъ Баронъ фонъ Мардефельдъ.
(М.П.)

*

Eraldi artikkel.

Ja kui tänasel kuupäeval T. T. Majesteedi ja T. K. Majesteedi vahel sõlmitud concerti alusel sõlmitud akt saadud, et praegu juba Türgiga sõlmitud rahu puhul T. Teesarlik Majesteet käskis ühe kolmekümnest tuhandest inimesest koosneval korpusel marssida Böömimaale ja Sileesiasse ((Böhmen, Schlesien, Богемию, Шлезию)), et need üheskoos teiste riikide abil, mitte ainult

Mecklenburgi hertsogi vastast eksekutsiooni teostamiseks, vaid ka Põhja rahu kehtestamiseks, võetud meetmete teostamiseks. Ja selleks nõuab kõrgem vajadus, selleks, et mõlemad Majesteetid liidetud jõuga selle ähvardava vägivalla vastu enesele julgeoleku tagaks, selleks lubab T. Preisimaa K. Majesteet, et niivõrd kiiresti kui teade Tseesarlike vägede tegelikust Sileesiasse tungimisest kätte saadakse, siis ta soovib koguda Neümarti, Crosseni Hertsogiriigi lähedale, 47 pataljonist ja 60 eskadronist koosneva armee.

T. T. Majesteet kordab ja kinnitab T. Preisimaa K. Majesteedile antud oma lubadust, et ta kui tema ustav sõber aitab ja lubada ei suvatse, et T. K. Majesteeti oma maadel rünnataks, või Tema nimel Rootsi kroonilt saadud vallutused häiritud oleks. Selleks ta suvatseb anda viivitamatult korraldused, et peamise traktaadi 2. artiklis Tema vägede kindlaksmääratud arv, selle traktaadi sisu põhjal, mitte ainult selleks valmis ei panda ja nii kiiresti kui võimalik, T. Preisimaa K. Majesteedi soovil ja vastavalt vajadusele marssima, et saaks ühineda T. K. Majesteedi vägedega.

Samuti T. K. Majesteet, mitte ainult T. Preisimaa K. Majesteedi poolt Mecklenburgi Hertsogi kasuks pakutud plaan, kui võiks teisiti korraldada, selle kasuks rakendada, kuid ka soovib, kui sellisel viisil lepitamise T. Tseesarliku Majesteedi ja T. Püha Hertsogi vahel tehtud võib olla, oma Mecklenburgis soetatud vägedele antaks käsk ühineda kindral Repini korpusega.

Ainiti seejuures on otsustatud see, et T. Preisimaa K. Majesteet, liidu jõul, hakkab osutama oma poolset kõikvõimalikku abi, selleks T. Püha Mecklenburgi Hertsog oma heal õigusel ülalpeetud ja vastupidiselt Keiserlikele õigustele koormatud ei oleks, kui vaid see praegustel tingimustel ja selleks, et end selle kaudu ohtlikku tülli sekkuda võiks.

Selle eraldi artikli mõlemate Nende Majesteetide vahel siduvaks kinnitamiseks, volinite vahel jne. jne.

See on tehtud T. T. Majesteedi laevastikul, mis asub Hanguti lähedal 7 (18) augustil 1718 aastal.

(L.S.)Gustav Frhr. v. Mardefeld. (M.П.) Густавъ Баронъ ф. Мардефельдъ.

*

Ja kuna tänasel kuupäeval T. T. Majesteedi ja T. Preisimaa K. Majesteedi concertil artikli IX sisus otsustatud, et T. T. Majesteet kohustub Rootsiaga mitte mingit rahu mitte sõlmima, kui vaid see kroon seejuures hakkab lugema, et T. Preisimaa K. Majesteet saab Stettini linna ja ringkonna kuni Peeneni, kaasa arvatud Wollini ja Usedomi saared, millised T. K. Majesteet neid praegu valdab, nagu ka teisi oma Keiserlikke maid hoiab ja rootsi selles T. K. Majesteedi kasuks igaveseks ajaks loobub.; kuid Tema Tseesarlik Majesteet kardab, et kui kongressil asi selle taga seisma jääb, et kogu selle asja seisma panna võib; siis selleks Mina, T. T. Majesteedi soovil ja kui sellest T. Preisimaa K. Majesteet, minu kõigearmulikuima Kuninga ja Valitseja, nimetatud korraldusi oman, selle sisu selliselt väljendada, et kui T. T. Majesteet, justkui T. Preisimaa K. Majesteedi kindlale lootusele ja Tema sõprusele toetub, kõiges selles Tema nõudmises oma Härrade Ministrite kaudu kõikvõimaliku ja mida seni enam ei ole mitte mingit lootust sellel kongressil saavutada, aga nimelt, minuga nõusolekul aidata käskida suvatseb, et siis, kui selle järel rahu saavutatakse, T. Preisimaa K. Majesteet endale lähemalt selgitab ja oma kõrgelt poolelt kõik, mis võimalik, rahu saavutamiseks teha soovib. Selle siduvaks kinnitamiseks j.n.e.

See on tehtud T. T. Majesteedi laevastikul Hanguti lähedal, 7 (18) augustil 1718 aastal.

Gustav Frhr. v. Mardefeld.

Густавъ Баронъ фонъ. Мардефельдъ.

(L.S.)

(M.П.)

Selle ratifitseeris Preisimaa Kuningas 7. septembril 1718 aastal.

1720 a. 6 (17) veebruar. Preisimaaga Potsdamis sõlmitud Liiduleping.

((F. Martensi kommentaar)).

Üpris varsti peale 7 (18) augusti Venemaa ja Preisimaa vahelise liidu-konventsiooni sõlmimist sattus see äärmiselt tõsisele probleemile. 1719 aasta kestel võttis Euroopas „poliitiline konjunktuur“ sellise pöörde, et Põhjasõja lõpetamine muutus täiesti möödapääsmatuks. Rootsi kuninga Karl XII ootamatu surm jättis Rootsi ilma paljude tema vaenlastega võitlemise energiast, samas kui, teisest küljest, tänu sellele sündmusele anti Stokholmis poliitilistele sepitsustele täielik tegevusvabadus. Sõdivate poolte maa- ja merevägede vaheline tegevus soikus märkimisväärselt, millise asemel puhkes metsik võitlus diplomaatiliste läbirääkimiste ja intriigide väljal.

Võidupärg kuulus sellel diplomaatilisel võitlusel Inglismaale, milline ilmutas oma eesmärkide järgimisel märkimisväärselt energiat ja mõistis suurepäraselt oma isiklikke huve. Inglise poliitika eesmärk seisnes selles, et Balti merel ei saaks tekkida sellist suurriiki, kes võinuks hõivata sellel nõrgestatud Rootsi positsioone ja rajada sele riigi varemetele Balti mere kallastele tugeva mereriigi. Ilmselge oli, et Venemaa oma poliitikaga tahtis hõivata Rootsi endist kohta; Balti merel Venemaa laevastiku loomise mõte olim, nagu teada, Suure Venemaa ümberkorraldaja pühamaid unistusi. Järelikult, Venemaa vastu tegutsemine *kõikjal ja alati* pidi olema Inglise valitsuse ülesandeks.

Pidades silmas seda asjaolu, ei ole raske endale selgitada ohtu, millisesse sattus Venemaa ja Preisimaa vaheline liit ja sõprus. Inglismaa mitte ainult ei lähenenud Rootsi, vaid ka korraldas Rootsi ja Preisimaa vahelise lähenemise. Jaanuaris, 1720 aastal Preisimaa Kuningas sõlmis isegi Rootsi õukonnaga traktaadi, s.t. allkirjastas Peeter S. sõlmitud pidulikele lubadustele vastandliku traktaadi. Selleks, et lahutada Preisimaa Venemaast, laskis Inglismaa valitsus käiku kõik vahendid, milliseid peeti sel ajajärgul täiesti lubatavateks ja kõlbelisteks. Seda veel vähe: Inglismaa püüdis Venemaa vastu üles ässitada isegi Tseesarit ja Poolat; kuid viimases riigis ta soovis rajada Lääne Euroopale kindlat Venemaa enese vastast platvormi. 1719 aasta jaanuaris allkirjastati Inglismaa, Austria ja Saksoonia vaheline Liidu-traktaat, milline oli suunatud mitte niivõrd Preisimaa, kui Venemaa seaduslike huvide vastu.

Me näeme, et kõigi nende asjaolude surve all ei pidanud Vene-Preisi sõpruse kindlus vastu, kuid õigluse nimel tuleb öelda, et Preisimaa olukord oli erakordselt raske ja kuningas Friedrich -Wilhelm mitte teisiti, kui äärmise kahetsustundega, andis oma nõusoleku oma ministrite Venemaa vaenulikele tegudele, kes siiralt soovisid kaitsta oma kodumaa elulisi huve.

Inglismaa poliitika sepitsused ja jätkuv Põhjasõda olid peaegu erandlikult Preisimaa ja Venemaa kabinettide läbirääkimiste asjaks. Suhted teistes, rohkem või vähem juhuslikel juhtumitel, küsimustes harvadel juhtudel tekitavad mingit erilist huvi. Nii, Tsaar ja Preisimaa Kuningas saatsid teineteisele üpris tihti kingitusi, nii hiiglas-sõdurite, karude või kunstiväärtustena ((Nt. „Merevaigutuba“ 1717 a.)). Seejärel Preisimaa valitsus kaebas mitmeid kordi Venemaa armatorite ((riigi poolt antud volikirjaga varustatud era mereröövlid - kaaperid)) tegevuse üle, kes täitsa kalda lähedal vallutasid laevu, ja mitte ainult vaenlase omi, vaid isegi Preisimaa omasid. Üks kord kaebas Preisimaa minister Ilgen krahv Golovkinile, et Vene kaaperid tulid Preisimaa kaldale Pillau ((Praegu Venemaa kõige Lääne poolsem linn endisel Ida-Preisimaal, Baltiisk.)) lähedal ja võtsid ära kauba, milline oli randunud laevalt maha laaditud. „Räägi kohe“, ütles kuningas Ilgenile, „krahv Golovkiniga, et Vene armatorid lähenevad hulga lähemale ja et ma ei saa seda enam rohkem sallida“. „Ta, parun Ilgen“, jätkab saadik, „isegi nõudis, et Teie Majesteedi armatorid oleksid saanud täpsed juhised, et nad Pillaule ja Preisimaa randadelenii ligidale ei tuleks, äärmisel juhul 2 või 3 miilini, *nii nagu see on kõigi rahvaste puhul tavaks*“. (Krahv Golovkini kõigearmulikum 8. juuni 1718 aasta raport.).

Preisimaa valitsuse poolt nõutav instruksioon anti Venemaa armatoridele ja selle koopia saadeti Berliini. Üldse ei saa ütlematta jätta, et Peeter S. püüdis kõikide vahenditega tõestada

Preisimaa kuningale, kuivõrd kõrgelt ta tema sõprust ning liitu hindab.

Kuid vaatamata Tsaari kõigile pingutustele, Preisimaa Kuningas ikkagi lähenes Venemaa vaenlastele.

Kuigi Alandil toimuvate rahuläbirääkimiste käik Rootsidge veenas Tsaari selles, et Rootslased soovivad ainult aega võita ja seepärast ta otsustas need lõpetada. Preisimaa Kuningas ei lakanud Venemaa esindajat veenmast kõige tungivamas kiireimas rahu sõlmimise hädavajaduses. Seejuures ta veenas pidevalt krahv Golovkinit oma Tsaari suhtes hoitava sõpruse kestvuses. „Ma annan teile oma parooliga kindlustunnet“, räägib ta 1719 aasta jaanuaris saadikule, „et Tseesarliku Majesteedi vastu ma ei astu mingi hinna eest ja teatan kõigist minule tehtud ettepanekutest avameelselt kohe, kuna mul on maailmas vaid üks sõber, Tema Tseesarlik Majesteet, kellesse ma võin otse loota ja vastastikuselt võib Tema Majesteet minu peale kindlalt loota ja sellele ma olen ustav seni kuni ma olen elus“; ainult teisest küljest, arvestades minu maade olukorda, olen sunnitud ka välist sõprust pidama ja olema valvas, et nii Tseesarile, ega tseesarlikkusele ei annaks vaenuks põhjust“.

Ainiti Inglismaa valitsusel õnnestus ikkagi sundida Preisimaad temaga Liidu-lepingut sõlmima. Inglismaa tegi talle Stettini soetamise garanteerimise ettepaneku. Vähe-haaval oli Preisimaa Kuningas püütud Inglismaa poliitika võrkudesse. Esialgu ta mitmeid kordi veenas krahv Golovkinit, et seda kunagi ei juhtu. „Muidugi“, rääkis kuningas, „ei astu mitte milliessegi, milline võiks olla Tseesarliku Majesteedi huvide vastu. Las Tseesarlik Majesteet on kindel, et mina teda nii Inglismaa kuningaga ega ka kellegi teise vastu ei vaheta. Ma ei lase end inglaste poolt petta, - nad on mind niigi piisavalt alt vedanud“.

Selliselt veenis kuningas Peter Andreejevits Tolstoid ((Pierre Tolstoy, Петр Андреевич Толстой)), kes oli Tsaari poolt saadetud Berliini selleks, et kõige energilisemal moel tegutseda Inglismaa sepitsuste vastu.. Tolstoi saabus Berliini 15 juunil 1719 aastal ja ta kuulutas juba esimesel audientsil Kuningale: ta „on saadetud selleks, et Teie Majesteet, otseste kohustuste järgi Tema Tseesarlikku Majesteeti ja nii oma kirjalike kui ka suuliste lubadustega, ei suvatsenuks mitte mingit traktaati, Venemaad kaasamata, sõlmida Inglise Kuningaga, ja minul on volitus leppida kokku sellises ühises lepingus“.

Kui aga Berliini kabinet ikkagi jätkas Inglise saadik Withworthiga läbirääkimiste pidamist, siis Tolstoi kuulutas Preisimaa ministritele: „Kui te, risti vastu minu esildisele, sõlmitte Inglismaaga lepingu, siis mina, astumata mingitesse suhetesse, sõidan siit ära ja Tseesarlik Majesteet näeb Teie õukonna sammus mitte ainult vastuseisu vaid ta hakkab end pidama vabastatusks kõigist Preisimaa Õukonnaga sõlmitud kohustustest“.

Preisimaa ministrid leidsid Tolstoi „expressio“ ((väljenduse)) olevat liiga „jäiga“, kuid selle etteheitega ei leevendanud energilise Vene saadiku käitumist. Ta esitas kategoorilise küsimuse, öeldes Preisimaa ministritele: Siinne õukond peab küpselt järgi mõtlema ja valima – Venemaa või Inglismaa sõpruse; lahendage see asi kiiresti, et ma võiksin Venemaale naaseda; kui te eelistate Inglismaad, siis minul ei ole siin enam midagi teha“ . (vt. Soloviev, Histoire, vol. XVII, p. 304. , Соловьёва История т. XVII, стр. 304).

Preisimaa kuningas oli seatud äärmiselt keerukasse olukorda: Inglismaa ettepanekud olid erakordselt kasulikud, kuid Venemaa sõpruse kaotamine oli erakordselt ohtlik. Lõpuks kuningas ise otsustas allkirjastada Inglismaag sõlmitud lepingu, kuid samal ajal tegi Ilgeni kaudu Tolstoile ettepaneku allkirjastada Venemaaga uus leping, millises oli antud kinnitus selle kohta, et Preisimaa ei sõlminud mitte mingit kohustust, milline oleks olnud Venemaaga sõlmitud liidu-traktaatidega vasturääkivuses. (Vt. Droysen. Geschichte der preussischen Politik, vol. IV, partie II, p. 265. Droysen, Geschichte der preussischen Politik IV Th. II Abth., 265).

Tolstoi sõitis Berliinist ära, kui oli kuulnud Inglismaaga sõlmitud lepingust. Kuid enne seda andis Kuningas isiklikult krahv Golovkinile uue endiste Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud liidulepingute kinnituskirja.

(vt. Soloviev, Histoire, vol. XVII, p. 304. , Соловьёва История. т. XVII, стр. 304).

(Vt. Droysen. Geschichte der preussischen Politik, vol. IV, partie II, p. 265. Droysen, Geschichte

der preussischen Politik IV Th. II Abth., 265).

*

Ja kui T. Preisimaa K. Majesteet ja T. T. Ülevenemaaline Majesteet, hiljuti muutunud konjunktuuride muutumisel ja T. Preisimaa K. Majesteedi poolt Rootsi krooniga sõlmitud rahu- ja eelrahu-traktaat, ainiti kuulutasid ja otsustasid, omavahel teine-teisele, selle kuupäevani hoitud üksmeelt ja sõprust ka tulevikus jätkata ja nii selles kui teises mõlemate kõrgeid huvisid puudutavaid asju see leping otsustab ja nõnda nad sellest järgmisel kujul leppisid kokku.

1.

Mõlemad kõrgeid lepingupooled lubavad teine-teisele sel kuupäeval kindlalt nende vahelist head koosmeelt ja sõprust rikkumatult hoida ja selleks T. Preisimaa K. Majesteet kuulutab, et kuigi ta koos T. Suurbritannia K. Majesteediga, kui mainitud Kuningriigi Kuningaga ja kui Braunschweig Luneburgi Valijavürstiga lepingusse astusin ja selle kaudu Rootsi Kuningaga eelrahu-lepinguga ja Stettini loovutamise lepingu sõlmisin, ainiti nende traktaatidega, mitte mingite Rootsi ja tema liitlastega T. T. Majesteedi ega ta liitlaste vastastesse kohustusse ei astunud ja tema vastu mitte mingit abi inimeste, ega ka rahadega ega ka millegi muuga aidata ei lubanud, ega ka tulevikus hakka otseselt või ka kaudsel viisil sellist abi osutama, peale mainitud traktaadis Stettini loovutamise eest lubatud rahasumma maksmise, millise ainit nõnda kaua, kui võimalik, võimalikult hiljem maksta püüan, samuti kui Kuninglik Majesteet edaspidi mingeid maid Rootsilt osta võib ja see siis T. T. Majesteedile vastumeelt ei ole. Kuid T. Preisimaa K. Majesteet tahab alati kestva Põhjasõja ajal end hoida praegusaegses neutraalsuses.

Seevastu T. T. Majesteet teatab, et seni kuni Põhjas sõda võib jätkuda, Tema Majesteet ei võta mitte kuhugi, läbi T. Preisimaa K. Majesteedi maadest, ette marssi. Aga veel vähem ei asuta Tema Kuningliku Majesteedi maades, mingeid magazine ja relvaladusid, et sealt sõda naabrusesse edasi kanda, vaid need maad kasutusest kõrvalisse neutraalsusse jätta ja T. Preisimaa K. Majesteet ei luba samasugust läbimarssimist ja magazinide ja relvaladude asutamist oma Preisimaa maadel, erandiks Poola rahvas, mitte ühelgi riigil, et alustada sõda T. T. Majesteedi vastu, lubada ei taha, nõnda et T. Preisimaa K. Majesteedi maad, Põhjas sõja jätkudes jääda täielikult neutraalseks ja mitte mingil sellest sõjast tingitud põhjusel, vähimatki häiritud oleks.

2.

Nende mõlemad Majesteetid soovivad praegu ja ka edaspidi eriti sellele tähelepanu pöörata, et Poola Vabariik ((Republique Pohlen, Речь Посполитая Польская)) ta vabadustes, alustel ja konstitutsioonidel, tema õigustes ja privileegides alati rikkumatult hoitud oleks, kui siis Poola Kuninglik Õukond Poola Vabariigi ümberlükkamisele kalduvaid kavatsusi ilmutama hakkab, või kui Poola Vabariik hakkab sina poole kalduma, et ta liituks hiljuti Viinis asutatud Tseesari ja Suurbritannia ja Poola Kuningate vahelise liiduga, või sooviks vähemalt anda Poolale suveräänse ja isevalitsusliku valitsemise. Siis T. Preisimaa K. Majesteet ja T. T. Majesteet nõu ja jõuga, mitte ainult ei oleks selle vastu, vaid ka Poola Vabariiki tugevalt aitama hakkavad, selleks, et see oleks peatatud ja endises seisundis ja alusel Poolas hoitud oleks. Üldse ei tohi mitte mingil viisil olla lubatud, et Saksoonia Valijavürst saaks Poola troonile, Kuninga elu ajal, ega ka peale tema surma. Selle vastu tahavad T. Preisimaa K. Majesteet ja T. T. Majesteet pühendada kogu oma hoolitsuse ja pingutuse ja kasutada kõiki kangeid vahendeid. Veelgi vähem sellest ja edaspidi tahavad samuti mõlemad Majesteetid Poola asjades mitte ainult teine-teisele avameelselt teatada ja kokku leppida, vaid ka edasi võtta ühiseid meetmeid, olenevalt konjunktuurist ((asjaolude seosest)), ette võtta.

3.

T. Preisimaa K. Majesteet ja T. T. Majesteet lubavad samuti teine-teisele, et neile Rootsilt Põhja rahu kaudu jäetud ja loovutatu hakkab olema tugevalt garanteeritud. Ja seejuures kõiges, arvestades tolleaegseid konjunkteure veel rohkem ja lähemalt omavahel kohustuda.

Kuningliku käega on juurde kirjutatud: Selle kinnituseks on minu võimuka käega see allkirjastatud.

See juhtus Potsdamis, 17 veebruaril 1720 aastal.
(L.S.) F. Wilhelm. (М.П.) Ф. Вильгельмъ.

№ 203.

1720 a. 15 (26) juuli. Preisimaa kuningas Friedrich Wilhelm I poolt Venemaaga Liidu suhtes tehtud salajane deklaratsioon.

((F. Martensi kommentaar)).

Veebruarileping, mis Preisi õukonna arvates pidi rahustama Vene kabinetti Preisimaa tulevaste Suure Põhjasõja ajal tehtavate toimingute suhtes. Peale selle lepingu, veenab kuningas 28. veebruari kirjaga Tsaari oma sõpruse siirus, soovides temale kiiret Rootsiga rahu tegemist, millisele ta on valmis hea meelega kaasa aitama.

Muide, Preisimaa kuningas mõistis väga hästi, et lähenedes Inglismaale ja sõlminud 1720 aasta jaanuaris Rootsiga rahu-traktaadi, ta andis oma käega tugeva hoobi liidule ja sõprusele, milline oli juba ammu ajast ühendanud Venemaad ja Preisimaad. Kui ta juba nõustus Inglismaaga sõlmitud lepingu allkirjastamisega, kirjutas kuningas oma käega järgmised sõnad: „Kuri vaim juhtis mind; nüüd me hukkume; vaat mida minu võlts-sõbrad tegeikult soovisid; omada Tsaari liitlasena, mida nõuavad minu huvid, seepärast et kui ma temale saadan rahad, saan ma nõnda palju vägesid, palju on tarvis; inglased petavad, sarnaselt sellele, nagu nad mind 1715 aastal osaval viisil ära petsid“. (Droysen. Trhl. IV, Abth. II, 266).

On mõistetav, et Peeter S. oli veelgi enam alust olla Berliini õukonna käitumisega mitterahul. Tal ei olnud raske seda rahulolematust kõige energilisemate väljenditega väljendada uue Preisimaa saadiku Schlippenbachi ees, kellele Tsaar teatas, et, pidades silmas peamiselt Preisimaa enda elulisi huve, tal on kahju oma endise liitlase Preisimaa Kuninga käitumise pärast. Preisimaa, teatas Peeter S. Preisimaa saadikule, on nüüd sunnitud asuma Rootsi poolele ja asuma, sellisel viisil, Venemaa avalike vaenlaste ridadesse.

Krahv Golovkinile oli tehtud ülesandeks, häbenemata Preisimaa ministritele välja öelda kibedat tõde ja Peeter Andreevits Tolstoi, seni kuni ta asus Berliinis, kasutas seda annetatud õigust täiel määral. Järelikult 1720 aasta alguses ei paistnud Venemaa ja Preisimaa vahelised suhted kaugeltki roosas värvis olevat. Eriti oli Peeter S. vihane Preisimaa ja Inglismaa lähenemise peale, nõnda nagu viimases riigis ta nägi, ja põhjendatult, oma Balti mere plaanide suhtes enim ohtlikku vaenlast. 1720 aastal, vaatamata Alandi kongressi ebaedule, Peeter I ikkagi mõistis, et Rootsi hakkab olema lähimas tulevikus sunnitud rahu sõlmima tingimustes, millised ta temale ette kirjutab. Selle kiiremaks saavutamiseks ta viis sõjaõigused üle Rootsi kaldale ja laastas kõige halastamatul viisil Rootsi õnnetuid ja kurnatud mereäärseid piirkondi.

Selle asjaoluga selgitatakse, miks Peeter S. ei saanud Preisimaa Kuningale Inglismaaga sõlmitud Liidulepingut ja miks ta suhtus andestavalt Rootsiga sõlmitud rahutraktaadi suhtes, millise jõul Preisimaa sai lõpuks endale igaveseks valdamiseks Stettini linna koos Wollini ja Uzedomi saartega.

Pidades silmas võimatust sündinud fakti tühistada., jäi Peeter S. järele ainult üht nõuda: saada Preisimaa Kuningalt pidulik kinnitus sellest, et tema poolt Rootsiga sõlmitud rahuleping ei

puuduta Venemaa poolt Rootsilt vallutatud piirkondi ja et Preisimaa, Suure Põhjasõja kestmise ajal, ei sekku, Venemaa kahjuks, sellesse sõtta.

Preisimaa Kuningas kiirustas hea meelega sellise sisuga 26. juuli deklaratsiooni tegemisega. Selle akti lõppu lisas kuningas oma enda käega, et kui Rootsi temalt raha nõuab, siis ta seda ka temale annab.

On huvipakkuv ka järgmine asjaolu: selle salajase akti originaali pöördle tegi Fridrich Wilhelm oma enda käega järgmise kirje: "Graff Golofckin citto citto". („Krahv Golovkinile kiiresti, kiiresti“).

(Droysen. Trhl. IV, Abth. II, 266).

*

Kuigi me Stokholmis Rootsima Kuningaga 29 jaanuaril, käesoleval aastal mainitud Krooniga sõlmitud Rahutraktaadi Artikkel 18. lubati, meie Eelkäiate vahel sõlmitud liidud ja garantiid uuendada ja need praeguste konjunktuuride järgi asutada ja me samuti varem mainitud allianside ja garantiide jõul mitte mingit abi väljaspool Rooma riiki Rootsi Kroonile ei pea andma, selle ja ainiti niivõrd siduva tõega anname meie Tema Tseesarlikule Majesteedile kindlaima lootuse, et vahel juhtuvatel ülalmainitud allianside ja garantiide uuendamisel, Me Rootsi Kroonile, et kaitsta või tagastada oma väljaspool Rooma riiki asuvaid provintse, ei luba mingit abistamist või toetust; vaid üldse hakkame Me veel T. T. Majesteedi ja Rootsi riigi vahel kestva sõja ajal alati tugevat ja erapooletut neutraliteeti hoidma, millist Rootsi ise meid palub armulikumalt ka kõiges pidada.

Selle kinnituseks, Meie allkirjastasime ise selle deklaratsiooni ja lisasime oma pitsatid.

See juhtus Berliinis 26. juulil 1720 aastal.

See on kirjutatud Kuninga enda käega: Ainiti ma deklareerin, et kui Rootsi tahab minult raha, siis ma annan talle raha hea tahte märgiks.

F. Wilhem.

Фридрихъ Вильгельмъ.

*

№ 204.

1722. 26 jaanuaril. Revers, milline on antud Venemaa keiserliku tiitli suhtes Preisimaa saadikule parun Mardefeldile.

((F. Martensi kommentaar)).

1721 aasta augusti lõpul sõlmiti Rootsiga Nystadtis ((Uusikaupunki rahu, 10 sept 1721.a.)) kauaoodatud rahu. Siin ei ole koht selleks, et selgitada välja see erakordselt oluline tähendus, millist see rahu pidi avaldama Venemaa rahuvusvahelisele asendile. Venemaaga Liivimaa ja Revali ühendamise Peeter S. mitte ainult lahendas Venemaa poliitika ajaloolise ülesande, vaid ta vallutas oma riigile kindla aluse Euroopa tsiviliseeritud riikide hulgas ja kindlustas endale hääleõiguse kõikide poliitiliste küsimuste lahendamisel, millised puudutasid Lääne Euroopa poliitilist süsteemi. Alates Nystadti rahu-traktaadist, Lääne-Euroopa riigid ei saanud eirata Venemaa arvamust, milline pidi end tundma tsiviliseeritud rahvaste perekonna täieõigusliku liikmena.

Sellist Nystadti rahu tähendust tunnetati Lääne Euroopa poolt väga hästi, milline püüdis kõigest jõust vastu hakata Peeter I poolt seatud eesmärgile. Selle mõistmisega ja Venemaa võimsuse kasvu kartusega on selgitatavad anglo-hanovre poliitika energilised, kuid viljatud sepitsused. Nende hirmudega „barbaarse Moskva“ elujõu suhtes võib enesele põhjendada Preisimaa poliitika kõikumisi oma liiduliste kohustuste täitmisel.

Kuningas Friedrich Wilhelm rääkis, et „minu huvides on omada võimsaid sõpru, kuid mitte võimsaid naabreid“. Kuningas kirjutas oma saadikule Marfeldile ette, et ta ei väljendaks vastasseisu

Venemaaga Liivimaa liitmise suhtes, kuid samal ajal ta pidi pöörama Tsaari tähelepanu sellele, et Venemaa ülemäärane tugevnenemine võib kutsuda esile teiste Euroopa riikide kadedust ja kõikvõimalikke poliitiliselt ohtlikke probleeme. On üpris märkimisväärne, et Preisimaa kuningas, soovides esile kutsuda sellist kadedust ja rahvusvahelisi kriise, tegi Mardefeldi kaudu Tsaarile ttepaneku võtta samuti Stralsund ja Rügeni saar. On mõistetav, et neile kahele soetusele pidas end Kuningas täielikult õigustatuks.

Seni kuni Rootsiga ei olnud rahulepingut allkirjastatud, Peeter I tunnistas vajalikuks hellitada Preisimaa Kuninga lootusi ja väljendada teiste Lääne Euroopa riikide pretensioonide austamise vajadust. Sel eesmärgil ta käskis isegi krahv Aleksander Golovkinil suunduda Braunschicki Üleeuroopalisele Rahukongressile. Krahv sõitiski sinna, kuid pöördus üpris varsti tagasi oma ametikohale Berliini õukonna juures, kuna Braunschickis ei olnud tal miskit teha.

Nystadti rahu sõlmimine tegi lõpu Suurele Põhjasõjale, milline kestis 21 aastat ja mis selgitas Venemaa ja Preisimaa vastastikused suhted. Berliini kabinet üha enam imbub läbi Venemaa sõpruse kõrge hinna tunnetamisest ja kiirustab seda tõestama Peeter I poolt Ülevenemaalise Keisri tiitli vastuvõtmise puhul.

23. oktoobril 1721 aastal Senat annab Peetrile tiitlid: Isamaa Isa, Keisri ja Suure. Kantsler krahv Golovkin, Senati nimel, räägib Tsaarile: „Teie Tseesarliku Majesteedi vahvad ja mehised sõjalised ja poliitilised asjad, milliste vaid teie väsimatute pingutuste ja juhtimise kaudu, meie, teie ustavad alamad, pimedusest kogu maailma kuulsuse teatrisse ja nii otsustades, põrmust üles tõusnud ja astunud poliitiliste rahvaste hulka“. Ta lõpetas oma kõne hüüatusega: „Vivat, vivat, vivat Peeter Suur, Isamaa Isa, Ülevenemaaline Keiser“. (Vt. Соловьёва История, т. XVII, стр. 390).

Peeter võttis aupaklikult Keisri tiitli vastu ja viivitamatult kästi välisriikide õukondade juures asuvatel Venemaa esindajatel teatada neile sellisest otsusest. Enamik Lääne-Euroopa valitsusi suhtusid sellesse avaldusse ebasõbralikult. Kuid Preisimaa ja Holland tunnustasid seda tiitlit viivitamatult.

Ainult juba sarnaste juhtude puhul väljakujunenud rahvusvahelise tava alusel, nõudis Preisimaa kuningas Venemaa Keisrilt kirjalikku reversi, et selline uue tiitli võtmine ei hakka olema tema enda au ja järgu alandamine.

(Vt.Соловьёва История, т.XVII, стр. 390).

*

Tema Ülevenemaaline Keiserlik Majesteet, T. Preisimaa K. Majesteedi poolse erilise sõpruse märgiks võttis vastu, et ta temale ammu ajast kuuluvat Keisri tiitlit mitte ainult ei tunnista ei suvatsenud, vaid ka T. K. Majesteet tema kõrge nime puhul õnnitleda käskis.

T. K. Majesteet käskis selle kaudu T. K. Majesteedile selle eest väga tänada ja anda talle kõige suuremaid lootusi, et ta mitte ühelegi kroonitud peale, et seda temale kuuluvat Keisri tiitlit tunnista, nii üldiselt, kui ka spetsiaalselt, T. K. Preisimaa Majesteedi järgus, tseremoniaalis ja tiitlis midagi halvemaks tegema ei hakka, vaid hakkab pidama nende ja teiste Euroopa kuningate vahelist täielikku võrdsust ja hakkab neid enda juures igal juhul hea meelega vastu võtma, kui ta suuremaks T. K. Majesteedi ja T. K. Õukonna edenemiseks ning rahuloluks milleski aidata saab.

Veel T. K. Majesteet Preisimaa Kuningliku Tegev-salanõuniku ja erakorralise saadiku K. parun von Mardefeldi tema pro Memoriale vastuseks Üliarmulikult teatada: ja muides asjades tema suhtes igasuguse Keiserliku armulikkusega aupaklikult saabub.

See juhtus Moskvas 26. jaanuaril 1722 aastal.

(Ilma allkirjadeta).

*

1723 a. 1. oktoober ja 27 detsember. Preisimaa kuningaga sõlmitud leseks jäänud Kuramaa hertsogiina Anna Ivanowna ((Анною Ивановною)) ja Brandeburgi markkrahv Charlesi abiellumise leping.(II.C.3. № 4403)

((F. Martensi kommentaar)).

Venemaa ja Preisimaa ning Poola vastastikustes suhetes mängis Kuramaa Hertsogiriik üpris märkimisväärset rolli. Kõik kolm riiki lugesid endal olevat selle valduse üle vaieldamatut õigust ja ei soovinud lubada selle üle konkurendi erandliku ülemvõimu. Kuramaa geograafiline asend ja selle ajalooline minevik seadsid selle sellisesse olukorda, et ta pidi lähemas tulevikus ikkagi langema ühe kolmest võistlevast riigist, erandliku võimu alla. Nõnda see ka juhtus. Kuid Peeter I ajal säilitas Kuramaa veel sõltumatu Hertsogiriigi asendi.

Peeter I pani oma vennatütre Anna Ivanovna ((Анна Ивановна)) mehele Kuramaa Hertsogile, kes aga varsti peale abiellumist suri. On mõistetav, et noor lesk ei jäänud kauaks ilma kosilaseta. Poola Kuningas August tegi Peeter I ettepaneku panna ta mehele Saxe-Weissenfelsi printsile. Tsaar nõustus. Ainuti Pooal kergemeelne kuningas unustas määratud tähtjaks saata tema poolt juba allkirjastatud lepingu ratifitseerimiskirja. On mõistetav, et Peeter ei saanud lubada sellist oma vennatütre „affronti“ ((solvangut)) ja oli äärmiselt rahulolematu Kuningas Auguste käitumisega.

Seejuures Preisimaa Kuningas, saades sellisest asjaolust teada, tegi Tsaarile viivitamatult noorele hertsogiinale oma vennapoja, Brandenburg-Schwedti markkrahvi, Friedrich Wilhelmi, andmise ettepaneku. Preisimaa saadik, parun Merdefeld, kiitis üpris ilukõneliselt sellise abielu sõlmimise kasusid. Ta tõestas, et markkrahv omab Kuramaa suhtes suuri pretensioone, millised sellise abieluga täidetaks; et tseesarlannale oleks samuti hea kiiresti mehele minna; et Tsaari kavatsused Kuramaa suhtes saavad selle abielu kaudu enam kindla aluse; et Tsaari ja Preisimaa Kuninga vaheline liit kinnitub selle abielu sõlmimisega veelgi; et Poola Kuningas, Tsaari ja Preisimaa Kuninga vahendusel, ei venita markkrahvi Kuramaa Hertsogiks tunnistamisega. Lõpuks Mardefeld ei lasknud mööda võimalust, et pöörata tähelepanu isegi noore markkrahvi „suurepärasele hinge ja keha omadustele“.

Peeter I ei saanud Preisimaa Kuninga ettepanekusse jätta heatahtlikult suhtumata, kelle pretensioone Kuramaa suhtes ta teadis. Poola Kuningale, kes isegi kindlaksmääratud tähtjaks ei suutnud abielulepingut kinnitada, loot ei saanud.

Sellistel asjaoludel viisid Anna Ivanovna Preisimaa Kuninga vennapojaga uue abielulepingu sõlmimise läbirääkimised varsti vastastikusele kokkuleppele ja 16 (5) mail 1718 aastal sõlmiti abieluleping. (Vt. II.C.3. № 3200).

Ainuti see leping ei saanud vastavat ratifitseerimist. Markkrahv ise, näib, ei olnud sellest abieluliidust väga vaimustatud. Peeter ei soovinud kaasavaraks anda seda märkimisväärset summat, millist soovis Preisimaa Kuningas. Peale seda ta kartis, et seni kuni ei ole silutud asi Poola Kuningaga ja Weissenfelsi printsiga, on parem oodata uue kohustuse lõppliku kinnitamisega. Mis aga puutub Preisimaa Kuningasse, siis ta oletas, et enne seda kui mai-leping ratifitseerida „tuleb eelkõige markkrahvi edule hea alus panna. Aga kui Jumala armust see alus saab leitud, siis võib kõrge abielu Tema Majesteedi Valitsejanna Tseesralanna Anna Ivanovna ja Tema Hiilguse markkrahvi vahel vastastikuseks rahuloluks teostatud“.

Kuningas, eriti rõhutades sellele, et ei kiirustataks selle abieluliidu sõlmimisega. (Krahv Aleksei Golovkini 20 ja 23 detsembri 1718 aasta raport.).

Sellisel viisil osutus, et Preisimaa ratifitseerimine ei olnud kooskõlas lepingu esialgse tekstiga. Seejärel Preisimaa valitsus esitas selle uue kava. Selles asjas läbirääkimised soikusid mitmeks aastaks. Lõpuks, 1723 aastal toimus abielulepingu tegelik sõlmimine, kus markkrahv Friedrich Wilhelmi asemel oli markkrahv Carl ((Charles, Карль.)), ja kõik muud erimeelsused olid silutud. Peeter I allkirjastas selle akti 1 oktoobril, kuid Preisimaa Kuningas mitte enne, kui 27 detsembril 1723 aastal.

*

Ja kuna T. Preisima K. Majesteet kaldub selle siduvaimaks hoolitsemiseks, et T. Ülevenemaalise K. Majesteedi ja Tema Kuningliku õukonna vahel oleks otsustatud hoida tihedat sõprust ja vastastikuseid kohustusi mitte ainult hoida, vaid et ka kõigi sobivate viisidega uuendada ning hoida saaks. Selleks ülalmainitud T. K. Majesteet sellise kavatsusega T. K. Ülevenemaalise Majesteedi vahel Tema K. Valitseja vennapoja Hiilguse Valitseja ja Valitsejanna Anna, Kuramaa lesestunud hertsoginna, Tema Kõrguse, Tema Valitseva vennapojaga, Valitseja Carli Brandenburgi markkrahvi, Tema Kõrgusega, abielu-ettepanekut teha käskis.

Ja kuna T. K. Ülevenemaaline Majesteet mitte vähem soovib omada T. K. Majesteedi poolt antud tegelikku tõendit oma sõprusest ja sellise abielu kaudu tehasellise abielu kaudu mõlemate Kõrgete õukondade usaldusest lahutamatuks teha; selleks mõlemad Nende Majesteetid leppisid omavahel kokku järgmises ja otsustasid.

1.

T. Preisimaa K. Majesteet kordab sellega oma sõbralik-vennalik kavatsust T. K. Ülevenemaalise Majesteedi ja Valitseja vennapoja Carli Brandenburgi Markkrahvi, Tema hiilguse, Tema Hiilguse Vürstinna ja Valitseja Anna Kuramaa lesestunud hersogiina abielu sõlmida, Tema Kõrgusega ja palub T. Ülevenemaalist K. Majesteeti selle mõlemate Kõigekõrgemate õukondade vahelise liidu abil olemasolevat sõprust veelgi kindlamalt kohustada.

2.

T. Ülevenemaaline K. Majesteet annab selle sõbralik-vennaliku kavatsuse vastu oma loa selleks vürstlikuks abieluks ja lubab et nii kiiresti Tema armastud Valitseja markkrahv Carl sellele maale sõidab, (selleks, et võimalikult kiiresti oleks sõlmitud ja kokkulepitud mõlemate kõrgete lepingupoolte vahel), siis ta kinnitab selle mõlemate vürstlike isikute vahelise liidu piduliku lepingu kaudu ning lubab selle lõplikult teostada avaliku abielu sõlmimisega.

3.

Ja kuigi T. Ülevenemaalise K. Majesteet mäletab, et Ta T. Poola Kuningliku Majesteediga sõlmis tingimusliku abielu-lepingu ülalmainitud lesestunud Kuramaa Hertsoginna ja Tema Hiilguse prints Johann Adolphs von Sachsen-Weisenfelsi vahel, kuid kuna ülalmainitud traktaat paljudel seejuures toimunud põhjustel kehtima ei hakanud ja et seda Kuramaa vürstiriiki rahustada ning ka teistel kavatsustel on enam sobivam, et selle abielu kaudu suured ja tuntud pretensioonid, millised Preisimaa Kuninglik Õukond Kuramaa maadele omab, ära võetud ja et vürstlikud kohad oleks vabastatud võlakohustustest, siis selleks T. K. Ülevenemaaline Majesteet loobub ülalmainitud tingimuslikust lepingust ning loeb selle tühiseks.

4.

Ja kuna Tema Kõrgus, Kuramaa lesestunud Hertsoginna, nii oma leseks jäämise ja kohuste tõttu aga ka T. Ülevenemaalise K. Majesteet omab eriti tuntud pretensioonie Kuramaale, samuti T. K. Brandenburgi markkrahv Carl, nii enda kui erinevate Preisimaa Kuningliku Õukonnaga sõlmitud liitude ja abielu nimel teatud summat Kuramaa fogtkondadelt nõudma hakkavad, millistele mõlemate Nende Majesteetide pretensioonid mainitud vürstlikele isikutele õiguse loovutada mõlematelt pooltelt ja anda tahavad.

Selleks lepiti kokku ja määratleti, et nende abielu lõppemisel, samal hetkel läheb õiglaselt nende valdusesse sellisel viisil pandiga kinnitatult osas ja see juures õiglaste pretensioonidega

kaitsta ja pidada tahab.

5.

Ja kuna see traktaat on sellise kindla otsusega selle vürstliku liidu ja abieluga asutatud, milleks mõlemad kõrged lepingupooled jätavad enesele õiguse selleks, et nad nii abielu-paktide, kui ka selle, mis puutub tulevase maa juhtimist ning teisi sellesse uude ühiskohustusse kuuluvat, formaalse abielulepinguga ja enam levinud traktaadi teha ning määratleda suvatseb.

6.

Seejuures mõlemate kõrgete lepingupoolte vahel otsustatakse ette, kui vahetu alus, et kui edaspidi nende kõrge vahendus Kuramaa maade juhtimises ja pärimisõiguses, tuleb üle Valitseja markkrahvi Carli isikule ja see kinnitatakse selleks mõlemate Nende Majesteetid oma teenetega vastavas kohas leppisid kokku lisada, et kui nende kõige siduvaim püüdlus selle poole kaldub, et Kuramaa Hertsog, kõigis oma väärtustes ja privileegides, Tema valdajate Kuramaa Hertsogide eelkäiate alusel, oleks hoitud ja et ei lubataks, et selle maade juhtimisel oleks Tema häiritud või Tema vürstlike kohtade maade hädade ja viletsustega mingil ettekäändel, millised need ka ei oleks, naaberriikide poolt vähendatud või temalt ära võetud olnud, ja kunagi ega ka mingitel aegadel ei tohi olla lubatud, et Kuramaa Hertsogiriik mingil ettekäändel, kasvõi pärimisõiguse nimel, või muul viisil oleks ühe või teise Suurriigiga liidetud või selle valdusesse võetud olnud.

Ja mõlemad kõrged lepingulised pooled lubavad enda ja oma kõrgete pärijate eest, ja selleks kõigekõrgema valdaja Hertsogi Carli Brandenburgi markkrahvi tema abielust pärit pärijatele ja järeltulijatele mineva Hertsogiriiki alati ühe Hertsogiriigina hoida.

Ja kuna see artikkel on tehtud enne avarama sisuga traktaati, ainiti jääb see kogu oma jõusse ilma mingite muudatusteta.

Selel siduvaks kinnituseks koostatakse sellest konventsioonist kaks ühtmoodi sõnastatud eksemplari, mis on mõlemate Nende Majesteetide poolt isiklikult allkirjastatud ning nende pitsatitega kinnitatud ja need on teineteisega vahetatud.

See juhtus ja on tehtud Berliinis, 27. detsembril 1723 aastal.

See juhtus ja on tehtud Sankt-Peterburis, 1. oktoobril 1723 aastal.

(L.S.)F. Wilhelm. R.
Ilgen.

(M.П.)Петръ.
Канцлеръ Графъ Головкинъ.
Андрей Остерманъ.
Василий Степановъ.

Оберъ-Секрет. Иванъ Юрьевъ.

№ 206.

1724 a. 24. november (5 detsember). Holstein-Schleswigi hertsogi ja cesarevna Anna Petrowna ((Анною Петровною)) vaheline abieluleping. (П.С.З. №4605).

((F. Martensi kommentaar.))

Suure Põhjasõja ajal asus Schleswig-Holsteini hertsogiriik üpris keerukas olukorras: teda ründasid mõlemad sõdivad pooled. Taani, kes võitles Karl XII, süüdistas Holsteini hertsogi Rootsiga liidus olemises ja võttis temalt ära temale kuuluvad Schleswigis olevad maad. Rootsi aga süüdistas teda sõprusesTsaariga ja pani talle peale kontributsiooni ning teised rasked koormised.

Sellistel asjaoludel Holsteini hertsog otsustas viskuda Tsaari embusse, lootes tema toetusele ja kaitsele. Tulevik näitas, et see Holsteini hertsogi arvestus oli täiesti õige: hertsog saavutas Venemaa abil Euroopas kõige hiilgavaima asendi.

1714 aastal, kui Tsaar asus Riias, ilmus tema juurde Holsteini administraatori juurest saadik Bassevitch palvega, et Holsteinile osutataks Taani vastast abi. Kuid selle saatkonna peamiseks eesmärgiks oli see, et veenda Tsaari Holsteini Rootsiga ühendamise suurtes kasudes, nimetades Holsteini hertsogi Rootsi trooni pärijaks. Lõpuks Bassevitch palus Peetrilt noorele hertsogile tema vanema tütre kätt.

Peeter S. võttis Bassevitchi aupaklikult vastu, kuid ta ei saanud kõiki tema ettepanekuid vastu võtta. Holsteini Rootsiga ühendamise suhtes kirjutas Tsaar oma käega järgmise otsuse: „see punkt on väga delikaatne, kuna kuningas (Rootsi) on veel elus ja selle punkti mõte asub nõrkadel jagadel“. Tseesarannaga abielu suhtes märkis Tsaar: kuni vanusesse jõudmiseni edasi lükata, kuigi ka isa, ainiti ilma tema (tütre) tahteta seda teha ei ole võimalik“. Kuid hertsogiriigi valitsus, saanud sellise äraütleva vastuse, kuigivõrd ei kaotanud lootust. Juba 1720 aasta mais erakorraline Holsteini saadik Stampken tegi teise ettepaneku: anda hertsogile abiellumiseks vanem tütar, tseesarlanna Anna Petrovna ja hertsogile, justkui äiale, loovutada täielikku omandise ja pärandiks Liivimaa ja Eestimaa. Siis Tsaar hakkab omama „nii sõpra, kui ka ustavimat naabrit“.

Asjaolud aitasid märkimisväärselt kaasa hertsogi poolt seatud eesmärkide saavutamisele. Ootamatult oli Karl XII tapetud; Rootsis tekkis täielik kaos või „teine Poola“ („seconde Pologne“); Rootsi valitsus pidi Tsaari poolt esitatud rahutingimused allkirjastama; Rootsis eneses leidis Holsteini hertsogi kandidatuur üpris palju mõjukaid pooldajaid.

Juunis 1721 aastal noor hertsog, Tsaari kutsel, saabus Peterburgi, koos oma ministritega, milliste hulgas asus samuti Bassevitch. Nõupidamistel Vene ministritega Bassevitch teatas hertsogi järgmistest soovidest: 1) et Tsaar teataks kirjalikult oma nõusolekust toetada hertsogi kandidatuuri Rootsi troonile; 2) et Peeter teataks kirjalikult, et ta on nõus Anna Petrovna ja hertsogi abiellumisega; ja 3) et hertsog võik teatada, Tsaari loal, Rootslastele, et neile tagastatakse mõned vallutatud provintsidest. Nystadi rahu sõlmimine aga muutis asjade käiku. Peeter I nõustus hertsogi kandidatuuri toetamisega ja aitas tal Taani kuningalt Schleswigi tagasi saada. Lõpuks ta isegi andis hertsogile tema tütreaga abiellumise nõusoleku.

Tänu Stokholmis asuval saadiku Peetri poolsele rahalisele ja poliitilisele mõjule kuulutatigi Holsteini hertsog 1723 aasta novembris Rootsi parlamendi poolt troonipärijaks saades tiitliks Kuninglik Kõrgus. Hertsog ise aga jõudis meeldima hakata Anna Petrovnale niivõrd, et Peetri lemmiktütar andis hea meelega nõusoleku ammu kavandatud abieluks. (Comp. Les rapports du baron Mardefeld dans le „Recueil de la Societe Historique russe“, t. XV, № 32 et suiv.; Справ. Донесения барона Мандефельда в «Сборнике Импер. Рускаго Историческаго Общества» т. XV, № 32 и след.).

Abieluleping koos kolme salajase artikliga allkirjastati S-Peterburis 24 novembril 1724 aastal ja sellisel viisil oli seatud sisse sugulusside Venemaal valitseva Romanovite õukonna ning Holstein-Gottropi dünastja vahel.

*

Püha Kolmainsuse nimel.

((Püha Kõrgeltkiidetud Kolmainsuse nimel.))

Ja olgu sellega kõigile teada ning tuntud, et kuna Hiilgaivama Valitsejalikuima vürsti Valitseja Peeter Esimese, Keisri ja Ülevenemaalise Isevalitseja jne. jne., tema armastusväärse armsaima tütre printsessi Hiilgaivama vürstinna ja Valitsejanna Anna, sünnilt Tseesarinna ja Ülevenemaaline Suur Vürstinna, ning Hiilgaivam vürst ja Valitseja Carl Friederich, Norra Pärija ja Schleswig-Holsteini, Stormarni ja Ditmarseni Hertsog, Oldenburgi ja Delmendhorsti jne jne Krahv vahel toimub vastav kristlik abiellu laulatamine ja ülalmainitud T. K. Majesteet, eriti Valitseja

Hertsogi T. K. Kõrguse, kel on armastuse ja sõpruse tunne, selliseks kristlikku abiellu laulatuseks soov ja tahe;

Selleks on täieliku asjast huvitatud poolte vahelise arutelu tulemusel ja heal vabal tahtel, kokku lepitud ja sõlmitud järgmine abiellu-traktaat ja otsus.

1.

T. K. Ülevenemaline Majesteet lubab, et annab tema sõbralikult-armastusväärse tütre Tseesarlanna Hiilgaivama Vürstinna ja Valitseja Anna oma hea tahte ja kaassooviga, tema vabal tahtel seaduslikku abiellu Vürstile ja Valitsejale Carl Friederichile, silmapaistvale Holstein-Schleswigi Hertsogile jne., . Selle vastu lubab T. K. M. Valitseja Hertsog Carl Friederich, et ta võtab ülalmainitud T. K. Majesteedi Tseesari tütre Anna Tema K. Kõrguse abikaasaks, hakkab teda alati ülal pidama, nii nagu kristlikele abikaasadele ette nähtud ning vääriline, ausalt ja kogu südamest kogu oma elu armastades ja arvestama ja sellisel viisil käituda tahab, nagu Jumala ja mõlemate poolte kõrgete vanemate sugulaste auks, rõõmuks ja heaoluks saab olla.

2. ((Jäi väga segaseks.KL.))

Tema K. Kõrgus Hiilgaivam printsess pruut Anna loobub selle jõul, täie tahtega ja oma kõigehiilgaivama ja armastusväärseima Valitseja vanema Tema Ülevenemaalise K. Majesteedi nõusolekul, kelle poolt ta selle loobumise nimeliselt autoriseeritud ja volitatud, oma täieliku vaba ja sundimatu tahtega, teades ja kõige arukamal kohustaval viisil, nagu see sündida võib, enda, oma pärijate, destsendentide ((alanevas joones sugulased, lapsed, lapselapsed)) ja nii mees, kui naissoost järeltulijate, kõigist õigustest, nõudmistest, asjadest ja pretensioonidest, kuidas neid ka ei nimetata, millised ta või temast tulenevad otsesed pärijad või järeltulijad kroonile ja Ülevenemaalisele Keisririigile ja kõigile selle osariikidele, vürstkontadele, provintsidele ja praegustele ja tulevastele maadele, pärides või teisiti võiks kunagi saada ja soetada võiks mingitest õigustest, järelepärimistest ja pretensioonidest ilma igasuguse erandita ülalmainitud Tema K. Majesteedile printsessi pruudi, enda ja oma pärijate, alanevas joones sugulaste, mees- ja naissoost järeltulijate igaveseks ajaks, olles selle üle järele mõelnud, loobudes ja neist seliselt ja sellisel viisil, et ta ja Tema pärijad ja järeltulijad igaveseks ajaks neid kasutama ei hakka, ega oma mingit pretensiooni kroonile ja Ülevenemaalisele Keisririigile ja sellele kuuluvatele osariikidele, provintsidele ja maadele, kuigi pärimise järgi või teisiti võivad tahta, millistest ta, Tema pärijad ja otsesed sugulased tänasest kuupäevast igaveseks ajaks hakakvad olema üpris välistatud olemust ja olmet omavad.

Ja kui T. K. M. Valitseja Hertsog Carl Friedrichs sellise kavatsusega nõus on, et see tema printsessi pruudi ja tulevase abikaasa E. K. Majesteedi poolt teostatud loobumine astub oma täielikku jõusse ja mõjusse ja et kunagi ja mitte mingil ajal seda milleski enam vaidlustada ei saa, selle nimel T. K. Majesteet deklareerib, et ta seda loobumist kõiges tunnistas ja vastu võtab, ratifitseerib ja kinnitab, justkui see jõuga, selle ülikohustuslikul viisil ka teeb.

T. K. Majesteet deklareerib veel ja lubab enda, oma pärijate, otseste järglaste ja järeltulijate selle kroonist ja Ülevenemaalisest Keisririigist loobumise kõigis selle punktides ja otsustes igavesti rikkumatult ja õieti täita, ja mitte kunagi selle vastu astuda, ega selle juurde kuuluva vastu teostada mitte mingil viisil ja kujul lubada ja lasta ja siduva kinnitamisga kõik selle mõlemd kõrged pooled kinnitasid töötusega.

3.

T. K. M. Hertsog Carl Friedrichs lubab sellega, et ta oma tulevase abikaasa Tema K. Kõrguse Kreeka usus, millises ta sündis ja on üles kasvatatud, mitte ainult ei takista ja jäta, vaid ka ta uues residentsis lasen teha Kreeka usu kiriku, millist hakkab ülal pidama, millises Tema K. Kõrgus oma õukonna teenijatega segamatult Kreeka usu Jumalasõna täita ja teenida saaks.

4.

Samuti on lubatud ja kokku lepitud, et nagu sellest abielust Jumala õnnistusel sündinud printsid, siis nad kõik ja igaüks hakkavad olema Evangeelset Luteri usku ja printsessid Kreeka õigeusu vaimus õpetatud ja üleskasvatatud.

5.

Tema Ülevenemaaline K. Majesteet lubab ülalmainitud oma sõbralikult armastavale tütrele Tseesarlannale juveelidega peakatte ja annab riided ja muu mis on vääriline kõrgest seisusest ja suguvõsast Keiserlik printsessile ja peale selle kaasavara ja pärja, makstes kolm((sada)) tuhat rubla ja need antakse nii nagu see sätestatakse ja lepitakse kokku eraldi artiklis.

6.

Selle peale lubab Valitseja Hertsog Carl Friedrichs T. K. Kõrgus, et ta annab oma südamest armastatud abikaasale, kingitud pärja ja kaasavara rahale, juurde veel võrdse summa, aga nimelt kolmsadatuhat rubla ja selle igaastast juurdekasvu viis rubla sajalt, kuni see summa on välja makstud ja see juurdekasv tuleb T. K. Kõrgusele tervelt ja mahaarvamisteta välja maksta.

7.

Samuti T. K. Kõrgus deklareerib ja lubab sellega oma hiilgusele tulevasele abikaasale esimesel päeval peale abielu sõlmimist kätte anda talle väärilise annetuse, kui hommikukingi ((Morgengabe)) viiskümmend tuhat efimkat Holsteini väärtuses; neile lisaks samuti kuni makse teostamiseni juurdekasvu viis sajalt igal aastal anda, ja Tema K. Kõrgusele anda ning maksta käskisin.

8.

Tema K. Kõrgus lubab siduvalt anda oma tulevasele abikaasale kellel on tõelised huvid ja eriti suurest austusest peale selle ülalöeldu laeka- ja taskuraha kuus tuhat rubla aastas vürsti riigikassast aga peale minu surma anda ja maksta kästa, nõnda et Tema hiilgaivam abikaasa abielu ajal vastastikusest seisundist ja ka hommikukingist saadud juurdekasvu, kaasa arvatud laeka- ja taskuraha, igal aastal viissada rubla oma enda korraldusse ja lõpuni kasutada, saada ja need oma kasuks enda soovil ja täiesti vaba ning täieliku tahtmise järgi kasutada,

9.

Ja selleks et Tema K. Kõrgus võiks kõiges selles mainitud summas ja selle kättesaamises olla siduvalt kindel, siis T. K. M. Hertsog kohe peale abielulaulatust, spetsiaalse sissekande kaudu annab niipalju fogtkondi ja vürstlike kohti, kuipalju mainitud summa vastastikusest otsusest ja hommikukingist välja annab, oma hiilgaivamale abikaasale Tema K. Kõrgusele tagatiseks anda ja nende tulud temale and aning kirjutada, millised fogtkonnad ja vürstlikud kohad kapitali ja juurdekasvu eest igasugustel juhtudel anda üle ja Tema K. Kõrgusele tagatiseks jätta ja edasi pidada.

10.

Peale laua, millist T. K. M. Hertsog oma tulevase abikaasale ta väarikuseks pidama hakkab,

tahab ta oma abikaasa Tema K. Kõrguse kogu õukonna liikmeid ja teenijaid (kelle kvaliteet ja arv on Tema K. Ülevenemaalise Majesteedi poolt siin määratletud ja sel alusel hakatakse neid pidama tulevikus, aga hiljem muutusel, nende võtmisel ja määratlemisel Tema K. Kõrguse äranägemise järgi, täiesti vabalt) võrdselt muude oma teenijatega, sellises hulgas ja kvaliteedis, palga ja riietega varustades ning ülal pidades.

11.

Kui aga Jumala tahtel hiilgaivaim printsess T. K. Kõrgus Anna (et ainult Kõigekõrgem seda kauaks ajaks edasi lükkaks) leseks jääb, siis tal hakkab olema lese seisuses Tema väarikusele vastavat lese residentsi ja lossi viiekümne tuhande efimkaga Holsteini väärtuses, koos tõeliste puhaste alaliste ja vabade tuludega- igal aastal saama; selleks T. K. M. Valitseja Hertsog Carl Friedrichs oma säravaimale abikaasale praegu Trittau ja Reinbecki fogtkonnad, koos teiste selle juurde kuuluvate ja lähedal asuvate kohtadega, lesknaise elamut ja määratlemine määratleb sellega ja kirjutab üles; aga seejuures lubab, et ta oma praeguse seisukorra loodetavas suunas T. K. Kõrguse ja Tema Hiilguse Tseesarlanna, tütre soovil ja nõudmisel need teiste ja kasulikemate fogtkondade ja kohtade vastu tahab vahetada.

Ja need on lesestumise määrusesse kirja pandud ja määratletud fogtkonnad Tema K. Kõrguse lesestumisel, koos kõige juurdekuuluvaga ja tuludega, sellest kirjutatud spetsifikatsioonis ja mis on määrusega tegelikult antud ning äraantud, samuti ka sellise lesestumise määratluse järgi vastavad fogtkonnad, kõik inimesed ja Tema K. Kõrguse alamad valitsusliku õiguspädevusega, korraldusega ja määratlusega, tekitamata kahju ja segadust, ei pea enam endisest vandest kinni pidama ja andma uue vande Tema Kõrgusele.

Nõnda ja sellisel viisil, et Tema K. Kõrgus oma lesepõlves sellistest nimetatud ja määratletud fogtkondadest, kõiki väljamakseid, koormisi ja makse arvestades, tõelistes puhastes alalistes vabades tuludes viiskümmend tuhat efimkat, Holsteini väärtuses, igal aastal saada ja peale selle metsloomadelt, mis püütud kõrgelt ja madalalt, riigiteenistusega, kalapüügiga, metsikute lindudega, rahalistest karistustest või kohtuasjadelt, millised surmanuhtlusega ei karistata, küttepuude, ehitusmetsa aga ka õllekõökide küttepuudelt, lesepõlve vajadusteks vabalt ja vahelesegamiseta, arvestamata neid ülalpool esitatud määratluse alla, tarvitada ja kasutada.

12.

Tema K. Kõrgus hakkab samuti saama, peale selle artikkel 6. sätestatud igaaastase kasvu vastastikusest otsusest, millise Tema Temakese surma puhul, kuigi jääb leseks või astub teise abiellu, Tema K. Majesteedi või pärijate poolt igal aastal korralikult jamahaarvamisteta maksuma hakatakse ja selleks määratud fogtkonnad Tema K. Majesteedi poolt on alaliselt panti pandud, aga Tema K. Majesteedi surma korral on tal vastastikune otsus kapitaliga ja juurdekasvikuga Tema K. Kõrguse ja tema vürstlikule õukonnale koos antakse ja tagastatakse, justkui ülalmainitud hommikukingi kasvitud kuni peasumma täieliku väljamaksmiseni Tema K. Kõrgusele mahaarvamisteta jääb ja ära makstud saab.

13.

Kui aga sellest abielust sünnivad Jumala õnnistusel lapsed ja pärijad, siis nad tuleb ilma, et T. K. Kõrgust koormataks või et tal tuleb seda oma lesetoetusest teha, määratakse talle kahest vürstlikust tulust seisusekohaselt kasvatatud ja ülal peetud, samuti ka printsessid peetakse T. K. Kõrgust koormata seisuse kohaselt ülal ning pannakse mehele.

14.

Leseks jäämise juhtumil on leinava lese residentsis sobivad riided ja kodus vajalike asjadega varustatud, nõnda, et toidu ja joogi varusid oleks köögis ja keldris terveks aastaks varutud, seni T. K. Kõrgus saab piisavalt oma abiraha kasutada uute asjade ostmiseks, kuid need asjad jäävad peale leina aja lõppu lese leinarentsentsi.

15.

Aga kui leskkonnale ja lesele antud fogtkonnad (mida Kõigekõrgem ainiti armulikult edasi lükkaks) sõja, tulekahju või mingi laostumisel või äravõtmisel või siis mingil teisel moel, kuidas see ka ei juhtunud, satub sellisesse olukorda, et Tema K. Kõrgus ülalmainitud tulu igaaastastelt maksudelt, või selle osa, või ka üldse ei saa, siis T. K. K. Hertzog Carl Friedrichsi pärijad peavad ja on kohustatud Tema K. Kõrgust teisel kasudelt võrdsete tuludega - lese elupaika ja residentsi varustama.

Ja lepiti kokku ka muus ning otsustati, et Tema Keiserlik Kõrgus selles abielutraktaadis kirja pandud lehestumise juhtumil saab fogtkonnad koos kõigi nende õigustega, privileegide, vabaduste, kasude ja tulude kasutada samamoodi, kui neid kasutasid endised Schleswig-Holsteini hertsogiinad aga eriti T. K. Kõrguse Carl Friedrichsi Jumalale end esitlenud Valitseja ema oma lesepõlves olles valdas, kasutas ja tarbis või tal oli selle valdamise, kasutamise või tarvitamise õigus, nagu Tema K. Kõrguse hiilgaivama tuleva abikaasa siduvaks veenmiseks, kõiges tavalise keha omandi hoidmiseks ja kaitseks tegi oma käega kirjalikult ja pitsatiga kinnitatult, ettenähtud vormis välja- ja kätte anda, samuti sellisel juhtudel Tema K. Kõrgus kõik oma antud väärisasjad, peakatted, riided ja sularaha ja et muu millise sai pärandi kaudu kingiks või muul viisil või juurdekasvikuga, ilma igasuguste eranditeta ja tingimusteta endale ja igal juhul võib seda korraldada, ja oma soovi järgi vaimuliku kaudu, loobuda ja ära kinkida hakkab olema Tema vaba ja võõrandamatu õigus.

16.

Kui aga Tema K. Kõrgus peale oma abikaasa, Hiilgus Hertzog Carl Friedrichsi surma, muudab oma lesepõlve ära ja astub abiellu ja sellest T. K. Kõrgusega olnud abielust, ei ole Jumala armust mitte mingeid pärijaid järgi jäänud, siis tal tuleb kaasavaraks antud summa kolmsadatuhat rubla aga ka viiskümmend tuhat efmkat hommikukingiks saadu viivitamatult ja kinnipidamisteta ära anda. Ja sularahas makstud ja kuni nende täieliku äramaksmiseni nende eest ülalmainitud viisil viis saja kohta juurdekasvikut ära maksta ja seejuures ülalpool otsustatud lese elamu ja teised ta nimele kirjutatud fogtkonnad ja kohad jäävad kogu juurdekuuluvaga selle eest panti ning alles.

17.

Kui aga lapsed ja pärijad tulevad aga Tema K. Kõrgus suvatseb astuda teise abiellu, siis talle jääb vabalt pool, nii kolmesajatuhandest rublast, mis antud kaasavaraks, aga ka see, mis antud hommikukingi korras, viiekümne tuhande rubla väärtuses ja kõigest muust, mis anti abielu kestel pärandina või mingil teisel viisil, kas kinnis või vallasvaras, kellelt see ka ei olnud saadud, Tema K. Kõrguselt soetatud tagasi võtta; teise poole sellest ülalnimetatust saavad Tema Suurvürstlikud esimesest abielust lapsed; Tema Kõrguse kaasavara, milline koosneb riietest, väärisesemetest, lauahõbedast ja muust, kuidas seda ka ei nimetata, jääb kõik temale ja sellest ei võeta midagi ära, kui vaid ta vabatahtlikult ei soovi neist miskit oma esimesest abielust pärit lastele anda või kinkida, samuti Tema K. Kõrgus, mitte mingeid võlgu, kuigi need on võetud enne seda või selle abielu kestel, asi ei hakka puutama, oma lehestumisega, hommikukinki ja muusse, mis talle kuulub, milliseid ta võib omada vabalt ja ilma mingeid kitsendusi tegemata.

18.

Kui aga Tema K. Kõrgus Jumalikul tahtel sureb enne Tema Hiilguse Hertsogi Carl Friedrichsi või või Ta surma puhul, astumata teise abiellu, jättes Suurvürstlikud pärijad, siis kogu järgi jääva vara saavad Tema K. Kõrguse järeltulijad, ilma mingeid väljajätte tegemata.

19.

Kui aga Tema K. Kõrgus sureb, samas kui Hertsog Carl Friedrichs elab edasi ja neist mõlematest sündinud pärijaid ei hakka olema, siis need kolmsadatuhat rubla, mis antud Hertsog Carl Friedrichsi poolt T. K. Kõrgusele, kaasavarana, seni kuni ta elu jätkub ilma intressita ja juurdekasvuta jääb ja peab jääma.

Aga peale Tema K. Kõrguse surma saavad need kolmsadatuhat rubla kaasavara raha Tema Ülevenemaalisele K. Majesteedile või Tema Keiserlikele pärijatele Riigis, kokku jääma ja tuleb tagastada, nõnda et kuni täieliku tasumiseni Tema K. Majesteedi ja Tema pärijatele mainitud lesepõlve residents ja antud fogtkonnad ja kohad, koos kõige juurdekuuluvaga, nõnda et kuni peamise summa, nagu ka juurdekasvu puutuv jääb nende kohtade eest panti, seni kuni Tema K. Kõrgus või Tema pärijad on selle kaasavara eest täiesti rahuldatud ja ära makstud saavad; muus aga Tema K. Kõrgus järgi jäävad mõisad, väarisasjad, lauahõbe ja muu vallasvara, milline see ka ei oleks, tuleb kohe peale Tema ilma pärijate surma, koostada vara täpne nimekiri ja Tema K. Kõrgus, või tema pärijatele, õieti kätte anda ja peale Valitseja Hertsogi Carl Friedrichsi surma, T. K. K., kui Tema K. Kõrgus selle kohta ei teinud mingit korraldust ega testamenti, nõnda, et Tema K- Kõrguse või Tema pärijatele peab ilma mingite väljajättudeta tagasi antud.

20.

Samuti on otsustatud ja kokku lepitud, et kui sellest abielust sündinud pärijad Tema Hiilguse Printsess Anna elu ajal või peale ta oma verd järglasteta surma, siis kaasavara ja kõige muu tagastamisel käitutakse täpselt samuti kui see on ülalpoolmainitud.

21.

T. K. K. Hertsog Carl Friedrichs lubab, et kui ta Jumala tahtel, kunagi saab Rootsi troonile, siis ta ananb oma Säravaimale abikaasale, T. K. Kõrgusele, peale selle, mis on selles abielulepingus Tema kasuks otsustatud ja kokku lepitud, ilma eelmainitud mingi vähendamiseta ja kahjustamiseta, siirast armastusest ja õigest kalduvusest lisada, juurde kirjutada ja tegelikult kätte ja kasutamiseks anda veel kõik selle, mis on ette nähtud Rootsi Kuningannadele, nii abielu kestel, aga ka leseks jäämise puhuks, kuigi see enen Tema ja Tema õukonna ülalpidamiseks lesepõlves määratletud hommikukingi, tasku- ja laekaraha või millist nime need ka ei kannaks, antakse ja neid saavad.

Selle kõige abielulepingus kinnituseks on koostatud kaks ühtmoodi sõnastatud eksemplari, millisest üks T. K. Ülevenemaalise Majesteedi, teine on kinnitatud T. K. K. Schleswig-Holsteini Valitseva Hertsogi poolt allkirja ja pitsatiga, ning need on teine-teise vastu vahetatud.

See juhtus S-Peterburis, 24 novembril, Kristuse Sünnist, 1724 aastal.

(L.S.) Carolus Fridericus.

(M.П.) Карль Фридрихъ.

Bassewitz.

Бассовичъ.

*

Salajane artikkel.

Kuigi Tema Hiilgus Vürstinna Valitsejanna Anna, sünnilt Tseesarlanna ja Ülevenemaaline

Suurvürst, täna sõlmitud ja kokkulepitud abielulepingus eitati ja tühistati kõik õigused, pretensioonid ja taotlused nii pärandi asjas, aga ka kõiges muus, Ülevenemaalisele troonile ja Keisririigile ja see loobumine samuti Tema Hiilguse Vürsti ja Valitseja Carl Friedrich Schleswig-Holsteini Hertsogi heakskiidetud, vastuvõetud, ratifitseeritud ja kinnitatud, ainiti Tema K. Ülevenemaaline Majesteet rääkis selle kaudu välja selle ja võimaldas enesele, et kui ta mingil ajal heaks arvab ja Tema Kõrgusele sobib ühe Jumalikul õnnistusel sündinud, sellest abielust printsidest, annab ja tunnistab Ülevenemaalise Krooni ja Keisririigi pärimisõiguse vääriliseks, siis Tema K. Kõrgus hakkab selleks omama täielikku võimu ja voli ja kui siis Hertsogilik Hiilgus ja tema tulevane säravaim abikaasa selle kaudu kohustuvad ja lubavad, et nad sel juhtumil selle Tema K. Majesteedi poolt nimetatud ja kutsutud printsi ja poja ilma mingeid väljajätte ja erandeid tegemata ja igasuguste selle kohta kokkulepitu suhtes Tema K. Majesteedile täielikult ja ainult Tema korraldusel hea meelega ja viivitamatult anda ning lasta tahame.

Selle kinnituseks see salajane artikkel, milline hakkab omama samasugust jõudu ja mõju, justkui see oleks võetud sõna-sõnalt abielutraktaati, mille kohta on koostatud kaks ühtmoodi sõnastatud eksemplari, millistest üks T. K. Ülevenemaalise Majesteedi, aga teine T. K. K. Valitseva Schleswig-Holsteini Hertsogi poolt isiklikult allkirjastatud, pitseeritud ja üks-teisega vahetatud.

See juhtus Sankt-Peterburis, 24 novembril, Kristuse Sünni 1724 aastal.

(L.S.) Carolus Fridericus.

(М.П.)Карль Фридрихъ.

Bassewitz.

Бассевичъ.

*

Salajane artikkel.

Ja kui kõik kiiduväärt Rootsi Kuningriigi seisused, 19 novembri 1723 aastal antud kirjaliku akti juba välja kuulutasid ja andsid lootust, et nende trooni vabastamise juhtumil nad tahavad näha Valitseja kohal Kuniglikku verd isikut ja üle kõigi teiste Hertsog Carl Friedrichsi ja ta siis erilise armastuse ja kõrge austuse mõjul, millist mainitud Riigiseisused selle Valitseja suhtes omavad, lõpmatult kasutama hakkab ja see Riigiseisuste teade on sedavõrd õiglane, ja kui Valitsejale Hertsogile Rootsi Kroon Jumala ja õiguste poolest ja mis ka ilma selleta igati temale kuulub.

Selleks T. K. Majesteet lubab ja kohustub enda ja oma Venemaa Keisririigi õigusjärglaste eest et mainitud Rootsi krooni vabanemisel, hakkab ta igal sobival viisil ja kui vaja, kogu oma käesoleva jõuga, aitama, et T. K. Kõrgus Valitseja Hertsog siis Rootsi Riigi Aujärkude poolt juba ette tunnistatud kavatsus, kuni Rootsi trooni tegeliku valdamiseni, saavutas. Selle vastu T. K. Majesteet lubab selle kaudu astuda kohe kõikidesse nendess kohustustesse ja neid õieti täita, millised mõlemate riikide – Venemaa ja Rootsi – vahel, või tegelikult juba asutatud või veel tulevikus võetakse ja asutada võidakse.

Selle kinnituseks see salajaneartikkel, milline hakkab omama samasugust jõudu, just- kui see oleks sõna-sõnalt võetud sõlmitud abielutraktaati ja see on koostatud kahes ühtmoodi sõnastatud eksemplaris jne.

See juhtus Sankt-Peterburis, 24 novembril 1724 a. Kristuse Sünnist.

(L.S.) Carolus Fridericus.

(М.П.)Карль Фридрихъ.

Bassewitz.

Бассевичъ.

Salajane artikkel.

Ja kui T. K. Majesteet 22 veebruaril käesoleval aastal Rootsi sõlmitud Kaitse-liidus ühe eraldi salajase artikli jõul juba kohustus kõige tegevaimal viisil selles aidata, et Tema K. Majesteet kuni oma Schleswigi Hertsogiriigi valdamiseni koos saavutas; selleks ülalmainitud Tema K. Majesteet veel selle kaudu selle kui valjevvalt ja kohustuslikumalt lubab, et ta mitte ainult jätkab

sellest oma heade soovituste ja esildiste tegemist vaid ka jätkab seda igal sobival viisil; kuid samuti, kui need piisavad tegevused ei omanud koos teistega selles asjas garantiisid ja ilma selleta juba kohustatud riigid võtavad selliseid meetmeid, millised konjunktuuride seisundil kõige ohutuimal ja vajalikuimal viisil hakatakse võtma ja ei pane käsi enne rüppe, kui Valitseja Hertsogile sõbralikult armastusväärsele Tema väimehele, keda ta kunagi ei jätta ei kavatse, saab enda oma Taani kuningalt nõnda paljude aastate järel, nõnda kaua kinni peetud Schleswigi Hertsogiriigi õiglasel viisil täielikuks rahulduseks Rootsi Krooni ja teiste ühispingutusel selles asjas garantii algamisega ja ta edaspidi oleks viidud piisavasse ohutusse.

Nagu oleks ka Tema K. Majesteet, et kuni selle Valitseja Hertsogi algatatava julgeolekule kuulub, valmis koos T. K. Majesteedi ja tema Vürstliku Gottorssischi õukonnaga spetsiaalse kaitse-liidu asutamiseks ning otsustamiseks.

Selle kinnituseks see salajane artikkel, milline hakkab omama samasugust jõudu, nagu see oleks sõna-sõnalt võetud sõlmitud abielu-traktaati, mis on koostatud kahes täiesti ühtmoodi sõnastatud eksemplaris jne..

See juhtus Sankt-Peterburis 24 novembril, 1724 Kristuse Sünni aastal.

(L.S.) Carolus Fridericus.

(M.П.) Карль Фридрихъ.

Bassewitz.

Басевичъ.

№ 207.

1726 a. 10. (21) august. S-Peterburis Preisimaaga sõlmitud Liidu-traktaat. (II.C.3. № 4947)...

№ 208.

1726 a. 3 oktoober. Preisimaa kuninga deklaratsioon Poola troonile sünnil poolaka (piaste) valimisest.

((F. Martensi kommentaar.))

Kuni Peeter S. surmani olid Venemaa ja Preisimaa suhted sõbralikud, vaatamata üldisele ebarahuldavale asjade seisule Lääne-Euroopas, milline kutsus esile kõige tõsisemaid kartusi rahu säilimise suhtes. „Mitte kunagi“, rääkis Preisimaa kuningas krahv Golovkinile, „ma ei vaheta Teie Keisrit mitte kellegi vastu, sest mitte kellegiga ei ole minul sellist sõprust. Kuigi ma Rooma Tseesariga ka ära leppisin, ainiti suurt konfidentsiaalsust ei ole ega ka tule; Poola kuningaga ei saa samuti olla otsest sõprust. Ma ei astu mitte kunagi mitte mingitesse kokkulepetesse Teie Keisri poolt viimase sõja ajal Rootslastelt soetatud vallutuste suhtes, ega ka Holsteini Hertsogi õigusele Rootsi trooni suhtes, ega ole ka temale Schleswigi tagastamise vastu“. Preisimaa kuningas andestas lõpuks Tsaarile, et ta nõudis tagasi temale saadetud vägilas-sõdurid ja saatis nende asemele vahetuseks endistest väiksemakasvulised.

Preisimaa hindas väga Venemaa sõprust ja seepärast kartis tõsiselt vähimatki temasse Tsaari suhete jähinemise märki. Aga eriti kartis Preisimaa kuningas Venemaa lähenemist kahele teisele riigile, milliste vaen oli temale eriti ohtlik. Nendeks kaheks riigiks olid Austria ja Prantsusmaa.

Kui 1723 aastal jõudsid Berliini teated Venemaa ja Prantsusmaa võimalikust liidust, haaras kuningas Friedrich Wilhelmi ülisuur hirm. „Prantslased“, kirjutas kuningas oma esindajale S-Peterburis 2. jaanuaril 1723 aastal, „peavad seejuures silmas mitte midagi muud, kui rootslaste asemele Põhjas teise võimsa liitlase soetamist. See liitlane peab meie poolse Prantsusmaaga peetava uue sõja puhul, kui viimane peaks seda vajalikuks, Poolat, keisrit, Keisririiki ja teisi riike, meid tagasi hoidma“.

On loomulik, et sajandite pikkusel Austria ja Preisimaa antagonismil, Venemaa lähenemisel esimese riigiga pidi veelgi enam ajama ärevusse Berliini õukonna, milline teadis, et Austriaga liidu poolt olid Venemaal inimesed, kes omasid Peetri erilist usaldust. Jaguzinski ((Yagoujinsky, Ягужинского)) sõit Viini kutsus Berliinis esile peataoleku. Venemaa saadiku Lantsinski ((Lantschinsky, Ланчинский)) püüdu luua liitu Austriaga jälgiti Berliinis murelikult ja palavikulise tähelepanuga. Kuid Peeter S. elu ajal seda liitu ei sõlmitud. Vaid tema järeltulija, Keisrinna Katariina I ((Catherine I, Екатерина I)) ajal, 1726 aastal sõlmiti Venemaa ja Austria vahel formaalne liit. (Vt. „Собрание трактатовъ», т. 1, стр. 32 и след., № 5).

Selline nende kahe riigi vaheline lähenemine on seletatav, peamiselt, Viini kabineti järjepidevuse ja järeleandlikkusega küsimustes, millised puudutavad Venemaa kõige olulisemaid huve. Viini kabinet täitis Venemaa valitsuse soovi ja astus liitu, milline sõlmiti 1724 aastal Venemaa ja Rootsi vahel. Ta kohustus samuti toetama Venemaa seaduslikke huve Poola suhtes ja austama Holsteini Hertsogi seaduslikke nõudmisi. Lõpuks Viini õukond tunnistas samuti mõningaid Venemaa valitsuse õigusi Kuramaa Hertsogiriigi suhtes.

Kõigis neis Venemaale eriti tähtsates asjades püüdis Preisimaa kuningas rahuldada Peeter S. ja ta järeltulija õiglasi soovide. Kuid ei saa ütlematta jätta, et Preisimaa poliitika paistis märkimisväärsel määral silma, selle ebapiisava energilisuse ja järjepidevusetuse puudusega. Nii nõustus kuningas toetama Rootsis Holsteini Hertsogit toetavat parteid, kuid samal ajal esitas vastuväiteid Preisimaa liitumisele Venemaa ja Rootsi vahel sõlmitud liidulepinguga. Kuningas, ilmselgelt, pidas väärtuslikuks sõprust ja liitu Venemaaga, kuid see ei seganud temal allkirjastamast kurikuulsat Preisimaa, Inglismaa ja Prantsusmaa vahelist kolmikliitu. Teiste sõnadega: Preisimaa kuningas muutus Venemaa avaliku vaenlase – Inglismaa liitlaseks. Tõsi, kuningas rahustas Venemaa saadikut selle liidu eesmärgi suhtes, väites, et „selles uues liidus ei ole miskit Venemaa huvide vastast ja kõik soovivad, et Venemaa ise ka astuks sellesse“, ja seda soovib eriti ka kuningas ise. Kuid ikkagi Venemaa valitsus ei saanud mitteraha Hanovre liidu sõlmimises Preisi õukonna poolt sammu, milline oli Venemaa ja Preisimaa endiste huvide ja lähedaste suhete vastane.

Täpselt samuti kutsus Preisimaa valitsuse käitumine Poola ja Kuramaa asjades esile Peterburi kabineti rahulolematuse.

Poola asjad moodustasid Venemaa ja Preisimaa vaheliste pideva tähelepanu ja vahetpidamatute läbirääkimiste asja. Enam huvipakkuvam on järgmine episood, milline puutub 1721 aastasse. Sel aastal teatas Preisimaa saadik Mardefeld, suure saladuskatte all, Venemaa valitsusele sellest, et Poola kuningas pakub kuningale ja Tsaarile *Poola jagamist*. Saadiku ja Venemaa ministrite 28 mai 1721 aasta salajase konverentsi protokollil alusel seisneb see ettepanek selles, „et Poola Kuningriik ja Leedu Suurvürstiriik jaotada tema, Poola kuninga, Tseesarliku Majesteedi ja Preisimaa kuninga vahel sellisel viisil, et Tseesarlik Majesteet saaks enesele kogu Leedu, Preisimaa kuningale Poola Preisimaa, aga temale endale, Poola kuningale kõik muu pärilikuks valdamiseks ja et see oleks teine-teisele garanteeritud“.

Schafirow ((Шафировъ)), Tsaari nimel, teatas 12 juunil Mardefeldile, „et ta raporteeris oma kuningale, et kui Poola kuningas tahab seda, millise T. K. Majesteet tegi Preisimaa ettepaneku suhtes, pakkuda otse Tema Tseesarlikule Majesteedile, et selle suhtes vastaks Tema T. Majesteedile ta ise ja saadaks sel puhul T. T. Majesteedi juurde kellegi inkognito ja siis T. T. Majesteet, käsitledes tema ettepanekut, teatab oma otsusest“. Peale selle, Peeter S. soovitas Preisimaa kuningal Poola kuninga plaanidesse mittesekkuda, nõnda nagu need on Jumala, südametunnistuse ja õiguse vastane.

Selle ajaloos on huvitav järgmine asjaolu: Preisimaa kuningas Friedrich Wilhelm teatas Peeter S., et ülalesitatud Poola jagamise plaan on temale esitatud Poola kuninga nimel, kahe juudi ((Israelites, еврейми)) poolt. Poolakuninga esimene minister Flemming veenas Venemaa saadikut Dresdenis, et see plaan oli esitatud Saksoonia Valijavürstile ja Poola kuningale juut Lehman kuningas Friedrich Wilhelmi nimel. (Срав. Инструкцию короля Мардефельду от 1-го июля 1721 года в «Сборнике Истор. Общ.» т. XV, стр. 188, №5).

Lõpuks, ka Kuramaa asi ei liikunud kuidagi lõpu poole edasi, kuna 1723 aasta leping (Vt. Nr. 205) jäi vaid paberile ja Keisrinna Katariina I valitsemise alguses see muutus, tänu vürst

Menchikowi ((Меншикова)) täitumatule auahnusele, veelgi keerukamaks.

Ülalesitatu alusel ei saa jätta tähele panemata, et Peeter S. valitsemise lõpus valitses Venemaa ja Preisimaa suhetes teatud jahedus. Kuid pööre paremusele ei lasknud ennast kaua oodata, nõnda nagu huvide solidaarsus mõlemate riikide vahel oli liiga tunnetatav, et olla lämmatatud kiirelt mööduvate suunamuutuste ning poliitiliste kombinatsioonidega.

Kui kuningas Fridrich Wilhelm sai teada Peeter S. surmast, ta valas pisaraid ja ütles: „Ma soovin ka peale oma hea sõbra surma näidata oma ustavust“. Mardefeldi küsimusele, kuidas väljendada tema suhtes leina, kuningas vastas: „Nii nagu minule“. Kui Katariina I tõusis troonile, kuulutas kuningas oma ministritele: „Me peame iga hinna eest (coute que coute) sõlmima liidu Venemaa Keisrinnaga. Seda nõuab meie praegune tungiv kasu“.

Friedrich Wilhelm tegi ise Keisrinnale ettepaneku sõlmida kaitse-liit. „Kui me“, rääkis kuningas, „kadunud Venemaa Keisriga olime heas sõpruses, siis tegime päris head asja“.

Venemaa valitsus ei saanud jätta väärtustamata sõprust ja liitu Preisimaa kunigaga, millist talle pakuti. Peterburis algasidki aktiivsed uue liidu-traktaadi sõlmimiseks läbirääkimised. Venemaa vaolinikud, kantsler Golovkin ja Ostermann ei sundinud peale Preisimaa liitumist Venemaa ja Rootsi vaahel sõlmitud Stokholmi liidu-traktaadiga. Samuti nad piirdusid Schleswigi suhtes vaid rangest neutraalsusest kinnipidamise nõudmisega 10 augustil oli allkirjastatud Liiduleping (Nr. 207). Mõlemad lepingupooled leppisid kokku veel Poola troonile ainult päritolult poolaka valimise deklaratsioonide vahetamises. Venemaa deklaratsioon 10 augustist; Preisimaa deklaratsioon 3. oktoobrist. Me trükime siin ära ainult viimase (Nr. 208).

„Собрание трактатовъ», т. 1, стр. 32 и след., № 5

Срав. Инструкцию короля Мардефельду от 1-го июля 1721 года в «Сборнике Истор. Общ.» т. XV, стр. 188, №5.

*

Nr. 207.

Tema Püha ja Lahutamatu Kolmainsuse nimel.

Ja saagu see teatavaks kõigile ja igaühele, keda see puudutab, et kuna juba Jumala juures oleva Ülimalthiilgaivama Valitseja Vürsti ja Valitseja Peeter Esimese, Ülevenemaalise Keisri jne. jne., ühelt, ja ülimalthiilgavaima Valitseja Vürsti ja Valitseja Fridrich Wilhelmi, Preisimaa Kuninga ja Brandengurgi Valijavürsti jne. jne. jne., teisest küljest.

Alati üpris tihe vennalik sõprus, kooskõla ja ühendus on jätkatud ja oli hoitud mõlemate Keiserlike ja Kuninglike Õukondade vahel, samuti nende Riikide, maade, provintside ja alamate vahel sellisest intelligentsest üksmeelest suurt kasu ja juurdekasvu mõlematele poolte huvides nägid; selleks ja ülalmainitud Ülevenemaalise Keisri järeltulija esildisel tema Riigis praegu õnnelikult valitseva Ülihiilgaivama Valitseja Vürstinna ja Valitsejanna Katariina I Ülevenemaaline Keisrinna ja Isevalitseja jne jne jne., mitte vähem nagu ka ülalmainitd T. Preisimaa K. Majesteet pidasid vajalikuks arutada mitte ainult sellise mõlemate Keiserlike ja Kuninglike Õukondade vahel kehtestatud hea üksmeele ja täieliku usalduse ja edaspidi alaliselt jätkata, vaid ka mõlemates Riikide maade ja alamate tihedaima kindla siduva julgeoleku, rahu ja teha omavahel vastastikuse juurdekasvu kohustuse.

Ja selleks T. K. Ülevenemaaline Majesteet nimetas oma Kantsleri ja Püha Apostel Andrei kavaleri, krahv Gavril Golovkini ja oma Viitse-kantsleri ja Tegevsalanõuniku Heinrich Johann Friederichi, parun ((vabahärra)) Ostermanni ((Гаврила Головкина, Генриха Ягана Фридриха, Остермана)); aga Tema K. Preisimaa Majesteet oma Tegev-Salariiginõuniku, Magdeburgi

Hersogiriigi valitsuse Esimehe ja oma Erakorralise Saadiku Venemaa Keiserliku Õukonna juures, samas ka Püha Andrei ordeni kavaler, Gustav, vabahärra von Mardefeldi instrueerisid ja nimelt: volitasid formaalselt seda traktaati koostama ja sõlmima.

Kes peale tavalisel viisil volikirjade vahetamist, peale arutelu, nõustused ja leppisid kokku järgmises instrumendis ja kaitse-liidus.

1.

Tema Ülevenemaaline K. Majesteet lubab, enda ja oma pärijate eest T. Preisimaa Kuninglikule Majesteedile ja tema Preisimaa krooni pärijatele ning järeltulijatele ja seevastu T. Preisimaa K. Majesteet, enda ja oma pärijate, Tema K. Majesteedile ja Tema Venemaa Monarhia pärijatele ja järeltulijatele, teine-teisele tõelise ja alalise sõpruse, nagu ka sellisel viisil, et mõlemad Nende Majesteetid teine-teisele siirast arvamust omavad oma huvid vastastikku kõikjal teostada ja hoida ja peamiselt ainult teise juurdekasvuks, heaoluks ning kasuks, justkui enda oma alati teostada, hoidudes kahjust ja hädast eemal hoida ja seda niivõrd kui võimalik tõrjuda püüda ja et selleks kõigist välistest ja mõlemate poolte huvides mingil viisil viisakates asjades õieti ja avameelselt omavahel ja nende mõlemate poolte võõrriikide õukondade juures asuvate Ministrite kaudu selleks küllaldaselt ja õigeaegselt instrueerida tahavad, et nad teadmatuses selle üksmeele vastu ei toimiks ja selle kaudu Nende Majesteetid oma kavatsustest ei loobuks.

2.

Ja kuna Nende K. ja K. Majesteetidel ei ole selle liidu kaudu mingit kavatsust mitte kellegile, kes ta ka ei oleks, mitte mingit ülekohut teha ja samuti ka vastupidi, selle peamine eesmärk peab olema see, et mõlemad Nende Majesteetid ja nende pärijad kõigi oma Riikide, provintside ja maade, õiglase ja rahuliku valdamises, nii üldiselt, aga ka spetsiaalselt nende, milliseid mõlemad Nende Majesteetid Balti mere ääres omavad, kõige kindlamal viisil teine-teisele hoida ja igapähe vastu, kes julgenuks üht või teist lepingulist poolt jõuga ja valega rünnata ja sõtta tõmmata, õieti aidata ja kaitsta tahavad ja kaisevadki.

3.

Ja kui Tema Ülevenemaaline K. Majesteet või T. Preisimaa K. Majesteet sellisel viisil nende praegu vallatavates maades ja nende õigustes ning õigluste suhtes vaenulikult rünnatud ja häiritud saavad, siis peab üks pool vastava sõnumi saamisel teist poolt ähvardavast ohust või juba rünnaku läbi kannatatavast vägivallast koheselt võtma kõige kõvemad meetmed ja teda kogu agarusega igasugusest vägivallast ja tegevusest teavitada ja solvatud poolele õiglast hüvitust nõuda ja seejuures deklareerida, et vastasel juhul peab teda kogu jõuga aitama ning abistama.

4.

Kui sellised sõbralikud esildised miskit tulemust ei anna ja võetakse tegegelikud vaenumeetmed või juba alustatud jätkatakse, siis sellisel juhtumil on paluval poolel palutava suhtes viivitamatult ja kohe saada järgmises artiklis mainitud hulk vägesid appi, et need ülimal määral peale nõudmise esitamist oleksid vähemalt kolme kuu pärast saanud astuda rünnatud poole maale või sinna kohta, kuhu paluv pool seda sõjalistel kaalutlusel nõutab, saadetud võiksid saada.

5.

Ja selline Tema Ülevenemaalise K. Majesteedi poolne T, Preisimaa K. Majesteedile ja

vastastikuselt tema poolt Tema Ülevenemalisele K. Majesteedile mainitud juhtumil saadetakse abi vägedega hakkab koosnema kolmest tuhandest jalaväest ja kahe tuhandest ratsaväelasest ja vajalikust hulgast välisuurtkiväest koos varustusega ja kõigi vajalike varudega varustatud. Ja see ei saa olla enne tagasi kutsutud, kuni solvatud pool ei ole selle vägivalla või vale eest alguses täiesti hüvitatud ja samal ajal asunud sellisesse olukorda, millises see enne seda asus.

6.

Need abiväed hakkavad saama palutud poolelt palka saama ning igal aastal rekrutitega täiendatud. Tavaline ratsioon ja portsud toiduainete ja loomasöödaga aga samuti ka vajalikud eluasemed antakse neile paluva poole poolt, kõik sellisel alusel, milliseid rakendatakse Valitsejate enda vägede juures ja nendel samadel alustel, milliste järgi lahinguväljal või puhkepaikades tavaliselt toimitakse.

7.

Need abiväed hakkavad olema selle juhtimise all, kes paluva poole poolt, kui armee Ülemjuhataja poolt määratakse, aga muul juhul mitte kellegi teise kui oma kindrali käsu all ja peab kõigi sõjaliste operatsioonide suhtes, sõjatava järgi, andma end vastuvaidlematult käsu alla, ainiti sel viisil, st sellised operatsioonid on arutatud juba ette Sõjanõukogus kutsutud abivägede kindrali viibimisel ja osavõtul tehtud ning otsustatud.

8.

Üksikasjad jäävad nende abivägedes üldse nende üle kamandavale kindralile ja neid ei ole rohkem, ega või olla koormatud ega ka ohtu seatud kui paluva poole enda vägedes, vaid nende hulgas igasugustel juhtudel proportsionaalselt ja kogu selles armees hoida täielikku võrdsust ja ettevaatust, samuti ka need abiväed, marsil, kommandodes, aktsioonidel ja puhkepaikades, aga ka kõiges muud, kui võrd see on võimalik, peavad olema hoitud koos ja ei tohi teineteisest lahutatud või jaotatud olla.

9.

Samuti hakkavad nende abivägede juures olema enda vaimulikud ja pidama vabalt, ilma takistusteta oma jumalateenistust, samuti ei allu need mingitele teistele seadustele, sõjaväe määrustikele ja asutustele, kui vaid enda Valitsejate omale, samuti nad ei või nende üle keegi kohut mõista, kui oma kindral ning ohvitserid.

10.

Need võidumärgid ja mis mingi operatsiooni käigus vaenlaselt saagiks saadakse, jäävad sellele poolele, milline selle võtab või saab.

11.

Kui mainitud abi hakkab olema rahuldamata, siis tekitatud vägivald sellega tõrjuda, siis mõlemad ülalmainitud lepingulised pooled lepivad viivitamatult omavahel kokku ja nõustuvad, millisel viisil üks pool teist siduvalt abivägedega ja nõutaval juhtumil ja koos kogu oma jõuga aitama ja appi tulema peab, kuna sellisel juhtumil kui solvatud poolele siin ülalpool otsustatud abi inimestega ei hakka piisav olema, talle suurema arvu vägesid, kui ta ise seda ei soovi, peale panna ei saa.

12.

Aga kui T. K. Preisimaa Majesteet, vägede asemel, oma kallaste julgeolekuks võiks mõneks muuks tarbeks sellise sõja puhul nõuab mõned laevad, siis Tema Ülevenemaaline Majesteet T. Preisimaa K. Majesteedile hakkab nendega aitama sellisel kujul ja viisil kuidas selles on kokku lepitud.

13.

Kui aga juhtub, et palutud pool on sellise abi andmise pärast või mingil teisel põhjusel vaenulikult rünnatud ja siis mõlemad pooled on kistud sõtta, siis suvatsevad nad seista kui üks mees ja hakkavad teine-teist igasugusel viisil aitama ja appi tulema, samuti ei hakka kumbki liitlastest pidama eraldi rahuläbirääkimisi või relvarahu tegema. Vaid ka vähemalt, et hakkab sellist sõlmima, teise poole liitumisel ja et tulevikus solvatud poolele tehtud kahju hüvitatud ning tagastatud oleks.

14.

Tema K. Ülevenemaaline Majesteet teatas millisel viisil ta T. K. Majesteediga ja Rootsi Riigiga kaitse-alliansiga liitub, milline ei saa selle alliansi kaudu miskit kahju tekitada ei soovi, ja et muus mõlemate kõrgete lepinguliste riikide tõeline kavatsus on kõik see, mis on sellega nende poolt otsustatud ja sõlmitud pidada rikkumatult nõnda siduvalt kinni, siis mõlemad Nende K. ja K. Majesteedid kohustuvad sellega ja selle jõuga, et nad sõlmitud liidu kõik ja iga artikli selle heas õiguses ja usus, omalt poolt, õieti ja tõeliselt täita suvatsevad ja mitte mingil kujul ja viisil, ega mittemingil ettekäändel, kuidas seda ka ei nimetata, selle vastu teha ja astuda ei taha.

15.

Ja kui mingi riik sellesse liitu võetakse ja vastu võetud olla soovib, siis ei saa seda ainiti teisiti kui mõlemate poole soovi ja üksmeelega tehtud.

16.

Kauplemine mõlemate poolte Riikide, provintside ja alamate vahel mööda vett ja maad hakatakse omama ja ülal pidama vaba ja takistamatu voolu ja jätku ka Venemaa laevadele ja kaupmeestele T. Preisimaa K. Majesteedi meresadamates, kaubanduslinnades ja maades, samuti ei ka Preisimaa Kuninglikud laevad ja kaupmehi Venemaa meresadamates, kaubanduslinnades ja maades ei saa suuri makse ja koormisi peale panna, ega neid muus mingites asjades karmilt pidada, nagu teistele seal kauplevatele ja nende turgudel enam favoriseeritud rahvastele ja kaupmeestele siis tehakse ja nendega käituma hakatakse.

17.

See allians on sõlmitud kaheksateistkümneks aastaks ja enne selle lõppemist võib olla uuendatud seda konjuktuuri arvestades milline võib siis olla ja sellisel viisil võib see edasi kesta.

18.

Selle käesoleva traktaadi ratifitseerimine toimub kahe kuu pärast ja vahetatakse siin S-Peterburis allakirjutajate vahel.

Selle ülalmainitud instrumendi suuremaks kinnituseks ja kinnitamiseks koostatakse ülalmainitud ministrite poolt kaks ühtmoodi sõnastatud eksemplari, millised on nende poolt isiklikult allkirjastatud ja nende pitsatitega pitseeritud ning üks-teise vastu vahetatud.

See juhtus S-Peterburis, 10. augustil 1726 aastal.

(L.S.) G. v. Mardefeld.

(М.П.) Канцлеръ Графъ Гаврило

Головкинъ.

(М.П.) Андрей Остерманъ.

*

Salajane artikkel.

Ja kuna saime teada tõeliselt sellest, et Poolas ka tegelikult püütakse peale Kuramaa Hertsogi Ferdinandi surma see naabervürstiriik Poola Vabariigiga ((Republique Pohlen, Речи Посполитой Польской)) liita ja voevoodkondadeks jaotada ja Tema Ülevenemaaline Keiserlik Majesteet ja Tema Preisimaa Kuninglik Majesteet selle Kuramaa Vürstiriigi ((Hertsogthum Curland)) kavatsitava kahjuliku äramuutmist lubada ei saa, vaid mõlematele Nende Majesteetidele on üpris vajalik, et see jääks alles ja ilma kahjustamiseta alles kõigis oma Kuningriigi õigustes ja Poola Vabariik oma enda Valitseva Hertsogiga oma vanas vormis, konstitutsiooniga, vabaduste ja privileegidega kooskõlas kõigi kinnituse paktidega ((Pactis subjectionis)) hoitud ja jäetud olnud.

Selleks Tema ülalmainitud K. ja K. Majesteetid lubasid vastastikku teine-teisele ja lubasid seda, et nad hakkavad sellele uuendamise ettevõtmisele kõikidel viisidel ja vahenditega vastu ja antud juhul Kuramaa aujärkude vastu nende põhjanevate paktide vastaste ilmsete kitsendamiste vastast kaitsset ja kaitsmist teostada tahavad.

Ja selleks nad sellise neile kurja vastase, ülimalt vajalikus asjas, oma kavatsustest nõnda vähem ilma jäetud oleks saanud, siis mõlemad Nende Majesteetid soovivad mitte ainult Poolas olevaid vaid ka tulevikus sinna saadetavaid Ministreid instrueerida, et kõigeiks selleks, et mis sellest Poolas juhtuma hakkab suurima tähelepanuga jälgiks ja omavahel kooskõlas käituksid, vaid ka ilmnenud asjaoludes ja konjunktuurides omavahel viivitamatult kõvasti kooskõlastada, millisel kujul ja viisil sellise kahjuliku kavatsuse vastu saab ohutumalt tegutseda ja vajalikul juhtumil, aga kui heategevad viisid ei küpse, kogu oma jõuga selles teine-teist aidata ning abistada.

Ja kuna mõlemad Nende Majesteetid selle Hertsogiriigi pärimise asjas nii enne kui ka tulevikus võiksid alati omavahel üksmeeles toimida ja ei laseks toimuda mingitel muudatustel teisiti kui on selles asjas saavutatud ühine nõusolek.

Mõlemad Nende Majesteetid soovivad, samuti ka teiste riikidega, kellele võib olla samamoodi oluline selle Vürstiriigi säilumine, sellest neid neist meie ühistest püüdluste ja pingutuste kavatsustest konfidentsiaalselt teavitada.

Kuid selleks, et mõlemate kõrgete lepingupoolte vahel vastu võetud kohustusest, Poolas ei oleks tehtud enneaegselt mitte mingit liigutust, siis tuleb seda artiklit hoida suuremas saladuses ja varjus hoitama ja muus osas omab see samasugust jõudu ja mõju, nagu see oleks võetud sõna-sõnalt täna sõlmitud peamisse instrumenti.

Selle kinnituseks on koostatud kaks ühtmoodi sõnastatud eksemplari, mis on allkirjastatud , pitseeritud ja teine-teisega vahetatud.

See juhtus S-Peterburis, 10 ((21)) augustil 1726 aastal.

(L.S.) G. v. Mardefeld.

(М.П.) Канцлеръ Графъ Гаврило

Головкинъ.

(М.П.) Андрей Остерманъ.

*

Salajane artikkel.

Tema Venemaa K. Majesteet lubab leida teiste riikidega, nagu teada, oma kohustuste tõttu oma armastusväärseima Valitseja väimehe, Valitseva Schleswig-Holsteini Hertsogi suhtes, T. K. Majesteedi, nõnda paljude aastate läbi Taani krooni poolt kinni peetud Schleswigi Hertsogi vanaisa pärandi ja selle kaudu kantud suurte kahjude õiglasele hüvitamisele kaasa aidata ja selleks üpris nõnda mõeldes, et see olemasolev kohustus ka tegelikult täidetud saaks.

Ja kuna T. Preisimaa K. Majesteet ülalminitud Valitsejale Hertsogile T. K. Kõrgusele, nii nagu ka enne seda väga soovib, et ta enne seda kannatatud raskuste tõttu ilma edasilükkamiseta vabastatud võiks olla, siis selleks ta soovib ka omalt poolt, oma häod mitteametlikke suhteid kõigis vajalikes kohtades rakendada, selleks, et T. K. Kõrgusele Valitsevale Hertsogile kinni peetud Hertsogiriik rahulikult nii tagasi saadud oleks. Aga kui sõbralike esildiste kaudu soovitud tulemust ei suudeta saavutada ja kui T. K. Kõrgus Valitsev Hersog on sunnitud otsima tugevaid abistamise viise ja peab neid ka tegelikult kasutama, siis T. Preisimaa K. Majesteet lubab, et ta selleks ei hakka milleski T. K. Kõrguse vastu midagi võtma, ega ka teda selles otse ega ka kaudselt takistama vaid et soovib kogu selle asja suhtes säilitada täieliku neutraalsuse.

Seevastu T. K. Kõrgus lubab vastastikuselt selle esildise suhtes, millise ta just-kui Rootsi Kuninglik alloodiline pärija, Stettini ringkonna Tema Rooma Tseesarlikule Majesteedile andmiseks pakkusin, tulevikus seda mittetoetada, vaid üheskoos seista selle eest ja Tema Venemaa Majesteet võtaks enesele, selle eraldi artikli jõul, Teda Valitsevat Hertsogi sellise lepingu järgi sellele kallutada, et mainitud ettepanek oleks tegelikult tema poolt hävitatud ja ära jäetud.

Selle salajase artikli kinnituseks, millisel on samasugune jõud ja mõju, jne. jne.

Seejuhtus S-Peterburis, 10 ((21)) augustil 1726 aastal.

(L.S.) G. v. Mardefeld.

(M.П.) Канцлеръ Графъ Гаврило

Головкинъ.

(M.П.) Андрей Остерманъ.

Salajane artikkel.

Ja kuna Tema Ülevenemaaline K. Majesteedi Preisimaa huvi nõuab Poola naaberkrooni ja Vabariigi üpris erilist käsitlust, siis selleks tahetakse kõige kõvemini püüelda, nõnda et mainitud kroon ja vabariik oma praegustes asutustes, vabadustes, privileegides ja õigustes oleks hoitud ja kõik see, mis oleks võetud ja ettevõetud selle vastu, oleks õigeaegselt ära hoitud ja tõrjutud saanud ja kui kunagi asi jõuab Jumala tahtel uue Poola kuninga valimiseni, siis Nende K. ja K. Majesteetid tahavad mitte ainult siis, vaid ka käesolevast kuupäevast oma nõuanded üksmeelselt sinna asutada, just nagu Poola Kuningriigi troonile oleks tõstetud selline pärimisõiguslik, kes ei oleks Poola vabadustele, ega ka naabrusele ohtlik ja kellele saaks kindel olla, et ta Venemaa Riigiga ja Brandenburgi õukonnaga juba sõlmitud vanadest ja ka uutest paktidest peaks alaliselt kõvasti kinni ning hakkaks olema nendega heas sõpruses ja naabruses.

Ja kuna sellise kavatsuse saavutamiseks on tarvis üheskoos õigeaegselt hoida ära see, et sellisel uuel valimisel see rahvus oma täielikku vabaduse säilitaks ja teostada saaks, selleks, et kellegi poolt selleks mitte mingit seadust ja meetmed ei oleks võetud, ega ka mingit sundi teostatud ei oleks, siis mõlemad Nende Majesteetid tahavad selisele sammule igati kõigi oma jõududega vastu hakata, nõnda, et Poola Vabariigi seisuste poolt käesoleval ajal asutamisega võivad nõustuda, et veel praeguse kiuninga elu ajal mitte mingit kroonist loobumist või uue kuniga valimist ei oleks teostatud ja soovivad, et Nende Ülevenemaaline K. ja T. Preisimaa K. Majesteet sellest alati, aga eriti Poola Seimides ja Senatits toimuvatel konsiiliumitel omavahel avameelselt suheldaks, samuti ka selleks omade Ministrite poolt saadetud instruksioonide alusel, et sellest omavahel ja üksmeelselt käitüksid ja üksmeelselt räägüksid.

Selle salajase artikli kinnituseks, millisel hakkab olema samasugune jõud ja mõju, nagu see oleks võetud sõna-sõnalt käesoleval kuupäeval vastu võetud peamisse traktaati jne.

See juhtus S-Peterburis, 10 (21) augustil 1726 aastal.

(L.S.) G. v. Mardefeld.

(М.П.) Канцлеръ Графъ Гаврило
Головкинъ.

(М.П.) Андрей Остерманъ.

Preisimaa poolt ratifitseeritud 3. oktoobril 1726 aastal.

*

Nr. 208.

Ja kuna Tema K. Ülevenemaalise Majesteedi ja T. Preisimaa K. Majesteedi vahel 10. augustil 1726 aastal sõlmitud alliansi-traktaadis, erilise salajase artikli kaudu, lepiti kokku, et kui kunagi Jumala tahtel läheb Poolas uue Kuninga valimiseks, siis ülalmainitud kaks Nende Majesteeti soovivad üliarmulikult vaeva näha selleks, et Poola Kuningriigi Troonile oleks esitatud nende poolt üks ja nende huvidele enam vastav pärimisõiguslik isik. Selleks Tema K. Ülevenemaaline Keiser suvatseb väljendada selle kaudu end sellisel viisil kõvemini, et Tema kavatsus selles ei ole miski muu, peale selle et see pärimisõiguslik isik oleks sünni poolt poola aadliseisusest.

Selle kinnituseks Tema K. Ülevenemaaline Majesteet allkirjastas selle oma käega ja käskis sellele lisada oma kabineti pitsati.

See juhtus S-Peterburis 10 augustil 1726 aastal.

(L.S.) Catharina.

(М.П.) Екатерина.

Graf Golowkin.

Графъ Головкинъ.

№ 209.

1727 a. 24 juuli (4 august). Holsteini hertsogile varem sõlmitud lepingute kinnituseks esitatud deklaratsioon.(П.С.З. №5128).

((F. Martensi kommentaar.))

1724 aasta lepinguga (Nr. 206) Venemaa Keiserliku õukonna ja Holsteini Hertsogite dünastia vahelised suhted muutusid üpris lähedasteks. Holsteini Hertsog, peale tsesarinna Anne Petrovnaga ((Anne Petrowna, Анне Петровне)) abiellumist jäi Peterburgi ja Keisrinna Katariina I ja Keiser Peeter II valitsemise ajal võttis kõige aktiivsemalt osa Venemaa riigiasjade juhtimisest. Hertsog võttis osa Kõrgema Salanõukogu ((Верховномъ Тайномъ Советеъ)) istungitest, samas kui tema esimene minister Bassevitch suutis saavutada eraordselt mõjuka positsiooni.

On täiesti mõistetav, et Holsteini Hertsog ja tema minister kasutasid oma mõju ära erandlikult oma isiklike kasude saamise eesmärgil ja et et kaitsta Holsteini huve. Venemaa oli neile võõras ja nende poolsest austusest selle tegelike huvide vastu, muidugi, ei saanud juttugi olla. Muideks, ei saa ütlemata jätta, et soosikud, nagu vürst Menchikov ja Dolgorukov ((Menchikow, Dolgoroukow, Меншиков, Долгоруков)), oleksid suhtunud austusega nende võimule allutatud rahva heaolusse ja kasusse.

Veebruaris 1725 aastal, Holsteini ministrid, viidates 1724 aasta abielulepingu salajasele artiklile, tegid Venemaa valitsusele ettepaneku võimalikult kiiresti saavutada Taani kuningalt Holsteini Hertsogile Schleswigi tagastamine.

Holsteini ettepanek oli järgmise sisuga: „Venemaa peab sõlmima Inglismaa ja Prantsusmaaga liidu ja seejärel taotlema relvastatud käega Taanilt Holsteini tagasiandmise, milleks ka Rootsi laevastik lubab abi anda“.

Kuid selline kombinatsioon oli, ilmselgelt, sel ajal Venemaa ja Inglismaa ning teiste riikide vahel eksisteerivate suhete tõttu täiesti võimatu. Seepärast, on üpris arusaadav, et Holsteini ministrite ettepanekut ei saanud vastu võtta.

Kui Venemaa troonile astus Katariina I, siis Holsteini Hertsogi mõju märkimisväärselt kasvas. Keisrinna mitte ainult ei külvanud teda üle armulikkusega, vaid samuti võttis välismaa valitsuste juures samme, et Schleswig kiiresti tagastataks. Kuid neid püüdlusi ei pärjanud edu.

1726 aasta oktoobris saabus Peterburi Holsteini hertsogi onupoeg, Lüübeki episkoop Carl ((Charles, Карль)). Episkoobile tseesarlanna Katariina Petrovna meeldis ja 5 (16) detsembril ta kirjutas Keisrinnale tundeküllase kirja, millises ta palus tseesarlanna kätt. Prints Carl kirjutas kirjutas, muuseas, et ta ei tea „endale maailmas suuremat õnne soovida, kui et soovida, et mina oleks saanud ära väärida Teie Keiserliku Majesteedi teise Holsteini pojana Teie Keiserlikku kõrgesse perekonda vastu võetud“. „Samuti ka mina ei saa küsimata jätta“ lõpetas prints, „Teie Keiserlikku Majesteeti selle ülialandliku palvega paluda minu suhtes oma kõrget armulikkust väljendada, ülalmainitud printsessi, oma tüdarta, Tema Keiserlikku Majesteeti, minule seaduslikuks abikaasaks emaliku kõigekõrgeima armulikkusega lubada ja kinkida“ (См. История Соловьёва, т. XIX, стр. 82).

Lüübeki episkoop vääriski au olla tseesarlanna Katariina Petrovna peigmeheks, kuid asi pulmadeni ei jõudnud, kuna 1727 aasta mais peiu suri Peterburis röugetesse.

Peale alaealise Peeter II valitsemistele asumist Holsteini Hertsogi olukord märkimisväärselt halvenes. Vürst Menschikov (Menchikof, Menschikow, Меншиковъ)) kes haaras oma kättesse kogu valitsusvõimu, kasutas seda oma isiklike kasude saamiseks, milline ei olnud kooskõlas Holsteini Hertsogi eesmärkidega. Vürst Menschikovi auahned plaanid noore Keisri paari panekuks oma tüdrega, hävitasid kõik Holsteini hertsogi lootused ja arvestused. Viimase asend õukonna juures muutus äärmiselt raskeks ja ta otsustas oma kodumaale naaseda.

Kuid enne ärasõitu soovis Hertsog saada lubadustele, mis antud temale 1724 aastal lahkunud Keisri Peeter S poolt, uut ja formaalset kinnitust. See Hertsogi soov ka täideti: 24 juulil anti temale üle deklaratsioon, milline oli allkirjastatud Kõrgema Salanõukogu kõigi liikmete poolt, millise jõul tunnistati formaalset Hertsogi endisi õigusi ja privileege.

Järgmisel päeval, 25 juulil, sõitis Hertsog, koos oma abikaasa Anne Petrovnaga Peterburist Kieli.

(См. История Соловьёва, т. XIX, стр. 82).

*

Jumala armust, Meie Peeter II ja jne jne jne.

Kuulutame sel viisil T. K. Majesteedi poolt valitsevale Valitsejale Carl Friederichsi Schleswig Holsteini Hertsogile jne. tema kavatsetud Tema Holsteini maadele ärasõidu puhul, hiljuti mõned enne tema meile pakutud, siinseid juurdekuuluvaid asju puudutavaid punkte, millistele ta meie eelsooduslikku Keiserlikku otsust endale palus.

Ja kuna meie olemasoleval kalduvusel sõprusele ja kõrgele austusele alati sellest rahuldust hakkame saama, et temale meeldivat heatahtlikust osutada saime, nõnda siis me ei saanud jätta sellele see hetk tegelike mõnede mainitud punktide koostamist, millised anda tegelikule proovile.

Mis aga puudutab muid punkte, siis me need järgmisel viisil kinnitada asutasime ja selle Meie Keiserlikku lootustandvat akti, andmisest ei loobunud.

1.

Kõik traktaadid ja salajased artiklid, millised meie Jumala juurde lahkunud vanaisa Valitseja, T. K. Majesteet Peeter Esimene, mäletamise väärne, nii Rootsi krooniga T. K. Majesteedi kasuks, nagu ka tema endaga asutas ilma mingite väljajättudeta sellega kõigekõvemal viisil üheskoos uuendatakse ja kinnitatakse.

2.

Samuti jäetakse täiesti salajase konventsiooni juurde, millise meie, samuti Jumala juures asuva Valitsejanna, Tema K. Majesteedi mäletamisväärne vanaema, koos Tema Rooma Tseesarliku Majesteediga, T. K. Kõrgusele tagastamise ja rahuldamise otsuse algatas. Ja samuti tema täieliku teavitamiseks, T. K. Kõrguse suuremaks rahustamiseks esitatakse temale selleks üle vastav ärakiri.

3.

Ja kuni selle ajani, mil see konventsioon saab täide viidud ja selle järgi Schleswigi asi täiesti teostatud ei hakka olema, hakkab T. K. Kõrgus saama, Tema parima väarikuse järgi ülalpidamiseks, meie poolt igaastast abi sadatuhat tseesari kuldnat kõlisevas kätte.

4.

Aga praegu T. K. Kõrgus et paremini valmistuda ärasõiduks ja Meile osutatud poolehoiu eest sadatuhat rubla aastaks ette ja kohe ka kätte anda, aga tulevikus mainitud sadat tuhandet tseesari kuldnat määratakse välja maksta igal aastal Püha Johannise päeval, selleks ajaks meie juurde jääv Vürstiriigi minister, saab need vastava allkirja vastu kätte, kes selleks alati ootama jääb.

5.

Miljoni rubla maksmine, milline T. K. Majesteedi, meie Valitsejanna vanaema kõrgeauliseks mälestuseks, viimase tahtega, Valitsejannale Hertsogiinale Anne Schleswig Holsteinile, Tema K. Kõrgusele, kui vallasvara on määratud ja mõistetud, mida hakatakse välja maksta järgmisel viisil. Kõigepealt meile T. K. Kõrguse poolt väljendatud väarika soovi järgi, selle miljoni arvelt veel enne ta ärasõitu kakssadatuhat rubla siin sularahas välja maksta. Aga ülejäänud kaheksasadatuhat rubla makstakse välja tulevase kaheksa aasta kestel, igal aastal sadatuhat rubla. Aga nimelt Püha Johannise päeval, allkirja vastu, selleks volitatud Holsteini Vürstiriigi Ministrile, nõnda, et esimene makse tähtaeg oleks tuleva 1728 aasta Püha Johannise päev ja kui muus meie riigikassa ja seisund lubavad mainitud summa kiiremini välja maksta, siis seda ka tehakse.

6.

T. K. K. Valitseja Hertsog juba lubas, et ta suvatseb kõik miljon rubla, nii nagu see välja makstakse, sellisel viisil kasutada ja kasutada käskima, et Tema K. Kõrgus, Tema Valitsejanna abikaasa, Tema K. Kõrguse määratlusel, oma Valitsejanna ema kõrgeltaustatud mälestuseks, kapitalist ja peale T. K. Kõrguse surma (mida Jumal lükaku kaugesse tulevikku!) ja siis võib juurdekasvus kindel olla, kui T. K. Kõrgus selle suhtes veel suuremat kirjalikku reversi andmist ei jäta.

7.

Ja kuna Tema K. Majesteet, meie kõrgõndsas mälestuseks, Valitseja vanaisa T. K. Majesteedi arvestades tema kõrget Kuninglikku verd päritolu ja muid Tema Vürstlikku õukonda kuuluvaid suursuguste soodustustest, Kuningliku Kõrguse tiitliga juba hea meelega lubas ja andis siis meie ja meie pärijaid Venemaa valitsuse poolelt, seejuures alati jäävad ja alatiseks Schleswig Holsteini Gottoni Hertsogi liinile see tiitel on antud, milline Rooma Tseesarite poolt temale antakse.

8.

Ja kuna T. K. Kõrgus kavatseb edaspidi hoida meie Keierliku õukonna juures oma alalist ministrit ja see kavatsus on meile eriti meeldiv, siis me deklareerime vastastikuselt, et austusest T. K. Kõrguse vastu ja selle samaga tema ministriga kõiges selle vastu hakatakse käituma nõnda, nagu käitutakse T. K. Majesteedi ministritega Rooma-Tseesarlikus õukonnas.

Samuti käseme, kui kõige soodsama kõigist tsiviilmakudest vabastatud maja näidata, millises ta ja tema järgijad ja kui alalist Holsteini poola elumaja tasuta kasutada saaks.

Lõpetuseks me ei kahtle, et T. K. Kõrgus meie ülalmainitud deklaratsiooni põhjal ja lootes tõelisele kalduvusele piisavalt ettenäha, millist me temasse ja kõigesse Tema vürstliku õukonda tingimata omada kavatseme.

See juhtus S-Peterburis , 24 juulil 1727 aastal.

Originaaltekst on vene keeles allkirjastatud isikute, Kõrgema Salanõukogu nimel, Ministrite poolt:

Alexander Menschikow.

Александръ Меншиковъ.

General-Admiral Graf Apraxin.

Генераль-адмираль Графъ Апраксинъ.

Cantzler Graf Golowkin.

Канцлеръ Графъ Головкинъ.

Fürst Dmitry Golitzin.

Князь Дмитрий Голицинъ.

Andreas Ostermann.

Андрей Остерманъ.

№ 210.

1729 a. 9 (20) september. Preisimaga sõlmitud Liiduleping, millega uuendati 10 (21) augusti 1726 aasta traktaati. (П.С.З. № 5469).

((F. Martensi kommentaar)).

„Kui me“, ütles kuningas Friedrichs Wilhelm ((Frederic-Guillaume, Фридрихъ-Вильгельмъ)) 1726 aastal Venemaa saadikule krahv Golovkinile, „kadunud Venemaa Keiseriga olime heas sõbruses, seepärast tegime ilusa figuuri“. 1726 aasta Liidu-traktaat pidi kindlustama endisi sõbralikke suhteid ja seadma kindlatele alustele mõlemate suurriikide tegude ühtsuse kõigis peamistes rahvusvahelistes küsimustes. Vähe sellest: võis arvata, et 1726 aasta Liidu-leping viib isegi olulisele muutusele Lääne Euroopa poliitilises süsteemis, seepärast, et Venemaa, olles samuti liidus Austriaga, võttis esimene kord suurriigi asendi, milline lepitas ja ühendab alaliselt omavahel vaenutsevaid Austria ja Preisimaa valitsusi.

Kuid sellist tähendust omas 1726 aasta Liidu-traktaat lühikest aega. Venemaa siseolukord kaotas selle Peeter S. autoriteedi jõul soetatu märkimisväärset tasemel. Asjade seis Lääne Euroopas muutus vähe-haaval keerukamaks ja sundis Preisimaa kuningat otsima tuge ja abi mitte ainult Venemaalt. Kuningas muutis oma endiseid arvamusi ja isegi ei täitnud Venemaa valitsusega sõlmitud kokkuleppeid. Viimane ei saanud heaks kiita sellist Preisimaa poliitika suunda ja selle arusaamatuse tulemusel oli ka mõningane vastastike suhete jahenemine, iseenesest mõistetav nähtus.

Peamised erimeelsused tekkisid Poola ja Kuramaa asjade suhtes. 1726 aasta Liidu-lepingu sõlmimisel kinitati vastastikuste deklaratsioonidega, et Venemaa ja Preisimaa lubavad Poola troonile ainult sünnilt poolaka, Piasti. Kuid Preisimaa kuningas muutis üpris varsti oma vaadet sellele küsimusele. Jaanuaris 1727 aastal ta kirjutas veel Mardefeldile: „Mis puudutab meid, siis me otsustasime mitte mingil viisil Saksoonia printsi Poola troonile mitte- lubada“. Kuid sama aasta juunis kuningas räägib: „Kõigil Poola aadlike hulgast pärit Poola trooni pretendentidel on märgatud nii palju puudusi ja ebatäiuslikkust, aga samuti peab kartma niivõrd märkimisväärseid probleeme ja tugevat vastupanu, et on raske loota nende soovide edukale täitmisele“. Ki aga krahv Aleksandr

Golovkin tõestab kuningale, et Poola troonile, Auguste II surma juhtumil, võib olla tõstetud väikeaadlik, siis kuningas vastas: „Ma olen ka ise sellel arvamusel, kuid, seda enam, kui moodustub Poolas kaks tugevat parteid, Saksoonia ja Stanislas Leszczyński, siis on parem toetada Saksoonia parteid, kui Stanislasi oma“.

Selline Preisimaa kuninga arvamuse muutust selgitatakse tema kartusega, et Prantsusmaa ja Inglismaa abil võib Poola troonile saada Stanislas Leszczyński, kes hakkab alati toetuma kahele mainitud riigile. Peale selle, Preisimaa ja Saksoonia vahel oli sõlmitud kokkulepe kõige vaidlustatumates punktides ja jaanuaris 1728 aastal sõlmiti mõlemate valitsuste vahel isegi formaalne liit.

Venemaa valitsus ei pidanud võimalikuks nõustuda Saksoonia valijaprintsi kandidatuuri toetamisega. Ei viitse-kantsler parun Ostermann, ega ka vürst Menchikov ei õigustanud Preisimaa kuninga arvamuse muutust ja nad teatasid Mardefeldile, et nad ei saa lubada Saksoonia printsi Poola troonile asumist.

Keiser Peeter II, saanud teada Auguste II ja Friedrichs Wilhelmi vahelistest salajastest kokkulepetest, palus 1728 aasta mais saata talle need salajased kohustused ja öelda, kas ta soovib täita tema poolt Venemaa suhtes võetud kohustusi?

Kuramaa suhtes Venemaa valitsus oli valmis relva jõul poolakatele vastu astuma, kes soovisid selle hertsogiriigi täielikult oma kätte saada. Preisimaa kuningas aga püüdis teada saada: millised kavatsused on Venemaal Kuramaa suhtes ja kas ta soovib selle piirkonna markkrahv Karlile ((Charles, Карлу)), kes on Preisimaa erilise kaitse all? Ostermann vastas, et „kõige parem poolakate peatamise vahend nende kahjulikes eesmärkides Kuramaa suhtes on neile näidat otsustavalt seda kavatsust, millest on neile mitmeid kordi teatatud nii kirjalikult kui ka suuliselt“ . (Сбор. Истр. Общ. т.XV, 374, 325, 354, 366).

Kuid Preisimaa kuningas ikkagi ei saanud Venemaa kavatsustest Kuramaa suhtes midagi teada.

Kõik need erimeelsused viisid Venemaa ja Preisimaa valitsused veendumusele, et on hädavajalik uuesti kinnitada varem sõlmitud liite. Sel eesmärgil sõlmiti alljärgnev traktaat, milline, ainiti, ei lahendanud üleskerkinud probleeme.

Jääb üle veel märkida, et 1729 aasta märtsis määrati krahv Golovkini asemel Berliini saadikuks S.D. Golitsõn ((S.D. Golitzyn, С.Д. Голицынь.)). 1728 aasta aprillis saadeti parun Mardefeldi asemel S-Peterburi noorem parun Axel Mardefeld.

*

Püha ja Lahutamatu Kolmainsuse nimel.

Saagu see teatavaks kõigile ja neile, kes peavad seda teadma, ja kui praegu Jumala juures oleva Suurriigi Valitseja, Vürsti, Keisri ja Ülevenemaalise Isevalitseja jne jne jne., Peeter Esimese ühelt ja Ülihiilgaivama suurriikliku Vürsti ja Valitseja Preisimaa Kuninga ja Brandenburgi Valijavürsti jne. jne. jne. Friedrich Wilhelmi Kuningas, teiselt poolt, et alati üpris tihe vennalik sõprus, üksmeel ja ühendus oleks jätkatud ja alal peetud ja mõlemad Keiserlikud ja Kuninglikud Õukonnad, nagu ka Nende Riigid, maad, provintsid ja alamad sellest konfidentsiaalsest üksmeelest suurt kasu ja tulu ning mõlemate poolte huvisid silmas peaksid, selleks ka ülalmainitud Ülevenemaalise Keisri, Tema Pärija, Riigis praegu õnnelikult valitsev, ülihiilgav, suurriiklik Vürstinna ja Valitsejanna Katariina, Keisrinna ja Ülevenemaaline Isevalitseja jne. jne. jne., mitte vähem kui ka ülalmainitud T. Preisimaa K. Majesteet, vajadusel arutasid, mitte ainult selles mõlemate Keiserlike ja Kuninglike õukondade vahel sisse-seatud hea üksmeele ja täielikult usaldades ja edaspidi alaliselt jätkata, kuid ka tihedaim mõlemate Riikide, maade ja alamate suurema julgeolku, rahu ja juurdekasvu omavaheline tagamise kindel kohustus, ja selleks Tema Keiserlik Ülevenemaaline Keiserlik Majesteet nimetas oma kantsleri ja Püha Apostel Andrei ordeni kavaleri, krahv Gavriila Golovkini ((Gabriel Golovkin, Гаврила Головкина)) ja oma viitsekantsleri ja tegev-salanõuniku parun Hendrich Johann Friderich Ostermanni;

aga T. Preisimaa K. Majesteet oma tegev-sala-riigiõuniku, Magdeburgi Hertsogiriigi Valitsuse presidendi ja oma erakorralise saadiku Venemaa Keiserliku Õukonna juures, samuti ka Püha Andrei ordeni kavaler, parun Gustav von Mardefeldi, keda instrueeriti, volitati nimeliselt seda formaalset traktaati koostama ja sõlmima;

Kes peale etteteatamist vahetasid tavalisel viisil oma volikirjad, tulid kokku ja leppisid kokku ja nõustusid järgmises kaitse-liidu instrumendis.

1.

Tema Ülevenemaaline Majesteet lubab enda ja oma pärijate eest T. Preisimaa K. Majesteedile ja tema Preisimaa krooni pärijatele ja järeltulijatele, ja vastupidi sellele T. Preisimaa K. Majesteet, enda ja oma pärijate eest, Tema Keiserlikule Majesteedile ja ta pärijatele ning Venemaa monarhia järeltulijatele, teine-teisele tõelise ja alalise sõpruse, nõnda ja sellisel viisil, et mõlemad Nende Majesteedid teine-teise tõelist arvamust omavad, oma huve vastastikku kõikjal teostavad ja hoiavad ning peamiselt üks-teise juurdekasvu, healu ja kasu, kui enda isiklikku, alati teostada, hoidudes kahjust ja hädast ja viimase ärahoidmise viise kõikvõimalikult otsida.

Ja selleks kõigist välistest ja ka mõlemate poolte huvides mingil viisil viisakates asjades õieti ja avameelselt omavahel suhelda ja nende mõlemate poolte ministreid võõraste riikide õukondades, sellest piisavalt ja õigeaegselt instrueerida tahavad, selleks et nad selle mitteteadmises selle kokkuleppe vastu ei astuks ja selle kaudu mõlemad Nende Majesteedid olemasolevast kavatsusest ilma ei jääks.

2.

Ja kui aga Nende Keiserlikud ja Kuninglikud Majesteedid mitte kuidagi ei kavatse selle käesoleva liidu kaudu mitte kellegile, kes ta ka ei oleks, mitte kurvastada või liiga teha, nõnda ja vastupidiselt selle peamine tähis on see, et mõlemad Nende Majesteedid ja nende pärijad oma kõigi riikide, provintside ja maade õiglasel ja rahulikul valdamisel nii üldiselt, aga ka spetsiaalselt neid, milliseid mõlemad Nende Majesteedid Balti mere ääres omavad, kõige kindlaimal viisil teine-teist toetada ja igäuhe vastu, kes julgeks üht või teist lepingupoolt jõuga ja valega rünnata ning sõda algatada, õieti aidata ja kaitsta tahavad ning aitavadki.

3.

Ja kui Tema Ülevenemaalised K. Majesteet või T. Preisimaa K. Majesteet sellisel viisil nende praegustes vallatavates maades ja nende õigustes ja õiglustes vaenulikult rünnatakse või häirima hakatakse, siis peab olema üks pool, teist poolt ähvardavast ohust või juba kannatatavast vägivallast vastava sõnumi saamisel, suunata ründaja vastu koheselt kõik tugevad ametlikud nõuded, ja teda kogu jõuga ja teoga manitseda ja solvatud poolele õiglast rahuldust nõuda ja seejuures deklareerida et vastasel juhul peab teda kogu jõuga aitama ning abistama.

4.

Kui aga sellised sõbralikud esildised miskit ei aita, vaid tegelik vaenulikkus mõlematele lepingupooltele kuuluvate Balti mere ääres asuvate provintside ja maade suhtes on teostatud või seal juba alustatud jätkatakse, siis palutud pool annab viivitamatult paluvale poolele järgmises artiklis otsustatud arvu vägesid sinna sellisel viisil appi, et nad maksimaalselt kolme kuu pärast nõude esitamisest rünnatud poole maale ka tegelikult astuvad sinna sellisesse kohta, kuhu paluv pool sõjalisest kaalutlusest nõutab, võinuksid antud olla.

5.

Ja selline Tema Ülevenemaalise K. Majesteedi poolne Tema Preisimaa K. Majesteedile ja vastastikune tema poolt Tema Majesteedile mainitud juhtumil saadetakse vägedega aitamine hakkab koosnema kolmest tuhandest jalaväelasest ja kahest tuhandest ratsaväelasest ning vajalikust hulgast välisuurtükiväest ja varustusest ning vajaliku lahingu- ja toidumoonaga varustatuna ja seda ei saa enne tagasi kutsuda, kuni solvatud pool sellise tekitatud vägivalla ja vale eest on esmalt täiesti hüvitatud ja sellesse samasse seisundisse viidud, millises see varem oli, ei viida.

6.

Need abiväed hakkavad palutud poolelt endalt palka saama ning olema igal aastal täiendatud rekrutitega; aga tavaline ratsioon ja proviandi ja furaazi portsionid, samuti ka vajalik korter hakkab olema neile paluva poole poolt antud kõik sellisel alusel, nagu neid kasutavad nende Valitsejate endi väed tavaliselt välitingimustes ja korteritega varustamisel.

7.

Need abiväed hakkavad olema selle käsu all, kes paluva poole poolt on armee ülemjuhatajaks määratud, aga muudes asjades mitte kellegi teise, kui oma enda kindrali käsu all ja kes võib muuseas kõigi sõjaliste operatsioonide suhtes, sõjaväe tava kohaselt anda end vastuvaidlematult ülemjuhataja käsutusse, kuid sellisel viisil, et sellised operatsioonid on enne sõjanõukogus appi kutsutud vägede ülemä kindrali juuresviibimisel läbi arutatud ning otsustatud.

8.

Üksikasjad nende abivägede suhtes jääb üpris neid juhtiva kindralile ja ei oma neid rohkem, kui paluva poole enda vägesid koormatakse ja neid ohtu seatakse, kuid nende vahel igal juhul proportsionaalselt ja jõus kogu armees ühesugust võrdsust hoitud ja võimaldatud olla, samuti ka need abiväed, nagu marssidel, käsutuses olles, aktsioonides ja korterites, nagu ka muus, kuivõrd võimalik, koos hoitud ja teine-teisest eraldatud või hajutatuna ei oleks.

9.

Samuti hakkavad need abiväed omama oma enda vaimulikke ja ka oma jumalateenistuse pidamist vabalt ja ilma takistusteta, samuti nende üle ei saa kohut mõistetud, mitte mingite muude seaduste, sõjaväe määrustike ja asutuste, peale nende endi Valitsejate, ega ka mitte kellegi teise, peale oma enda kindrali ja ohvitseride poolt.

10.

Nende tiumfi märgid ja mis mingil aktsioonil vaenlase vastu sõjasaagiks saadakse, jääb sellele poolele, milline need võtab ja endale saab.

11.

Kui mainitud abi osutub ebapiisavaks, tema suhtes kasutatud vägivalla tõrjumiseks, siis mõlemad kõrged lepingupoole lepidavad viivitamatult omavahel kokku ja nõustuvad selles, millisel viisil üks pool suuremate abivägedega vajalikul juhtumil ning kogu oma jõuga aidates ning appi tulles, samuti sellisel juhtumil kui solvatud poole kogu ülalpool otsustatud abi inimestega tarvis ei ole, tema suurema vägede arvu tõttu, kui ta ise soovib, ei pea ülesandeks tehtud olema.

12.

Kui T. Preisimaa K. Majesteedile on tarvis pma randade kaitseks, või mõnel teisel otstarbel vägede asemel mõned laevad, milliseid sellise sõja ajal tarvis läheb, siis Tema Ülevenemaaline K. Majesteet suvatseb Tema Preisimaa K. Majesteedile aidata sellisel viisil ja kujul, nagu selles kokku lepatakse.

13.

Kui aga juhtub, et palutud pool selle osutatud abi eest või muul põhjusel vaenlase rünnaku alla ja nii kistakse mõlemad pooled sõtta, siis nad soovivad kui üks mees, teine-teist kogu oma jõuga aidata ning appi minna, samuti ei hakka kumbki liitlastest pidama eraldi rahuläbirääkimisi või relvarahu sõlmima, veel vähem aga seda sõlmima hakkab, kui siis hea teise poole tahtel ja juurelviibimisel ja et solvatud poolele oleks enne tekitatud kahju hüvitatud ja hõivatu tagastatud.

14.

Ja et muus mõlematel kõrgetel lepingupoolel on tõeline kavatsus kõike seda, mis sellega nende vahel on otsustatud ja sõlmitud, rikkumatult hoida, nõnda kõvem oleks, siis mõlemad Nende K. ja K. Majesteetid sellega ja selle jõul, et nad kõik ja sõlmitud liidu iga selle artikli hea õiguse ja usuga, omalt poolt, õieti ja tõeliselt täita soovib ja mitte mingil viisil ja kujul, mitte mingil ettekäändel, selle vastu teha ja toimida ei taha.

15.

Ja kui mingi riik on sellesse liitu lülitatud ja vastu võetud olla soovib, siis ei saa seda ainiti teisiti teha, nagu mõlemate poolte soovil ja kokkuleppel.

16.

Mõlemate riikide provintside ja alamate vaheline mööda merd- ja maad teostatavat kaubavahetust hakatakse pidama vabalt ja tõkestamatult ka Venemaa laevadel ning T. Preisimaa K. Majesteedi kaupmeeste vahel, meresadamates, kaubanduslinnades ja maades, samuti ka Preisimaa kaubalaevadele ja kaupmeestele Venemaa meresadamates, kaubalinnades ja maades ega oma mingeid suuri makse ja pandud koormisi, ega panda neid muudele asjadele enam koormavalt peale, kui teistele seal kauplevatele ja nende kauplemisel enam soodustatud rahvaste ning kaupmeestega, siis ka nende suhtes peab samamoodi toimima.

17.

See allians on sõlmitud kaheksateistkümneks aastaks ja pikendatakse konjunktuursetel tingimustel, millised need siis veel olema hakkavad ja kui otsustatakse sellisel viisil seda pikendada ka edaspidiselt..

18.

Selle käesoleva traktaadi ratifitseerimine leiab aset kahe kuu pärast, lugedes allkirjutamise päevast ja ratifitseerimiskirjad vahetatakse S-Peterburis.

Selel ülalstatatud instrumendi suuremaks kinnitamiseks ja kinnituseks koostatakse ülalmainitud ministrite poolt kaks ühtmoodi sõnastatud ja käsitsi allkirjastatud ning pitsatitega eksemplari, millised vahetatakse teineteise vahel.

See juhtus S.Peterburis, 10 augustil 1726 aastal.

Salajane artikkel.

Tema Venemaa K. Majesteet deklareerib, et ta astub koos teiste riikidega kohustuse, oma austusväärseima Valitseja väimehega, T. K. Kõrguse Valitseja Schleswig-Holsteini Hertsogiga temalt kinni peetud lahkeli aastate kestel Taani krooni poolt, Schleswigi hertsogi isaisa pärandi ja selle kaudu kantud suurt kahju, õiglasele hüvitamisele kaasa aidata ja selleks selle üle mõelda. Et seda olemasolevat kohustust tegelikult täita ja samuti T. Preisimaa K. Majesteet ülalmainitud Valitsejale Hertsogile T. K. Kõrgusele, nii nagu ka enne seda, väga soovib, et ta endistest praeguse ajani olevate raskustest edasilükkamatult vabastatud võiks olla.

Selleks ta tahab ja omalt poolt, oma häid ametlikke suhteid kõigis vajalikes kohtades kasutada selleks, et T. K. Kõrgus Valitseja Hertsog võiks saavutada selles võimalikult kiiresti sisukat ja rahuldavaimat kokkulepet, kui aga rahumeelsete esildistega soovitud tulemust saavutada ei saa, ja T. K. Kõrgus Valitseja Hertsog soovib otsida tugevaimaid abistamisviise ja neid ka tegelikult kasutada, siis T. Preisimaa K. Majesteet lubab, et ta seejuures soovib pidada täielikku neutraalsust ja ei taha T. K. Majesteedi vastu end deklareerida.

Seevastu T. K. Majesteet lubab vastastikku selles esildise poolt, millise ta Schleswigi ringkonna Tema Rooma Tseesarlikule Majesteedile pakkus, enam mitte seista, vaid üldse sellest taganeda ja Tema Venemaa K. Majesteet võtab enda peale, selle eraldi salajase artikli jõuga Tema Valitseja Hertsogi, sellise lepinguga sellele kallutada, et mainitud esildis oleks tema poolt ka tegelikult hävitatud ja kaotatud.

Selle salajase eraldi artikli kinnituseks, millist peab hoidma võimalikult hästi saladuses ja seda ei tohi ilma mõlemate lepingupoolte vahelise nõusolekuta ja teadmiseda kellegile edastada, ning see omab samasugust jõudu ja mõju, justkui see oleks sõna-sõnalt võetud täna sõlmitud peamisse traktaati, millest koostatakse kaks ühtmoodi sõnastatud, allkirjastatud ja pitseeritud eksemplari ning need vahetatakse teineteise vastu.

See juhtus S-Peterburis 10 augustil 1726 aastal.

Salajane artikkel.

Samuti teatatakse päris tõeselt, et Poolas püüeldakse tegelikult sellele, et peale Kuramaa Hertsogi Ferdinandi surma see naabervürstiriik Poola Vabariigiga liita ning vojevoodkondadeks jaotada; aga Tema Ülevenemaaline K. Majesteet ja T. Preisimaa K. Majesteet sellega selle Kuramaa vürstiriigiga lõpliku tühistamise veendumusel sellest religioonist ja neile maadele tekkinud ohust kahjuliku olevat ja selleks õiglase pärast nõnda püüelda ja oma hoolitsust osutada võivad, et see vürstiriik alaliselt, ilma mingeid kahjustusi saamata kõigis Poola kuningriigi ja Vabariigi õigustes, oma enda valitseva Hertsogiga oma vanas vormis, konstitutsiooniga, vabadustega ja privileegidega, kooskõlas kõigi kinnitavate paktidega, oleks hoitud ja jäetud.

Selleks Tema ülalmainitud Keiserlikud ja Kuninglikud Majesteedid lubasid vastastikku teine-teisele ja ka selleks kohustusid:

Et nad tahavad sellist tühistamist kõigil sobival viisidel ära hoida ja et nad selles, oma kavatsusest nõnda vähimalt ilma jääda võiksid, siis mõlemad Nende Majesteedid tahavad mitte ainult oma Poolas olevaid ja edaspidi sinna saadetavaid ministreid instrueerida, et kõige selle üle, mis Poolas juhtuma hakkab, väga tähelepanelikult jälgiksid ja omavahel kooskõlas tegutseks; aga ka Tema Ülevenemaaline K. Majesteet ja T. Preisimaa K. Majesteet tahavad samuti tekkival asjaoludel ja konjunktuuril omavahel viivitamatult rohkem kokku leppida, millisel viisil ja meetodil mainitud kavatsuse vastu paremini ja ohutumalt toimetama peaks.

Samuti Nende mõlemad Majesteedid selle Hertsogiriigi pärimise asjas, nii nagu varem ja ka tulevikus, hakavad toimetama alati omavahelises üksmeeles ka Kuramaa asjas ja selle tulevases asutamises ei teosta mingil teisel viisil, kui tulevikuks olemasolevate ühisete nõuannete järgi käskida ette võtta ja lubada, mõlemad Nende Majesteedid tahavad samuti ka teiste riikidega,

millistele, samamoodi selle vürstiriigi endale pidamine võib olla vajalik, ametlikult selles suhtes teatada ja neid nende olemasolevaid kavatsusi ühiselt kaaluda püüda.

Kuid selleks mõlemate kõrgete lepingupoolte vahel võetud kohustusest ei oleks Poolas enneaegselt mitte mingit muutust tehtud, siis selleks tuleb seda artiklit suurimas saladuses hoida ja varjata ja sellel on samasugune jõud ning mõju, nagu see oleks sõna-sõnalt võetud käesoleval päeval sõlmitud peamisse instrumenti.

Selle kinnituseks on koostatud kaks ühtmodi sõnastatud, allkirjastatud, pitseeritud ning teine-teisega vahetatud eksemplari.

See juhtus S-Peterburis, 10 augustil 1726.a.

Ja kui peale seda Tema Ülalmainitu K. Ülevenemaaline Majesteet Kõigekõrgeima Jumala poolt on sellest elust ära kutsutud, siis T. Ülevenemaaline K. Majesteet, Hiilgaivam Riigivalitseja, Vürst ja Valitseja, Peeter Teine, Moskva, Kiievi jne. jne. jne. Ülevenemaaline Keiser ja Isevalitseja.

Ja T. Preisimaa K. Majesteet, Hiilgaivam, Riigivalitseja, Vürst ja Valitseja Friederich Wilhelm, Preisimaa kuningas, Brandenburgi ja Rooma Riigi Markkrahv arhi-kammerhärä jne. jne. jne.

Ülalesitatud alliansi-traktaat ja selle juurde kuuluvad eraldi ja salajased artiklid, kui tervikuna kasulikud mõlematele Kõiksäravamate õukondade vahvusele, juurdekasvu ja julgeolekut puudutavat asja, uuendab nende hüvanguks ja selle vajaduses veenduti.

Ja kuna sellega ja selle jõul parimal ja pidevaimal viisil tehakse, ja mõlemad ülalmainitud, praegu omavahel kokkuleppivad riigid, loodavad ja kõige valjemalt lubavad, et nad ülalpool mainitud traktaadi ja selle juurde kuuluvad kõik eraldi salajased artiklid kõigis nende punktides, klauslites ja tervikuna sisus, mitte midagi sellest välja jättes kindlalt ja rikkumatult täita ja et neis iga poole poolt on lubatud, juhtunud juhtumitel, õieti parandada ja täita tahavad, mitte teisiti kui, just-kui see kõik on praegu uuesti nõnda otsustatud ning kokku lepitud, Tema praegu Valitseva Ülevenemaalise Majeseteedi ja T. Preisimaa K. Majesteedi vahel.

Ja kuna T. Ülevenemaalise K. Majesteedi ja T. Preisimaa K. Majesteedi huvi üpris nõuab naaber Poola Kroonilt ja Vabariigilt erilist ümber otsustamist, millise eest tahavad äärmiselt hoolitseda, et mainitud kroon ja vabariik, oma senistes asutustes, vabadustes, eelistes ja õigustes hoitud ja kõik see, kui selle vastu oli tehtud miskit vastalist, õigeaegselt ärahoitud ja tõrjutud saanud.

Ja kui siis, Jumala tahtel asi uue Kuninga valimiseni läheb, siis ülalmainitud Nende K. ja K. Majesteetid, mitte ainult siis, vaid ka käesolevast kuupäevast peale, oma nõuandeid ühel häälel selleks kinnitada, et Poola kuninga troonile selline pärija oleks üheskoos tõstetud, kes ei oleks Poola vabadustele, ega ka ta naabritele ohtlik ei oleks ja kelle suhtes võib loota, et ta, Venemaa Riigi ja Brandenburgi õukonna vaheliste vanade ja uute paktide puhul alaliselt püsiks, neid kindlalt hoida ja hakkab nendega olema heas sõpruses ja naabruses.

Ja kuna sellise kavatsuse täitmist on vaid üheskoos võimalik saavutada, tuleb õigeaegselt ära hoida, et sellisel uuel valimisel see rahvus oma täielikku vabadust hoiaks ja täita võis ja seda kellegi poolt mitte mingi seaduse või meetmega ei oleks teisiti ette kirjutatud, ega mingi sund oleks tehtud, siis mõlemad Tema Majesteetid tahavad hakata sellisele sammule vastu kõigi oma jõududega, samuti ka Poola Vabariigi aadlikega, kelle hulgas kuigipalju võib nõusse saada, et praeguse Poola Kuninga elu ajal mitte mingit troonilt kõrvaldamist või uue kuninga valimist ühe või teise kasuks, kes ta ka ei oleks, miskit ei tehtaks;

Ja Nende Ülevenemaaline K. Majesteet ja T. Preisimaa K. Majesteet tahavad selleks alati ja eriti Poolas järgnevalt toimuvatel Seimide istungite ja Senati konsiiliumite suhtes oleks omavahel avameelselt arvamusi vahetatud, milleks tuleb oma sinna saadetud ministritele anda instruksioonid, et nad toimiksid omavahel kooskõlastatult ja üksmeelselt räägiksid, kuid kõige selle juures omaks ka ühesugust arvamust, et mõlemad Nende Majesteetid Poola Vabariigi Kuninga vaba valimist tahavad aidata toetada, vaid nõnda, et tema sellisese õiguse teostamiseks miskit hukkamõistetavat ei

tehtaks.

Selle ülaltäheldatud uuendusprotsessi kinnituseks on mõlemate Nende Majesteetide poolt selle sõlmimiseks ja elluviimiseks nimetatud alljärgnevalt loetletud ministrid, aga nimelt:

Tema Ülevenemaalise K. Majesteedi poolt tema kantsleri ja Püha apostel Andrei kavaleri, krahv Gabriel Golowkin ja Riigi ülem asestantsleri, Tegev-salanõuniku ja Püha apostel Andrei kavaleri, parun Henrich Johann Friedrichi Ostermanni.

Aga Tema Preisimaa K. Majesteedi poolt tema Sala-sõjanõunik ja Venemaa Keiserliku õukonna juures asuva erakorralise saadiku ja tegev-kammerhärri Axel parun von Mardefeldi, kes allkirjastasid, pitseerisid ning vahetasid üks-teisega, mis tuleb ratifitseerida vähemalt kaheksa nädala pärast ja kui võimalik, siis ka varem, vahetades siis ratifitseerimise instrumendid teineteisega.

See juhtus Moskvas 9 (20) septembris 1729 aastal.

(L.S.)A. v. Mardefeld.

Канцлеръ Графъ Головкинъ.
Князь Василий Долгорукой.
Андрей Остерманъ.

See on ratifitseeritud Tema Keiserliku Majesteedi poolt 29 oktoobril; Tema Preisimaa K. Majesteedi poolt 18 oktoobril 1729 aastal.

№ 211.

1730 a. 19 (30) september. Berliinis Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud Liiduleping.

((F. Martensi kommentaar)).

Anna Ivanovna ((Anna Ivanowna, Анна Ивановна., 1693-1740)), lesestunud Kuramaa hersoginna, troonile asumine Ülevenemaalisele keiserlikule troonile kutsus Berliinis esile põhjendatud lootusi, et Venemaa ja Preisimaa vahel säiluvad endised sõbralikud suhted. Kuningas Friedrich -Wilhelm ((Frederic-Guillaume, Фридрих-Вильгельмъ)) käskis parun Mardefeldil väljendada Keisrinnale tema Venemaa keiserlikule troonile tõusu üle oma siiraimat rõõmu. Kuid tema rõõm oli alguses rikutud Peterburist saadetud teatega, sellest, et Anna Ivanovna oli sunnitud allkirjastama tuntud „punktid“ milliste eesmärgiks oli tema isevalitsusliku võimu märkimisväärne piiramine. Muideks, on teada, et see isevalitsusele kallalekippumine oli üpris varsti keisrinna enese poolt kaotatud, kes kiskus oma enese käega puruks temale esitatud punktidega akti. Saanud sellisest sündmusest teada, andis Friedrich Wilhelm täieliku vabaduse oma rõõmule ja ütles, pidulikult, Venemaa saadikule: „Praegu ma juba ei hakka vaatama Poolale Kuramaa asjades“. (Soloviev, Histoire XIX, 332. Соловьёвъ, История, XIX, 332.)

Keisrinna ise ja ta lähimad nõunikud kuulsid rahuloluga Preisimaa Kuninga soovist säilitada Venemaaga endise sõpruse tundeid. Anna Ivanovna tegi vürst Sergei Dmitrievits Golitsõnile ((Serge Dmitriewitch Golitzyn, Сергей Дмитриевич Голицын)) ülesandeks veenda kuningat selles, et ta hakkab kõrvalekaldumatult püüdlema varem sõlmitud kohustustest kinnipidamist, samuti hakkab ka arendama Venemaa ja Preisimaa vaheliste suhete arengut.

Kuningas Friedrich Wilhelm kasutas ära temale sellist soodust Keisrinna häälestatust, et teha temale endiste Liidu-traktaatide uuendamise ettepanek, vaatamata sellele, et alles 1729 aastal oli sõlmitud pidulik kaitse-liidu traktaat. Berliini õukond teadis, et Venemaa ja Austria vahel peetakse läbirääkimisi uue liidu-lepingu sõlmimiseks ja Friedrich Wilhelm ei karda miskiit muud nii palju ohtlikku, kui Venemaa ja Austria kabinettide lähenemist. Lõpuks, 1729 aasta septembris allkirjastatud Liiduleping (Nr. 210), ei lahendanud kõiki oluliselt tähtsaid küsimusi. Preisimaa ettepanek uue liidu-traktaadi suhtes oli Venemaa valitsuse poolt viivitamatult vastu võetud, kes tegi selle sõlmimise ülesandeks vürst Sergei Golitsõnile, koos Preisimaa ministritega see otsus läbi

arutada. Preisima valitsus koostas selle esialgse kava ja vürst Golitsõn tõi selle 1730 aasta augustis Moskvasse, et see vaadataks Keisrinna poolt üle.

Seal vaadati Preisimaa poolty esitatud kav üksipulgi läbi. Keisrinna soovis, et Preisimaa kuningas kohustuks otsustavalt takistama Poola troonile Stansilav Lechinski ((Stanislas Leszczyński, Станислава Лещинскаго)), ega ka Saksoonia pärija printsi lubamist.

Lõpuks Preisimaa kuningas kohustus samuti olema vastu kõigi poolakate pretnsioonidele Kuramaa suhtes.

Preisimaa kava, koos muudatustega, milliseid tegi Venemaa valitsus, oli saadetud tagasi Berliini, kus ka 30 (19) septembril toimus traktaadi allkirjastamine mõlema riigi volinike poolt. See ratifitseeriti Venemaa poolelt 19 oktoobril; Preisimaa poolelt sama, 1730. aasta 30. oktoobril.

Jääb veel lisada, et vürst S. D. Golitsõnil ei tulnud veel kaua täita Venemaa saadiku kohustust Berliini õukonna juures. Augustis ta sai ülesandeks esitada kuningale, peale uue Liidu-traktaadi asjade silumist, ta tagasikutsumise kiri. Vürst Golitsõni kohale oli määratud kammerherra M. P. Bestuzev-Rjumin ((M. P. Bestoujew-Riimine, М.П. Бестужевъ-Рюминъ)), kes oli varem Venemaa esindaja Poola õukonna juures. Uus saadik saabus Berliini novembrikuu lõpus ja ta võeti kuninga poolt vastu 1730 aasta detsembri alguses.

Märkus. Kõik traktaadid ja aktid, millised on Venemaa poolt Saksooniaga sõlmitud puutuvad Poolasse ja need trükitakse ära Venemaa ja Poola vahel sõlmitud traktaatide ja konventsioonide ossa.

(Soloviev, Histoire XIX, 332. Соловьёвъ, История, XIX, 332.)

Tema Püha ja Jagamatu Kolmainsuse nimel.

Ja saagu teatavaks ning teadmiseks kõigile, ja kui Ülisäravaim Riigivalitsejalik ja võitmatu Vürstinna ja Valitseja Anna, Keisrinna ja Moskva, Kiievi, Vladimiri jne. jne. jne., Ülevenemaaline Isevalitseja;

Kõigehiilgaivam, Riigivalitsejalik Vürst ja Valitseja, Friedrich-Wilhelm, Preisimaa Kuningas, Brandenburgi ja Rooma Riigi Markkrahv arhi kammerherra ja isevalitsuslik Valijavürst jne. jne. jne.

Kasulikuks ja vajalikuks leiutati, et edendada mõlemate poolte vahvust, sobivust ja huvi, samuti neile usaldatud alamate heaolu omavahel olevat alliansi uuendada ja kinnitada, selleks, et Tema Keiserliku Majesteedi ja T. K. Majesteedi vaheline õnnelikult õitsev õige sõprus ja avameelne heasoovlik ja tihe kohustus oleks tugevamalt kinnitatud ja selleks nende kaudu mõlemate poolte poolne Tema K. Majesteedi ja T. K. Majesteedi poolt selleks nimetatud ja täielikult volitatud ministrid:

Aga nimelt, Tema K. Ülevenemaalise Majesteedi, Tegev-kammerherra ja Täievolilise Ministri Preisimaa Kuningliku Õukonna juures Vürst Sergei Galitsõni ((Sergius Gallitzin));

Tema Preisimaa Kuningliku Majesteedi poolt Tema Kindral-Leitnandi ja Tegav-Sala-riiginõuniku ja Sõja-nõuniku Adrian Bernhard von Borcki ((Андріан Бернгард фонъ-Борк)), kes peale omavahel peetud konverentse ja lepingutes koostatud järgmise alliansi retsessi ((selgituse)) ja on eriti kohustuslikuna sõlmitud.

1.

Tema Ülevenemaaline Majesteet lubab enda ja oma pärijate eest T. Preisimaa K. Majesteedile ja tema Preisimaa krooni pärijatele ja järeltulijatele, ja vastupidi sellele T. Preisimaa K. Majesteet, enda ja oma pärijate eest, Tema Keiserlikule Majesteedile ja ta pärijatele ning

Venemaa monarhia järeltulijatele, teine-teisele tõelise ja alalise sõpruse, nõnda ja sellisel viisil, et mõlemad Nende Majesteetid teine-teise tõelist arvamust omavad, oma huve vastastikku kõikjal teostavad ja hoiavad ning peamiselt üks-teise juurdekasvu, healu ja kasu, kui enda isiklikku, alati teostada, hoidudes kahjust ja hädast ja viimase ärahoidmise viise kõikvõimalikult otsida.

Ja selleks kõigest välistest ja ka mõlemate poolte huvides mingil viisil viisakates asjades õieti ja avameelselt omavahel suhelda ja nende mõlemate poolte ministreid võõraste riikide õukondades, sellest piisavalt ja õigeaegselt instrueerida tahavad, selleks et nad selle mitteteadmisesest selle kokkuleppe vastu ei astuks ja selle kaudu mõlemad Nende Majesteetid olemasolevast kavatsusest ilma ei jääks.

2.

Ja kui aga Nende Keiserlikud ja Kuninglikud Majesteetid mitte kuidagi ei kavatse selle käesoleva liidu kaudu mitte kellegile, kes ta ka ei oleks, mitte kurvastada või liiga teha, nõnda ja vastupidiselt selle peamine tähis on see, et mõlemad Nende Majesteetid ja nende pärijad oma kõigi riikide, provintside ja maade õiglasel ja rahulikul valdamisel nii üldiselt, aga ka spetsiaalselt neid, milliseid mõlemad Nende Majesteetid Balti mere ääres omavad, kõige kindlaimal viisil teine-teist toetada ja igauhe vastu, kes julgeks üht või teist lepingupoolt jõuga ja valega rünnata ning sõda algatada, õieti aidata ja kaitsta tahavad ning aitavadki.

3.

Ja kui Tema Ülevenemaalised K. Majesteet või T. Preisimaa K. Majesteet sellisel viisil nende praegustes vallatavates maades ja nende õigustes ja õiglustes vaenulikult rünnatakse või häirima hakatakse, siis peab olema üks pool, teist poolt ähvardavast ohust või juba kannatatavast vägivallast vastava sõnumi saamisel, suunata ründaja vastu koheselt kõik tugevad ametlikud nõuded, ja teda kogu jõuga ja teoga manitseda ja solvatud poolele õiglast rahuldust nõuda ja seejuures deklareerida et vastasel juhul peab teda kogu jõuga aitama ning abistama.

4.

Kui aga sellised sõbralikud esildised miskit ei aita, vaid tegelik vaenulikkus mõlematele lepingupooltele kuuluvate Balti mere ääres asuvate provintside ja maade suhtes on teostatud või seal juba alustatud jätkatakse, siis palutud pool annab viivitamatult paluvalle poolele järgmises artiklis otsustatud arvu vägesid sinna sellisel viisil appi, et nad maksimaalselt kolme kuu pärast nõude esitamisest rünnatud poole maale ka tegelikult astuvad sinna sellisesse kohta, kuhu paluv pool sõjalisest kaalutlusest nõutab, võinuksid antud olla.

5.

Ja selline Tema Ülevenemaalise K. Majesteedi poolne Tema Preisimaa K. Majesteedile ja vastastikune tema poolt Tema Majesteedile mainitud juhtumil saadetav vägedega aitamine hakkab koosnema kolmest tuhandest jalaväelasest ja kahest tuhandest ratsaväelasest ning vajalikust hulgast välisuurtükiväest ja varustusest ning vajaliku lahingu- ja toidumoonaga varustatuna ja seda ei saa enne tagasi kutsuda, kuni solvatud pool sellise tekitatud vägivalla ja vale eest on esmalt täiesti hüvitatud ja sellesse samasse seisundisse viidud, millises see varem oli, ei viida.

6.

Need abiväed hakkavad palutud poolelt endalt palka saama ning olema igal aastal täiendatud rekrutitega; aga tavaline ratsioon ja proviandi ja furaazi portsionid, samuti ka vajalik korter hakkab olema neile paluva poole poolt antud kõik sellisel alusel, nagu neid kasutavad nende Valitsejate endi

väed tavaliselt välitingimustes ja korteritega varustamisel.

7.

Need abiväed hakkavad olema selle käsu all, kes paluva poole poolt on armee ülemjuhatajaks määratud, aga muudes asjades mitte kellegi teise, kui oma enda kindrali käsu all ja kes võib muuseas kõigi sõjaliste operatsioonide suhtes, sõjaväe tava kohaselt anda end vastuvaidlematult ülemjuhataja käsutusse, kuid sellisel viisil, et sellised operatsioonid on enne sõjanõukogus appi kutsutud vägede ülema kindrali juuresviibimisel läbi arutatud ning otsustatud.

8.

Üksikasjad nende abivägede suhtes jääb üpris neid juhtiva kindralile ja ei oma neid rohkem, kui paluva poole enda vägesid koormatakse ja neid ohtu seatakse, kuid nende vahel igal juhul proportsionaalselt ja jõus kogu armees ühesugust võrdsust hoitud ja võimaldatud olla, samuti ka need abiväed, nagu marssidel, käsutuses olles, aktsioonides ja korterites, nagu ka muus, kuivõrd võimalik, koos hoitud ja teine-teisest eraldatud või hajutatuna ei oleks.

9.

Samuti hakkavad need abiväed omama oma enda vaimulikke ja ka oma jumalateenistuse pidamist vabalt ja ilma takistusteta, samuti nende üle ei saa kohut mõistetud, mitte mingite muude seaduste, sõjaväe määrustike ja asutuste, peale nende endi Valitsejate, ega ka mitte kellegi teise, peale oma enda kindrali ja ohvitseride poolt.

10.

Nende tiumfi märgid ja mis mingil aktsioonil vaenlase vastu sõjasaagiks saadakse, jääb sellele poolele, milline need võtab ja endale saab.

11.

Kui mainitud abi osutub ebapiisavaks, tema suhtes kasutatud vägivalla tõrjumiseks, siis mõlemad kõrged lepingupoolel lepivad viivitamatult omavahel kokku ja nõustuvad selles, millisel viisil üks pool suuremate abivägedega vajalikul juhtumil ning kogu oma jõuga aidates ning appi tulles, samuti sellisel juhtumil kui solvatud poole kogu ülalpool otsustatud abi inimestega tarvis ei ole, tema suurema vägede arvu tõttu, kui ta ise soovib, ei pea ülesandeks tehtud olema.

12.

Kui T. Preisimaa K. Majesteedile on tarvis pma randade kaitseks, või mõnel teisel otstarbel vägede asemel mõned laevad, milliseid sellise sõja ajal tarvis läheb, siis Tema Ülevenemaaline K. Majesteet suvatseb Tema Preisimaa K. Majesteedile aidata sellisel viisil ja kujul, nagu selles kokku lepitakse.

13.

Kui aga juhtub, et palutud pool selle osutatud abi eest või muul põhjusel vaenlase rünnaku alla ja nii kistakse mõlemad pooled sõtta, siis nad soovivad kui üks mees, teine-teist kogu oma jõuga aidata ning appi minna, samuti ei hakka kumbki liitlastest pidama eraldi rahuläbirääkimisi või relvarahu sõlmima, veel vähem aga seda sõlmima hakkab, kui siis hea teise poole tahtel ja juurelviibimisel ja et solvatud poolele oleks enne tekitatud kahju hüvitatud ja hõivatu tagastatud.

14.

Ja et muus mõlematel kõrgetel lepingupoolel on tõeline kavatsus kõike seda, mis sellega nende vahel on otsustatud ja sõlmitud, rikkumatult hoida, nõnda kõvem oleks, siis mõlemad Nende K. ja K. Majesteetid sellega ja selle jõul, et nad kõik ja sõlmitud liidu iga selle artikli hea õiguse ja usuga, omalt poolt, õieti ja tõeliselt täita soovib ja mitte mingil viisil ja kujul, mitte mingil ettekäändel, selle vastu teha ja toimida ei taha.

15.

Ja kui mingi riik on sellesse liitu lülitatud ja vastu võetud olla soovib, siis ei saa seda ainiti teisiti teha, nagu mõlemate poolte soovil ja kokkuleppel.

16.

Mõlemate riikide provintside ja alamate vaheline mööda merd- ja maad teostatavat kaubavahetust hakatakse pidama vabalt ja tõkestamatult ka Venemaa laevadel ning T. Preisimaa K. Majesteedi kaupmeeste vahel, meresadamates, kaubanduslinnades ja maades, samuti ka Preisimaa kaubalaevadele ja kaupmeestele Venemaa meresadamates, kaubalinnades ja maades ega oma mingeid suuri makse ja pandud koormisi, ega panda neid muudele asjadele enam koormavalt peale, kui teistele seal kauplevatele ja nende kauplemisel enam soodustatud rahvaste ning kaupmeestega, siis ka nende suhtes peab samamoodi toimima.

17.

See allians on sõlmitud kaheksateistkümneks aastaks ja pikendatakse konjunktuursetel tingimustel, millised need siis veel olema hakkavad ja kui otsustatakse sellisel viisil seda pikendada ka edaspidiselt..

18.

Selle käesoleva traktaadi ratifitseerimine leiab aset kahe kuu pärast, lugedes allakirjutamise päevast ja ratifitseerimiskirjad vahetatakse S-Peterburis.

Selel ülalstatatud instrumendi suuremaks kinnitamiseks ja kinnituseks koostatakse ülalmainitud ministrite poolt kaks ühtmoodi sõnastatud ja käsitsi allkirjastatud ning pitsatitega eksemplari, millised vahetatakse teineteise vahel.

See juhtus S.Peterburis, 10 augustil 1726 aastal.)

((*Need 18 punkti olidpeaegu identsed eelmise lepinguga. Mõned sõnad olid suure või väikese tähega ja lõikudeks jaotus oli osalt ka erinev. Viimasest salajasest artiklist oli jäetud välja esimene ja viimane lõik. KL.))

Salajane artikkel.

Tema Venemaa K. Majesteet deklareerib, et ta astub koos teiste riikidega kohustuse, oma austusväärseima Valitseja väimehega, T. K. Kõrguse Valitseja Schleswig-Holsteini Hertsoigiga temalt kinni peetud lahkeli aastate kestel Taani krooni poolt, Schleswigi hertsogi isaisa pärandi ja selle kaudu kantud suurt kahju, õiglasele hüvitamisele kaasa aidata ja selleks selle üle mõelda. Et seda olemasolevat kohustust tegelikult täita;

ja samuti T. Preisimaa K. Majesteet ülalmainitud Valitsejale Hertsogile T. K. Kõrgusele, nii nagu ka enne seda, väga soovib, et ta endistest praeguse ajani olevate raskustest edasilükkamatult vabastatud võiks olla; selleks ta tahab ja omalt poolt, oma häid ametlikke suhteid kõigis vajalikes kohtades kasutada selleks, et T. K. Kõrgus Valitseja Hertsog võiks saavutada selles võimalikult kiiresti sisukat ja rahuldavaimat kokkulepet.

Kui aga rahumeelsete esildistega soovitud tulemust saavutada ei saa, ja T. K. Kõrgus Valitseja Hertsog soovib otsida tugevaimaid abistamisviise ja neid ka tegelikult kasutada, siis T. Preisimaa K. Majesteet lubab, et ta seejuures soovib pidada täielikku neutraalsust ja ei taha T. K. Majesteedi vastu end deklareerida, seevastu T. K. Majesteet lubab vastastikku selles esildise poolt, millise ta Schleswigi ringkonna Tema Rooma Tsesarlikule Majesteedile pakkus, enam mitte seista, vaid üldse sellest taganeda ja Tema Venemaa K. Majesteet võtab enda peale, selle eraldi salajase artikli jõuga Tema Valitseja Hertsogi, sellise lepinguga sellele kallutada, et mainitud esildis oleks tema poolt ka tegelikult hävitatud ja kaotatud.

Selle salajase eraldi artikli kinnituseks, millist peab hoidma võimalikult hästi saladuses ja seda ei tohi ilma mõlemate lepingupoolte vahelise nõusolekuta ja teadmiseda kellegile edastada, ning see omab samasugust jõudu ja mõju, justkui see oleks sõna-sõnalt võetud täna sõlmitud peamisse traktaati, millest koostatakse kaks ühtmoodi sõnastatud, allkirjastatud ja pitseeritud eksemplari ning need vahetatakse teineteise vastu.

See juhtus Berliinis 30 septembril 1730 aastal.

(L.S.)A.B.Borck.

(M.П.) А.Б. Боркъ.

Salajane artikkel.

Samuti teatatakse päris tõeselt, et Poolas püüeldakse tegelikult sellele, et peale Kuramaa Hertsogi Ferdinandi surma see naabervürstiriik Poola Vabariigiga liita ning vojevoodkondadeks jaotada; aga Tema Ülevenemaaline K. Majesteet ja T. Preisimaa K. Majesteet sellega selle Kuramaa vürstiriigiga lõppliku tühistamise veendumusel sellest religioonist ja neile maadele tekkinud ohust kahjuliku olevat ja selleks õigluse pärast nõnda püüelda ja oma hoolitsust osutada võivad, et see vürstiriik alaliselt, ilma mingeid kahjustusi saamata kõigis Poola kuningriigi ja Vabariigi õigustes, oma enda valitseva Hertsogiga oma vanas vormis, konstitutsiooniga, vabadustega ja privileegidega, kooskõlas kõigi kinnitavate paktidega, oleks hoitud ja jäetud.

Selleks Tema ülalmainitud Keiserlikud ja Kuninglikud Majesteedid lubasid vastastikku teine-teisele ja ka selleks kohustusid:

et nad tahavad sellist tühistamist kõigil sobivatel viisidel ära hoida ja et nad selles, oma kavatsusest nõnda vähimalt ilma jääda võiksid, siis mõlemad Nende Majesteedid tahavad mitte ainult oma Poolas olevaid ja edaspidi sinna saadetavaid ministreid instrueerida, et kõige selle üle, mis Poolas juhtuma hakkab, väga tähelepanelikult jälgiksid ja omavahel kooskõlas tegutseks; aga ka Tema Ülevenemaaline K. Majesteet ja T. Preisimaa K. Majesteet tahavad samuti tekkivatel asjaoludel ja konjuktuuril omavahel viivitamatult rohkem kokku leppida, millisel viisil ja meetodil mainitud kavatsuse vastu paremini ja ohutumalt toimetama peaks, samuti Nende mõlemad Majesteedid selle Hertsogiriigi pärimise asjas, nii nagu varem ja ka tulevikus, hakkavad toimetama alati omavahelises üksmeeles ka Kuramaa asjas ja selle tulevases asutamises ei teosta mingil teisel viisil, kui tulevikuks olemasolevate ühisete nõuannete järgi käskida ette võtta ja lubada.

Mõlemad Nende Majesteedid tahavad samuti ka teiste riikidega, millistele, samamoodi selle vürstiriigi endale pidamine võib olla vajalik, ametlikult selles suhtes teatada ja neid nende olemasolevaid kavatsusi ühiselt kaaluda püüda.

Kuid selleks mõlemate kõrgete lepingupoolte vahel võetud kohustusest ei oleks Poolas enneaegselt mitte mingit muutust tehtud, siis selleks tuleb seda artiklit suurimas saladuses hoida ja varjata ja sellel on samasugune jõud ning mõju, nagu see oleks sõna-sõnalt võetud käesoleval päeval sõlmitud peamisse instrumenti.

Selle kinnituseks on koostatud kaks ühtmoodi sõnastatud, allkirjastatud, pitseeritud ning

teine-teisega vahetatud eksemplari.

See juhtus Berliinis, 30 septembril 1730.a.

(L.S.)A.B.Borck.

(M.П.) А.Б. Боркъ.

Salajane artikkel.

Ja kuna T. Ülevenemaalise K. Majesteedi ja T. Preisimaa K. Majesteedi huvi üpris nõuab naaber Poola Kroonilt ja Vabariigilt erilist ümber otsustamist, millise eest tahavad äärmiselt hoolitseda, et mainitud kroon ja vabariik, oma senistes asutustes, vabadustes, eelistes ja õigustes hoitud ja kõik see, kui selle vastu oli tehtud miskit vastalist, õigeaegselt ärahoitud ja tõrjutud saanud, ja kui siis, Jumala tahtel asi uue Kuninga valimiseni läheb, siis ülalmainitud Nende K. ja K. Majesteetid, mitte ainult siis, vaid ka käesolevast kuupäevast peale, oma nõuandeid ühel häälel selleks kinnitada, et Poola kuninga troonile selline pärija oleks üheskoos tõstetud, kes ei oleks Poola vabadustele, ega ka ta naabritele ohtlik ei oleks ja kelle suhtes võib loota, et ta, Venemaa Riigi ja Brandenburgi õukonna vaheliste vanade ja uute paktide puhul alaliselt püsiks, neid kindlalt hoida ja hakkab nendega olema heas sõpruses ja naabruses.

Ja kuna sellise kavatsuse täitmist on vaid üheskoos võimalik saavutada, tuleb õigeaegselt ära hoida, et sellisel uuel valimisel see rahvus oma täielikku vabadust hoiaks ja täita võis ja seda kellegi poolt mitte mingi seaduse või meetmega ei oleks teisiti ette kirjutatud, ega mingi sund oleks tehtud, siis mõlemad Tema Majesteetid tahavad hakata sellisele sammule vastu kõigi oma jõududega, samuti ka Poola Vabariigi aadlikega, kelle hulgas kuigipalju võib nõusse saada, et praeguse Poola Kuninga elu ajal mitte mingit troonilt kõrvaldamist või uue kuninga valimist ühe või teise kasuks, kes ta ka ei oleks, miskit ei tehtaks;

Ja Nende Ülevenemaaline K. Majesteet ja T. Preisimaa K. Majesteet tahavad selleks alati ja eriti Poolas järgnevalt toimuvatel Seimide istungite ja Senati konsiiliumite suhtes oleks omavahel avameelselt arvamusi vahetatud, milleks tuleb oma sinna saadetud ministritele anda instruksioonid, et nad toimiksid omavahel kooskõlastatult ja üksmeelselt räägiksid, kuid kõige selle juures omaks ka ühesugust arvamust, et mõlemad Nende Majesteetid Poola Vabariigi Kuninga vaba valimist tahavad aidata toetada, vaid nõnda, et tema sellisese õiguse teostamiseks miskit hukkamõistetavat ei tehtaks.

Selle kinnistuseks koostatakse sellest kaks ühtmoodi sõnastatud, allkirjastatud, pitseeritud ja üks-teise vastu vahetatud eksemplari.

See käesolev artikkel omab samasugust jõudu ja mõju, justkui see oleks võetud sõnasõnalt käesoleval päeval sõlmitud peamisse traktaati.

See juhtus Berliinis 30 septembril 1730 aastal.

(L.S.)A.B.Borck.

(M.П.) А.Б. Боркъ.

Eraldi artikkel.

Tema K. Ülevenemaaline Majesteet ja T. Preisimaa K. Majesteet, mitte teisiti, kui suure haledusega võivad näha sedavõrd võikaid vägivaldseid lohutusi, milliseid mõlemate poolte poolt samausulised Poola Kuningriigis ja Leedu Suurvürstiriigis juba paljude aastate kestel teevad ja selleks Nende Majesteetid leppisid omavahel kokku ja kohustusid, et ülalmainitud üheusulised, aga nimelt, need kes dissidentide nime all võetakse kokku kreeka, evangeelse, reformaatorite ja luteri usklikeks, kes elades Poola Kuningriigis ja Leedu Suurvürstiriigis, paremini kaitsta ja heade esinduste kaudu ja kindlate ettepanekutega Poola Kuningale ja Vabariigile igasuguste meetmetega püüavad, et need kreeka ja reformaatorite seaduse dissidendid neid privileege, vabadusi, õigusi ja õiglust saaks koos kasutada, nii nagu neiel ammu ajast kui vaimulikus, kui ka ilmalikus käitumises kuulus ja lubatud oli, aga seejärel sellest suurim osa ära võetud või ka lisaks suurem

väärikus neilt ära võetud ja kui praegu selleni minema ei hakata ja need viimasel määral kuni sobiva ajani ja konjunktuurini edaspidi sellises olukorras hoida, millisesse nad senini kuuluvad, praegu asuvad.

Muus osas see eraldi artikkel hakkab omama samasugust jõudu ja mõju, just-kui see oleks täna võetud sõna-sõnalt peamise alliansi muudatusesse, millisest on koostatud kaks ühtmoodi sõnastatud, allkirjastatud ja pitseeritud ning teine-teisega vahetatud eksemplari.

(L.S.)A.B.Borck.

(M.П.) А.Б. Боркъ.

See on ratifitseeritud Tema Keiserliku Majesteedi poolt 19 oktoobril; Tema Preisimaa K. Majesteedi poolt 30. oktoobril 1730 aastal. *)

((*Need 18 punkti olid peaegu identsed eelmise lepinguga. Mõned sõnad olid suure või väikese tähega ja lõikudeks jaotus oli osalt ka erinev. Viimastest salajasest artiklist oli jäetud välja esimene ja viimane lõik. Lisati aga eraldi artikkel. KL.))

№ 212.

1734 a. 26 juuli (7 juuli). Dsntzigi linna ja feldmarssal Munich'i poolt sõlmitud kapituleerumine.(II.C.3. № 6596).

((F. Martensi kommentaar.))

1717 aastal sundis Peeter S. Dantzigi linna allkirjastama konventsiooni, millisega pandi linnale peale üpris rasked koormised. (Vt. ülalpool Nr. 199.)). Selle akti jõul kohustus Dantzig mitte ainult Venemaa kassasse maksma üpris märkimisväärset rahasummat, kuid peale selle, ta oli sunnitud lubama varustama oma kulude ja kirjadega mitu Rootslaste vastu saadetavat kaaperite laeva.

Selle kohustuse, aga eriti viimase, täitmine oli Dantzigi magistraadile erakordselt raske. Dantzigi linn tunnistas enda üle olevat Poola Kuninga võimu ja ei lugenud endal olevat õigust varustada Venemaale kaapereid ja sellisel viisil pidada omal riisikol Rootsiga sõda, millega ta, vastupidi, soovis säilitada kõige sõbralikemaid suhteid. Võib arvata, et sel samal ajal, kui Dantzigi magistraat allkirjastas 1717 aasta konventsiooni, ta otsustas samuti, et ei hakka seda täitma. Kuid varsti Peeter I pidi veenduma, et, vaatamata sõlmitud konventsioonile Dantzig ikkagi otsustas oma neutraalsuse säilitada ja ei asunud avalikult Venemaa Keisri poolele.

Mitmete kuude möödudes peale Septembri-konventsiooni sõlmimist, Dantzigi magistraat mitte ainult ei maksnud kindlaksmääratud tähtaegadeks konventsiooni järgi maksta tulevaid rahasummasid, ega ka ei teinud mingit korraldust kaaperite varustamiseks. Dantzigisse nimetatud Venemaa resident Erdmann tuletas asjatult magistraadile meelde tema poolt võetud kohustusi. Magistraat vastas, 1718 aastal, et ta ei saanud järgmist summat ära maksta sellepärast, et ei leidnud linnast nõutud kogust efimkasid. Kaapereid ei saanud linn aga seepärast varustada, et Poola kuningas ei andnud selleks temale vastavat luba. On arusaadav, et Tsaar ei saanud heatahtlikult selliseid vabandusi vastu võtta. Peeter S. käskis vürst Repninil ((Репnine, Репнину)) suunduda oma malevaga Dantzigi et sundida linna tema poolt enesele võetud kohustusi täitma. Vürst Repnin hõivas oma vägedega Dantzigit ümbritsevad asulad ja andis kõigi vahenditega linna ja ümbruskonna elanikele tunda Venemaa vägede kohalolekust, milline oli saadetud lepingu relvajõul täideviimisele.

Dantzigi magistraat saatis 1718 aasta juulis Valitseja juurde armuandmise palumise ülesandega oma voliniku, kes esitleks linna hirmsat olukorda, paludes ta vabastada kaaprite varustamise kohustusest

ja paluda Peeter S. ta vägede Dantzigi alt äraviimist.

Peeter ei pidanud võimalikuks Dantzigi magistraadi viimase palve viivitamatut täimist, millisele viimane, ainiti, eriti rõhus. Kuid kui novembris magistraat tasus osa temalt nõutavast rahast, kästi vürst Repninel oma vägedega Dantzigist ja selle ümbrusest lahkuda.

Vaatamata Dantzigi esildistele ja palvetele Peeter Suur ei loobunud selle linna, kui oma liitlase peale vaatamise, mõttest, kes on kohustatud teda aitama. Tema käsul peatus Venemaa eskaadri komandör Dantzigi reidil jõesuudme vastas ja pidas kinni kõik vaenlase ja kahtlased neutraalsed laevad. Villebois pidi peatama kõik laevad, milliste veoseks oli vili ja teised varud, millised olid määratud Rootsi sadamatesse. 1719 aasta augustis oli magistratuurile resident Erdmanni poolt teatatud, et Venemaa laevastik võttaks kinni kõik laevad, millised väljvad Dantzigist „vilja, soola, sõjaväe varustuse ja lahingumoonaga ning ka teiste kaupadega“m, millised olid ette nähtud Rootsile. Need laevad võeti kinni ja inimesed kuulutati sõjavangideks „selleks, et nad ei teeniks vaenlase tugevdamiseks ja sõja jätkamiseks Venemaa vastu“.

Magistraat veenas Tsaari, et ta kunagi ei lubanud läbi sõjalise salakaubaga laevu ja palus, et Villeboisil ((Вильбоа)) oleks kästnud Dantzigi kaubanduse ahistamine lõpetada. Kui komandör sarnast käsku ei saanud ja jätkas seepärast laevade peatamist, millised sisenesid või väljusid Dantzigi sadamast. 1719 aastal toimus samuti Dantzigi reidil lahing kahe Rootsi sõjalaeva ja Vene fregattide vahel. 1720 aasta aprillis seisis Dantzigi reidil teineteise vastas Rootsi laevastik, milline koosnes 10 laevast ja Venemaa kolm fregatti, millised olid Villeboisi juhtimise all. Mõlemad vaenlased olid valmis astuma uude lahingusse, kuid tänu Inglismaa ja Hollandi residentide vahendustegevusele, leppisid mõlemate eskaadrite komandörid kokku selles, et Villeboisile antakse 48 tundi, millise jooksul ta võib vabalt Dantzigi reidilt lahkuda ja Rootsi komandör kohustus teda selle aja kestel mitteründama. Ainult Nystadti ((Uusikaupungi)) rahu sõlmimine lõpetas need Peeter Suure ja Dantzigi linna vahelised vastuolud.

Neutraliteeti puudutava vaidluse asemele tekkisid teised probleemid, millised kutsusid esile Venemaa ja Dantzigi vahelistes suhetes pingeid. Tsaari suur rahulolematuse kutsus esile soomlase Dreilingi väljaandmise asi 1720 a., milline venis pool aastat ja keda süüdistati Valitseja ja Tsarinna vastu solvavate sõnade ütlemises. Misjärele resident Erdmanni resuluutsel nõudmisel oligi Dreiling Dantzigi võimude poolt kinni võetud ning Weichselmünde kindlusesse vahi alla pandud. Kantsler krahv Golovkin tänas magistraati sellise korralduse tegemise eest ja palus Dreilingi hoida vahi all seni, kuni Peterburist saadetakse juhised. Sama aasta novembris saabus Dantzigi Venemaa laevastiku kapten-leitnant Ladõzenski ((Ladyjensky, Ладьженский)), kellele oli Tsaari poolt tehtud ülesandeks Dantzigi magistraadilt Dreilingi väljaandmise nõude esitamine ja viia ta Peterburi. Ladõzenski, koos resident Erdmanniga, nõudsid energiliselt väljaandmist. Dantzigi linnavõimud aga viivitasid väljaandmisega ja leidsid igasuguseid põhjendusi, et seda asja venitada. Nad väitsid, muuseas, et ei saa Dreilingi välja anda, kuna ei ole selleks veel Varssavist Poola kuninga luba saanud. Nii õnnestus magistraadil seda asja venitada kuni 1721 aasta alguseni. Lõpuks, sama aasta veebruaris teatati Venemaa agentidele, et Dreiling põgenes valve alt minema.

Peeter Suur vihastas kõvasti Dantzigi magistraadi sellise käitumise peale. Ta nõudis seda, et tema volinikele oleks antud üle kogu Dreilingi asi, millise tahtis Magistratuur ära põletada. Seejärel Erdmann ja Ladõzenski esitasid 21 aprillil Magistraati käitumise suhtes sellise sisuga protesti:“Kuna magistraat temaga saadetud Ladõzevskiga, Riigikirja ja paljude tema Ladõzenski ja samuti ka tema, Erdmanni, taotlustele sõimaja Dreilingit mitte ainult ei andnud välja, vaid ka laskis aresti alt teadlikult meelega välja, kuigi nende eneste teatel aitas selles tema naine, ainiti teda aresti all ei peetud. Seepärast Valitseja Peeter I nende Dantzigi tegude vastu oli sunnitud toimima mitte teisiti, kui täiesti selle vastu ja et nad mainitud Dreilingi poolse kõrge isiku sõimamises osaleb ja et Valitseja seda kindlasti tundmast ei lakka“.

On mõistetav, et Dantzigi magistraat, oma vastuses sellele protestile, lükkas eneselt igasuguse vastutuse Dreilingi põgenemise eest, tõestades, et ta ei osalenud selles vähimalgi määral. Ei ole teada, kuidas Peeter Suur need Dantzigi linna võimude õigustused vastu võttis. Arhiivi allikate alusel võib ainult öelda, et peale Nystadti rahu sõlmimist pühendus Peeter Dantzigiga kaubandussuhete ja Balti merel soetatud meresadamate arendamisele. Ta kutsus selle linna elanikke

neid sadamaid külastama ja sõlmis nendega kaubandussuhteid.

Keisrinna Katariina I ja Keiser Peeter II valitsemise ajal piirdusid diplomaatilised suhted Dantzigiga sõnumitega erinevatest märkimisväärtetest sündmustest, rõõmusündmustele rõõmu jagamise ja kaastundeavalduste väljendamisega. Kuid alates 1733 aastast muutus Dantzigi linn uuesti koondama enesele Venemaa valitsuse tähelepanu ja jälle võtsid vastastikused suhted üpris ebasõbraliku iseloomu. Juba 1733 aasta alguses kutsus Venemaa valitsuse rahulolematuse esile Dantzigi magistri kaebus Venemaa residentide Erdmanni peale, selle pärast, et ta justkui, „omavoliliselt ja oma ebakombekusega“ lubas salaja oma majas laulatada prantsuse ohvitseri, tema poolt, ilma vanemate nõusolekuta ära viidud, ühe Dantzigi linnaametniku, viieteistkümne aastase tütreaga. Venemaa valitsus ei tunnistanud seda kaebust piisavalt õiglaseks ja Erdmann jäeti oma ametikohale alles.

Võrreldamatult enam tõsiseks tuleb lugeda kokkupõrget, milline tekkis 1733 aastal Dantzigi ja Venemaa vahel. Selle põhjustasid segadused, millised toimusid Poolas peale Poola kuninga Auguste II surma 1733 aastal.

On teada, et Poolas moodustati uue kuninga valimiseks kaks parteid: üks soovis tõsta troonile Saksoonia valijavürsti, surnud Poola kuninga poega; teine toetas Stanislas Leszczyński ((Станислав Лещинского)), Prantsusmaa kuninga Louis XV äia. Venemaa ja Austria moodustasid Saksoonia valijavürsti pooldajatele peamise tugipunkti, samas kui Prantsusmaa oli kõvasti intrigeeritud Stanislas Leszczyński kasuks. Seimis sai ülekaalu viimati mainitud partei ja Leszczyński kuulutati Poola kuningaks.

Stanislas Leszczyński sõitis ootamatult Poola ja valis oma residentsi asukohaks Dantzigi linna, kuhu saabusid samuti prantsuse avantüristid, kes olid tema kaaskonnas.

Venemaa resident Erdmann protesteeris viivitamatult Stanislas Leszczyński Dantzigis viibimise vastu ja teatas magistraadile, et oma valitsuse nimel, et nii nagu Leszczyński on avalik Venemaa vaenlane, siis Keisrinna ei luba kunagi, et temast saaks Poola kuningas ja ei andesta Dantzigile vähimatki abi, mida ta temale osutab. Kuid linn tunnistas ikkagi Leszczyński kuningana, vaatamata „tugevale vastuseisule ja kättemaksu ähvardusele“, millisega ähvardas Venemaa Keisrinna esindaja.

Seejuures, Vene-Austria partei jõudis saavutada Poolas ülekaalu ja 1733 aasta oktoobris kuulutati Saksoonia valijavürst osa poolakate poolt kuningaks. Kuid Stanislas Leszczyński, kaotamata lootust oma asja lõppliku tulemusse, jäi ikkagi Dantzigisse. Sellistel asjaoludel muutus Erdmanni olukord Dantzigis täiesti võimatuks. 1734 aasta veebruaris käskis Leszczyński tal viivitamatult linnast ära sõita.

On mõistetav, et Keisrinna Anna Ivanovna ei saanud tema esindaja suhtes tehtud sellist sammu jätta karistuseeta. Ta mitte ainult ei süüdistanud Stanislas Leszczyński resident Erdmanni väljasatmises, vaid pigem Dantzigi magistraati, milline lubas sellist solvamist teostada ja kes ei pööranud tähelepanu Erdmanni protestile. Peale seda, Venemaa valitsus ei saanud olla rahulik, seni kuni Dantzigis asub Stanislas Leszczyński. Nendel kaalutlustel oli otsustatud Peterburis saata Dantzigisse, selle linna vaigistamiseks armee.

1734 aasta alguses saabus Dantzigi alla, Lacy ((Лесн)) juhtimise all Venemaa sõjavägi, milline, ainiti, oli niivõrd jõuetu, et ei suutnud saavutada mingit positiivset edu. Asjad võtsid Dantzigi all enam soodsa ilme, kui krahv Munich võttis enda kätte piiramisvägede juhtimise. Kuid enesekindel krahv, saabunud kohale, veendus varsti, et temal ei ole Dantzigi elanikke nii lihtne mõistusele kutsuda, nii nagu ta esmalt oletas. Memelist kirjutas krahv Munich keisrinnale, et „oma armee juurde jõudes Dantzigi linna alla, nõnda piirata Jumalale lootes, et sellesse ja sellest välja ei saanud keegi, peale pommide ja kuulide, milliseid Teie Majesteedi poolt sinna saadetakse, sattuda ei saa“.

Kuid saabunud kohapeale, krahv Munich veendus, kui võrd ebaõiglased olid süüdistused tema eelkäija vastu. Ta nägi, et ilma uute väeüksuste, suurtükkide ja Venemaa laevastiku, milline piiraks Dantzigit mere poolt, saatmiseta ei suuda nad midagi ära teha. Ainiti krahvile iseloomulik enesekindlus ja eneseuhkus ei olnud teda maha jätnud. Juba märtsis Munich kirjutas Keisrinnale, et „tänu tema poolt võetud meetmetele“ on Dantzigi elanikel ja nende külalistel kui lindudel pead

võrguga kaetud“ . (Vt, Soloviev. Histoire, t. XX, p. 31 jne, Соловьева. История, т. XX , стр. 31 и след.).

Dantzigi linna piiramine kestis mitu kuud ja maksis Venemaa ja Poola-Saksoonia vägedele suuri ohvreid. Linn pidi ikkagi 1734 aasta juunis alistuma. Paljud prantslastest võeti vangi, kuid Stanislas Leszczynski „võrgust“, millistega olid kaetud kõigi Dantzigi elanike pead, ei leitud.

Linn oli sunnitud alistuma ja allkirjastati üpris rasked, võitjate poolt tehtud, tingimused. 26 juunil sõlmitud konventsiooni täitmiseks, saatis Dantzig S-Peterburi piduliku saatkonna, millisele oli tehtud ülesandeks paluda vabandust oma endiste ebaseaduslike tegude eest.

Järgnevate aastate kestel Venemaa valitsus nägi mitmeid kordi end sunnitud olevat Dantzigi linnale meelde tuletama enda peale võetud kohustusi. Kuid 1736 aastal (29 aprillil) sai Dantzig Venemaa valitsuselt tunnistuse selle kohta, et Venemaa ei oma linnale mitte mingeid pretensioone, kellel lubatakse kasutada nüüdsest oma kõiki endisi kauplemise õigusi ja privileege. (Vt. П.С.З. № 6944).

*

T. Eksellents H. Krahv ja Burchardi Kavalier Cristoph von Munnichi, Venemaa-Keiserliku armee komandör kindral-feldmarššal, samuti Tema Kõrguse Hiilguse H. Johann Adolphi, Sachsen-Weissenfelsi Hertzog, kindral, kui Poola Kuninglike ja Saksoonia-Valijavürsti vägede komandör ja Dantzigi linna vahel teisest küljest.

1.

Linn tunnistab Tema Poola Kuningliku Majesteeti ja Saksoonia Valijavürstlikku Hiilgust , Augustum Tertium ((Auguste Kolmas, Августа третьяго)), oma tõeliseks kõigearmulikuimaks Kuningaks ja Valitsejaks ja kohustub Tema Majesteedile osutama igasugust vastavat ustavust ja kuulekust, nõnda nagu olemasolevatele alamatele ette nähtud, näidata ja viivitamatult Tema ülalmainitud K. Kõrgusele kellegi poolt linnast kõigealamlikuima kirjaga saata aga linnas tunnistada T. K. Kõrgust kõigi tavaliste tseremooniate järgi seda avaldades, andes töotuse, kui see tavalisel viisil tema poolt vastu võetakse, teostada ja Kõigekõrgeima T. K. Majesteedi isikut, Tema juures, andku Jumal kiiret ja õnnelikku lähenemist, kõigi igasuguste alandlike auavaldustega, aga eriti see, et mis puutub T. K. Kõrguse juures asuvat krauuli, nii nagu see ennem seda saabumist ja kõikjal Hiilgaivama Poola Kuninga Dantzigisse sõites tavaliselt oli, linn hõiskab ja vastu võtab.

2.

Kõigekõrgema ülalmainitud Tema Kuningliku Kõrguse diplom, millisega linnale kõik õigused, vabadused ja privileegid vaimulikes ja ilmalikes asjades, tavalisel viisil kinnitatakse, oma Hiilgaivamate Poola Kuningate esivanemate vahvuse väärilisel eeskujul, kõigearmulikuimalt annetab.

3.

Ja kui Dantzigi linn palus, selleks, et Tema Venemaa-Keiserlik, aga ka Tema Poola-Kuninglik Kõrgus annetaks üldamnestia selle suhtes, mis kuni seniseni toimus, milles see ka ei seisnenud, selleks spetaiaalsete otsuste-instrumentidega lubada suvatesks, nõnda, et linnale, kodanlastele ja selle elanikele, millisest seisusest nad ka ei oleks, kõige eelnenu eest mitte ette heita, vaid igaüks võib olla täiesti ohutuses ega tohi olla mitte mingil põhjusel või põhjendusel kõige toimunu pärast karta, samuti kahjude hüvitamist, millist üks või teine osalus sellel poolel sarnasel juhtumil tekkida võis, mitte nõuda, milleks tulevastes, andku Jumal seda võimalikult ruttu, pearahu-läbirääkimistel, linnale garantii andmise algatamiseks paluti.

Selleks Tema Venemaa-Keiserlik Kõrge-Krahvlik Hiilgus hr. kindral feldmarssal sellise

amnestia Tema Ülevenemaalise-Keiserliku Majesteedi poolt Dantzigi linnale kuulutas ja kõigearmulikuima Keiserliku diplomiga sellest algatada lubavad.

Tema Kõrge Vürstlik Hiilgus hr. Sachsen Weissenfels Hertsog samuti selle palve T. K. Poola Kuningliku Kõrguse ja Saksoonia Valijavürstliku Hiilguse parimal viisil pühendada ka kõik oma vaeva selle linna rahuldamisele selles, sobivaimalt tegutseda, kinnitada, milleks ka Tema Venemaa-Keiserlik kõrge-krahvlik Hiilgus hr. Kindral feldmarssal väljendas oma soovitusega kaasa aidata.

4.

Mõlemad polgud, millised enne piiramist vandusid truudust linnale, samuti ka kõik teised sõjaväelased, kes piiramise ajal olid sõjaväe teenistuses, kuid ei saanud linnalt palka, millisest rahvusest nad ka ei olnud, samamoodi ka need, kes olid Weichelmünde all Prantsusmaa eskaadris ja tulid linna, järgmisel päeval, peale linna poolset kapitulatsiooni ratifitseerimist Petershagischen väravatest igasuguse sõjaväelise väärkusega väljuksid, Venemaa-Keiserlike kindralite poolt võidetud sõjavangideks loetakse; kui aga Venemaa-Keiserlikud kindralid neist vägedest mingeid kohalikke elanikke vabastavad, siis linn võib vabalt nad kõik oma teenistusse võtta.

5. ?

Ülalmainitud vägede linnast väljumise päeval Tema Venemaa-Keiserlik Kõrge-Krahvlik Hiilgus hr. Kindral feldmarssalile suve- ja talve veokitel((???)), üheskoos selles vallutamisel saadud suurtükkidega, samuti tehakse Borstmansi Larde reduutide puhul, antakse linna garnisonile.

6.

Samal ülalmainitud vägede linnast väljumise päeval, linn, selleks, et näidata olukorrast täielikku arusaamist oma üliamlikust võimkondlikust kuulumisest T. K. Kõrgusele Auguste Kolmandale, oma kõigearmulikuimale Kuningale ja Valitsejale, Olivische väravate kaudu Poola Kuningriigi ja Saksoonia Valijavürsti väed, kahesajast inimesest jalaväes koosnev garnison, koos selle juurde kuuluvate ülem-ohvitseridega antakse, ja piir, kui kaugele vallist sealsete väravate juures mainitud arvu vägede poolt loovutatud saab, ülalmainitud vägede ja linna garnisoni ohvitseride ees, määratakse; seda kahesajast inimesest koosnevat Poola Kuningriigi ja Saksoonia Valijavürsti väge peetakse üle enda rahadega ja kohalike elanike ülest õiguspädevust milleski nõudma ei hakata; needsamad väravad, kui T. K. Poola Kõrgus ja Saksoonia Valijavürstlik Hiilgus, oma, andku Jumal nende kiiret ja õnnelikku saabumist, milleks alamilikult palutakse, tervikuna linna garnisonile anda.

7.

T. K. Poola Kõrguse ja Saksoonia Valijavürstliku Hiilguse garantii all kinnitab Dantzigi linn sellega, et ta ei võta kunagi vastu Tema Vene-Keiserliku Majesteedi vaenlasi, ega hakka neile mitte mingit abi andma, aga Tema Ülikõrge mainitud Venemaa-Keiserliku Majesteediga suhtes austusega, enam kui varem osutatud, endast üles näidata ja kõikvõimalikul mõeldaval viisil hakkab püüdlema, et Tema Vene-Keiserliku Majesteedi väärtuslikeimat armu selle linna suhtes oleks muutumatult kinni peetud.

8.

Kõigist kolmest Dantzigi linna seisusest koosnev pidulik saatkond, neist igast kaks isikut ja sellistest, keda Tema Vene-Keiserlik Majesteet ise Üliarmulikult nimetab, et saata kõige lähemal ajal S-Peterburgi, kus see saatkond peab ettenähtud viisil andestust paluma; seevastu võivad need

seisused olla kindlad, et neist ühtegi ei hakata mitte mingil viisil alandama.

9.

Ja kuna Tema Kõrge-Krahvlik Vene-Keiserlik Hiilgus hr. Kindral feldmarššal andis Tema Venemaa-Keiserliku Majesteedi suvatsusel teada, et ülalmainitud Tema K. Majesteedi poolt Dantzigi mere-ja maismaa piiramise suurte kulude katmiseks oleks mingil viisil miljoni efimkaga tagastatud, selleks kohustatakse linn veel enne Vene-Keiserliku armee lahkumist, aga nimelt: kolme nädala pärast kolmsadatuhat efimkat või sellega võrdväärset vääringus rahas tasuda.

Esimeseks järgnevaks tähtjaks peab olema kuus kuud, edasi aga sellisel viisil korraldatud, et kogu summa oleks ühe aasta kestel, lugedes esimesest tähtjast, ära tasutud. Aga seejuures linn Tema Vene-Keiserliku Majesteedi suhtes kõige alamlikumalt loodab vahvale suuremeelsusele, et Tema Majesteet selle linna üpris kurnatud seisundi tõttu ilmutaks kõige lahkemalt üliarmulikult vaese linna koorma kergendamise otsusega ja sellega rõõmustada käskida.

10.

Ja kuna Tema Venemaa-Keiserlik Kõrge-Krahvlik Hiilgus hr. Kindral feldmarssal teatas Dantzigi linnale, et kirikukellad, kuna need piiramise ajal vastupidiselt igasugusele sõjatavale, selle põlguseks, helisesid; selleks tuleb mainitud linna poolt Venemaa-Keiserlikule kindralkonnale, suurtükiväele ja inseneride korpusele 30,000 dukatit maksta.

11.

Kuigi Vene-Keiserlikult poolelt üpris mitte mingeid muid vägesid, peale nende, millised sõltuvad linnast, nii selles, ega ka selle kindlustes ei hakka olema, ainiti, seni kuni Vene-Keiserlik armee veel praegu asub siinsetes paikades asub Vene-Keiserlike kindralite võimuses see, et kui see sellesse linna sõidab, siis Vene, kokku kolme-neljakümnest inimesest koosnev valveüksus koos vastavate ülem- ja alam ohvitseridega, linna sõites kaasa võtta võib ja koos kindralitega sealt ka ära sõidab, sama lugu on Poola Kuninga ja Saksoonia Valijavürsti valveüksusega, kui ülalmainitud ajal Poola Kuningriigi ja Saksoonia Valijavürsti kindralid soovivad linna külastada.

12.

Linna tulevad ja sellest väljuvad jõed ja teed tuleb kohe peale selle kapitulatsiooni ratifitseerimiskirjade vahetamist avada, et anda linnale sisseveo ja kauplemise vabadus ja samuti täieliku kontrolli meresadama üle ning kõigi õiguste ja tavade säilitamise, millised on senini laevasõidus järgitud, üpris läbi lasta, samuti Weichselmünde kindlus, koos Wester-Schänse ((??)), sellises seisundis, millises need sel ajal soetati, mil need linna garnisoni poolt ära anti koos kõigi lisadega nii T. K. Poola Kuningale ja Saksoonia Valijavürstlikule hiilgusele, kõiges, andku Jumal nende kiiret ja õnnelikku siia saabumist, selleks kõigealamlikumalt seda paludes, linnale koos anda.

13.

Linn lubab nii ohvitseri kui ka sõdureid, kes on Weichselmünde kindluses ja selle Contrescharge ? Ja samuti Visla taga asuvates Wester-Schanse ja Sommer-Schanse, garnisonides olid ja need ära andsid, ilma juurdluseta, tervikuna oma teenistusse endistel alustel, nii nagu nad selles enne piiramist olid, võetud.

14.

Kui linna kapituleerumise ratifitseerimise kiri vastu võetakse, siis Vene-Keiserliku ja Poola-

Kuningliku ning Saksoonia-Valijavürstliku vägede poolt linna maalt ja selle elanikelt midagi, kuidas seda ka ei nimetata, peale rohu, ei nõuta.

15.

Ja kuna Tema Venemaa-Keisririigi Kõrgauline Krahvlik Hiilgus hr. Kindral-feldmarssal Stanislai Leszczyński lahkumise järel, kes enne Seimis lõppenud valimisi võeti Dantzigi linna poolt vastu, seejärel just pärast seda kui ülalmainitud Tema Kõrge Krahvlik Hiilgus hr. Kindral feldmarssal teda välja nõudis, ära sõitis, miljon efimkat ((taalrit)) Tema Vene-Keiserlikule Majesteedile linna poolt maksma pretendeeris, milline summa maksmine ainiti linnale peale pannakse, kui ta Tema sellest kuupäevast nelja nädala jooksul kohale ei toimetata; siis siis linn kahtlematult loodab, et kui selleks teostataval juurdlusel ja tagaotsimisel ning täpsemal uurimisel selgub, et linn ei ole süüdi mainitud isiku äraminekul ega selles ei osalenud, siis loodetavasti siis ka tema saab Tema Venemaa-Keiserliku Majesteedi üliarmuliku andeksandmise.

16.

Ja kui Tema Venemaa Keiserlik Kõrge Krahvlik Hiilgus hr. Kindral-feldmarssal nõudis, et Dantzigi linn, selleks, et temale ette ära öelda ei oleks võimalik, et ta temalt nõutud summa enda poolt ära maksaks, kõigi nende linnas soetatud prantslaste varade eest ja nagu linnale, nii ka üksikutele inimestele antud rahadest täpselt deklareeriks, sellega üheskoos, kuna öeldi, et Prantsusmaa deklareeris kõikide linnale tekitatud kulude tagastamise.

Selleks selle linna magistraat, nii kõikide seisuste nimel, kuulutab, et neile ei ole teada, et peale selle, et armulikkuse eest, selliselt kergendada vaeste inimeste koormat väikekodanlaste valvetes, enne piiramist mõlematele välja lastud polkude korteritele ja väikse kingi garnisonile ja muudes väikestes annetustes, mis jaotatud mingite üksikute isikute poolt prantsuse rahadega või muude prantsuse kingitustega, pahele ((?)) kallutatud olid: aga samuti linnale senini tekitatud erakordselt suure ülalpidamise esst antud hüvituse, millise parandamine väga ebapiisav oli; samas kui mitte mingit kirjalikku kohustust olemas ei ole, et linnale Prantsusmaa poolt kõik kulud hüvitatakse, tõsi, suuliselt on markii de Monti poolt antud lootust, et pommitamisega tekitatud kahju, hüvitatakse igale üksikule isikule. Muideks kõikvõimalik linna poolne selle asja läbivaatamine, selles, mis on tehtud ja mis veel leitakse, peab olema õieti selgitatud.

17.

Ja kuna Dantzigi linna magistraat hakkas käsitlema asjaolusid sellest, kuidas teostati Stanislas Leszczyński äraminek, juba oma venna kaudu; ja nõnda see käsitluse juurde on ka aupaklikult kutsutud Venemaa-Keiserliku poole kindral-audiitor leitnand ja Poola Kuningliku ja Saksoonia-Valijavürstliku pool, on kohutatud eriti inimesi sellest õukonnast, kus Staniselav elas, juurdlusele kaasama. Seni ülalmainitud läbivaatamine ettenähtud lõpule ei ole viida enne, kui viimased linnast, selleks kapitulatsiooniks, hr saadikud fogttidega Venemaa laagrisse saabuvad.

18.

Kõik talupojad, kes linna alumisel poolel, kus maa on uputatud, sel ajal, kui Stanislaus justkui ära läks, olid või veel saabuvad, peavad olema kaasatud sellesse juurdlusesse.

19.

Kui aga Dantzigi linn mingi välismaa kaupmeestele vabadustes ja õigustes neid solvas või

kahju tekitab, millest ta ainiti ei tea, siis see on lõpetatud ja asi peab olema aetud endisesse seisundisse.

20.

Kõik desertöörid ja vangid, millises aujürgus või nimetuses nad ka ei olnud, koos relva, mundri ja trummidega peavad oelam tasuta välja antud ja mitte kedagi ei tohi mitte mingil ettekäändel kinni pidada.

21.

See kapitulatsioon nii Tema Venemaa-Keiserliku Kõrge Krahvliku Hiilguse hr. Kindralfeldmarssali, aga ka Tema Kõrge Vürstliku Hiilguse Sachsen-Weissenfelsi Hertsog hr Johann Adolph, samamoodi Dantzigi linna saadikute poolt isiklikult allkirjastatud, pitseeritud ja niivõrd, kui see puudutab Dantzigi linna, selle magistraadi poolt kõigi seisuste nimel ratifitseeritud ja see ratifitseerimiskiri, kui just mitte kohe, vaid hiljemalt kahe ööppäeva pärast, linna pitsatiga kinnitatult, peab olema siia saadetud.

See juhtus Venemaa-Keiserliku laagri peakorteris Ohras, 26 juunil (7 juulil) 1734 aastal.

(L.S.)Burchardt Christoff Graff Munnich. (M.П.)Буркгардъ Христорфъ Гр. Минихъ.

(L.S.)Johann Adolph H.z. Sachsen. (M.П.)Иоганъ Адольфъ Г. Саксонской.

(L.S.)Johann Waghel Rahtes Bernmandter (M.П.)Иоганъ Валь, депутатъ города
und Deputirter der Stadt Dantzig. Гданска

(L.S.)Nathanäel Gottfried Ferber der (M.П.)Натанаэль Готфридъ Ферберъ,
Rahts Bernmandter und Deputirter der депутатъ города Гданска.
Stadt Dantzig.

*

Eraldi artikkel.

Kuigi ülaltäheldatud kapitulatsiooni neljas artikkel, selle sisus, et mõlemad polgud ((rügemenid)), millised enne piiramist linnale vandetootuse andsid, aga samuti ka kõik muud sõjaväe inimesed, kes piiramise ajal olid sõjaväeteenistuses, ning kes ei saanud linna poolt palka, millisest rahvusest nad ka ei olnud, samuti ka need, kes saabusid Prantsusmaa eskaadril Mündesse, ning linna tulid, teisel päeval peale linna kapituleerimise ratifitseerimist Petershagischeni väravast igasuguse sõjalise auga välja marssisid, loetakse Venemaa-Keiserliku kindralite poolt võetud võidetud sõjavangideks;

Ainiti see artikkel Tema Venemaa Keiserliku Kõrge Krahvliku Hiilguse hr. Kindralfeldmarssal krahv Münnichi ja Tema Kõrguse-Vürstliku Saksoonia Weissenfelsi Hertsogiliku Hiilguse poolelt, kuigi nad ei oma taotlusi nende vangide jaotamiseks, oli see järgmisel viisil selgitatud ja määratletud: et Tema Kõrgus-Vürstlik Püha K. Hertsog saab selle rügemeni ja staabi, koso ülem ja alamohvitseridega ning reameestega, millistest see koosnes vanas Poola kaardiväes ja ka tegelikult tervikuna sisenes, samuti sisenes linna enne piiramist, samamoodi need inimesed, kes on sündinud Saksoonias või asusid Saksoonia teenistuses, neist sõjavangisest, keda ta lubas uuesti enda teensitusse võtta.

Selle kinnituseks see käesolev selgitav artikkel, Tema Venemaa-Keiserliku Kõrge-Krahvliku Hiilguse hr kindral-feldmarssali krahvi Münnichi ja Tema Kõrge-Vürstliku Püha Sachsen-Weissenfelsi Hertsogi poolt omakäeliselt allkirjastatud, pitseeritud ja seejuures on klepitud kokku, et:

Sellel on samasugune jõud ja mõju, nagu see oleks sõna-sõnalt võetud kapitulatsiooni teksti enesesse.

See juhtus seal-samas, 26 juunil (7 juulil) 1734 aastal. ((1734.a.))

(L.S.)Burchardt Christoff Graff Munnich. (М.П.)Буркгардъ Христорфъ гр. Минихъ.
(L.S.)Johann Adolph H.z. Sachsen. (М.П.)Иоганъ Адольфъ, герц. Саксонской.

See on ratifitseeritud Dantzigi Linna Nõukogu poolt 9 juulil 1734 aastal.

№ 213.

1740 a. 16 (27) detsember. S-Peterburis Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud kaitse-liidu traktaat.

((F. Martensi kommentaar.))

1730 aasta septembris (vt .Nr. 211), kinnitati formaalse traktaadiga juba ammu ajast Venemaa ja Preisimaa vahel eksisteerivad liidulised suhted. Mõlemad riigid teadvustasid enesele väga hästi selle liidu väärtust ja püüdsid seda ülal hoida vastastikuste huvide austamisega. Preisimaa kuningas Friedrich Wilhelm I ((Frederic Guillaume, Friedrich Wilhelm I, Фридрихъ-Вильгельмъ I))kinnitas pidevalt oma ministritele, et Preisimaa parimaks sõbraks on senini osutunud olevat Venemaa. Venemaa valitsus sisendas oma esindajatele Berliini õukonna juures, et nad kõrvalekaldumatult püüdleksid ühe ja muutumatu eesmärgi poole: säilitada Venemaa ja Preisimaa vahelised sõbralikud ja liitlaslikud suhted. Berliini nimetati tavaliselt Venemaa esindajaks need Venemaa diplomaatidest, kelle võimetes oli valitsus juba tegelikkuses veendunud.

Peale krahv Aleksander Golovkini ((Alexandre Golovkine, Александра Головкина)) oli Berliini nimetatud vürst Sergei Golitsõn ((Serge Golitzyne, Сергей Голицынъ)); viimase asememe asus 1730 aastal M.P. Bestuzev-Rjumin ((M.P. Bestoujew-Riumin, М. П. Бестужевъ-Рюминъ)), kes oli kutsutud ära Poola õukonna juurest. Bestjuzev vahetas 1730 aasta detsembris Preisimaa ministritega uuendatud liidu-traktaadi ratifitseerimiskirja. Kuid ta ei jäänud sellele ametipostile kauaks. 1731 aastal ta sai uue määramise Stokholmi ja tema asemele saadeti Berliini krahv Jaguzinski ((Jagoujinsky, Ягужинский)). 23 novembril krahvile antud instruksioonis oli öeldud, muuseas, järgmist: „Nii nagu Tema Keiserlik Majesteet, praeguste konjunktuuride järgi ja suunatud Euroopa asjadele, pidas tarvilikuks pidada, oma kõrgete huvide paremaks saavutamiseks, omada Preisimaa Kuningliku Õukonna juures tuntud persooni, mispärast suvatses kutsuda sealt ära seal asuva Mihaila Bestuzeva ja saata Rootsi õukonna juurde, aga tema asemele, sellele Preisimaa õukonna juures asuvale kohale valida hr. kindral krahv Jaguzinski“.

Ainiti, nii nagu märgib õiglaselt meie tuntud ajaloolane S. M. Solovev (С.М. Соловьёв, История, т. XIX , 357), krahv Jaruzinski oli „tuntud persoon“ ((„markantne persoon“)), kuid ei olnud usalduslik isik. Jaruzinski ei saanud mängida Berliini õukonna juures temale ettenähtud rolli, seepärast, et krahv Karl-Gustav Levenvold ((Charles Gustave Löwenwold, Карль-Густавъ Левенвольдъ)), keda usaldati Keisrinna Anna Ivanovna poolt täielikult, ilmus kaks korda Berliini, et pidada läbirääkimisi kõige olulisemas asjas, millisele oli sel ajal pühendatud kogu Venemaa, Austria ja Preisimaa tähelepanu. See asi oli – Poola kuningatrooni täitmine.

Selle küsimuse lahendamiseks kolm piiririiki, Venemaa, Austria ja Preisimaa, pidid asjaolude jõul omama otsustavat häält. Poola asi oli mitte ainult nende vaheliste diplomaatiliste suhete alaliseks ajaks, vaid ka selles asjas oli sõlmitud mitmeid rahvusvahelisi traktaate. Kõik kolm riiki nägid ette Poola kuninga Auguste II surmajuhumit ja hädavajadust nõustuda omavahel Poola trooni kandidaadi suhtes. 1730 aasta liidu-traktaadi jõul, Venemaa ja Preisimaa leppisid kokku et Poola troonile ei lasta isikut, kes võiks muuta maal kehtivat korda ja kippuda kallale mõlemate lepinguliste riikide huvidele. Peale selle, nad kohustusid mitte lubama Auguste II troonist loobuma kellegi teise kasuks ja et ei valitaks vana kuninga elu ajal uut kuningat. Lõpuks, ei ole liiast meenutada, et 1726 aasta 10 augusti kokkuleppe (Nr. 208) jõul Venemaa ja Preisimaa

määratlesid, et Poola troonile võib saada vaid päritolult poolakas.

Seejuures peale 1730 aastat kujunesid asjaolud välja sellisel viisil, et oli hädavajalik esitada Poola troonile oma kandidaat. Auguste II haigus ei jätnud mingit kahtlust selle käigu letaalsel lõppu. Prantsusmaa esitas oma kandidaadi – Stanislas Leszczinsky. Aga Poola troonile Prantsusmaa kuningliku õukonna lähima sugulase lubamist ei pidanud võimalikuks Austria ega ka Venemaa. Sajanditepikkune Prantsusmaa võitlus Austria ja Habsbourgide dünastia vastu oli veel Prantsusmaa poliitika loosungiks. Mis aga puudutab Venemaad, siis ta ei saanud unustada alalist tema suhtes Prantsusmaa valitsuse poolt ilmutatud vaenulikkust ja tema vahetpidamatuid intriige Rootsis. Keisrinna Anna Ivanovna otsustas seepärast parem nõustuda Saksoonia valijavürsti kandidatuuriga, kes oli üksi võimeline võitlema Leszczinsky võimsa partei vastu. Venemaa ja Austria vahel leidis varsti aset selles asjas täielik kokkulepe: mõlemad riigid otsustasid toetada Saksoonia Valijavürsti kandidatuuri, kes, omalt poolt, nõustus täitma temale esitatud tingimusi. (Vt. käesoleva kogumiku ((Собрание трактатовъ)) Kd., I, Nr. 8).

Teisiti vaatas Saksoonia Valijavürsti kandidatuurile tema lähim naaber, Preisimaa kuningas. Friedrich Wilhelm I keeldus otsustavalt tema toetamisest ja mitte mingid Venemaa valitsuse poolsed esildised ei suutnud teda oma otsust muutmata. 1732 aastal ilmus uuesti Berliini krahv Karl Gustav Löwenwold ((Charles Gustave Löwenwold, Карль-Густавъ Левенвольдь)), et pidada selles asjas läbirääkimisi. Krahvile oli tehtud ettepanek 1732 aasta detsembris allkirjastada Venemaa, Austria ja Preisimaa vahelise Liidulepingu kava. Selle akti jõul, liitlasriigid nõustusid ettepanekuga pakkuda Poola trooni kandidaadiks Portugali prints Emmanueli. Peale selle pidi Keisrinna lubama püüda, praeguse prints surma puhul, Kuramaa Preisimaa kuninga teisele pojale. Kuid seda lepingut ei ratifitseeritud nii S-Peterburis, ega ka Viinis. (Vt. käesoleva kogumiku ((Собрание трактатовъ)) Kd., I, lk. 33 (Nr. 7.) ja lk. 141-146). Ei Venemaa valitsus, ega ka Austria Õukond ei saanud soovida, et Preisimaa Kuramaa Hertzogiriigi ühendamiseks veelgi suureneks. Mis aga puudutab Portugali prints kandidatuuri, siis tal ei saanud olla eduks mingeid võimalusi. On arusaadav, et detsembri-traktaadi ratifitseerimisest keeldumine oli Frederich Wilhelmile äärmiselt ebameeldiv. See oli veel selle poolest temale ebameeldiv, et temani jõudnud teadete järgi, Austria ja Venemaa veelgi enam lähenesid Saksooniale, milline sellistel asjaoludel pidas võimalikuks mitte pöörata tähelepanu Preisimaa kuninga soovidele. Saksoonia valijavürst ei nõustunud tunnistama Poola troonile Preisimaa kuningliku tiitli tõusu ja keeldus austama Preisimaa pretensioone saksa maadele Juliers-Cleve-Berg ja teistele. Nähes, et kõik tema ettepanekud jäävad Saksoonia Valijavürsti poolt vastu võtmata ja tahtmata avalikult asuda Venemaa ja Austria vaenlaste poolele, otsustas Preisimaa kuningas säilitada Stanislas Leszczinsky ja Saksoonia Valijavürsti parteide vahelises võitluses neutraalse asendi.

„Poola asjades“, raporteeris 1733. aasta juulil Jagouzinski ((Jagoujinsky, Ягужинский)) Berliinist, „tugeva ja ilmsel viisil esineda kaldusvust ei ole näha millest minule rääkis avameelselt minister Podewils ((Подевильсь)). Nii nagu hiljuti sõlmitud leping (Löwenwoldii poolt) ei ole ratifitseeritud, siis Poola Kuningas ei ole kohustatud Poola asjadesse sekkuma; samas ka Preisimaa maade asend nõuab hädavajalikult neutraalsust Poola asjades... Siinesele õukonnale ei ole põhjust Valijavürsti, ega ka Stanislasi aitamiseks“. Kuningas ise rääkis Jaguzinskile: „Saksoonia Valijavürsti aitama ma ei kohustunud; seejuures Valijavürst ise minuga ühendust ei loonud, pöördudes vaid kahe keiserliku õukonna poole; oli otsustatud tõsta Poola troonile kas Portugali prints või keegi poolakatest, aga praegu ollakse vaid ühes valijavürstis kõvasti kinni“. Kui aga Venemaa saadik nõudis, et kuningas tegutseks koos Venemaa ja Austriaga, Friedrich Wilhelm ütles: „Korpuseid saata ei tohi, kuna kui küünal süüdatakse kahest otsast korraga, siis see põleb kiiresti ära; tsesar nõuab, et Reini äärde tuleb saata veel üks korpus; ja poolakate vastu ei ole vaja suurt jõudu: kümne või kaheteistkümne tuhandega võib teda kõigeiks sundida“. (Vt. Соловьева, История, том XX, стр. 31 и след.).

Kõik need asjaolud pidid loomulikult viima Venemaa ja Preisimaa vaheliste vastastikuste suhete jähinemiseni.. Preisimaa kuningas süüdistas Keisrinna Anna Ivanovnat varem sõlmitud lepingute rikkumises, milliste jõul pidi peale Avguste II surma Poola troonile asuma poolakas. Keisrinna tõestas, et poolakate hulgas ei ole inimest, kes oleks olnud võimeline välja kannatama

Leszczynsky ja Saksoonia Valijavürsti parteide vastase võitluse. Järelikult, jääb üle vaid teha valik nende kahe kandidaadi vahel ja kõik kaalutlused räägivad neist viimase kasuks. Preisimaa kuninga selles tähtsas asjaks neutraalseks jäämise kavatsust mõisteti Peterburis kui otsust muuta ära endiseid Venemaaga häid suhteid. Kuid sellele vaatamata jäi Keisrinna seejuures oma arvamuse juurde, et Leszczynskyt ei tohi lubada Poola troonile ja kabineti-minister krahv Osterman rõõmustas, et kõik tema püüdlused korraldada Austriaga tihe liit lõppeb täieliku eduga.

1733.a. Juulis teatas Ostermann parun Mardefeldile, Preisimaa saadikule, et „nii tseesar, ega ka Venemaa ei lase kunagi Stanislasi mitte kunagi asuda Poola troonile“. „Ja ka Preisimaa õukond ise“, lisas Ostermann, „üldise kohustuse järgi ei saa sellest asjast kõrvale jääda“, et Preisimaa kuningas, austades oma enda huve, peab tegutsema kooskõlas kahe keiserliku õukonnaga ja saatma oma väed Poola piiridele, et kaitsta Poola rahva vabadusi. Parun Mardefeld vastas, 29. juulil, et Preisimaa kuningas mäletab kõiki selle asja suhtes võetud kohustusi, vaid et Keisrinna ise ei kinnitanud detsembri-traktaati, aga Saksoonia Valijavürst ainult annab vaid tühju lubadusi. Aga Venemaa armee Poolasse tulek võib kutsuda esile üldeuroopaliku sõja. Lõpuks, 1733 aasta septembris, parun Mardefeld tegi järgmise kombinatsiooni ettepaneku: Stanislas peab ise troonist loobuma, säilitades kuninga tiitli ja saades tulevaselt Poola kuningalt igaaastase pensioni. Venemaa apeab tunnistama Stanislasi kuningana, aga Prantsusmaa tunnistab Venemaa Keiserlikku tiitlit.

See ettepanek jäi Venemaa valitsuse poolt vastu võtmata. Viitse-kantsler krahv Ostermann teatas kategooriliselt Preisimaa saadikule, et Venemaa kunagi ei luba, et Stanislas oleks Poola kuningaks ja Venemaa naabriks. Seda oli veel vähe. Ta küsis saadikult, kas Preisimaa kavatses jääda Venemaaga ja Austriaga liitlaskesetesse? Kas ta osutab abi tseesarile, kui teda rünnatakse Prantsusmaa poolt?

Preisimaa kuningas vastas: „Minu kavatsus – jääda alati Venemaaga sõprusesse kuid ei lase end kätest siduda. Võidelda korraga kahes kohas – Reinil ja Pommerimaal – ei ole Preisimaale võimalik; ühes kohas, palun, kuid kahes – ei kuidagi. Ma olen veendunud, et Prantsusmaa ei sõlmi kunagi rahu teisiti, kui tingimusel, et Stanislas pandaks Poola troonile: siis ma kaotan kõik oma vallutused, kuna nad (Iitlased) ei hakka minu hallide juuste pärast sõda jätkama“.

Sellist kolme põhjariigi leeri ebakõla oskas väga edukalt ära kasutada Prantsusmaa valitsus ja Staniselas Leszczynsky. Viimane valitigi tegelikult Poola kuningaks. Kuid nii Keisrinna, ega ka tseesar ei loobunud kuigivõrd, sellise ebaedu pärast, Leszczynskyt kuningana mittetunnistamisest; vastupidi, nende energia sai uue hoo ja Leszczynsky ei saanud isegi mõelda oma rahulikule kuningriigi juhtimisele. Suurte raskustega tal õnnestus pääseda Danzigist, milline võeti ära krahv Munich poolt (Nr. 212).

Preisimaa kuningas pidi üha enam ja enam veenduda, et tema kahemõtteline olukord ei päästa Leszczynskyt ja et ta ise satub tegelikult, nagu ta ise väljendus „kahe tooli vahele“. Seda ta kartis kõige rohkem. 1733 aasta detsembris tegi parun Mardefeld Venemaa valitsusele, oma valitsuse nimel, uue ettepaneku. Kuningas teatas oma valmisolekust asuda Poola asjas Venemaa poolele, kui Keisrinna garanteerib temale: 1)Elbingi linna ja selle ümbruskonna igavene valdamine, 2)Preisimaa printsile Kurama vürstiriigi andmine, 3)Poola Preisimaa ja Preisimaa enese vahelise maa valdamine, 4)kui Venemaa sunnib Saksoonia Valijavürsti loobuma kuninga kasuks kõigist pretensioonidest Cleve ja Juliersi pärandile.

Venemaa valitsus suhtus Preisimaa nõudmistesse üpris heatahtlikult. Mardefeldile vastati 30. detsembril, et Keisrinnal ei ole midagi kuninga poolsele Elbingi valdamisele, et ta on valmis nõustuma Kuramaa suhtes Löwenwoldi traktaadi otsuste alusel, et ta ei hakka vastu seisma Preisimaa poolsele seda ülejäänud Preisimaa monarhiast eraldava maa soetamisele ja et, lõpuks ta hakkab püüdma veenama Poola kuningat selles, et ta oleks järelandlikum mõlemates Juliersi pärandi asjades. Kuid kõige selle eest peab Preisimaa kuningas formaalsel viisil lahti ütleva igasugusest koostööst Leszczynsky parteiga ja asuma avalikult mõlemate keiserlike liitlaste poolele.

Parun Mardenfeld võttis need ettepanekud Berliini kaasa ja kui ta 1734 aasta aprillis jõudis Peterburgi tagasi, siis teatas Kuninga nimel, et seni kui Saksoonia Valijavürst ei tee Preisimaale mingeid järeleandmisi, ta ei saa loobuda tema poolt Poola asjas võetud neutraalsest asendist.

Sellised Venemaa ja Preisimaa vahelised suhted ei muutunud vähimatki ka peale 1734 aasta

lõpus tehtud ametisse määramist, mil krahv Jaguzenski asemele nimetati Venemaa esindajaks Berliini õukonna juurde parun Brakel, kus vaen Saksoonia Valijavürsti vastu ei tundnud piire. Järgneva kuue aasta kestel, kuni Friedrich-Wilhelmi surmani, Venemaa ja Preisimaa vahelised suhted jäid pingeliseks. Preisimaa valitsus kaebas pidevalt Venemaa vägede poolse tema territooriumi neutraliteedi rikkumise pärast; Venemaa kabinett süüdistas Preisimaa kuningat Lszczitskyle ja ta parteile abi andmise pärast. Tõsi, 1736 aasta alguses tõstas Preisimaa Kuningas uue liidu-traktaadi sõlmimise küsimuse; kuid kuna ta ei soovinud selles asjas mainida Poola küsimust, siis seda ettepanekut ei saanud Venemaa õukond vastu võtta. Keisrinna eeldas, et juba eksisteerivatest kohustustest piisab.

1740 aasta mais Fridrich Wilhelm suri ja troonile asus Wriedrich II. Juba enne oma surma lahkunud kuningas veenas oma poega ja Preisimaa ministreid hoidma pidevat liitu ja sõprust Venemaaga. (Depeche de Brakel du 24. mai 1740). Friedrich II ja tema minister Podewils veenasid Venemaa saadikut nende nõuannete täitmise kindlas kavatsuses. Kuningas tegi parun Mardefeldile ülesandeks taasalustada uue liidu-lepingu sõlmimisteks läbirääkimiste pidamist ja ta oletas, et Venemaa peab tegema uusi ettepanekuid, nõnda nagu ta taganes tema isa poolt Poola suhtes sõlmitud kohustustest. Lõpuks, kuninga arvates, peavad selles asjas toimuma läbirääkimised Berliinis ja siin peab ka leping ise olema allkirjastatud.

Teist meelt aga oli Venemaa valitsus. Ta oli valmis uuendama endist liidulepingut, kuid ta ei nõustunud sellega, et teha esimesed ettepanekud, ega soovinud läbirääkimisi Berliinis pidada. Tavasid järgides, väits ta, peavad läbirääkimised toimuma selles õukonnas, kelle poolt on tehtud mingi traktaadi sõlmimise ettepanek.

Preisimaa kuningas andis järgi mõlemates punktides: Mardefeld esitas 1740 aasta 8 augustil uue kaitse-liidu kava ja näitas selle allkirjastamiseks antud volikirja. Preisimaa kuninga soovi järgi peeti läbirääkimisi suure saladuskatte all.

Mitte eriti kerge oli lõpliku kokkuleppe saavutamine esitatud traktaadi sisu suhtes. Mitmetes artiklites ilmutas Venemaa valitsus enam lahkust, kui seda Preisimaa kuningas ise soovis; teistes aga, vastupidi, punktides ta oli aga vankumatu. Vastu-kavas, milline esitati Mardefeldile, Venemaa, Preisimaa kuninga poolt nõutava 3000 inimese jalaväes ja 2000 ratsaväelase asemel, kohustus andma 6000 või 7000 inimest jalaväes ja 3000 või 4000 ratsaväelast. „Igavese“ liidu asemel leidis Keisrinna enam praktilisemana sõlmida liit 20 aastaks. Kuid enam raskemaks osutus Preisimaa esmase kava esimese salajase artikli küsimus. Selle artikli jõul Venemaa pidi garanteerima Preisimaale tema õigused Juliers ja Bergi vürstiriikidele.

Ei ole kahtlust, et ainult selle artikli pärast soovis Friedrich II Venemaaga liidu uuendamist. Astudes troonile, otsustas kuningas juba kogu oma jõust saavutada nende oma õiguste tunnustamist. Teades Venemaa ja Austria vaheliste suhete lähedust, ta kartis Venemaa Keisrinna poolset tema plaanidele vastutegutsemist. Anna Ivanovna keeldus järsult sarnast kohustust allkirjastamast. Isegi Biron, kellele Friedrich II lubas Kuramaad igaveseks ja päritavaks valduseks, ei suutnud muutma Keisrinna otsust. Siis palus kuningas, et ta kohustuks teda kaitsma puhuks, kui tema valdusi rünnataks Rootsi, Saksoonia või Poola poolelt. Ka see soov tekitas Venemaa valitsuse poolseid probleeme. Sellistel asjaoludel, Friedrich II nägi ette Venemaa poolse rünnaku võimalust ja otsustas, sellisel juhtumil süüdata kõik Preisimaa Kuramaa ja Soome piirist 20 miilisel alal.

Kuid, lõppude-lõpuks, liidu-traktaat ikkagi allkirjastati, kuid mitte Keisrinna Anna Ivanovna elu ajal. Saanud tema surmast teada, Friedrich II kirjustas erutatult oma ministrile Podewilsile: „Venemaa Keisrinna suri; Jumal kaitseb meid ja saatus on meile abiks“.

Hertsog Bironi regentluse ajal Friedrich II oli täiesti alust oletada, et ta saavutab tema poolt soovitud alustel liidu-lepingu. Ta andis Marferdile suurele summale, Hertsogi ja Venemaa ministrite äraostmiseks, krediiti. Sellist vahendist sel ajal tavaliselt praktiseeriti ja seda ei peetud kuigivõrd hukkamõistetavaks. Friedrich-Wilhelm ütles ise vürst Lichtensteinile: „Ma tean, et minu ministrid ja õukondlased võtsid ja võtavad ka praegu vastu Prantsusmaa valitsuselt raha ja ma ei ole neile selle pärast pahane, sest et prantsuse rahad minu riigis ringlevad“ (cic!).

Mitte enne 1740.a. 16. detsembrit, peale Bironi langust ja väljasaatmist, allkirjastati Preisimaa kuninga poolt ammu soovitud kaitseliidu-traktaat. Juliersi pärandi küsimus oli lahendatud

selles mõttes, et Ülevenemaaline Keiser kuulutab enda vabastatuks igasugustest kohustustest, millised on selles asjas Preisimaa huvide vastased. Tema ründamise puhul lubab Keiser liidulist abi. (Vt. Politische Correspondenz Friedrich's des Grossen: Berlin 1879, I vol., №№ 7, 18, 35, 41, 45, 58, 63, 69, 71, 91, 99, 101, 104, 116, 129, 140, 147, 148, 182, 189).

(Vt. Соловьева, История, том XX, стр. 31 и след.).

(Vt. Politische Correspondenz Friedrich's des Grossen: Berlin 1879, I vol., №№ 7, 18, 35, 41, 45, 58, 63, 69, 71, 91, 99, 101, 104, 116, 129, 140, 147, 148, 182, 189).

*

Tema Püha ja Jagamatu Kolmainsuse nimel.

Olgu teada ja selle kaudu saagu teadmiseks, et Ülihiilgaivaim, Valitsejalikeim ja võitmatuim Vürst ja Valitseja, Valitseja Johann Kolmas, Moskva, Kiievi, Vladimiri, Novgorodi, Ülevenemaaline Keiser ja Isevalitseja, Kaasani Tsaar, Astrahani Tsaar, Siberi, jne., jne., jne., Tsaar,

ja Kõigesäravaim, Valitsejalikem Vürst ja Valitseja, Valitseja Friedrich, Preisimaa Kuningas, Brandenburgi Markkrahv, Rooma Keisririigi Arhi-Kammerhärra ning Valitsejavürst jne., jne., jne.

Mõlemate poolt vahelise kuulsuse, kasu ja huvide edendamiseks, samuti ka oma võimu alla usaldatud ustavate alamate healoluks ning, et heaks sõpruseks siiras heasoovlikkus ja tihe üksmeel, millistes mõlemad Nende Keiserlikud ja Kuninglikud Majesteetid alaliselt viibida soovivad, kõvasti ja veel kõvemini kinnitada ja alatisele kindlale alusele seada, mille heaks ja kasuks ning vajaduseks otsustasid sõlmida mõlemate kroonide ja riikide vahel tulevaseks ajaks selle liidu uuendamine, kinnitamine ning ka praegusel konjunktuuril, asutada ja korraldada, ja seda selleks kindlaks määratud Tema Kõigekõrgeima Nende Keiserlike ja Kuninglike Majesteetide poolt ja volitustega varustatuna ministrid, aga nimelt:

T. K. Ülevenemaalise Majesteedi poolt Tema esimene minister Nõukogust ja kindral-feldmarssali Bourchard Christoph krahv von Münnichi, samuti kabineti ministri ja kindral-admiral Heinrich Johann Friedrich krahv von Ostermanni, kabineti ministri ja Suur-kantsleri vürst Alexei Tserkaski ja kabineti ministri ja Viitse-kantsleri krahv Mihail Golovkini ((Бурхарда Христова Графа фонъ Миниха, Генриха Ягана Фридриха графа Остермана, Алексея Черкаскаго, Михаила Головкина))Б

aga Tema Preisimaa K. Majesteedi poolt sala-raha-sõja ja domeni-nõuniku, samuti erakorralise saadiku T. Ülevenemaalise K. Majesteedi juures ja tegev-kammerhärra vabahärra Axel von Mardefeldi, kes omavahel peetud konverentsidel ja läbirääkimistel otsustasid ja leppisid kokku järgmise alliansi-traktaadi, ning ka kõige kohustuslikuimal viisil sõlmsid.

Artikkel I.

T. Ülevenemaaline K. Majesteet kohustub nii enda kui ka oma pärijate eest T. Preisimaa K. Majesteedi ja tema krooni ja Valijavürstkonna pärijatele, T. Preisimaa K. Majesteet vastastikku lubab enda ja oma pärijate T. Ülevenemaalisele Majesteedile ja Tema Ülevenemaalise Monarhia pärijatele ja järeletulijatele, teine-teisele siirast ja alalist sõprust, nõnda ka sellisel viisil, et nende Mõlemad Majesteetid tahavad säilitada otsest heasoovlikust, nende huvides vastastikku kaasa aidata ja kindlustada ning peamiselt üks poolt teist vahvusele, suurenemisele, healule ja kasule, võrdselt enda omaga, aidata alati soodsalt hoiduda kahjust ja väljaminekust ning seda niivõrd-kui võimalik ära hoida.

Ja seepärast kõigis mõlemaid pooli huvitavates asjades omavahel konfidentsiaalselt ja avameelselt suhtlust pidada, samuti oma võõraste õukondade juures asuvaid ministritreid varustada instruktsioonidega, selleks, et nende vahel õige läbikäimine oleks ja kui vaid võimalik, kõiges

üksmeelses toimetaks; nagu ka kõigis oma kavatsustes ja ettevõtmistes vastastikku end soodustada ja selles veel ka mõlemate kasuks oma huve puudutada võivad, ennast aidata tahavad.

Artikkel II.

Ja kuna Nende Keiserlikud ja Kuninglikud Majesteetid mitte kuidagi ei kavatse selle liiduga kellegile halba ja ülekohut teha ja selle peamiseks kalduvus hakkab seisnema selles, et mõlemad Nende Majesteetid ja nende pärijad oma riikide, provintside ja maade õiguslikul ja rahulikul valdamisel, nii üldiselt, aga ka eriti neid, milliseid mõlemad Nende Majesteetid Balti mere ääres omavad teine-teisele tugevamalt kaitsta ja igäuhe vastu, kes kisuks ühe või teise lepingulise poole vägivaldselt ja valega rünnates ning sõjale tõstes, õieti aidata ja kaitsta tahavad.

Nimelt ainiti T. Ülevenemaaline K. Majesteet ei kavatse vastastikuselt selle suhtes otsustatud karantiile ja vägedele sellisel juhtumil, kui praegu või tulevastel aegadel Venemaa Keisririik astub sõtta Ottomani Portuga, Tatarlastega või siis Pärsiaga, laiendada ja sel alusel T. Preisimaa K. Majesteedi poolelt mingit abi nõuda, vastupidi sellele ka Venemaa Keiserlikult poolelt T. Preisimaa K. Majesteedi vägedele abi sellisel juhtumil, kui ta Reini jõe ääres või selle lähedastes kohtades ja Balti mere äärsetes maades rünnaku alla satub, mitte kaugemale Weseri jõest minna võivad ja teisel poolel mainitud jõge neid kasutama ei hakata.

Artikkel III.

Kui aga T. Ülevenemaaline K. Majesteet, oma praegu vallatavatel maadel, samuti õigustes ja oma õiglustes, või ka T. Preisimaa K. Majesteet, oma maades ja õigustes saab vaenulikult rünnatud ja häiritud saanuks, siis üks pool peab, saanud vastavad sõnumid teist poolt ähvardavast ohust või tema suhtes juba sooritatud vägivallast, kohe ründaja suhtes rakaendada igasuguseid tugevaid ametlikke meetmeid ja teda igasugusest vägivalla ja ettevõtmistest pärast noomida, samuti solvatud poolele täielikku hüvitust nõuda sel juhtumil on ta kohustatud teda kõigi oma jõudega aidata.

Artikkel IV.

Aga kui sellised sõbralikud esildised ei aita, vaid tegelikku vaenulikust T. Ülevenemaalise Majesteedi riigi ja maade vastu, millest riigist nad ka ei oleks olnud (peale ülalnäidatud viisil türklaste, tatarlaste ja pärslaste) või siis Tema Preisimaa Kuningliku Majesteedi või teistes Valijavürstlikes ja vürstlikes maades või provintsidel, ülalpool sätestatud teise punkti sisu järgi, asutatakse, siis paluv pool saab palutavalt, edasilükkamiseta ja viivitusega, 5 punktis otsustatud arvu vägesid, nii appi saata, et nad hiljemalt kolme kuu pärast, peale nõudmist tegelikult rünnatud poole maale astuks ja sellesse kohta, kuhu nõudja, sõjalisel kaalutlusel, neid soovib, viidud ja pandud oleks.

Ja kui konjuktuurid ja asjaolud seda nõuavad, et sellised abiväed, astumata rünnatud poole maadele, koos mingis teises kohas diversiooniga kasulikumalt tegutseda saanuks, siis sellisel juhtumil paluva poole soovil niipalju kui võimalik tegutseda võib.

Artikkel V.

Selline T. Ülevenemaalise K. Majesteedi T. Preisimaa K. Majesteedile vastastikku Tema Ülevenemaalise Keiserliku Majesteedi kõigil praeguse liidu juhtudel saadetud abi vägedega hakkab koosnema 4000 inimesest ratsaväes ja 8000 inimesest jalaväes, aga kui solvatud ja rünnatud pool neid abivägesid ei nõua, siis sellest suuremast arvust vägedest, kui ta ise soovib, peale sundima ei hakata.

Mainitud abivägede korpusel on tarvis äärmisel määral tarvis 20 või 25 väli või polgu kahurit ja 2 haubitsast koosnevat suurtükipatareid, varustuse ja muu juurdekuuluvaga ning vajalikul juhul inseneride brigaadi ning pontoonidega varustatud olla ja seda ei saa varem tagasi kutsuda, kui

siis solvatud pool temale tehtud ülekohtu ja solvangute eest täielikult rahuldatud ja asub sellises seisundis, millises see oli enne seda olnud, üheskoos taastatud saab või ta ise abivägede tagasikutsumist palutud poolelt ise nõuab, kui just palutud pool sellise abi saatmisest tekkinud juhtumil mitte kuidagi kõrvale kalduda ei saa, kuigi need ja ise, teises kohas metsikus sõjas asusid.

Artikkel VI.

Abiväed on palutud poole enda palgal ja igaaastaselt rekrutiseeritud, aga tavaline ratsioon ja portsionid proviandiga ja furaaziga, samuti vajalikud korterid, anda neile palunud poole poolt, kõik sellel samal alusel, nii nagu need väed saavad oma Valitsejalt väljal ja korterites pidades ja ülalpeetud saades.

Artikkel VII.

Abiväged hakkavad olema selle käsu all, kes paluva poole poolt peamise armee ülemaks määratakse, aga kõiges muus mitte kellegi teise, kui oma kindral võimu all.

Ainiti kõigi sõjalistes operatsioonides sõjatava järgi lubavad end vastuvaidlematult kasutada, kuid sellisel viisil, et need operatsioonid oleks varem Sõjanõukogus abivägede ülema juuresolekul ja kutsel, kindrali poolt arvesse võetud ja poolehoiu saanud.

Artikkel VIII.

Aga teised üksikasjad ja asjaolud abivägede juures alluvad vaid neid käsutavale kindralile, ja neid ei tohi paluva poole poolt rohkem kurnatud ja suuremasse ohtu seatud kui oma enda väed, kuid kõigil juhtudel peab nende vahel vastama proportsioonidele ja kogu armee jõule ning peetama silmas ja hoitud võrdsust, kuna abiväed on nii rännakutel, komandeeringutel, aktsioonidel ja korterites nõnda paigutatud, ja muus nii nagu võimalik, üheskoos hoitud ja neid lahutada või jaotada ei tohi.

Artikkel IX.

Abivägedel peavad olema oma enda vaimulikud ja nad peavad pidama oma enda Jumalateenistust vabalt ja takistamatult ja alluma mitte mingitele teistele põhikirjadele, sõjaseadustele ja asutustele, kui vaid enda omadele, oma Valitsejale, samuti ei tohi nende üle kohut mõista mitte keegi muu, kui vaid oma kindral ja ohvitserid.

Artikkel X.

Trofeed või võidumärgid ja ka kõik muu, milline võib olla vaenlaselt võetud aktsiooni käigus sõjasaagiks, jääb sellele poolele, kes selle sõjasaagi võttis ja võitluses sai.

Artikkel XI.

Kui ülaltäheldatud Artikkel 4. sätestatud abi ei hakka olema piisav selleks, et teostatud vägivalda tagasi tõrjuda, siis mõlemad kõrged lepingupoole lepidavad omavahel viivitamatult kokku ja ühendavad end sellisel viisil, et üks pool saadab suurema hulga abivägesid ja vajadusel aitab kaasa kogu oma jõuga.

Artikkel XII.

Ja kui T. Preisimaa K. Majesteet, abivägede asemel nõuab sellise sõja puhul mõned sõjalaevad või relvastatud galeerid oma Balti mere äärsete kallaste julgeolekuks, siis Tema

Ülevenemaaline Keiserlik Majesteet, sellisel viisil, nagu selle suhtes tehakse kokkulepe, hakkab siis nendega abistama.

Artikkel XIII.

Kui aga juhtuks, et palutud poolt antud abi pärast või mingil teisel põhjusel saab vaenulikult rünnatud ja nõnda mõlemad pooled on sunnitud sõdima, siis nad tahavad kui üks mees seista ja teine-teisele oma jõuga aidata ning appi tulla, ja samuti mitte kumbki kõgetest liitlastest ei astu vaenlasega rahuläbirääkimistesse, ega sõlmi relvarahu, ilma et ta oleks selleks saanud teise nõusoleku ja siis, kui edaspidi solvatud kannatada saanud poolele on kahjud hüvitatud ja valdused tagastatud.

Artikkel XIV.

Ja kuna muus mõlemate kõrgete lepingupoolte siiras kavatsus kõike seda rikkumatult täita, kui vaid see nende vahel otsustatud ja sõlmitud aliansi-traktaat nõnda kõvasti ilmne oli, siis mõlemad Nende Keiserlikud ja Kuninglikud Majesteedid kohustuvad sellega ja selle jõul, et nad kõik ja selle sõlmitud liidu iga punkti heas usus ja õieti ja siiralt täidavad, aga hakka mitte mingil viisil ega taha mitte mingil ettekäändel selle vastu astuda.

Artikkel XV.

Kui aga mingid riigid soovivad sellesse liitu lülitatud või vastu võetud saada, siis seda nad ei saa teha mitte teisiti, kui mõlemate poolte suvatsusel ning ühisel nõusolekul.

Artikkel XVI.

Mõlemate riikide provintside ja alamate vaheline mööda merd- ja maad teostatavat kaubavahetust hakatakse pidama vabalt ja tõkestamatult ka Venemaa laevadel ning T. Preisimaa K. Majesteedi kaupmeeste vahel, meresadamates, kaubanduslinnades ja maades, samuti ka Preisimaa kaubalaevadele ja kaupmeestele Venemaa meresadamates, kaubalinnades ja maades ega oma mingeid suuri makse ja pandud koormisi, ega panda neid muudele asjadele enam koormavalt peale, kui teistele seal kauplevatele ja nende kauplemisel enam soodustatud rahvaste ning kaupmeestega, siis ka nende suhtes peab samamoodi toimima.

Artikkel XVII

See allians on sõlmitud kahekümneks aastaks ja pikendatakse konjunktuursetel tingimustel, millised need siis veel olema hakkavad ja kui otsustatakse sellisel viisil seda pikendada ka edaspidiselt.

18.

Selle käesoleva traktaadi ratifitseerimine leiab aset kahe kuu pärast, lugedes allkirjutamise päevast ja ratifitseerimiskirjad vahetatakse S-Peterburis.

Seel üläsätetatud instrumendi suuremaks kinnitamiseks ja kinnituseks koostatakse ülalmainitud ministrite poolt kaks ühtmoodi sõnastatud ja käsitsi allkirjastatud ning pitsatitega eksemplari, millised vahetatakse teineteise vahel.

See juhtus S.Peterburis, 16. detsembris 1740. aastal.

(L.S.) A.v. Mardefeld.

(M.П.) Графъ Минихъ.

(M.П.) Графъ Остерманъ.

(М.П.)Князь А. Черкаской.
(М.П.)Графъ М. Головкинь.

Eraldi artikkel.

Tema Keiserlik Ülevenemaaline Majesteet ja Tema Preisimaa Kuninglik Majesteet, milline raske lohutamine selles, milles mõlemate poolte üheusulised Poola Kuningriigis ja Leedu Suurvürstiriigis paljude aastate kestel elavad, mitte teisiti, kui suure kaastundega näha saavad, omavahel sellise jõuga ühinesid ja kohustusid, et nad üheskoos mainitud oma üheusulisi, aga nimelt: dissidentide nime all, mõeldes selle all Poola Kuningriigi, Leedu Suurvürstiriigi elanike Kreeka usutunnistust ja reformaatorlikku- ja luteri usku, parimal viisil kaitsta ja heade ametlike suhete ja tugevate esildistega Poola Kuninga ja Vabariigi juures selleni viia ja äärmist püüdu edendada tahavad, et mainitud Kreeka usutunnistuse ja protestantliku usu dissidendid, neid privileege, vabadusi, õigusi ja õiglust, millised kuuluvad neile juba ammu ajast, ja seda nii vaimulikes kui ka ilmalikes asjades kuulusid ja lubatud olid, aga pärast neilt üpris suurest osast vähendatud ja veel väga suure ebaväärikusega ära võetud, üheskoos tagastada.

Või kui neid praegu kohe nõnda kaugele teostada ei saa, siis et need oleks vähemalt kuni paremate aegade ja konjunktuurideni sellises seiundis, millises nad on praegu sel juhtumil kasutusel, et võiks neist kinni pidada.

Selle eraldi artikli suuremaks kinnitamiseks, milline on samasuguse jõu ja mõjuga, justkui see oleks võetud sõna-sõnalt peamisse alliansi-traktaati ja sellest on koostatud kaks ühtmoodi sõnastatud, allkirjastatud ja pitseeritud ning teine-teise vastu vahetatud eksemplari.

See juhtus S-Peterburis, 16 detsembril 1740 aastal.

(L.S.) A.v. Mardefeld.

(М.П.) Графъ Минихъ.

(М.П.) Графъ Остерманъ.

(М.П.)Князь А. Черкаской.

(М.П.)Графъ М. Головкинь.

Salajane artikkel.

Ja kuna T. Ülevenemaaline K. Majesteet, aga ka T. Preisimaa K. Majesteet, pidades silmas Kuramaa ja Sengali naabervürstiriike, on üpris vajalik, et need alati ja kõikideks aegadeks nende vanas vormis, põhikirjas, vabadustes ja privileegides, nende enda vabal valimisel, alati valitud Hertsogi poolt kõikide kinnitavate lepingute järgi ja Poola Kuningriigile ja Vabariigile antud õigused on rikkumatuks jäetud ja hoitud, samuti nende Vürstiriikide seisundi vastu ei tehta mingeid muudatusi ja et naaberriigid ei tohi edaspidi kunagi selle vastu mingit hukkamõistetavat ette võtta.

Selleks mõlemad Nende Keiserlikud ja Kuninglikud Majesteetid kohustusid selle kaudu omavahel, et nad mainitud Vürstiriikide suhtes jälgiksid, et nad nende vanast ajast pärit sisseseatud õigustes ja vabadustes kõigil juhtudel oleks kaitstud ja hoitud, milles viivitamatult edaspidi tahavad teine-teisega kokku leppida ka selles, et järgnevas, mõnikord Kuramaal, arvestades praeguseid asjaolusid, uue Hertsogi valimine ülalesitatud üldise kavatsuse järgi oleks tarvis korraldada, et nad selles ja kõiges, kui see Kuramaa käitumist puudutab, alati üksmeeles ja üldiste tehtud nõuannete järgi toimida tahavad.

Selle kinnituseks on koostatud sellest salajasest artiklist, millel on samasugune jõud ja mõju, just-nagu see oleks võetud sõna-sõnalt peamise alliansi-traktaati, kaks ühtmoodi sõnastatud, allkirjastatud, pitseeritud ja teine-teise vastu vahetatud eksemplari.

See juhtus S-Peterburis, 16. detsembril 1740 aastal.

(L.S.) A.v. Mardefeld.

(М.П.) Графъ Минихъ.

(М.П.) Графъ Остерманъ.

(М.П.)Князь А. Черкаской.

(М.П.)Графъ М. Головкинъ.

Salajane artikkel.

Ja kuna T. Ülevenemaaline K. Majesteedi ja T. Preisimaa K. Majesteedi huvi nõuab seda vaadata ja hoolt kanda, et Poola Vabariik oma valimise õiguses oleks kinni pidanud ja kellegil ei ole lubatud või lastud, mainitud Kuningriik päritav või üpris isevalitsuslikult end selle üle asutada; selleks T. Ülevenemaaline K. Majesteet ja T. Preisimaa K. Majesteet, täna omavahel tehtud alliansi-traktaadi juhtumil, selle salajase artikliga kohustati ja kohustuti vastastikku, et kõikidel juhtudel, kui kellegi poolt, kes ta ka ei oleks, võetakse ette Poola Vabariigilt vaba valimise õiguse äravõtmine, või see Kuningriik pärilikuks, kas siis enda ja üpris isevalitsusliku selle üle asutada; T. Ülevenemaaline K. Majesteet ja T. Preisimaa K. Majesteet ei luba miskit sarnast, kuid sellised kui ebaõiged, aga ka naabritele ohtlikud kavatsused igati ühendatud nõuannete ja jõududega, samuti ka relvaga, kui vaja, tagasi tõrjuda, ümber tõugata ja hävitada tahavad.

Selle salajase artikli suuremaks kinnitamiseks on koostatud kaks ühtmoodi sõnastatud eksemplari, mis on mõlemate poolte volinike poolt allkirjastatud, pitseeritud ja teineteisega vahetatud.

See artikkel omab samasugust jõudu ja mõju, justkui see oleks sõna-sõnalt võetud täna tehtud alliansi-traktaati.

See juhtus S-Peterburis, 16. detsembril 1740 aastal.

(L.S.) A.v. Mardefeld.

(М.П.) Графъ Минихъ.

(М.П.) Графъ Остерманъ.

(М.П.)Князь А. Черкаской.

(М.П.)Графъ М. Головкинъ.

Eriti salajane artikkel.

Ja kuna T. Ülevenemaaline K. Majesteet Julich – ja Bergischeni pärandi asjas oma häid ametlikke suhteid Tema Preisimaa Kuningliku Majesteedi kasuks, kuipalju need sündsals viisil teha saab ja kõikjal on võimalik, kus nad soovitud edu võiksid anda, rakendada tahab, kuna need selle jõuga T. Preisimaa K. Majesteedi suhtes erilise sõprusega selleks ka kohustub. Selleks Tema Majesteet deklareerib sellega, et tal ei ole selleks mitte mingit kohustust, kui see Tema Preisimaa Kuninglikule Majesteedile selles asjas oleks olnud hukkamõistetav või ebameeldiv, samuti kunagi kellegiga sellesse astuda ei kavatse, vaid ka Tema Kõigekõrgeim mainitud Ülevenemaaline Keiserlik Majesteet sellega kõige kõvemini kohustub T. Preisimaa Kuninglikule Majesteedile, Pfaltzi Valijavürsti esildisel Preisimaa ja Pommeri Kuningriigi maid vaenlase rünnaku eest kaitsta ja käesoleval kuupäeval peamises traktaadis otsustatud abi, vajalikul juhtumil suuremas arvus, nagu siis selle kohta kokku lepitakse, anda; seevastu T. Preisimaa K. Majesteet kohustub T. Ülevenemaalisele K. Majesteedile, et kui Eestimaad, Liivimaad või Leedut nende piirides ründama hakatakse, anda võrdset katet.

Muus osas on see eriti salajane artikkel, millest on mõlemate volinike poolt koostatud kaks ühtmoodi sõnastatud, allkirjastatud, pitseeritud ja teine-teise vastu vahetatud eksemplari, millistel on täpselt samasugune jõud ja mõju, just-nagu need oleks võetud sõna-sõnalt peamisse aliantsi traktaati.

See juhtus S-Peterburis, 16 detsembris 1740 aastal.

(L.S.) A.v. Mardefeld.

(М.П.) Графъ Минихъ.

(М.П.) Графъ Остерманъ.

(М.П.)Князь А. Черкаской.

(М.П.)Графъ М. Головкинъ.

See on ratifitseeritud Berliinis 17. jaanuaril 1741 aastal.

1743 a. 16. (27) märts. S-Peterburis Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud kaitseliidu traktaat.
(II.C.3. №8716).

((F. Martensi kommentaar)).

Sel samal päeval, kui S-Peterburis oli 16 detsembri 1740 aastal allkirjastatud Preisimaaga sõlmitud liidu- ja sõpruse traktaat, oli Preisimaa kuningale saadetud kiri Keiser Ivan III ((Iwan III, ИОАНН III)) nimel, millises räägiti, et Venemaa valitsus sai üllatusena ja kurvastuseks teada Preisimaa vägede tungimisest Sileesiasse. „Usk ja ustavus“, kirjutatakse selles kirjas, „millistega igaüks traktaatides ja kohustustes otsustatusse astuja peab ja milleta miski siin ilmas ei saa olla nii püha, kohustab igaüht Pragmaatiline Sanktsioon, endale võetud garantii põhjusel, seda tegelikult pidada ja kaitsta“.

Venemaa Keiser palus Preisimaa kuningat peatada oma vägede tungimine Austria valdustesse ja samal ajal, tema valitsus pakkus oma häid teeneid, et siluda Preisimaa ja Austria vaheline vaidlus.

On iseenesest mõeldav, et ei see palve, ega ka see ettepanek ei saanud omada edu. Friedrich II ei saanud peatuda teel juba ammu hellitatud eesmärgile ja vahendus nende ja Kuninganna Marie Therese vahel ei suutnud juba alustatud verist sõda ära hoida. Preisimaa kuningas vastas Venemaa valitsusele, et teostades oma õigusi Juliers ja Bergi krahvkondadele, ta ei riku vähimatki oma kohustust austada Pragmaatilist Sanktsiooni, ja ei saa end üldsegi Euroopa rahu rikkujaks. Ka oma armeed ta ei saa enam peatada ja lõpuks, ta kahetseb, et sai Keisri kirja liiga hilja, kui tema väed olid juba Sileesias. (Vt. Fridrich II 14 aprilli 1741 aasta kiri Ivan III -le.; Voir lettre de Frederic II a Iwan III, du 14 avril 1741).

Kuid samal ajal Preisimaa kuningas tunnetas nimelt sel kriitilisel hetkel, väga hästi Venemaa sõpruse kallist hinda ja nimelt siis, mil ta asus 1741 aasta alguses ja esimese Sileesia sõja arenemise alguses. Ta kirjutas ette, oma ministritele ja parun Mardefeldile, säästa kõikvõimalikel viisidel Venemaa õukonna Preisimaa vastu olevaid enesearmastuslikke sõbralikke tundeid. Ta andis Mardefeldile suuri summasid aruandevabaks Venemaa ministrite äraostmiseks kasutamiseks ja krahv Munichile ja Ostermannile ta kirjutas kõige suuremat lugupidamist väljendavaid kirju ja osutas neile erinevaid heategusid. (Vt. „Politische Correspondenz Friedrich d. G., I, p. 170, 172, 179, 187, 207, 225, 254 etc.).

Seejuures, Venemaa valitsus jäi ikkagi veendumusele, et Sileesiasse tungiga Preisimaa kuningas rikkus tema poolt tunnistatud Pragmaatilist Sanktsiooni. Viitse-kantsler Ostermann oli alati Austriaga liidu pooldaja ja ei leidnud võimalikuks õigustada Preisimaa kuninga poolset Marie Therese rünnakut. Veel vähem sai ta võtta Preisimaa kuninga poolt, peale seda, kui viimane asus tihedasse liitu Prantsusmaaga, milline sundis Rootslasi asuma sõtta Venemaa vastu. Ostermann ja krahv Munich oli seda meelt, et Prantsusmaa liitlane ei saa olla Venemaa sõbraks.

Seepärast ei olnud Venemaa valitsusel Preisimaa kuninga suhtes, Sileesiasse tungi suhtes, oma rahulolematuse väljendamine probleemiks.

28 aprilli 1741 aasta depeššis Brakelile olid välja öeldud järgmised kaalutlused, millised sundisid Venemaa valitsust pahaks panema Preisimaa käitumisviisi:

„1) kristlike riikide vahel on senini tavaks olnud, et vahetevahel oma vahel edaspidi teineteise suhtes tekkinud pretensioone selgitada ja sõbralikult rahuldamist nõuda, ja jõudu alles siis kasutada, kui mitte mingit õiglast lunastamist sõbralike viisidega saada on võimatu;

2) et käesoleval juhtumil midagi sellist ei ole märgatud;

3) et selline sõjaga rünnatud riik, milline juba varem enne kurja kahetsusväärsetel asjaoludel pöördus ja tema suhtes ette võetud sõja põhjustest ette teavitatud ei olnud;

4) et sellest kinni pidades, tugevaimad ja suuremalt osalt Euroopa riigid, nii ka Preisimaa kuningliku õukond, kui loodetavalt, kui seda kurja on väga tarvis;

5) et kõik selle riigi liitlased, milliste vahel siirad ja võib olla Preisimaa kuninglikule õukonnale mittekasulikud sõbrad soetatakse, ei vääri pretensioonides vastu võetud otsustes, et need relvastatud jõuga välja nõuda, nii vähe ette oleks teavitatud;

6) et enam oleks ette võetud ja tehtud, et isiklikud pretensioonid laieneda võiksid ja

7) millist kõik need teistelt riikidelt muljet naturaalsel viisil asutada võib, kuna sellisel viisil mitte keegi ohutuses olla ei saa, vaid võetud seepärast, kui selle ja teise poole konjunkturile soodne või ebasoodne, iga päev vaenulikku kallaletungi kartma sunnitud“.

On mõistetav, et sellised avameelsed selgitused häirisid tugevalt Preisimaa kuningat, kellele teatati Peterburist, et seal mitte ainult ei valitse Austria mõju, vaid isegi peetakse läbirääkimisi Austria, Inglismaa, Venemaa ja Saksoonia vahel, et jaotada ära kogu Preisimaa kuningriik. Friedrich II, soovides hoida Venemaa valitsust liidus, otsustas, lõpuks, vastuseks ähvardustele, teatades, et ta peab otsima teisi liitlasi – mis ei ole raske, kuna maksab tal ainult seda soovida, need ka tulevad. Venemaa valitsus vastas selle peale järgmist: „Meie arvates, „räägitakse parun Brakelile 4 aprilli 1741 aasta depeššis, „me loodame, et kõik sellised ähvardusi ei tehta üpriski õigeaegselt; veel vähem me võimnuks neid olla ära teeninud, kuna Venemaa sõprus Brandenburgi õukonna vastu üpris kasulik oleks, nõnda et seda mõningal määral ümber vaadata tulnuks. Ja kui osalt endiseid aegu meenutada tahtakse“, siis leitakse, mida Preisimaa soetas, tänu Venemaale, Rootsilt ja Poolalt.

13 märtsi konverentsil parun Marfeldiga viitse-kantsler samuti kuigivõrd ei näinud vaeva selgitamisel Preisimaa saadikule, et ta mõistab, miks tema kuningas niivõrd taotleb Venemaa sõprust. „Selle sõpruse tõestuseks“, oli öeldud Marfeldile, „erinevatel juhtudel piisavalt kaotatud (Venemaa poolt) inimesi ja raha“. Siis saadik väitis vastu, et Preisimaa sõprus Venemaale ei hakka olema kasutu, siis temale oli vastatud, et „kui aga seda kasutuks pidasid, siis mitte ainult ei taotlenud sellest kinnipidamist“.

Venemaa valitsuse rahulolematuse kasvas märkimisväärselt 1741 aasta suvel, kui Rootsi, ilma mingi seadusliku põhjusega, kuulutas Venemaale sõja. S-Peterburis oldi veendunud, et selles kallaletungis on samuti süüdi Preisimaa, kes kui mitte ise ässitas Rootsi Venemaa vastu, siis igal juhul, kui Prantsusmaa liitlane, võinuks Rootslased peatada. Peale selle, ei olnud raske mõista, kui kasulik oli Preisimaa kuningale, et Venemaa oleks Põhjas sõjaga hõivatud. Sellistel asjaoludel ei saanud mittekahtlustada seda, et Preisimaa õukonnal oleks mõningane osalus Rootsi õhutamisel.

Kuid Preisimaa kuningas ja tema ministrid kõige energilisemal viisil eitasid vähimatki Rootslaste Venemaa vastu õhutamist. Minister Podewils peaeagu et vandus, et Preisimaa ja Prantsusmaa vaheline liit ei riku kuigivõrd igavest sõprust Venemaaga, et Rootsi kuningas ei andnud temale mingeid lubadusi ja ei andnud viimasele mitte ühtegi taalrit Venemaaga sõdimiseks. Preisimaa minister ütles Brakelile, et ta „soovib, et see taaler, milline on Rootslastele antud, tema hingel põleks“. (Brakeli telegramm 13 septembrist 1741 aastast). Ainiti 24 juunil 1741 aastal Preisimaa kunigas teatas vihaselt Prantsusmaa saadikule, markiis Valoruy'le, et „et kui Rootslased viivitamatult Venemaad ei ründa“, siis ta ei soovi, omalt poolt, täita endale Prantsusmaa suhtes võetud kohustusi. (Vt. „Politische Correspondenz Friedrich d. G.“ Bd. I, S. 265, Anmerkung).

Peale selle, 1741 aasta alguses, Friedrich II väljendas Brakelile oma rahulolu sõlmitud traktaadi suhtes ja teatas, et kui Rootslased Venemaad ründavad, siis ta osutab liidulist abi vägedega, vaatamata juba omapoolsele peetavale sõjale. (Parun Brakeli 20 jaanuari 1741 aasta depešš.). Kui, sama aasta detsembris Venemaa saadik palus kuningalt, Liidulepingu jõul, saata Venemaale abiväed ja võtta meetmeid Rootslaste poolt Venemaa sadamatega kaubanduse katkestamise vastu, kuningas vastas, et kauplemine Venemaaga puudutab enam mereriike kui Preisimaad. Mis aga puudutab abivägesid, siis ta neid saata ei saa, kuna ta vajab neid vägesid Austria vastaseks sõjaks ise. (Brakeli 29 septembri 1741 aasta depešš. Seejuures Friedrich II „kuningliku sõna ja auga“ kinnitas ja tegi Brakelile ülesandeks oma valitsusele edastada, et „ta Venemaa suhtes miskit vähimaltki hukkamõistetavat ei ole teinud ja Rootslastega mitte mingi hinna eest ei liituks“.

Parun Brakel hoiatas oma valitsust, et „Preisimaa kuningale, kes igasuguseid kaugele

ulatuvaid projekte välja mõtleb ja kes, seni kuni ta on elus, ei saa rahulikuna püsida, ei saa eriti uskuda“.(17 novembri depešš.). Friedrich II teadis selle kohta olevat Venemaa saadiku arvamust ja tegi sama aasta novembris parun Marfeldile ülesandeks nõuda Brakeli tagasikutsumist, kes kritiseeris tema tegusid ja tegi tema arvel nende suhtes nalja.

Sellistes pingestatud suhetes asusid Venemaa ja Preisimaa, kui 1741 aasta novembris toimus S-Peterburis uus revolutsioon ((nouvelle revolution)), milline tõi Ülevenemaalisele troonile Elisabeth Petrovna ((Елисавет Петровна)). 25 novembri reskriptis Keisrinna teatab Brakelile oma troonile tõusust „meie ustavate alamate ja meie riigi aujärkude ja eriti meie polkude leib-kardiväe üleüldisel ning ühehäälsel soovil ning palvel“.

Saadikule tehakse ülesandeks teatada, et „meie (Keisrinna) olles senini Tema Kuningliku Majesteediga heas sõpruses ja alliansis meie poolelt muutumatult kinni peetud ja kõik mis selle heaks võib olla igasugusel viisil ja tuleneda, üpris kallutatud“.

Mõistetakse, et Preisimaa kuningas võis ainult tekkinud pöördest kogu hingest rõõmustada, millest ta lubas enesele üpris paljut ja eriti, täieliku muutuse Venemaa poliitikas. Ta sai teada, et Venemaa välispoliitika juhtideks olid nimetatud vana vürst Tserkaski, kantsleri ametis ja Aleksei Petrovits Bestuzev ((Тчеркаскай, Черкаскай, Alexei Petrowittch Bestoujew, Алексей Петрович Бестужевъ)), kui ase-kantsler. Parun Brakeli asemel oli määratud Venemaa saadikuks Berliini õukonna juurdekrahv Peter Grigorjevits Tsernõšev ((Pierre Grigorievitch Tchernychew, Петръ Григорьевичъ Чернышевъ)). Lõpuks parun Mardefeld jõudis osta ära doktor Lestoque ((Лестока)), kellel oli väga suur mõju Keisrinnale, seejuures kui markiis de Chetardie ((де-Шетарди)), Prantsusmaa huvide esindaja, oli Elisaveta Petrovna lähimaks nõunikuks.

Sellises olukorras Preisimaa kuningas võis loota, et Venemaa ei sekku tema Austria vastasesse sõtta ja säilitab oma neutraalse asendi. Kui, peale selle, endine Venemaa õukonna juures asuv Austria saadik Botta d'Adorno ((Ботта д Адорно)) oli süüdistatud Keisrinna poolt tema elu vastases vandenõus osalemises (vt. käesoleva „Trakt. Kog.“ Kd I, Nr. 16. lk 68) ((V.k. т. I, стр 131 этого «Собр. Тракт.»), Friedrich II võidutses ja oli kindel, et Elisaveta Petrovna ei allu tema vaenlaste mõjule.

Kuid kibe kogemus pidi suurte Preisimaa kuningat veenma, et tema arvestused ei ole kaugelki õiged. Mis aga puudutab Keisrinnat enest, siis ta soovis tegelikult. Eelkõige, toetada rahu ja keskendada oma tähelepanu oma Keisririigi sisemisele olukorrale. Kuid ei ole kahtlust selles, et ta kartis Preisimaa võimsuse liiga suurt kasvu ja ei soovinud lubada Austria hävimist, milline oli senini Venemaa ustavaks liitlaseks võitlusel Prantsusmaa sepitsustega Türgis ja Lääne Euroopas. Neist kahest välisasju juhtivast ministrist suri varsti vürst Tserkaski, aga krahv A-P- Bestuzev-Rjumin ((А.П. Бестужевъ-Рюминъ)) väitis pidevalt, et „silma sõbale laskmata“ tuleb jälgida Preisimaa kuninga käitumist. „See kuningas“, kirjutas ta 11 augustil 1744 aastal Vorontsovile ((Vorontzow, Воронцову)), «olles tema keisririigi lähimaks ja tugevamaks naabriks, seepärast ka tegelikult ka kõige ohtlikum, kuigi ta ka sellise ebapüsiva, vallutava, rahutu ja ärritava iselkoomuga ja moraaliga ei olnud, nagu ta tegelikult on ... Kuivõrd kuninga jõud enam suureneb, seda enam ta meile ohtu kujutab ja me ei saa ette näha, mis sellisest tugevast, kergemelsest ja ebastabiilsest naabrist sellise avarara keisririigiga juhtuda ei saa.... Keisririigi kasu ja julgeolek seisneb selles, et oma liitlasi ei tohi eemale tõugata, aga see on mereriikide olemus, milliseid Peeter I, Poola kuningas, nagu Saksoonia Valijavürst ja Ungari kuninganna, nende maade asendi tõttu, alati järgida püüdis, milline oli ka kogu Keisririigi huviks“.

Selline oli selle Vene riigimehe veendumus, milline soetas üha enam ja enam mõju Keisrinnale ja lõpuks, muutus Venemaa välisasjade täielikuks juhiks. Friedrich II eksis Bestuzevi mõistmisel ja suhtus ülevalt Keisrinna enese mõistusesse ja võimetesse.

Muideks, Preisimaa kuningas saavutas Elisaveta Petrovna valitsemise aja alguses omale seatud esimesele eesmärgile: Venemaaga sõlmitud Liidulepingu uuendamise. Olles veendunud, et Venemaa valitsus võtab vastu tema ettepaneku, esitas Friedrich 1742 aasta juulis Mardefeldi kaudu oma Liidu-traktadi kava. Kuid mõlemad pooled ei olnud üksmeeles isegi uue traktaadi aluse suhtes: Preisimaa kuningas seadis aluseks viimase 1740 aasta detsembri-traktaadi; Keisrinna nõudis, et aluseks oleks võetud 1726 aasta traktaat. Kuningas andis järele, kuna praegu, „enam kui kunagi

varem“, ta vajas Venemaa liitu, tänu millele ta oli tagatud rünnaku vastu Põhjust ja võis hoida tagasi teisi riike tema kergemeelsest ründamisest. Parun Mardefeld nõudis, et Venemaa võtaks enesele Preisimaa poolt Breslau traktaadi jõul Austriaalt soetatud valduste, Sileesia ringkondade garanteerimise. Kuid Keisrinna ütles ära sellise garantii andmisest ja Venemaa vastu-kavas oli see artikkel täielikult välja jäetud. Preisimaa minister Podewils pidas seda väljajätmist äärmiselt kummaliseks. Kui temaga vestelnud krahv Tsernõšev oli täiesti teisel arvamusel. (17. jaanuari 1743 aasta depešš.).

Selle traktaadi sõlmimise läbirääkimised venisid Preisimaa kuninga jaoks liiga kaua. Ta kirjutas oma esindajale ja volinikule S-Peterburis ette, et ta viiks selle asja igasuguste vahenditega lõpule. Üpris märkimisväärsed summad olid antud parun Marfeldile erinevatele Venemaa ametnikele ja isikutele „kingitusteks ja pensioniteks“, kes võiksid aidata kaasa Preisimaa poliitikaga järgitavale eesmärgile.

Lõpuks, 1743 aasta 16. märtsil oli allkirjastatud uus Liidu-traktaat, millise alused olid Venemaa huvidele täiesti vastavad.

*

Tema Püha ja Lahutamatu Kolmainsuse nimel.

Olgu selle kaudu teada ja teadmiseks, et Kõigehiilgaivam, Valitsejalikum ja võitmatu Vürstinna ja Valitsejanna, Valitsejanna Elisaveta esimene, Ülevenemaaline Moskva, Kiievi, Vladimiri, Novgorodi Keisrinna ja Isevalitseja, Kaasani Valitsejanna, Astrahani Valitsenanna, Siberi Valitsejanna, Pihkva Valitsejanna ja Smolenski Suurvürstinna, Eestimaa, Liivimaa jne. jne., jne Vürstinna.

Ja Kõigehiilgaivam, Valitsejalikum Vürst ja Valitseja, Valitseja Friedrich, Preisimaa Kuningas, Brandenburgi Markkrahv, Rooma Keisririigi Arhi-kammerhärra ja Valijavürst Schlesieni Kõrgema Hertsog, Oranie, Neuf Chateli ja Vallengini, aga samuti Glatzi Krahvkonna, Gelderni, Magdeburgi, Cleve, Jülich, Berge jne. jne., jne. suveräänne Prints.

Mõlemate poolte vahvuse, kasu ja huvide edendamiseks, samuti oma ustavate alamate heaks käekäiguks ja selleks hea sõpruse, tõelise heatahtlikuse ja lähedase üksmeele, millistes mõlemad Nende Keiserlikud ja Kuninglikud Majesteetid alaliselt olla soovivad, üha rohkem ja rohkem kinnitada ja igaveseks ajaks kindla aluse seada, mille heaks ja kasulikuks ja vajalikuks otsustati mõlemate Kroonide ja Riikide vahel sõlmitud liitu uuendada, kinnitada ja praegusele konjunktuurile asutada ning korraldada; ja seda selleks Nende ülalpool täheldatud Keiserlike ja Kuninglike majesteetide poolt selleks määratletud ja vajalike volitustega varustatud ministrid, ja nimelt:

Tema Ülevenemaalise Keiserliku Majesteedi, Tema Riigi-viitse-kantsleri, Tegev-Salanõuniku, senaatori ja Püha Andrei, Valge Kotka ja Püha Aleksandri ordenite kavaleri, krahv Aleksei Bestuzev-Rjumini ja Tema Majesteedi Sala-nõuniku ja Püha Aleksandri ordeni kavaleri, Karl Breverni ((Carl von Brevern, Карла Бреверна));

Aga Tema Preisimaa K. Majesteedi poolt, Tegev-Sala- Riigi ja Sõja-nõunik, Musta Kotka ordeni kavaleri, Tema Ülevenemaalise Keiserliku Majesteedi õukonna juures asuva täievolilise ministri Aksel parun Marfeldi ((Axel Frenherren von Mardefeld, Акселя Барона Мардефельда)), omavahel peetud konverentside ja läbirääkimiste järel on otsustatud ja eritkohustuslikult kokku lepitud alljärgnevalt esitatud allianss-traktaadi suhtes.

1.

Tema Ülevenemaaline Keiserlik Majesteet lubab, Enda ja Oma pärijate, T. Preisimaa Kuningale ja tema pärijatele ja järeltulijatele ja selle vastu T. Preisimaa K. Majesteet, Enda ja oma pärijate eest, Tema K. Majesteedile ja Tema pärijatele ja Venemaa Monarhia järeltulijatele, teine-

teisele tõelise ja alalise sõpruse, selliselt ja sarnasel viisil, et mõlemad Nende Majesteetid teineteisest tõelist arvamust omada oma huvides vastastikuselt kõikjal läbi viia ja pidada ja üldiselt üks teise juurdekasvu, heaolu ja kasu, justkui end aoma, alati teostada, hädast ja viletsusest eemal hoida ja seda kuivõrd on võimalik tõrjumise viisi otsida ja selleks kõikidest välistest ja mõlemate poolte huvidesse, millisel viisakal viisil asjadest õieti ja avameelselt omavahel teatada ja neid mõlemaid pooli ministreid võõrastes riikide Õukondade juures sellest piisavalt ja õigeaegselt instrueerida tahavad, selleks, et nad teadmatuses selle kokkuleppe vastast ei lubaks sündida ja selle kaudu mõlemad Nende Majesteetid oma olemasolevast kavatsusest ilma ei jääks.

2.

Ja kuna Nende K. ja K. Majesteetidel ei ole selle liidu kaudu mingit kavatsust mitte kellegile, kes ta ka ei oleks, mitte mingit ülekohut teha ja samuti ka vastupidi, selle peamine eesmärk peab olema see, et mõlemad Nende Majesteetid ja nende pärijad kõigi oma Riikide, provintside ja maade, õiglase ja rahuliku valdamises, nii üldiselt, aga ka spetsiaalselt nende, milliseid mõlemad Nende Majesteetid Balti mere ääres omavad, kõige kindlamal viisil teine-teisele hoida ja igäühe vastu, kes julgenuks üht või teist lepingulist poolt jõuga ja valega rünnata ja sõtta tõmmata, õieti aidata ja kaitsta tahavad ja kaitsevadki.

3.

Ja kui Tema Ülevenemaaline K. Majesteet või T. Preisimaa K. Majesteet sellisel viisil nende praegu vallatavates maades ja nende õigustes ja õiglustes vaenulikult rünnatud ja häiritud saavad, siis üks pool peab vastava teisele poolele olemasolevast ohust või juba kanantatud vägivallast sõnumi saamisel, rakendama ründaja suhtes kohe kõiki tugevaid ametlike pöördumisi ja teda kogu kirega igasugusest vägivallast ja tegevusest teavitama ja solvatud poolele õiglast hüvitust nõuda ja seejuures deklareerida, et vastasel juhtumil peab teda kõigi oma jõuga aitama ja abistama.

4.

Kui sellised sõbralikud esildised miskit tulemust ei anna ja võetakse tegelikud vaenumeetmed mõlematele lepingulistele pooltele kuuluvates provintsidest ja maades ülalesitatud teises artikli sisu järgi või juba alustatud jätkatakse; siis palutud poolel on kohe ja viivituse järgmises artiklis mainitud hulk vägesid appi saadetud, et need ülimal määral peale nõudmise esitamist oleksid vähemalt kolme kuu pärast saanud astuda rünnatud poole maale või sinna kohta, kuhu paluv pool seda sõjalistel kaalutlusel nõutab, saadetud võiksid saada.

5.

Ja selline Tema Ülevenemaalise K. Majesteedi poolne T. Preisimaa K. Majesteedile ja vastastikuselt tema poolt Tema Ülevenemaalisele K. Majesteedile mainitud juhtumil saadetav abi vägedega hakkab koosnema kolmest tuhandest jalaväest ja kahe tuhandest ratsaväelasest ja vajalikust hulgast välisuurtkiväest koos varustusega ja kõigi vajalike varudega varustatud. Ja see ei saa olla enne tagasi kutsutud, kuni solvatud pool ei ole selle vägivalla või vale eest alguses täiesti hüvitatud ja samal ajal asunud sellisesse olukorda, millises see enne seda asus.

6.

Need abiväed hakkavad saama palutud poolelt palka saama ning igal aastal rekrutitega

täiendatud. Tavaline ratsioon ja portsud toiduainete ja loomasöödaga aga samuti ka vajalikud eluasemed antakse neile paluva poole poolt, kõik sellisel alusel, milliseid rakendatakse Valitsejate enda vägede juures ja nendel samadel alustel, milliste järgi lahinguväljal või puhkepaikades tavaliselt toimitakse.

7.

Need abiväed hakkavad olema selle juhtimise all, kes paluva poole poolt, kui armee Ülemjuhataja poolt määratakse, aga muul juhul mitte kellegi teise kui oma kindrali käsu all ja peab kõigi sõjaliste operatsioonide suhtes, sõjatava järgi, andma end vastuvaidlematult käsu alla, ainiti sel viisil, st sellised operatsioonid on arutatud juba ette Sõjanõukogus kutsutud abivägede kindrali viibimisel ja osavõtul tehtud ning otsustatud.

8.

Üksikasjad jäävad nende abivägedes üldse nende üle kamandavale kindralile ja neid ei ole rohkem, ega või olla koormatud ega ka ohtu seatud kui paluva poole enda vägedes, vaid nende hulgas igasugustel juhtudel proportsionaalselt ja kogu selles armees hoida täielikku võrdsust ja ettevaatust, samuti ka need abiväed, marsil, kommandodes, aktsioonidel ja puhkepaikades, aga ka kõiges muud, kui võrd see on võimalik, peavad olema hoitud koos ja ei tohi teineteisest lahutatud või jaotatud olla.

9.

Samuti hakkavad nende abivägede juures olema enda vaimulikud ja pidama vabalt, ilma takistusteta oma jumalateenistust, samuti ei allu need mingitele teistele seadustele, sõjaväe määrustikele ja asutustele, kui vaid enda Valitsejate omale, samuti nad ei või nende üle keegi kohut mõista, kui oma kindral ning ohvitserid.

10.

Need võidumärgid ja mis mingi operatsiooni käigus vaenlaselt saagiks saadakse, jäävad sellele poolele, milline selle võtab või saab.

11.

Kui mainitud abi hakkab olema ebapiisav, et tekitatud vägivald sellega tõrjuda, siis mõlemad ülalmainitud lepingulised pooled lepivad viivitamatult omavahel kokku ja nõustuvad, millisel viisil üks pool teist siduvalt abivägedega ja nõutaval juhtumil ja koos kogu oma jõuga aitama ja appi tulema peab, kuna sellisel juhtumil kui solvatud poolele siin ülalpool otsustatud abi inimestega ei hakka piisav olema, talle suurema arvu vägesid, kui ta ise seda ei soovi, peale panna ei saa.

12.

Aga kui T. K. Preisimaa Majesteet, vägede asemel, oma kallaste julgeolekuks võiks mõneks muuks tarbeks sellise sõja puhul nõuab mõned laevad, siis Tema Ülevenemaaline Majesteet T. Preisimaa K. Majesteedile hakkab nendega aitama sellisel kujul ja viisil kuidas selles on kokku lepitud.

13.

Aga kui rünnaku või kallaletungi seisund on selline, et rünnatud või kallale tungitud pool ei

pea väarikaks eelnevas Artikkel 5 märgitud abi nõuda, justkui tema kaitseks ebasobivat nõuda, siis mainitud kõrgeid lepingupooleid, et anda üks-teisele kõiges oma siirastes ja sõbralikes kavatsuste kogemustes, leppisid selle artikliga kokku, et kui tekib mainitud juhtum, siis neile teine-teisele vastastikku esitatud nõudmises oleks järgmisel viisil aidatud, aga nimelt:

Kui Tema Ülevenemaalist Keiserlikku Majesteeti rünnatakse, siis T. Preisimaa K. Majesteet tasub Talle summa kakssadaviiskümmend tuhat rubla aastas kogu selle aja kestel, mil rünnak või häirimine, mill Tema Ülevenemaaline K. Majesteet sel mainitud juhtumil nõuab, kestab, Tema abistamiseks sõjaliste kulude katteks, aga kui selliselt rünnatakse Tema Preisimaa K. Majesteeti, siis Tema Ülevenemaaline Keiserlik Majesteet peab temale andma samasuguse summa raha aastaks, kogu selle aja jooksul, kui kaua rünnak või häirimine, millist sellise juhtumi puhul nõutakse, kestab.

14.

Kui aga juhtub, et palutud pool on sellise abi andmise pärast või mingil teisel põhjusel vaenulikult rünnatud ja siis mõlemad pooled on kistud sõtta, siis suvatsevad nad seista kui üks mees ja hakkavad teine-teist igasugusel viisil aitama ja appi tulema, samuti ei hakka kumbki liitlastest pidama eraldi rahuläbirääkimisi või relvarahu tegema. Vaid ka vähemalt, et hakkab sellist sõlmima, teise poole liitumisel ja et tulevikus solvatud poolele tehtud kahju hüvitatud ning tagastatud oleks.

15.

Ja et muus osas on mõlematel kõrgetel lepingulistel pooltel tõeline kavatsus kõiges selles, mis on sellega nende poolt otsustatud ja sõlmitud, pidada rikkumatult nõnda siduvalt kinni, siis mõlemad Nende K. ja K. Majesteetid kohustuvad sellega ja selle jõuga, et nad sõlmitud liidu kõik ja iga artikli selle heas õiguses ja usus, omalt poolt, õieti ja tõeliselt täita suvatsevad ja mitte mingil kujul ja viisil, ega mittemingil ettekäändel, kuidas seda ka ei nimetata, selle vastu teha ja astuda ei taha.

16.

Ja kui mingi riik sellesse liitu võetakse ja vastu võetud olla soovib, siis ei saa seda ainiti teisiti kui mõlemate poole soovi ja üksmeelega tehtud.

17.

Kauplemine mõlemate poolte Riikide, provintside ja alamate vahel mööda vett ja maad hakatakse omama ja ülal pidama vaba ja takistamatu voolu ja jätku ka Venemaa laevadele ja kaupmeestele T. Preisimaa K. Majesteedi meresadamates, kaubanduslinnades ja maades, samuti ei ka Preisimaa Kuninglikud laevad ja kaupmehi Venemaa meresadamates, kaubanduslinnades ja maades ei saa suuri makse ja koormisi peale panna, ega neid muus mingites asjades karmilt pidada, nagu teistele seal kauplevatele ja nende turgudel enam favoriseeritud rahvastele ja kaupmeestele siis tehakse ja nendega käituma hakatakse.

18.

See allians on sõlmitud kaheksateistkümneks aastaks ja enne selle lõppemist võib olla uuendatud seda konjunkturi arvestades milline võib siis olla ja sellisel viisil võib see edasi kesta.

19.

Selle käesoleva traktaadi ratifitseerimine toimub kahe kuu pärast ja vahetatakse siin S-Peterburis allkirjutajate vahel.

Selle ülalmainitud instrumendi suuremaks kinnituseks ja kinnitamiseks koostatakse ülalmainitud ministrite poolt kaks ühtmoodi sõnastatud eksemplari, millised on nende poolt isiklikult allkirjastatud ja nende pitsatitega pitseeritud ning üks-teise vastu vahetatud.

See juhtus S-Peterburis, 16. (27) märtsil 1743 aastal.

(L.S.) G. v. Mardefeld.

(M.П.)Гр. Бестужевъ-Рюминъ.

(M.П.) Александръ Бревернъ.

*

Salajane artikkel I.

Ja kuna nii Tema Ülevenemaalisele Keiserlikule Majesteedile, kui ka T. Preisimaa Kuninglikule Majesteedile on Kuramaa ja Semgali naabervürstiriikidega arvestamise järgi üpris suur vajadus ja et nad alati kõikidel aegadel nende vanal kujul, põhikirja, vabaduste ja privileegidega nende enda hertsogiga millised on kõigi lepingutega kinnitatud ja koos Poola Kuningriigi ja Vabariigi õiguse esitamisega, rikkumatult jäetud ja hoitud, samuti selle vastu mitte mingit muudatust nende vürstiriikide seisundis ja et naaberriikidele tauninguks olla võiks, mitte kunagi ettevõetud olla.

Selleks mõlemad Nende Keiserlikud ja Kuninglikud Majesteedid kohustusid selle kaudu, et nad seda mainitud vürstiriikide suhtes jälgides üldse püüavad ja need sellistel nende ammusest ajast pärit hüveolekuks tehtud õigustes ja vabadustes kõikidel juhtudel kaitsta ja hoida, samuti viivitamatult edaspidi teineteisega kooskõlastada tahavad sellest, et mõnikord Kuramaal kasutatavas, arvestades praeguseid asjaolusid, uue hertsogi valimist, ülalpool esitatud üldisel kavatsusel, korraldada oleks tarvis, justkui nad selles ja kõiges, kuivõrd see Kuramaa käitumist puudutab, alati üksmeeles koostatud nõuannete järgi toimida tahavad.

Selle kinnituseks on koostatud kaks ühtmoodi sõnastatud eksemplari, millistel on samasugune jõud ja mõju, justkui see oleks võetud sõna-sõnalt täna sõlmitud alliansi-traktaati ning mis on allkirjastatud, pitseeritud ja teine-teisega vahetatud.

See juhtus S-Peterburis, 16. (27) märtsil 1743 aastal.

(L.S.) G. v. Mardefeld.

(M.П.)Гр. Бестужевъ-Рюминъ.

(M.П.) Александръ Бревернъ.

Salajane artikkel II.

Ja kui Tema Ülevenemaalise K. Majesteedi ja T. Preisimaa K. Majesteedi huvi nõuab, seda vaadelda ja hoolitseda, et Poola Vabariik, oleks oma valimise õiguses järgitud ja mitte kellegil ei oleks lubatud või lastud, mainitud kuningriigis, päritavalt või üpris isevalitsejalikult end selle üle asutada.

Selleks T. Ülevenemaaline K. Majesteed ja T. Preisimaa K. Majesteed, sel päeval omavahel alliansi-traktaadi tegemise juhtumil, selle salajase artikliga vastastikuselt lubasid ja kindlalt kohustusid, et kõigil juhtudel, kui keelgi poolt, kes ta ka ei olnud, ette võetakse, Poola Vabariiki tema vaba valimise õigusest ilma jätta, või see kuningriik pärimisega või siis end ja üpris isevalitsuslikult selle üle asutada, Tema Ülevenemaaline K. Majesteed ja Tema Preisimaa Kuninglik Majesteed kedagi selleni mitte lubada, siis sellised kui ebaõiged, aga ka naabritele ohtlikud kavatsused igal viisil ühistel nõuannetel ja jõududega, samuti ka relvaga, kui vaja, tõrjuda, ümber lükata ja kaotada tahavad.

Selle salajase artikli kõvemaks kinnituseks, on koostatud kaks ühtmoodi sõnastatud, mõlema poole volitatud ministrite poolt allkirjastatud, pitseeritud ja teine-teisega vahetaud eksemplari.

See artikkel omab samasugust jõudu ja tähendust, just kui see oleks võetud sõna-sõnalt täna

otsustatud ja teostatud ning vastu võetud peamisse traktaati.

See juhtus Sankt-Peterburis, 16. (27) märtsil 1743 aastal.

(L.S.) G. v. Mardefeld.

(М.П.)Гр. Бестужевъ-Рюминъ.

(М.П.) Александръ Бревернъ.

Eraldi artikkel.

Ja kuna käesoleval kuupäeval Tema Ülevenemaalise K. Majesteedi ja T. Preisimaa K. Majesteedi vahel sõlmitud, et uuendada endist liitu, vastastikuse mõlemate pooltevalduses iolevate maade garantii traktaati ja teine-teise kaitsmist igasuguse vaenuliku kallaletungi vastu ettenähtud viisil leppisid kokku; samuti ka paremaks ja täpsemaks selgitamiseks mõlemate poolte kavatsusi, Tema Ülevenemaaline Keiserlik Majesteet. T. Preisimaa K. Majesteedi soovil, deklareerib, et Tema Majesteet ei seo selle liidu kohustuslikkust nende sõdade suhtes, milliseid praegu või tulevikus hakkab Venemaa Keisririik pidama Ottomani Portaga, Tatarlastega ja Pärsiaga, ja samal alusel Tema Preisimaa K. Majesteedilt ei hakka mingit abi nõudma; samuti ka mis on praegu Tema Keiserliku Majesteedi valduses Soome maa ei kuulu mainitud vastastikuse garantii andmise otsuse alla, kui formaalselt enne rahu-traktati Rootsiga, selle maa Venemaa Keisririigile loovutatu.

Selle kinnituseks, see eraldi artikkel, millisel on samasugune jõud ja mõju, nagu see oleks sõna-sõnalt võetud peamisse traktaati, on mõlemate poolte poolt volitatud ministrite poolt allkirjastatud, pitseeritud ja teineteisega vahetatud.

See juhtus S-Peterburis, 16 (27) märtsil 1743 aastal.

(L.S.) G. v. Mardefeld.

(М.П.)Гр. Бестужевъ-Рюминъ.

(М.П.) Александръ Бревернъ.

Eraldi artikkel.

Tema Ülevenemaaline Keiserlik Majesteet ja T. Preisimaa K. Majesteet, millises raskes kitsendamises, millises mõlemate poolte samausulised asuvad Poola Kuningriigis ja Leedu Suurvürstiriigis, mitte teisiti kui suure kaastundega näha võivad, omavahel sellise jõuga ühinesid ja kohustusid, et nad üheskoos oma mainitud samausulisi, aga nimelt mõistetavalt kreeka, reformaatorliku ja luteri usutunnistusega dissidentidena nimetatud Poola Kuningriigis ja Leedu Suurvürstiriigis parimal viisil kaitsta ja heade ametlike ja jõuliste esildistega Poola Kuninga ja Vabariigi viia selleni ja edendada äärmist püüdu selleks, et mainitud kreeka, protestantliku usutunnistusega dissidendid, neis privileegides, vabadustes, õigustes ja õiglustes, milline on neile juba ammu ajast vaimulikes aga ka ilmalikes asjades kuulunud ja lubatud olnud, aga hiljem suures osas vähendatud ja neilt üpris ja veelgi suurema ebaväärikusega, ära võetud, üheskoos tagasi sada või kui need praegu koheselt nõnda kaugele viia ei ole võimalik, neid vähemalt kuni paremate aegade ja konjunkturini selles seisundis, millises nad on praegu sellel juhtumil kasutatavad, kinni peetud olnud.

Selle eraldi artikli suuremaks kinnituseks, milline omab samasugust jõudu ja mõju, justkui see oleks võetud sõna-sõnalt täna sõlmitud peamisse alliansi-traktaati ja sellest on koostatud kaks ühtmoodi sõnastatud, allkirjastatud, pitseeritud ja teine-teisega vahetatud eksemplari.

See juhtus S-Peterburis, 16 (27) märtsil 1743 aastal.

(L.S.) G. v. Mardefeld.

(М.П.)Гр. Бестужевъ-Рюминъ.

(М.П.) Александръ Бревернъ.

See on ratifitseeritud S-Peterburis 26 märtsil, aga Berliinis 4 aprillil (24 märtsil) 1743 aastal.

1743 a. 12. (24) november. Venemaa liitumise akt Preisimaa, Austria ja Inglismaa vahel sõlmitud Breslau rahu-traktaadiga. (II.C.3. № 8814).

((F. Martensi kommentaar))

Samal ajal, kui toimusid uue liidu-traktaadi sõlmimise läbirääkimised, tõstas Preisimaa kuningas veel kaks temale olulise tähtsusega küsimust. Friederich II tegi Keisrinnale kaks ettepanekut: 1) et liituda tema poolt Austriaga sõlmitud, Inglismaa vahendusel, eelrahu-traktaadiga ja , 2) et anda teine-teisele oma uute soetuste garantii – kuningale ühendatud Sileesia aga Keisrinnale Rootsi poolt loovutatud Soome osa suhtes.

Keisrinna Elisaveta Petrovna valitsus ei teadvustanud erilist vajadust liituda Breslau traktaadiga, millisega oli lõpetatud sõda, milline alustati Venemaa soovi vastaselt. Kuid parun Mardefeld nõudis tungivalt Venemaa liitumist, väites, et kuningas näeb selles tema soovi täitmisel, kui Keisrinna sõpruse parimat tõendit. Viitse-kantsler Bestuzev tegi krahv Tsernõševile ülesandeks teavitada Preisimaa kuningat Keisrinna nõusolekust liituda Breslau rahu-traktaadiga vaid sel tingimusel, selleks mitte ainult Preisimaa, vaid samuti Austria ja Inglismaa poolt oleks temale teatatud sellest soovist. Sellisest Preisimaa poolsest avaldusest ei piisa. (Vt. 8 jaanuari 1743 aasta depešš krahv Tsernõševile).

Keisrinna Elisaveta Petrovna poolt seatud tingimus täideti: kõigi kolme õukonna poolt laekus mainitud traktaadiga liitumise ettepanek. Selle tõttu oli asi üpris varsti lõpetatud: 12 novembril oli parun Marfeldi ja Viitse-kantsler Bestuzevi poolt allkirjastatud Venemaa Breslau rahu-traktaadiga liitumise akt.

Täiesti teisiti käis teise asja, vastsoetatud maade vastastikuse garantii andmise, käekäik. Parun Mardefeld, oma kuninga ettekirjutuse põhjal, tõstas selle küsimuse veel endise Liidu-traktaadi uuendamise läbirääkimise ajal. Preisimaa kuningas soovis, et selle garantii suhtes oleks otsustatud spetsiaalses salajases artiklis, milline oleks lisatud Liidutraktaadile. Kuid seda soovi Venemaa valitsuse poolt ei austatud, kartes neid segadusi, millised võisid olla esile kutsutud selle garantiiga. Venemaal ei olnud mingit soovi, et võtta Preisimaa pool Austriaga peetavas sõjas. Tõsi, et Elisaveta Petrovna oli pahane endise Austria saadiku Botta d'Adorno käitumise peale ja oli vihane Maria Therese peale selle pärast, et ta ikka veel usub Botta süütust ja kaitseb teda. Kuid et olla tõmmatud Preisimaa kuninga ja Ungari kuningannaga vahelisse sõtta, Keisrinna ei soovinud.

Preisimaa saadik, omades Liidu-traktaadi sõlmimisel Sileesia garantii andmise ettepaneku tegemisega ebaedu, lootis ta ikkagi saavutada oma eesmärgi ja tuua Venemaa valitsus selles asjas spetsiaalset akti allkirjastama. Parun Marfeld ise mõtles välja selle vormi ja andis lootust Friedrich II, et ta saavutab oma eesmärgi. Parun teatas oma kuningale, et Keisrinna ikkagi loeb teda oma parimaks sõbraks ja kindlaimaks liitlaseks. Keisrinna Elisabeth Petrovna ütles, saadiku sõnade järgi, oma ministrite hoiatuse peale, et ta võib minna tülli selle või teise Valitsejaga, vastab pidevalt: „Ükskõik; ma olen Preisimaa kuninga vastu hea“. (Parun Marfeldi 16 novembri 1743 aasta raport.). Millise väärtuse andis Friedrich II sellise vastastikuse garantii akti saamisele on näha instruksioonist oma saadikule, millises soovitab selle eesmärgi saavutamiseks mitte mingeid vahendeid kokku hoida. (Vt. „Politische Correspondenz Friedrich d. G.“, Bd. II, S. 405. 427, 451, 469, 480).

Kuid kõik Preisimaa saadiku püüdlused ja sepitsused jäid asjatuks. Keisrinna ei nõustunud andma oma garantiid Preisimaa Sileesia ühendamiseks ja ei võtnud parun Marfeldi poolt 1. novembril 1743 aastal esitatud deklaratsiooni kava vastu.

Äraütlemise motiivid on esitatud Elisabeth Petrovna otsuses Viitse-kantsleri 2 novembri ettekandel. Sellised garantiid, milline on öeldud selle resulatsiooniga „ei saa olla mõlemate poolte poolt kohaldatav, kuna Venemaa poolt viimase traktaadi kaudu Rootsilt soetatud väike osa Soomest on üpris võrreldamatu Sileesiaga, millise Preisimaa kuningas sai. Pealegi mainitud uus vallutus on juba otsustatud endise Liidutraktaadiga üldise piisava garantiiga ja täpselt sisse võetud ja selleks ei ole mingi uue garantii vajadust, kui siis Preisimaa poolt seejuures, kui sellisele projektile laekuvad veel teised, vastastikku esitatud, mingid sinise poole kasud“.

„Tema Keiserlik Majesteet soovatses arutleda, et kui Preisimaa kuningale Sileesiale garantii anda, siis ülalpool viidatud kohustustele ja ebavõrdsusele viisakam oleks, selleks, et temalt vastupidiselt mitte mingeid garantiisid ei nõuaks; ainiti selle suhtes otsuse tegemisega võib veel oodata, kuni selgub millist Ungari kuninganna poolset, Gotta afääri suhtes esitatud kaebuse suhtes, rahuldust antakse.

Selle otsuse viimastest sõnadest on näha, et Keisrinna seadis vastastikuse garantii asja lõpliku lahendamise sõltuvusse „rahuldamisega“, millise annab Maria Therese markiis Botta asjas. Preisimaa kuningas kasutas seda asja osavalt ära selleks, et häälestada Keisrinna Maria Therese vastu. Ta teatas Peterburgi, et tema nõudmisel Botta kutsutakse tema õukonna juurest ära, kus ta täitis Austria saadiku ametikohta. Mardefeldile oli tehtud ülesandeks õhutada seda Elisaveta Petrovna rahulolematust ja „valada õli tulle“.

Kuid kõik need vahendid ei lähendanud Preisimaa kuningat soovitud eesmärgile. Marie Therese mitte ainult ei andnud temalt nõutud „rahuldust“, vaid muutus Venemaa Keisrinna lähimaks liitlaseks. Sellistel asjaoludel ei saanud juttugi olla Preisimaale Sileesia garanteerimisest. Parun Mardefeld sai siin täielikult lüüa.

Vt. „Politische Correspondenz Friedrich d. G.“, Bd. II, S. 405, 427, 451, 469, 480.

*

See liitumise akt on täielikult samasugune aktiga, milline on trükitud ära käesolevas „Traktaatide kogumikus“, Kd. I, dok. Nr. 16, lk. 67 jne., kuid vaid ühe erinevusega alternaadis: Preisimaa kuningat mainitakse kõikjal enne Ülevenemaalist Keisrinnat ja lõpetuses:

„Selle kinnituseks, me allakirjutanud T. Preisimaa Kuninga ja Tema Ülevenemaalise Keiserliku Majesteedi ministrid, meile antud volituste jõul, allkirjastasid selle liitumise akti ja lisasid sellele meie vappidega pitsatid“.

See juhtus S-Peterburis, 12. novembril 1743 aastal.

(L.S.) A.v. Mardefeld.

(M.П.) А. Фонъ-Мардефельдъ.

See on ratifitseeritud Tema Keiserliku Majesteedi poolt 9 detsembril 1743 aastal.

№ 216.

1762 a. 5 (16) märts. Venemaa ja Preisimaa vahel relvarahu sõlmimise akt.

((F. Martensi kommentaar.))

1743 aasta Märtsis uuendati Venemaa ja Preisimaa vahelist liidu ja sõpruse traktaati; sama aasta novembris andis Venemaa Preisimaale Breslau rahu-traktaadiga liitumisega uue oma sõpruse tõestuse. Kuid tegelikult mõlemad need aktid ei lähendanud mõlemaid riike kuigivõrd teineteisele ega hoidnud kuigivõrd ära nende vaheliste suhete alanud jähnenemist. See jähnenemine viis 1750 aastal igasuguste Venemaa ja Preisimaa vahelistediplomaatiliste suhete katkemiseni ning lõppes 1756 aastal Preisimaale sõja kuulutamisega. Muideks, 1743 aasta liidu-traktaat oli koostatud sellistes väljendites, et ei saanud vajalikul määral mõlemaid lepingupooli siduda. Friedrich II ise määratles seda akti sõnades, et ta - „ilma sisuta sõnade kogum, millised lubavad, kuid ei määratle midagi“. Kui 1744 aastal Preisimaa kuningas nõudis Keisrinnalt Elisabeth Petrovnalt liidulist abi, millist oli lubatud liidu-traktaadiga, sai ta kõige kategoorilise äraütlemise osaliseks ja 1743 aasta lepingu tühisus sai ka tegelikkuses täieliku kinnituse.

Põhjuseid, millised kutsusid esile sellise järsu pöörde Venemaa ja Preisimaa suhetes, oli

mitu. Preisimaa kuninga avarad vallutuste kavatsused ei saanud esile kutsumata jätta Venemaa valitsuse tugevaid kartusi, millel ei olnud mingeid tagatise selleks, et Venemaa ise ei muutuks tema täitmatu võimuiha märklauaks. Samas ka vahendid, milliseid võttis kasutusele suur Preisimaa kuningas ja teose „Anti Machiavel“ autor, oli kuni sellise määrani jäetud ilma igasugustest eelarvamustest ja moraalsetest kaalutlustest, et Venemaa valitsus oli sunnitud mitte ainult hoiduma Friedrich II eest, vaid isegi ühinema tema vaenlastega, et seada piir vallutustele ja Euroopas sajandite jooksul loodud poliitilise süsteemi muudatustele.

Äärmisel juhul oli selline Venemaa poliitika juhi, krahv A. P. Bestyzev-Rjumini veendumus Elisaveta Petrovna ((Elisabeth)) valitsemise ajal. Kantsler üha enam ja enam imbus läbi mõttest, et „keisririigi huvi ja ohutus nõuab igati selliseid samme, millised päev päevalt muutuvad meile üha ohtlikumaks, ja ei lase indifernetseks ((ükskõikseks)) jääda ja kui siis minu naabri maja põleb, siis ma olen loomulikult sunnitud teda aitama seda tuld oma enda ohutuse pärast kustutama, kuigi ta oli minu õelaim vaenlane ja milleks ma olen kahekordselt kohustatud, kui ta on minu sõber“. Bestuzev oli veendunud, et Venemaa pidi enese säilitamiseks kustutama Friedrich II poolt Lääne Euroopas süüdatud tulekahju ja päästma naabri maja, s.t. Austria, et kaitsta oma enda maja. Elisabeth Petrovna astus Marie Theresaga ja Saksoonia Valijavürstiga, Auguste III, kes asus samuti Poola troonil, kaitse-ründe liitu. Seda oli veel vähe: Venemaa lähenes isegi Prantsusmaale, peale seda kui viimane loobus oma traditsioonilisest poliitikast ja sõlmis Habsburgide dünastiaga, Marie Theresa näol, liidu.

On arusaadav, et Preisimaa kuningas märkas üpris varsti, millise ohtliku suuna võtab tema jaoks Venemaa poliitika. Alates 1744 aasta algusest peale Friedrich II relvastus kõvasti uueks sõjaks Austriaga, keda ta teadis olevat liidus olevat Saksooniaga. Arvatavasti oli ka Preisimaa kuningal erakordselt oluline teada, kuidas suhtub Keisrinna Elisabeth Petrovna uude sõtta. Seepärast ta ei säästnud mitte mingeid vahendeid selleks, et tagada endale, kui mitte Liitu Venemaaga, siis vähemalt tema neutraalsus. Ta tegi parun Mardefeldile ülesandeks pakkuda Venemaa valitsusele uue liidu-traktaadi sõlmimist, kuid ta sai vastuseks, et Keisrinna ei näe uue liidu-traktaadi järgi vajadust, kuna vana on alles hiljuti, 1743 aastal sõlmitud. Siis tegi Friedrich II kolmikliidu sõlmimise ettepaneku Venemaa, Preisimaa ja Rootsi vahel. Ka see ettepanek jäi vastu võtmata: 26. oktoobril 1744 aastal teatas kantsler Preisimaa saadikule, et Keisrinna ei näe ka sellise lepingu sõlmimisejärgi mitte mingit vajadust, pidades silmas Venemaa ja Preisimaa vahel eksisteerivat liidu-traktaati.

Vaatamata oma ebajärjepidevusele oma suhetes Venemaasse, Preisimaa kuningas luges võimatuks venitada sõja kuulutamise ja augustis 1744 aastal teatas parun Mardefeld, et sõda on alustatud Saksamaa Keisririigi vabaduste, Saksamaa Keisri väarikuse kaitseks ja „rahu taastamiseks Euroopas“. „Kõik meie vallutused“, kirjutas kuningas oma esindajale Venemaa õukonna juures, „see ei ole ette võetud mitte millekski muuks, kui vaid rahu taotlemiseks“.

Täiesti teist meelt oli, selle sõja eesmärgi ja õigluse suhtes Keisrinna ja tema kantsler. Kui jaanuaris (12) 1745 aastal, Preisimaa saadik kordas oma ettepanekut, et Venemaa võtaks kui casus foederis ((kohtumise juhtum)), sõda, milline oleks justkui esile kutsutud Ungari-Böömimaa kuninganna poolt, siis ta sai Venemaa kantslerilt vastuseks, milline ei jätnud mitte mingit kahtlust Venemaa valitsuse vaadete suhtes. Krahv Bestuzev vastas, et Keisrinna ei saa täita kuninga soovi „kahjustamata head usku ja õiglust, kuna, liitudes, kuninga soovil, koos teiste kõrgete riikidega Breslau traktaadiga (millisega Preisimaa kuningas, andes piduliku lubaduse mitte rünnata Ungari-Böömimaa kuninganna piirkondi nii otse kui kaudselt, rikkus praegu Saksooniast läbi marssides vägivaldselt neutraalsust), milline on täiesti kokkusobimatu au, ega ka mainitud traktaadiga praeguse Ungari-Böömimaa vägedele, Sileesia kaitsmise ajal, lugeda seda sissetungi liidu juhtumiks“. Parun Mardefeld, kehitades õlgu, ütles, et „viimane Saksoonia kaudu minek oli vajadusest ja ainsal eesmärgil, et Prahast ((Prague, Прага)) naasevad väed ei satuks vaenlase kätte“.

Veendunud selles, et Keisrinna mitte ainult ei anna temale abivägesid, vaid et ta ka ei tunnista tema poolt alatud sõja õiglust, Preisimaa kuningas ikkagi lootis Venemaad oma poolele meelitada. Kuninga nimel parun Mardefeld tegi uue ettepaneku, aga nimelt, et Keisrinna võtaks enda peale sõdivate riikide vahelise vahendamise ja teeniks sellega ära kõikide rahvaste tänu. Ka

see ettepanek lükati tagasi. „Meil ei ole selleks miskit mõtet“, kirjutas Keisrinna krahv Tsernõševile ((Чернышеву)) Berliini, „teha sellist avances ja meile vahendus peale panna. Peale selle, kui teisest küljest ei ole täpselt meile, vaid, nagu teada, Hagile ((Haye)) ja Londonile peaegu täpselt samasugused esildised tehtud, ja ka Ottomani Porta esitas oma vahendamise ettepaneku, siis kuidas ka me soovime kõikjal kiiresti rahu saada, ainiti selleks enam välja astuda me peame omale sobimatuks“. Tsernõševile oli soovitatud, andes seda vastust, vältida „igasugust tusast ilmet“ ja anda mõista, „millise mõõdukusega see meie vastus vahendusest on neile edastatud, piisavalt omades selleks põhjust noomimiseks, ja kuna Tema Majesteet ise selle vahenduse tegi ettepaneku ja juba meie poolehoiust, selle eest vastutada, et justkui meie pakkusime“. Muide, hiljem Keisrinna nõustus selle vahendamisega, kuid kasutades ära Saksamaa Keisri Karl VII ((Charles VII, Карла VII)) surma, ta pani selle rolli maha.

Kui, lõpuks, Preisimaa kuningas tungis Saksooniasse, Venemaa liitlase, Keisrinna Elisabeth kutsus kokku Nõukogu, et arutada Preisimaa kuninga poolt tekitatud asjade seis. Nõukogu koosolek toimus 3. oktoobril 1743 aastal ja seal jäi peale Bestuzevi arvamus, kes tõestas, et Preisimaa kuningal sõprusele, „ainiti toetuda ei saa: tema pettuse näide on nähtav meile vahendustegevuse ettepaneku tegemises, millisest ta hiljem loobus, aga samal ajal ilmus türklaste vahendustegevus, nagu näha, tema õhutusel“. Nõukogu nõustus kantsleri arvamusel, et Preisimaa kuningat ei tohi lasta tugevneda ja on tarvis aidata Saksoonia Valijavürsti ja Poola kuningat. 12. oktoobril teatas kantsler parun Mardefeldile, et nii nagu Preisimaa kuningas ise rikkus Breslau traktaati ja ründas Marie-Thereset, siis Keisrinna ei saa temale osutada liidulist abi. Kuid teisest küljest, pidades silmas, et kuningas ründas ebaõiglaselt Poola kuningat, Keisrinna liitlast, siis ta on sunnitud viimasele lubatud abi andma ja seetõttu andma Venemaa vägedele käsu Poola marrsimiseks, et kaitsta Auguste III maid.

See teadaanne avaldas parun Mardefeldile vapustava mulje ja sundis Preisimaa kuningat tema poolt väljamõeldud avarate plaanide täitmise peatama. Friedrich II oli sunnitud nõustuma 25 detsembri 1745 aasta Dresdeni rahu-traktaadiga, millise tingimused olid üpris soodsad nii Poola kuningale, kui ka Marie-Theresele. Parun Mardefeld saatis kantslerile selle traktaadi ja palus oma kuninga nimel, et Venemaa liitlaseks sellega ja garanteeriks seda. Seda ettepanekut korraldati 1746 aasta kestel, mitu korda, nii Mardefeldi enda kui ka peale ta Venemaalt ärasõitu Preisimaa asjuri Warendorfi ((Варендорф)) poolt. Lõpuks, 27 detsembril 1746 aastal oli Warendorfile teatatud, et „ja kui Preisimaa kuningas Breslau rahu, vaatamata sellega Tema Majesteedi liitumisele, seda oma jõus ei pidanud ja sellega liitumise vabatahtlikult tühistas, siis ei ole praegu vähimatki vajadust ette näha, et seda kohustust paljundada“.

Kõik esitatud faktid viitavad Venemaa ja Preisimaa vaheliste suhete vältimatule katkestamisele. Venemaa selle aja poliitika pidas ilmselgelt võimatuks loota Preisimaa kuninga mingile usaldusväärsele. See usalduse täielik puudumine oli kutsunud esile Friedrich II käitumisega ja see sai aluseks kogu krahv A.P. Bestuzev-Rjumini poliitilisele süsteemile. Kantsler oli veendunud, et Venemaa loomulikeks liitlasteks on: Inglismaa, Rootsi, Saksoonia ja Austria. Astuda Preisimaaga lähedastesse suhetesse ta pidas võimatuks, kuna ei saanud loota Preisimaa kuninga peale ja uskuda tema lubadusi. Preisimaa võimsuse ülemäärast kasvu pidas Bestjuzev hädaks ja ohuks Venemaale. Neid ideesid väljendas Bestuzev märkimisväärse energia ja vaieldamatu osavusega. Oma eesmärkide saavutamiseks ta kasutas kõiki temale kättesaadavaid vahendeid.

On mõistetav, et Friedrich II pidas Bestuzevit oma õelaimaks vaenlaseks ja ei hoidnud kokku mingeid vahendeid, et saavutada tema kõrvaldamine. Kuningas püüdis mõjutada Keisrinnat, tõestades oma kirjades temale, et ta on ümbritsetud salajaste vaenlaste poolt, kelle hulgas asub isegi tema lähim nõunik ja minister. Friedrich II väljendas sellist rahutust Keisrinna Elisabethi trooni kindluse suhtes ja sellise visadusega soovitas tal võtta otsustavaid meetmeid õnnetu printsessi Anna, tema mehe ja poja vastu, et Keisrinna ei saanud nende õelate nõuannete ja hoiatuste peale vihastamata jätta. Keisrinna Elisabeth oletas, et ta istub hulga kindlamini troonil, kui seda väitis Preisimaa kuningas. Friedrich II saavutas oma nõuannetega hoopis vastupidise eesmärgi: ta tekitas Elisabethil rahulolematuse, umbusalduse ja solvatud enesearmastuse tunde. Krahv Bestuzev

kasutas neid Preisimaa kuninga vigu väga hästi ära. Mardefeldi ja ta valituse vaheliste kirjade läbivalgustamise teel tutvus kantsler Preisimaa kuninga tegelike tunnetega ja Preisimaa poliitika tõeliste eesmärkidega. (Vt. Politische Correspondenz Friedrich's d. Gr., B. III, №№ 1301, 1312, 1322, 1369, 1378, 1384, 1418, 1445, 1460, 1462 ja 1614).

Kui Friedrich II veendus, et Keisrinna mitte ainult ei kõrvalda Bestuzevit vaid, et võimaldab temal üha enam juhtida välissuhteid, ta tegi Mardefeldile ülesandeks pakkuda kantslerile, kingituse kujul“ 100,000 või 120,000 või isegi 150,000 tservoonetsit (tukat, ecus, червонецъ, kuldraha)). Preisimaa saadik täitis selle ülesande ja pakkus Bestuzevile, esimene kord, kantsleri sugulase kaudu 50,000 rubla, aga teine kord isiklikult sadatuhat rubla. Bestuzev oli nende pakkumiste üle väga rõõmus: ta teatas sellest viivitamatult Keisrinnat ja jõudis sellega veelgi enam kahjustada Preisimaa kuningat. Muideks, ei saa lisamata jätta, et selliste „kingituste“ vastuvõtmine välisriikide valitsustelt oli sel ajajärgul väga tavaline ja krahv Bestuzev vajab pidevalt raha, sai suuri summasid, näiteks Inglismaalt. Kuid see ei seganud teda kuigivõrd ärritada parun Mardefeldi solvava pakkumise peale.

Täpselt samuti välisriikide esindajate ja nende valitsuste vahelise kirjade avamist (läbivalgustamist) praktiseeriti kõigi valitsuste poolt. Ka Friedrich II ei teinud selles suhtes mingeid erandeid. Kuid parun Mardefeld protesteeris kaks korda energiliselt tema kirjavahetuse avamise vastu ja ilmutas taktitunde puudumist välisasjade kolleegiumi ametniku suhtes. Bestuzev teatas Preisimaa saadikule, et Keisrinna leidis tema süüdistamise olevat „äärmiselt kummalise ja imestamapaneva“.

Lõpuks muutus parun Mardefeldi olukord Venemaa õukonna juures täiesti võimatuks. Ta teadis, et tema kirjavahetust loetakse; talt võeti ära õigus teha Keisrinnale, kanslerist möödudes, mingeidki ettepanekuid; viimane ei hakanud ära kuulama mitte mingeid tema sõnalisi selgitusi, vaid nõudis talt pidevalt kirjalikke esildisi. Peale selle, Friedrich II ise pidi tunnistama, et Mardefeld hellitas temas lootusi, millistele ei olnud tegelikkuses vähegi alust. Juba 1742 aastal Keisrinna Elisabeth teatas Preisimaa kuningale oma soovist näha Mardefeldi ärakutsutana. Kuningas nõustus, kuid see asi vähehaaval unustati ära ja parun jäi oma ametipostile.

1746 aastal saabus lahendus. Preisimaa minister Podewils pidas krahv Tsernõševiga Venemaa Saksoonia poolele asumise tõttu, üpris tähtsa jutuajamise. „Minu kuningas Valitseja teab“, kõrgendades häält, ütles saadikule Preisimaa minister, „sellise kirega suhtus asjasse viimasel ajal ja juba saatis korralduse Mardefeldile esitada teie suhtes kaebus Keisrinnale“. Krahv Tsernõšev tõstis samuti häält ja vastas: „Nendel etteheidetel minu suhtes omavad sama vähe alust, nagu ka need, millistest räägiti varem ja neist oleks võinud hoiduda, kuna mina annan aru oma käitumise kohta ainult oma Valitsejannale“. Frederich II nõudis krahv Tsernõševi tagasikutsumist ja 30 juunil teatas kantsler parun Mardefeldile, et Venemaa õukond nõudis tema tagasikutsumist ja et nendega mitte mingid Venemaa ministrid suhetesse astuma ei hakka. Mardefeld, kuulanud ära selle teadaande, ütles Bestuzevile: „Ma tean väga hästi, et vaid teie olete seel põhjuseks. Vaat miks ma ei lase mööda juhust näidata esimesel võimalusel oma tänulikkust ja ühesuguseid häid teeneid“. (Срав. Соловьёва История, т. XXII, стр. 145).

Parun Mardefeldi asemel oli Preisimaa kuninga poolt nimetatud krahv Finckenstein ((Финкенштейнъ)). Krahv Tsernõševi asemele oli nimetatud krahv Kayserlingk ((Кейзерлингъ)), keda Friedrich II teadis kui tema poliitika ilmset vaenlast. 1747 aasta aprillis Finckenstein asus oma postile, kuid ebaõnnestunud oma ettepanekutes ja katsetes korraldada Venemaa ja Preisimaa vaheline lähenemine, ta palus end tagasi kutsuda ja sõitis Venemaalt 1748 aasta lõpus ära. Preisimaa kuninga esindajaks jäi Venemaa õukonna juurde saatkonna sekretär parun Goltz, kes samuti sõitis ära 1750 aasta alguses, olles tagasi kutsutud „tema halva tervise tõttu“. S-Peterburi jäi siis saatkonna sekretär Warendorff, alguses, olemata täievoliline minister. Aga ka Warendorffil ei tulnud kaua sellel ametikohal olla.

Friedrich II sundis Keisrinnat, et ta kutsuks Berliinist ära oma esindaja Grossi, kes oli hõivanud krahv Kaiserlingki koha. Kuningas väljendas tema suhtes ilmset „põlgust“, kutsudes õhtueinele kõik välisriikide ministrid, välja arvatud tema. Bestuzev tegi Keisrinnale järgmise ettekande: „Välisasjade Kolleegium, arutades selliseid Preisimaa kuninga, akrediteeritud T. K. Majesteedi poolt ministri, suhtes teostatud põlastavate tegude ja selle kaudu näidatud üpris tundlikul

kujul (solvamise) teiste välismaiste ministrite ees, kõigealamlikumalt esitab, kas Teie K. Majesteet, et hoida kõik see ära ja et tulevikus tema Grossile selliseid hukkamõistetavaid alandamisi enam ei tehtaks, käskida ta sealt ära kutsuda“. 25 oktoobri 1750 aasta reskriptiga kästi Grossil Berliinist ära sõita, jätmata hüvasti Preisimaa ministritega ja et ei selgitaks oma ärasõidu põhjuseid. See-eest sadeti Warendorffile deklaratsioon, millises esitatakse sellise korralduse esile kutsunud põhjuseid, nagu: Preisimaa kuninga poolt vanade hiiglas-sõdurite äramineku ärakeelamine; Venemaa alamate ahistamine; Venemaa saadiku Grossi solvamine.

On huvitav, et Warendorff ehmus sellisel määral, kui Valisasjade Kolleegiumi ametnik luges temale ette selle deklaratsiooni, et ta ei nõustunud selle vastuvõtmisega ja püüdis seda vägis toppida saadetud ametniku taskusse. Pärast ta saatis selle akti kantslerile tagasi posti teel, kes ei võtnud seda kirja vastu ja käskis selle Preisimaa postiteenistuse kaudu tagasi saata.

Nii lõppesid 1750 aastal igasugused Venemaa ja Preisimaa vahelised vahetud suhted. Alates 1755 aastast, Venemaa õukond soovitas tungivalt Austria Keisrinna võimalikult varsti rünnata Preisimaa kuningat, lubades temale appi 80,000 inimeselise armee. Kuid Viini õukond venitas kaua. Kui aga 1756 aastal algas sõda, oli Venemaa Preisimaa vaenlaste poolel ja Vene väed võitlesid mitmeid kordi Preisimaa armeedega. Sõda läks Venemaale ja Preisimaale maksma lugematu arvu ohvreid ja tekitas mõlematele rahvastele õudseid kannatusi. Ta viis Friedrich II huku äärele ja tekitas temas enesetapu mõtte.

Keisrinna Elisabethi surm päästis Preisimaa kuninga ja andis Seitsmeaastasele sõjale teise käigu. Keiser Peeter III ((Pierre III, Петр III)), olles pärija, väljendas alati piiritut austust Preisimaa kuninga vastu. Keisrinna Elisabethi surma päeval, Peeter III saatis Friedrich II juurde oma kirjaga soosiku Goudowiczi, teavitades teda oma troonile asumisest ja soovist taastada temaga sõprus ning üksmeel. Venemaa armeele oli kästus viivitamatult sõjategevus lõpetada.

5. (16) märtsil 1762 aastal allkirjastati Venemaa ja Preisimaa vaheline relvarahu akt. *)

*)Märkus 1759 aastal (1 oktoobril) sõlmiti Venemaa ja Preisimaa komissaride vahel sõjavangide vahetamise akt. Nii vormilt, kui ka akti sisult ei ole see rahvusvaheline kokkulepe, milline tuleks avaldada käesolevas väljaandes.

(Срав. Соловьева История, т. XXII, стр. 145).

*

Tema Ülevenemaalise Keiserliku Majesteedi - Ülemjuhataja Pommerimaal kindral-leitnant Vürst Volkonski ((Wolkonsky, Волконской)) ja Tema Preisimaa Kuningliku Majesteedi, teiselt poolt jalaväekindral ja Stettini kuberner, Hertsog Braunschweig-Bevern, saanud kokku Stargardtis, otsustasid ja sõlmisid järgmistest punktides üld-vaherahu, aga nimelt:

Artikkel I.

Esiteks tuleb täielikult lõpetada kõik vaenulikud tegevused, nii Pommerimaal, aga ka teistes kohtades, kus Vene Keiserlikud ja Preisimaa kuninglikud väed teine-teise vastas asuvad.

Artikkel II.

Venemaa Keiserliku armeekorpuse juures, milline asub kindral-leitnant Vürst Volkonski käsu all ja selle vastas oleva Preisimaa kuninglikes vägedes tuleb vaherahu ette lugeda selle sõlmimise päeval, aga Poolas ja Sileesias asuvates korpustes kullerite saabumisel, millised saadetakse kohe peale selle konventsiooni allkirjastamist mõlemate poolte poolt nende korpuste komandöridele; ja millest on Preisimaa Kuningliku poole poolt käsud juba ette välja antud.

Artikkel III.

Selle relvarahu ajal Pommerimaal ja Neumarktis hakkab mõlemate poolte vaheliseks piir asuma piki Oderi jõge, nõnda et üle selle nii Vene kui ka Preisimaa väed ei läheks. Ainuti Stettini, Custrini ja Dammi kindluste garnisonidel võib saata oma eelpostid sellele Oderi jõe pooleni kuni Christianenbergi, Bährenbruchi, Buchholtzi, Klebitz ja Zarndorff küladeni ja kuni Warte jõeni, ega mitte kaugemale, millisel ettekäändel seda ka ei tehtaks. Samamoodi ka Venemaa Keiserlikud eelpostid ei tohi mainitud küladesse sõita.

Artikkel IV.

Tema Preisimaa Kuningliku Majesteedi vägedel selle relvarahu ajal ei tohi suurte ega ka väikese vägede hulgaga, millisel ettekäändele seda ka ei tehtaks, Poola piirkonda nüüdsest tulla.

Artikkel V.

Seevastu ka T- Venemaa Keiserliku Majesteedi vägedel ei tohi sel ajal Sileesia piiridese siseneda.

Artikkel VI.

T. Preisimaa Kuninglik Majesteet Venemaa Keiserliku korpuse kindral-leitnant krahv Tsernõševi ((Czerniczew, Чернышев)) korpusele, nii kui ta nõuab, omab mitte ainult lubada vaba ja takistuseeta Sileesiast läbipääsu kõige lähima sobiva tee kaudu, vaid ka käskida, et selle korpuse läbi marssimise ajal varustada seda toiduga, proviandiga, furaazi ja vankrite ning hobustega, kuni Poola piirini.

Artikkel VII.

Selle läbimarssimise ajal peab Venemaa Keiserliku korpuse poolt järgitama rangeimat distipliini ja käituma kõikjal kust nad läbi lähevad sõbralikult.

Artikkel VIII.

Selle relvarahu ajal tuleb kauplemist ja kaubavahetust teostada kõikjal mööda vett ja maad täiesti vabalt ja kui selleks läheb tarvis passe, siis need tuleb anda mõlemate poolte komandöridele Kindralstaabi poolt ja nagu Venemaa Keiserlikes, kui ka Preisimaa kuninglikes vägedes, vastu võtta.

Artikkel IX.

Kui mõlemate kõrgete õukondade poolt ei määratleta teisiti, siis relvarahu tähtaega ei määrata; aga kui mingi poole poolt alustatakse uuesti sõjategevust, siis tegevust alustav pool teatab sellest teisele kaks nädalat ette.

Seda hoida ja täita pühalt ja selle lepingu kaks ühtmoodi sõnastatud instrumenti, milline on mõlemate poolte poolt allkirjastatud ja pitsatitega kinnitatud ja teineteisega vahetatud.

See juhtus Stargardtis, 5 (16) märtsil 1762 aastal.

Michel Vürst von	Wilhelm Hz.	(M.П.)Князь Михайль Волконской.
Wolkonskoy	Braun-schweig-Bevern.	(M.П.)Вильгельм Герцогъ-
(L.S.)	(L.S.)	Брауншвейгъ-Бавернский.

1762 a. 24 aprill (5 mai). S-Peterburis Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud rahu-traktaat. (II.C.3. №1156).

((F. Martensi kommentaar)).

1762 aasta veebruaris saabus S-Peterburi Preisimaa kolonel parun Goltz, kellele Friedrich II oli teinud ülesandeks õnnitleda Peeter III tema troonile tõusmise puhul ja tänada Venemaa ja Preisimaa vahelise endise üksmeele ja sõpruse taastamise lubaduse eest. Parun Goltz jäi Venemaa õukonna juurde täievolilise ministrina ja Peeter III lühiajaline valitsemise ajal ta mängis rolli, milline ei vastanud üldsegi Venemaa väärikusele, ega ka välisriigi diplomaatilise esindaja aujärgule.

Peale relvarahu sõlmimist tuli sõlmida lõpliku rahu traktaat. Friedrich II teadis väga hästi, mida lubasid Venemaa liitlased tema täieliku lüüasaamise juhtumil. Venemaal ei saanud mitteteada, et 1761 aasta lõpus oli Preisimaa kuninga olukord kõige väljapääsmatum. Preisimaa kuningas imestas Venemaa Keisri „suurepärase südame, suuremeelse ja ülendatud tunnete“ üle; kuid ikkagi ta oli veendunud, et temalt nõutakse kasvõi osa oma valduste loovutamist. Ta oleks nõustunud rahuloluga sellise tingimusega. Instruksioonis Goltzile lubas Kuningas temal nõustuda Venemaale Preisimaa provintsi loovutamise, kui teda „hüvitatakse teisest küljest“.

Kõik need kartused ja oletused osutusid täiesti asjatuteks. Peeter III kuulutas 2 märtsil Goltzile, et temal oleks olnud erakordselt meeldiv, kui kuningas saadaks rahu-traktaadi kava! Friedrich II täitis viivitamatult ta soovi ja saates rahulepingu kava, kirjutas Keisrile: „Käsitlege seda kava nii nagu Teile sobib, ma kirjutan kõigele alla; Teie kasud on minu kasud, ma ei tea teisi. Loodus varustas mind tundelise ja tänumeelse südamega. Ma ei ole kunagi võimeline kõige eest tasuma, milleks ma olen Teile kohustatud... Ma oleksin ahastuses oma olukorra tõttu; kuid Euroopa suurimatest valitsejatest leian veel ustava sõbra: poliitilisest arvestustest ta eelistab au tunnet“.

Peeter II oli Preisimaa kuninga kirjast väga liigutatud. Preisimaa rahu-traktaadi kava oli saadetud parun Goltzi poolt kantsler krahv Vorontsovile ((Worontsov, Воронцов)), kes julges sellesse teha mõningad märkused ja teha omalt-poolt võidetud Preisimaa kuninga rahutingimustesse mõned muudatused. Selline julgus hämmastas Preisimaa saadikut. Ta luges, ilma tunnustajateta, Keisrile enesele ette projekti ja sai Peeter III täieliku nõusoleku kõigi määruste suhtes, saatis selle oma kantslerile, lisades järgmise sisuga 21. aprilli kaaskirja: „minul on au esitada Tema Hiilgusele K. Kantslerile Vorontsovile rahu-traktaadi kava, millist oli minul õnn eile hommikul lugeda ette Tema Keiserlikule Majesteedile ja kes suvatses selle heaks kiita kõigis selle osades“.

Järgmisel päeval Keiser kinnitas oma käega selle kava ja kantsleril jäi vaid teha üks asi – kirjutada see puhtalt ümber. See oli tehtud kahe päeva jooksul ja 24 aprillil Preisimaa saadik ja krahv Vorontsov allkirjastasid lõpliku rahu-traktaadi. On iseenesest mõistetav, et Venemaa ei saanud tema poolt kuueaastase laostava sõja ajal kantud suurte väljaminekute eest, vähimatki hüvitust.

Selle rahutraktaadi ajalugu on huvitav ja õpetlik paljudes suhetes.

*

Püha ja Jagamatu Kolmainsuse nimel.

Tema Ülevenemaaline Keiserlik Majesteet, tundes kaasa haletsusväärsele seisundile, millisesse on viidud nii palju rahvaid ja nii palju maid T. Preisimaa Kuningliku Majesteedi ja Tema Ungari Böömimaa Keiserliku Kuninglik Majesteedi vahel leegitsenud sõjaga ja omades siirast soovi

lõpetada võimalikult kiiresti oma maade naabruses sõja hädad, aidates kaasa kõigele sellele, mis Tema Majesteedist võib sõltuda Euroopas üldise rahu taastamiseks ja anda oma Keisririigile, milline käesoleva sõja ajal oli sunnitud kandma palju kulusid ja jõudu, oli meeldiv õiglane ja igatsetud rahu; aga Tema Preisimaa Kuninglik Majesteet osutas võrdselt siirast, omalt poolt, kalduvust õiglase, kindla ja muistse hea ja tiheda kooskõlaga rahu saavutamiseks, milline oli varem augustlike ja hiilgaivamate nende õukondade ja vastastikuste riikide, maade ja alamate vahel; ja nagu veel Nende Majesteedid, vaatamata sõjalistele asjaoludele, säilitasid vastastikku vahetu sõpruse ja austuse, siis ka otsustasid praegu püüda viivituseeta sõlmida rahu-traktaat. Ja selleks varustasid täielike volitustega, aga nimelt:

Tema Ülevenemaaline K. Majesteet, oma kantsleri Tegev-salanõuniku, Senaatori, Tegev-kammerherra, Püha Andrei, Aleksander Nevski, Musta ja Valge Kotka, Püha Anna ordenite kavaleri, krahv Mihail Vorontsovi.

Aga Tema Preisimaa Majesteet oma koloneli, adjutandi ja Tegev-kammerherra Bernhard Guillaume parun Goltzi, kes, esitades oma volikirjad, nõustusid, otsustasid, sõlmisid ja allkirjastasid täpselt järgmised rahu-traktaadi artiklid.

Artikkel I.

Käesolevast hetkest hakkab kestma rikkumatu rahu ja täiuslik siiras sõprus T. Ülevenemaaline Keiserlik Majesteedi, pärijate ja järeltulijate, samuti ka kõigi tema riikide vahel ühelt poolt ja T. Preisimaa Kuningliku Majesteedi, pärijate, järeltulijate, aga ka kõigi tema riikide, teisest küljest, nõnda, et mõlemad kokkuleppivad kõrged pooled ei hakka edaspidi nii ise vaenulikust näitama, ega luba, et seda tehakse, salaja või avalikult, vahetult või mittevahetult.

Artikkel II.

Ja kuna mõlemate kõrgete kokkuleppivate poolte kavatsus selles traktaadis seisneb vaid selles, et sõja hädade lõpetamisel anda vastastikustele piirkondadele ja alamatele rahu ja vaikus, ilma igasuguse kõrvaliste huvideta ja õigusteta, kelle omad need ka ei oleks olnud, taunimiseta, siis Tema Ülevenemaaline Keiserlik Majesteet, soovides ühtmoodi rahu taastamist kogu Euroopas üldse, aga eriti Saksamaal, näha sõja hädade lõppu, annab endale võimaluse kasutada oma häid ametlikke taotlusi, et selle rahu sõlmimist kõrgete sõdivate riikide vahel soodustada, kaotades selleks kõik möödunud aegadel otsustatud kohustused, millised sellele kasuliku ja rahuarmastuslikule eesmärgile võisid risti vastu olla ja kohustanuks Tema Keiserliku Majesteeti võtma sõjast osa Tema Preisimaa Kuningliku Majesteedi poolel, tema vaenlaste vastu, kui abistaja või kui peamine sõdiv pool.

Artikkel III.

T. Preisimaa K. Majesteet lubab ja kohustub mitte ainult mitte sõlmima mitte mingit liitu ja kohustust, millised võiksid olla Ülevenemaalise Keisririigi ja Tema Keiserliku Majesteedi päritavate Saksamaal asuvate maade huvide vastu, vaid ka tühistada nii ka kõik varem otsustatu, kuna need ei langeks kokku käesoleva traktaadiga, aga täpsemalt selle kolmanda artikli sisuga.

Artikkel IV.

Mõlemate poolte poolt antakse üldine amnestia ja kogu möödunu igavene unustamine ja mõlemate lepinguliste poolte alamad saavad seda täielikult ja ilma eranditeta kasutada ja ei neid ei tohi mingil viisil tülitada kõige selle eest, mis sõja ajal ka ei juhtunud.

Artikkel V.

Nii nagu vaenulikud tegevused on mõlemate poolte poolt Stargardis 5. (16) märtsi sõlmitud relvarahuga lõpetatud, siis see rahu, peale ratifitseerimiskirjade vahetamist, peab olema viivitamatult avalikustatud.

Artikkel VI.

Ülevenemaaline Keiser, soovides saata ilmale ilmse ja vaieldamatu omakasupüüdmatusse tõendi, millisega ta oma tegusid kinnitada soovib ja et käesolev eriti toimub mitte millestki muust, kui vaid siirast rahuarmastusest, lubab ja kohustub selle traktaadiga formaalselt ja pidulikuimalt tagastama T. Preisimaa K. Majesteedile kõik Tema Preisimaa Majesteedile kuuluvad piirkonnad, maad, linnad, kohad ja kindlused, millised selle sõja ajal olid okupeeritud ((occupées, заняты)) Venemaa relvaga, lugedes selle traktaadi allakirjutamise päevast kaks kuud, kuulutades seejuures Tema Keiserliku Majesteedi poolt, et praegu vägede poolt okupeeritud mainitud piirkonnad, maad, linnad, kohad ja kindlused tunnistab õiglase ja väärilisena T. Preisimaa K. Majesteedile kuuluvatena ja et alates ülalpool mainitud tagastamise kuupäevast, mitte teisiti, kui Tema Preisimaa Kuninglikule Majesteedile kuuluma hakkavad neis piirkondades, maades, linnades, kohtades ja kindlustes igasuguste isevalitsusliku võimu eeliste parandamine, täpselt nii, nagu Tema Preisimaa Majesteet, enne praeguse sõja alustamist, oli nende õiglasest ja seaduslikust valduses pühaima ja päriliku õigusega, millise ta omandas pärimise korra oma hiilgaivamatelt eelkäijatelt.

Artikkel VII.

Ja kuna T. Rootsi Kuninglik Majesteet kuulutas Tema Ülevenemaalisele Keiserlikule Majesteedile oma ministri, siinse Õukonna juures, parun Posse kaudu, et ta kavatses samamoodi püüda tema krooni ja T. Preisimaa K. Majesteedi vahelise rahu taastamist, siis Tema Ülevenemaaline Keiserlik Majesteet, teise artikli sätete jõul, lubab ja kohustub kasutada oma häid ametlikke taotlusi selle asja edendamiseks, kuivõrd see hakkab Tema Majesteedist sõltuma, seevastu Tema Preisimaa K. Majesteet kohustub omalt poolt võimaldama sellele kõikvõimalikke mugavusi.

Artikkel VIII.

Selle traktaadi ratifitseerimine teostatakse S-Peterburis kuue nädala pärast, lugedes allakirjutamise päevast.

Selle kinnituseks meie, allakirjutanud T. Ülevenemaalise K. Majesteedi ja T. Preisimaa K. Majesteedi volinikud, omades täielikke volitusi, allkirjastasid selle sõpruse ja rahu traktaadi, lisades meie vapipitsatid.

See juhtus S-Peterburis, 24 aprillil 1762 aastal.

(L.S.) Michel, comte de Woronzow. (M.П.)Графъ Михайла Воронцовъ.

(L.S.)Bernhard Guillaume baron (M.П.)Баронъ Б.В. Гольцъ.
de Goltz.

*

Eraldi artikkel I.

Ja kuna võib kergelt juhtuda, et Euroopa asjade kriitiline olukord ei luba T. Preisimaa K. Majesteedi piirkondadest tagastada kõike või osa, millised asuvad praegu Venemaa Keiserlike vägede käes kuuendas artiklis sätestatud tähtjaks, siis T. Preisimaa K. Majesteet ei loe seda selle

traktaadi, aga täpsemalt selle kuuenda artikli rikkumiseks, vaid enam oma valitsuse poolt annavad täpsed juhised, selleks mainitud Keiserlike vägede soov oleks täidetud kõiges ja kõikjal, kus ainult neist tekitatud nõudmised ei hakka olema taunitud nende maade eneste kasuks ja heaoluks.

Seevastu lubab ja kohustub Tema Keiserlik Majesteet formaalselt ja pidulikult ei luba midagi, mis võiks pöörduda nende piirkondade kahjuks ja koormaks ja selleks varustada oma juhtivaid kindrale rangete ja täpsete korraldustega, selleks nad lugesid ja toimisid Tema Preisimaa Majesteedi maadega kui sellistega, milline kuulub sõbralikule ja liitlasriigile, Tema Keiserlik Majesteet kuulutab, et kõik tema vägede kindralite ja komandöride maade kahjuks ettevõetav võetakse täpselt Tema Keiserliku Majesteedi tahte vastase kuriteona ja et nii ruttu kui Tema Keiserlik Majesteet sellest teavitada suvatseb, siis ka järgneb nende range karistamine, kes julgevad tema käsku rikkuda, mitte ainult sõjaväe korra paremaks järgimiseks, vaid et ka vältida kõigi meetmetega seda, mis võinuks juhtuda ainult isevalitsusliku võimu õiguste taunimisel ja lihtsalt T. Preisimaa K. Majesteedi, justkui nende Valitsejale kuuluvate maade ainsa ja seadusliku valdaja.

T. Preisimaa K. Majesteet, seades oma Valitseja esimeseks seaduseks alati oma piirkondade ja alamate heaolu, ei saa teisiti kui soovida et edaspidi tema ustavad alamad võiksid kasutada rahu vaikust, millest nad sõja algusest peale on ilma jäetud, kosuda neist kantud hädadest ja saavutada üheskoos sellise heaolu, millises nad tema riigi all enne sõda elasid ja nii nagu Tema Preisimaa Majesteet selle reegli järgi soovinuks näha, et tema piirkonnad ja maad oleksid välismaistest vägedest vabastatud; aga mitte vähem eelistab praegu Tema Majesteet, jättes temale muus nõnda kallihinnalise austuse, rahuldab Tema Keiserliku Majesteedi soovi ja anda selle kaudu Tema Majesteedile oma vaieldamatu siira sõpruse tõendi ja Tema Keiserliku Majesteedi suhtes alalise austuse.

Selle sõprusega kooskõlastab T. Preisimaa K. Majesteet, et mainitud Keiserlikud väed, nende tema piirkondades ja maades viibimise ajal, peale nende lahkumises suhtes otsustatud tähtaega, oleksid korterites samasugustel alustel, nagu neid omasid Tema Preisimaa Majesteedi enda väed enne selle sõja algust; selle vastu Tema Keiserlik Majesteet kohustub, et selline korterite lubamine ei oleks üle tavaliste piiride lubatud, see tähendab lihtsat puhkekohas viibimist, aga igasugune male tekitatud kahju ja kulud pannakse Keiserlike vägede arvele ja need rahuldatakse kohe, kui selle kohta saadakse kohalike omavalitsustelt teatised.

T. Preisimaa K. Majesteet lepib kokku, et mainitud vägedele kuuluvad magasinid ja hospitalid oleksid jäetud ja varustatud, nii nagu seda vägede olukord nõuab, kuid vaid sellises hulgas, et need ei oleks nende maadele koormaks. Kõik, nii mööda merd, kui ka mööda maismaad vägedele tarvitamiseks saadetu lastakse piirist üle vabalt, ilma, et tuleks maksta tolle või muid koormisi ning ilma ülevaatuseta, kuid sel tingimusel, et need asjad oleksid vaid vägedel tarbimiseks, ega oleks kohaliku kaubanduse kahjuks ringluse lastud, mõlemad kõrged lepingupoold leppisid kokku, et Tema Preisimaa Majesteedi tolli võtjad ja teenistujad ei lubaks enesele midagi muud kui küsida Keiserliku Sõjalise Kolleegiumi või vägesid juhtiva kindrali poolt väljastatud passi; kuigi T. Preisimaa K. Majesteet teab piisavalt, kuivõrd on maale koormavad läbimarssivate vägede vankrid ja voorid, ainiti kõiges selles ta kooskõlastab, et need vajaduse juhtumil olid antud Preisimaa vägedele kehtestatud hinna eest.

Aga Tema Keiserlik Majesteet lubab, omalt poolt, anda täpsed käsud, selleks, et Keiserlike vägede komandörid ja ohvitserid ei lubaks selles kuritarvitusi ega annaks järelikult valitsustele kaebusteks ja vägivallaks põhjust, milline on nõnda kokkusobimatu mõlemate monarhide inimarmastusele ja suuremeelsusele; mis aga puudutab marssivale sõjaväele vajalikke toiduaineid ja loomasööta, milliseid ei ole võimalik oma magasinidest kätt saada, Tema Keiserlik Majesteet käseb oma kindralitel näidata, et nad lepiksid kokku ettevõtjatega, keda kõikjal alati leidub, et viimased korraldaksid kõikide mainitud asjade hanked, ilma et ei oleks T. Preisimaa K. Majesteedi maid üldsegi koormanud.

Peale selle leppisid mõlemad kõrged kokkuleppivad pooled omavahel kokku selles, et müntide väärtus oleks jäetud Tema Preisimaa Majesteedi maadel praegusele alusele, seni kuni sellel viibivad Venemaa Keiserlikud väed.

Samuti lepiti veel kokku, et mõlemate kõgete kokkuleppivate poolte alamate vahelised

vaidlused lahendataks vastastikuselt ühe ja teise poole poolt nimetatud võrdsel arvu komissaride poolt, mil süüdi mõistetute üle otsustatakse neist iga Valitseja oma seaduste järgi.

See eraldi artikkel hakkab omama seda sama jõudu, nagu see oleks võetud sõna-sõnalt peamisse traktaati.

Selle kinnituseks me allkirjastasime selle ja lisasime oma vapipitsatid.

See juhtus S-Peterburis, 24 aprillil 1762 aastal.

(L.S.) Michel, comte de Woronzow. (М.П.)Графъ Михайла Воронцовъ.

(L.S.)Bernhard Guillaume baron (М.П.)Баронъ Б.В. Гольцъ.
de Goltz.

*

Eraldi artikkel II.

Tema Ülevenemaaline Keiserlik Majesteet ja Tema Preisima Kuninglik Majesteet, omades siirast soovi, nende valduste julgeolekuks ja vastastikuste huvide arendamiseks veelgi tihedamalt ühineda, nõustusid vahetult püüelda, peale siin, S-Peteerburis käesoleval kuupäeval vastuvõetud traktaadi allkirjastamist, sellise liidu sõlmimisest, milline võiks mõlematele pooltele nõnda tulusa ja kasuliku kavatsuse ellu viia.

See eraldi artikkel hakkab omama samasugust jõudu jne. jne. jne.

Selle kinnituseks jne.

See juhtus S-Peterburis, 24 aprillil 1762 aastal.

(L.S.) Michel, comte de Woronzow. (М.П.)Графъ Михайла Воронцовъ.

(L.S.)Bernhard Guillaume baron (М.П.)Баронъ Б.В. Гольцъ.
de Goltz.

See on ratifitseeritud T. Majesteedi Preisimaa Kuninga poolt 21 mail 1762 aastal.

Lisad.

Nr. 1.

1711 a. 2 (13) märts. Venemaa ja Preisimaa õukondade vahel sõlmitud Liiduleping (jälj ratifitseerimata).

(Vt. Ajaloolist sissejuhatust, käesolev V kd., Nr. 188, lk 56 jne.)

1.

T, Preisimaa K. Majesteet kohustub sellega, et mitte ainult Marienwerderis 22 oktoobril 1709 a. sõlmitud liidu, aga eriti spetsiaalse artikli alusel, milline on ikka veel oma endises jõus, Rootsi tungimist Saksa provintsidest Poolasse igal viisil segada, kui aga rootslased Ees-Pommerimaalt püüavad Saksooniast rünnata, siis võib olla sõda tema maale üle kantud, temale

endale sõja kuulutuse teha ja nõnda tegelikult selle krooniga suhted katkestada ja astuda tema vastu sõtta üheskoos T. Tseesarliku Majesteediga ja Tema kõrgete liitlastega ja tema vastu vaenulikult tegutseda ja kui seda nõuab sõjaline vajadus, hakkab oma vägesid koos Tema T. Majesteediga ja T. Poola K. Majesteediga ühendama ja tegema kõik-võimaliku vaenlase vastu, et ta kavatsus tõrjuda. Seejuures koheselt peale selle traktaadi sõlmimist ja kinnitamist soovib T. Preisimaa K. Majesteet teatada Rootsi kroonile, samuti ka kõrgelt-ühendatute poolt, et ta, selleks, et hoida ära seda, et sõjatuli ei oleks tema maale üle kantud, sellise otsuse vastu võttis ja Rootsi rünnak Poolale või Saksooniale peale sõja kuulutamist ette võtab ja T. T. Majesteediga lähemasse kokkuleppesse astuma peab.

2.

Ja selleks, et T. K. Majesteetid võetud nõnda tähtsad kavatsused oleks ellu viidud, siis tahab sellega mitte ainult oma Pbreüsenis, Pommeris ja Markis praegu asuvate vägedele, millistes (koos garnisonidega) on kolmteist pataljoni ja kolm ratsaväerügementi, tingimata sinna jätta, kuid oma Flandrias asuvat armeest koheselt kaheksa kuni kümme tuhat oma maadele tagasi võtta ja need kuivõrd selle liidu juhtum kestma hakkab või mõningane oht Rootsi poolsest kallaletungist Poolale või Saksooniale kestab, neid seal valmiduses hoida ja ilma mõlemate kõrgete lepinguliste poolte üldise nõukogu otsuseta mitte tagasi kutsuda.

3.

Seevastu T. T. Majesteet lubab T. Preisimaa K. Majesteedile, kui T. K. Majesteet selle lubatud korpuse alates kaheksast kuni kümne tuhande inimeseni Flandriast tagasi kutsub ja kui nad Pommeri piirile tulevad ja selle deklaratsiooni Rootsi kroonile, nagu esimeses artiklis kõrgeltühendatute poolt väljendatud, teevad, siis koheselt ja viivitamatult annavad Elbingi linna ja kindluse ülalpool mainitud T. Preisimaa K. Majesteedile sellises seisundis, millises see praegu on ja koos kõigi selles olevate kahuritega ja sõjalise varustusega ja ka kõige muuga, kuidas seda ka ei nimetataks ja millisest T. T. Majesteet praegusest ajast mitte midagi välja vedada ei luba, peale selle, mis Tema Majesteedi või T. Poola K. Majesteedi poolt on ise sinna veetud, sellest täielikult peab olema puhastatud ja kogu Venemaa garnison tuleb sellest tegelikult välja viia. Selle vastu T. Preisimaa K. Majesteedi väed sisenevad sellesse linna ja seda piiravatesse kõikidesse kindlusesse.

4.

Seejuures T. T. Majesteet tahab T. Poola K. Majesteedile teatada, nii nagu ta praegustel juhtudel ühise asja kasuks vajalikuks peab võtta koos T. Preisimaa K. Majesteediga käesoleva kavaga kavandatu ja kokkulepitud traktaadiga lähemalt kohustuda, milleks ta T. Poola K. Majesteedi soovi ja liitumist selleks soovib, seejuures aga T. T. Majesteet lubab T. Preisimaa K. Majesteedile, et ta T. Poola K. Majesteedi soovi Elbingi linna T. Preisimaa K. Majesteedile andmiseks kõikide sobivate vahenditega sellise ettepaneku elluviimiseks teeb ja seejuures T. T. Majesteet tahab T. Poola K. Majesteeti paluda, sellest kõigest kuni selle ajani, mil see ellu viiakse, Poola Vabariigi eest salajas hoida. Mis aga kuulub Poola Vabariigile endale, siis ei lubata T. Preisimaa K. Majesteeti, teda, isegi varem või liidu juhtumil ilmuda, kuid T. K. M. juhtunud Rootsi kallaletungi puhul Poolale või Saksooniale selle alliansi jõul, selle krooni poolt tegelikult rikub või kui see juhtum ei toimu, aiti enne Rootslatega tehtud rahu ta selles traktaadis teavituse teeb; siis kui üks või teine neist juhtumitest järegneb, lubab T. T. M. sellest teatada Poola Vabariigile, et ta teatud abi andmiseks, millise T. Preisimaa K. Majesteet käesoleva sõja ajal enesele võetud suur oht ja sellise teatud kalli korpuse ülalpidamist Poola Krooni kaitseks Rootsi vastu teostas, kavatses anda temale Elbingi linna ja kindluse, millisele linnale ja ka ilma selleta T.

Preisimaa K. Majesteet nii vanade kui uute lepingutega niivõrd suuri õigusi ja pretensioone omab, anda ja kohustus kuninga ja Poola Vabariigi käsul seda välja nõuda ja kaasa aidata, et see linn ja kindlus sellele kuuluva maaga oleks antud T. Preisimaa K. Majesteedile päritavana igaveseks ajaks.

5.

Kui T. K. Majesteet ülalmainitud viisil astub Rootsiga sõtta ja läheb oma vägedega Ees-Pommerisse, siis T. T. Majesteet soovib, kui tüli Türgi Portaga seda segama ei hakka, temale kuni kümne tuhandelise jalaväest koosneva korpuse liidab ja annab selle T. Preisimaa K. Majesteedi käsu alla, kui abiväe, selleks et ta saaks neid sõjalisest kaalutlusest Rootsi vastu kasutada.

6.

Sellele abiväele soovib T. T. Majesteet talvel ja suvel oma tavalisel alusel maksta ise palka ja kõik need aastad seda rekrutitega täiendada ja neid mitte mingil muul põhjusel, peale ülalmainitud konfliktiga Türgi Portaga, varem tagasi mitte kutsuda, seni kuni sõda lõppeb, selle vastu T. Preisimaa K. Majesteet lubab need väed varustada vajaliku toidu, loomasööda ja öömajaga, nii nagu oma vägesid kõikjal rahuldab ja omavad vaenlase maal talvekortereid, ja kõike muud vajalikku ning hüvitust saavad, täpselt nagu ka enda omad ja kui saadakse mingit saaki või vetakse vaenlaselt ära mingid märgid, siis Vene väed hakkavad selles osalema proportsionaalselt; mis aga vaenlase maalt võib kontributsiooniga saadud, siis see jääb T. Preisimaa K. Majesteedile üksi ja T. T. Majesteet ei luba selles osalusele pretendeerida.

7.

Kui Kõrgeim Ees Pommeri T. K. Majesteedile annab, siis T. T. Majesteet Tseesari ja Rooma Riigi juures igasuguste meetmetega seda võimalust otsib ja ei sõlmi rahu Rootsiga enne, kui see provints T. Preisimaa K. Majesteedile ja tema Kuninglikule õukonnale on igaveseks ajaks jäetud ja loovutatud, ja samuti muus mõlemad kõrged lepingupooled edaspidi oma vallutuste garantiiks spetsiaalse traktaadi asutavad ja et selle artikli sisu nõnda parima eduga jõustuda saaks, samuti ka T. K. Taani Majesteet ja kui läheb tarvis ka teisi naaberriike sellega liituma kutsuda tahavad.

8.

Elbingi linna ja kindluse ja sellele kuuluva valdamisel, tahab T. T. Majesteet T. Preisimaa K. Majesteet igasuguse vastu ülalpool sõnastatud viisil kõvasti hoida ja vajalikul juhtumil ka oma vägedega aidata, ja samuti ta juba kohustas ennast, Poola kuningat ja Vabariiki tahtest ja temale loovutamist algatama; vastastikku aga lubab T. Preisimaa K. Majesteet T. T. Majesteedile tema vaenlaste vastu mõnikord Poolas toimuvat võrdset abi osutada, nõnda nagu sellest omavahel lähimasse kontserti astuda ja et ta ilma ühise T. T. Majesteedi ja liitlaste nõusolekuta Rootsiga rahu ei sõlmi, kui vaid T. Preisimaa K. Majesteet enne Rootsiga tüli tema poolse neutraalsuse hoidmisel ka ei saavuta, siis T. Preisimaa K. Majesteet kohustub T. T. Majesteedile ja tema liitlastele, nendega kaitseliidu kohustuste järgi, kõik täita ja oma heade vahenditega nende kasu otsida ja kõrgete liitlaste kaudu enda poolse algatamise kaudu neid aidata.

9.

Seda traktaati peab hoidma saladuses ja ilma mõlemate poolte teadmata ning loata ei tohi kellelegi, kes ta ka ei ole, teada anda.

Selle kinnituseks on koostatud kaks ühesuguse sisuga eksemplari, üks T. T. Majesteedi aga teine T. K. Majesteedi poolt isiklikult allkirjastatud ja pitseriga kinnitatud ning mõlemad need originaalid on mõlemate poolte ministrite poolt vahetatud.

See juhtus Moskvast 2. märtsil 1711 aastal.

	(Omakäeline allkiri on läbi kriipsutatud).
Peter.	(М.П.) Петръ.
Graf Gollowkinn.	(Скреплено) ((Kinnitatud)) Графъ Головкинъ.
	(Зачеркнуто). ((Läbi kriipsutatud))

*

Eraldi artikkel.

Peale artiklite, mis sisalduvad 2. märtsil 1711 aastal sõlmitud traktaadis nii T. T. Majesteet, aga ka T. Preisimaa K. Majesteet järgnevas spetsiaalses artiklis sellisel viisil nõustusid, aga nimelt: T. T. Majesteet kohustub ühe või teise mainitud traktaadi neljandas artiklis sisalduval juhul algatada, nõnda käsitledes nii nagu vajalikku teenet, millise T. Preisimaa K. Majesteet Poola kroonile selle traktaadi jõul tegi, aga ka paljude sissetallatud radade ja endale võetud suure riski, mitte ainult üks osa maast, ühenduse pidamiseks Alam Pommerimaa ja Visla vahel T. Preisimaa K. Majesteet, rahu sõlmimisel Rootsiga, oleks Kuninga ja Poola Vabariigi poolt lubatud ja ära antud, siis lubatakse samuti enda, parimal määral, võimalikud vahendid kaasata, selleks, et Preisimaa Kuningriigi tagastamise üheskoos Poolale oleks ära jäetud, samuti T. Preisimaa K. Majesteedile edaspidi Lauenburg ja Bütau, kaotades seepeale osastiisriigi kohustused, samuti Draheim jättes talle tagatise õigused, üpris isiklikult loovutatud ja pärast samuti vana Preisimaa piiri Hehligeni jõeni taastatud ja ülalmainitud Preisimaa K. Majesteedi valdusesse antud.

Selle eraldi artikli kinnituseks, milline omab samasugust jõudu ja mõju, nagu ka peamine traktaat võib omada, millest on valmistatud kaks täiesti ühesuguselt sõnastatud eksemplari, millest üks on T. T. Majesteedi, teine aga T. Preisimaa K. Majesteedi poolt allkirjastatud ja pitseritud ning üks-teisega vahetatud.

See juhtus Moskvast, 2. märtsil 1711 aastal.

	(Omakäeline allkiri on läbi kriipsutatud).
Peter.	Петръ.
Graf Gollowkinn.	(Скреплено) ((Kinnitatud)) Графъ Головкинъ.
	(Зачеркнуто). ((Läbi kriipsutatud))

Nr. 2.

1712 a. 13 (24) september. Greifswaldes Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud konventsioon, milline jäi ratifitseerimata. (II.C.3. № 2583).

Ja kuna Tema Tseesarlik Majesteet oma õiglase Rootsi vastase sõja kestel muuseas leidsime end kohustatuks, et mida kiiremini end oma liitlastele kasulik rahu saada ja oma kuulsale vägede korpusele, oma enda erilisse Rootsi Pommerimaale tungida, seepärast, et T. T. Majesteedi oma kavatsus, aga nimelt, et ta ei mõtlke oma valdusi siinsetes paikades kindlustada, vaid üheskoos oma vaenlaste väljakihutamist sellest väravast kord sellist keeldu otsib ja millisele lähimad T. T. Majesteedi liitlase Poola krooni ja ta ise nõnda tihti rünnatud olid, seda selgemalt teatada T. T.

Majesteedile selle sama ise meelega, õigelt ja pühalt deklareerida tahtis.

Ja kuna võib Tema Majesteet asuda varsti Stettini linna ja kindluse piiramist ette võtma ja selle varsti või mõne aja pärast kas relva läbi alla andmist sundida, või ta ootamata ära äärmusi, ise alla andma, T. T. Majesteet mitte mingeid pretensioone sellele ei esita, ega hakka sellesse oma vägesid viima, samuti ei luba, et T. Preisimaa K. Majesteet ja Brandenburgi Valijavürstlik Hiilgus, kui lähim Keiserlikest aujärkudest, üksi ja ilma temata linna ja komandandiga selle ära andmise suhtes, kapituleerida ja kokkuleppida võiks.

Ja kui T. Preisimaa K. Majesteet sellisel viisil Stettini linna läbirääkimiste kaudu Rootsilt ära võtab, siis T. T. Majesteet loovutab selle linna T. K. Majesteedile, aga vastastikuselt T. K. Majesteet kohustub ilma T. T. Majesteedi ja Poola K. Majesteedi eelneva nõusolekuta seda Rootsile mitte anda, aga kui Stettini linn võetakse kunagi relva jõul ära ja T. Preisimaa K. Majesteet annab selleks vajaliku suurtükiväe, selleks, et see jõuga saaks ära võetud olla. Siis T. T. Majesteet loovutab Stettini linna T. Preisimaa K. Majesteedile, seda nimelt sellisena, et ülalmainitud T. Preisimaa K. Majesteet sellisel juhtumil kohustatud oleks, kui ta Stettini varem ära võtab, rootslasi, mitte mingil viisil Poola, ega ka Saksooniasse mitte lasta ja selleks peab oma väed valmiduses hoidma, et kui rootslased, vaatamata tema vahenditele, Poola või Saksooniasse lähevad, ta siis mainitud oma vägedega üheskoos T. T. Majesteediga ja tema liitlasi vägedega, tegelikult rootslaste vastu astuda käseks. Aga vastastikusel juhtumil, kui T. Preisimaa K. Majesteet seda ei täida, siis ka see kohustus ei astu jõusse, vaid Tema Majesteet hakkab olema kohustatud Stettini linna T. Poola K. Majesteedile tervikuna tagasi andma, ja kuna ka muudes kohtades sõjategevus Pommerimaal edasi jätkub T. T. Majesteedi ja ta liitlaste väed neis linnades ja maal, millistes neil on praegu talvekorterid ja milliseid ka edaspidi neid vabalt omama hakkavad.

Selle siduvaks kinnituseks on sellest koostatud kaks ühtmoodi sõnastatud eksemplari ja ülalpool nimetatud Nende Majesteetide poolt oma käega allkirjastatud, pitseeritud ja üks-teisega vahetatud.

See juhtus Greifswaldes, 24 septembril 1712 aastal.

Peter.
Graf Gollowkinn.

(М.П.) Петръ.
Графъ Г. Головкинъ.

*

Nr. 3.

1762 a. 8 (19) juuni. S-Peterburis Venemaa ja Preisimaa vahel sõlmitud Liidu-traktaat, milline jäi ratifitseerimata. (П.С.З. №11566).

((F. Martensi kommentaar.))

Peale rahu-traktaadi (Nr. 217) sõlmimist tuli asuda liidulepingu koostamisele, millist mainitakse aprilli-akti teises eraldi artiklis. Krahv Vorontsov kiirustas koostama oma enda kava, milline oli valmis maikuu keskpaigaks ja 22 mail ta saatis selle Preisimaa saadikule. Parun Goltz leidis, et Venemaa projekt ei kannata kriitikat ja see tuleb oluliselt muuta. 29 mail ta esitas kantslerile oma Liidu-lepingu vastu-kava ja 8 juunil toimus krahv Vorontsovi juures Liidu-traktaadi allakirjutamine, milline jäi ratifitseerimata, tänu juunipöördele ((grase a la revolutin du 28 juin)). Kuid igal juhul, see akt on uueks Keiser Peeter III ja suure Preisimaa kuningaga suhtes piiritu sõpruse tõendiks.

See sõprus jäi muutumatuks kuni 1762 aasta suveni, s.t. kuni Keisrinna Katariina II ((Catherine II, Екатерины II)) vaitsema asumiseni. Peeter III nimetas oma esindajaks Berliini, täievoliliseks saadikuks, kindral-major vürst Nikolai Vasilevitsi Repnini ((Nicolas Repnine, Николая Васильевича Репнина)). Berliinis, Keisri ettepanekul, pidi tulema kokku kongress Venemaa ja Taani volinikest, et siluda holsteini asjad, millised olid nõnda südamelähedased Peeter

III. Ta palus Preisimaa kuningal võtta sellel kongressil enda peale vahendaja rolli.

Kuid sellest veel ei piisanud. Keiser Peeter III kuulab tänulikult ära kõik need nõuanded ja juhised, millised andis temale Friedrich II Keisririigi sisemise juhtimise suhtes. Preisimaa kuningas rõhutas erilise energiaga kahele asjale: 1) sellel, et Peeter ei sõidaks Venemaalt ära, et osaleda Taani vastasel sõjakäigul, ja 2) et ta võimalikult ruttu asuks troonile ja kinnitaks selle rituaali kaudu omale keiserlikku trooni.

Vaat, mida kuningas kirjutas Peeter III, 4 mai 1762 aasta kirjas: „Tunnistan, mina tahaks väga, et Teie Majesteet oleks juba kroonitud, sest et see tseremoonia avaldab tugevat mõju rahvale, kes on harjunud nägema oma valitsejate kroonimist. Ma ütlen Teile avameelselt, et ma venelasi ei usalda. Igasugune teine rahvas õnnistaks taevast, omades selliste väljapaistvate ja hämmastavate omadustega Valitsejat, millised on Teie Majesteedil; kuid need venelased – kas nad seda õnne ka tunnetavad ja kas siis mingi üksiku tühise inimese neetud müüdavus ei saa ärgitada vandenõud või ülestõusu korraldama nende braunsveigi printside kasuks?“ (Vt. Соловьёва, История, т. XXV, стр. 88).

Kuid Peeter II ei muutnud oma sõjakäigule mineku otsust ja kroonida ta tahtis lasta end peale seda ja kogu ettenähtud auavalduste suuruses. Ainiti, nagu teada, et ta sõjakäigule ei läinud ning end kroonida lasta ei jõudnud, tänu 28 juuni pöördele ((revolution)).

Tänu sellele pöördele, jäi samuti ratifitseerimata alljärgnevalt esitatud Liidu-traktaat.

(Vt. Соловьёва, История, т. XXV, стр. 88).

*

Tema Püha ja Lahutamatu Kolmainsuse nimel.

Saagu kõigile teatavaks ja igapähele keda see puudutab, et kuna Tema K. Ülevenemaalise Majesteedi ja T. Preisimaa Kuningliku majesteedi vahel 24 aprillil 1762 aastal sõlmitud igavese rahu traktaadi spetsiaalses eraldi artiklis oli otsustatud, mõlemate lepinguliste poolte valduste ohutuseks ja nende vastastikuse kasu edendamiseks, sõlmida selline liit, milline oleks olnud niivõrd hea ja aidanud kasuliku kavatsuse ellu viia; Tema Keiserlik Ülevenemaaline Majesteet ja Tema Preisimaa Kuninglik Majesteet omavad siirast soovi – armastatud iidset head sõprust ja tihedat kooskõla oma mõlemate ustavate alamate heaoluks, praeguse konjuktuuriga kokkusobiva otsusega liidutraktaadi enamalt kinnitada ja katkestamatuks teha: siis mõlemad kõrged lepingupooled volitasid selleks, aga nimelt:

T. Ülevenemaaline Keiserlik Majesteet oma kantsleri, tegev-sala nõuniku, senaatori, tegev-kammerhärri, Püha Andrei, Püha Aleksander Nevski, Musta ja Valge Kotka, ja Püha Anna ordenite kavaleri, krahv Mihaila Vorontsova ((Michael Woronzow, Михаила Воронцова));

aga T. Preisimaa Kuninglik Majesteet oma täievolilise ministri, obersti, adjudandi ja tegev-kammerhärri, Bernhard-Wilhelm parun von Goltzi, kes otsustasid, sõlmisid ja allkirjastasid järgmise liidulise kaitsetraktaadi:

Artikkel I.

T. Ülevenemaaline Keiserlik Majesteet lubab, nii enda ja oma pärijate eest, T. Preisimaa K. Majesteedile ja tema pärijatele ja Preisimaa krooni järeltulijatele, nõnda nagu selle vastu lubab ka T. Preisimaa K. Majesteet enda ja oma pärijate eest Tema Ülevenemaalise Keiserlikule Majesteedile ja tema pärijatele ning Venemaa monarhia järglastele, teine-teisele siira ja alalise sõpruse nii ja sellisel viisil, et mõlemad Nende Majesteedid hakkavad käituma teine-teisega tõelise siirusega, jälgida ja kindlustada kõikjal oma huve, vastastikku ja üldse soodustada, alati üksteise juurdekasvu, heaolu ja kasu, nii nagu enda oma: hoida teineteist eemal kahjust ja hädast ja seda niivõrd kui võimalik tagasi tõrjuda ja selleks kõigist välistest ja mõlemate poolte kasuks mingil

viisil puutuvates asjades omada õiget ja avameelset suhtlust ja seepärast õigeaegselt varustada mõlemate poolte välisriikide õukondade juures asuvaid ministreid piisavate juhustega, selleks et nad teadmatuses ei toimiks sellele kokkuleppele vastupidiselt ja sellega mõlemate Nende Majesteetide kavatsus ei jääks sellele vastava täitmiseta.

Artikkel II.

Tema Keiserlik Majesteet ja Tema Kuninglik Majesteet kuigi ei soovi sellega käesoleva liiduga, kes ta ka ei oleks, solvata või häbistada, ainiti on tema peamiseks kavatsuseks see, et mõlemad Nende Majesteetid ja nende pärijad kõigi oma riikide, provintside ja maade, nii üldse ja spetsiaalselt õiglasel ja rahulikul valdamisel, nõnda ka nimelt nende, milliseid mõlemad Nende Majesteetid Balti mere ääres peale selle ja väljaspool Venemaa Keisririiki, valdavad, kõige kangemal viisil teineteisele hoida ja igaühe vastu, kes ka julgeks üht või teist lepingulist poolt jõuga ja valega rünnata ning sõtta tõmmata, õieti aitama ja kaitsma peavad.

Artikkel III.

Ja nii kui siis T. Ülevenemaalist Keiserlikku Majesteeti ja T. Preisimaa K. Majesteeti maadel, millised asuvad nende valdustes, ja neid nende õigustes ja õiglustes järgnes vaenulik kallaletung ja Nende Majesteetid oleksid sellest häiritud: siis peab üks pool, saanud kätte vastava teavituse teist poolt ähvardavast ohust või ka juba üle elatud vägivallast, tegema koheselt ründajale ja kõige valjemal viisil kõige kõvemaid esildisi ja manitsusi ja kõikvõimalikel viisidel tõugata ta eemale igasugusest vägivallast ja nõuda solvatud poolele õiglase rahulduse andmist, aga seejuures ka teatada, et vastasel juhtumil on ta sunnitud solvatud liitlast kogu oma jõuga aitama.

Artikkel IV.

Kui aga sellised sõbralikud esildised ja teavitamised miskit mõju ei avalda, vaid tegelik vaenutegevus selle või teise poole provintsidest ja maades, nii nagu sellest on ülalpool seda teises artiklis mainitud, jätkub või ka juba alustatud vaenulikud tegevused seal jätkuma hakkavad, siis hakkab palutud pool paluvalle, viivituseeta ja venitamiseta, järgmises artiklis sätestatud arvu vägesid sellisel viisil appi saatma, et nad äärmisel juhul oleks saadetud kolme kuu pärast, peale nõudmise esitamist, ka rünnatud poole maale ka tegelikult astuvad ja sinna kohta, kuhu paluv pool seda sõjalisest kaalutlusest nõuab, saadetud oleks.

Artikkel V.

Selline T. Ülevenemaalise Keiserliku Majesteedi poolt T. Preisimaa K. Majesteedile ja vastastikult T. Preisimaa K. Majesteedilt Tema Ülevenemaalisele Keiserlikule Majesteedile mainitud juhtumil saadetav abi vägedega hakkab koosnema viieteistkümnest tuhandest jalaväelases ja viiest tuhandest ratsaväelases, mis on varustatud vastava väli-suurtükiväega, koos lahingumoonaga ja igasuguse varustusega ja seda abiväge ei saa enne tagasi kutsuda, kuni solvatud pool sellise temale tekitatud vägivalla ja ebatõe eest on esmalt täiesti hüvitatud ja samuti seisundisse, millises ta enne seda oli, viidud ei ole.

Artikkel VI.

Need abiväed hakkavad saama ülalpidamist ja igaaastaseid rekruteid palutud poole poolt; tavalised ratsioonid ja portsud toiduainete ja loomasöödaga, samuti ka vajalikud korterid antakse neile paluva poole poolt ja kõik see sellisel alusel, nii nagu nende Valitsejate enda väed väljas ja

korterites sellisel puhul tavaliselt varustatakse, vaid sellise erinevusega, et Preisimaa vägedele, ühendamisel Venemaa vägedega hakatakse tulevikus jahu asemel võrdset määral küpsetatud leiba andma.

Artikkel VII.

Need abiväed hakkavad olema selle käsu all, kes paluva poole poolt, kui peamise armee ülemjuhataja, määratletakse, aga aga muus mitte kellegi teise all, kui oma enda kindrali juhtimise all ja neid kasutatakse kõikides sõjaväe operatsioonides sõjaväelise tava järgi vastuvaidlematult, ainiti sellisel viisil, et sellised operatsioonid arutatakse läbi eelnevalt sõjanõukogus, kuhu on kutsutud viibima ja osalema abivägesid juhtiv kindral, oleks määratletud nende paigutus ning ülesanne.

Artikkel VIII.

Nende abiväge sisekorrad ja rituaalid hakkavad sõltuma neid käsutavast kindralist ja need väed ei tohi olla enam, kui paluva poole enda väed, vintsutatud ja ohtu seatud saanud: kuid tuleb igati jälgida ja hoida nende vahel igasugustel juhtudel kas kogu armee on proportsionaalselt ja jõududel täielikult võrdne; seepärast ühesugususe nende abivägede puhul, nii rännakutel, komanderingutes, võitlustes ja korterites olles, nagu ka kõiges muus, niivõrd kui on võimalik, peab üheskoos hoidma ja teine-teisest ei tohi neid eraldada ega lahutada.

Artikkel IX.

Samuti hakkavad need abiväed omama enda vaimulikke ja pidama oma jumalateenistust vabalt ning takistusteta; samamoodi nad ei saa omada mingeid õigusi, sõjalisi artikleid ja asutusi, peale oma Valitseja omade, asmuti ei tohi nende üle keegi kohut mõista peale enda kindrali ja ohvitseride.

Artikkel X.

Võidu märgid ja see mis mingis lahingus vaenlasega saagiks saadakse jääb sellele poolele, kes need võttis.

Artikkel XI.

Kui aga mainitud abist ei piisa tekitatud vägivalla tõrjumiseks: siis mõlemad kõrged lepingupoolel lepivad omavahel viivitamatult kokku ja nõustuvad, millisel viisil üks pool teist suuremate abivägedega, vajadusel ka kogu oma jõuga hakkab aitama ning tuleb appi; aga sellisel juhtumil, kui splvatud poolele seda ülalpool mainitud abi inimestega tarvis ei ole, siis suuremat vägede arvu, kui ta ise soovib, vastu tema tahtmist appi saatma ei hakata.

Artikkel XII.

Kui aga T. Preisimaa K. Majesteet oma randade julgeolekuks või teisiti sõjas kasutamiseks, vägede asemel laevu tarvis läheb: siis Tema Ülevenemaaline Keiserlik Majesteet lubab T. Preisimaa K. Majesteedile sellega aidata sellisel kujul ja viisil, kuidas sellest siis vastastikuseks kasuks ja tuluks kokku lepitakse.

Artikkel XIII.

Juhtumil, kui vaenulik kallaletung oli selline, et rünnatud pool 5 artiklis sätestatud abi peab enda kaitseks ebavõimekaks ja selleks nõuda seda tasuta pole mõtet, siis mainitud kõrged lepingupooled, et anda üks-teisele kõigis oma tõelistes ja sõbralikes kavatsuses kogemustest, selle artikliga leppisid kokku, et kui selline juhtum ka tegelikult päevakorda tuleb, siis teine-teist vastastikku aidata selle suhtes tehtud nõudmisel järgmisel viisil, aga nimelt: kui T. Ülevenemaalist K. Majesteeti rünnatakse, siisi T. Preisimaa K. Majesteet maksab temale summa, milliseks on kuussadatuhat rubal aastas, kogu selle aja kestel, seni kui rünnak või häirimine kestab, millist mainitud nõudmist T. Ülevenemaalise K. Majesteedi poolelt juhul annab, kestab edasi et aidata temal hakkama saada sõjaliste kulutustega; samamoodi, kui ka T. Preisimaa K. Majesteet satub rünnaku alla: siis T. Ülevenemaaline K. Majesteet annab temale samasuguse summa raha aastaks kogu selle aja kestel, niikaua kui rünnak või häirimine, milline annab sellise nõudmise juhtumi, kestab.

Artikkel XIV.

Mõlematel tegeliku abi juhtudel, see tähendab et seda tehakse vägedega või rahadega, täpselt kohustuvad T. Ülevenemaalise K. Majesteedi ja Tema Preisimaa Majesteet ei sõlmi vaenlasega rahu ega relvarahu, ilma teise poole nõusolekuta, vaenlasega ei sõlmi, relvarahu või ei pea rahuläbirääkimisi, ilma et sellest teaks mõlemad pooled ja nende nõusolekul, ainiti mitte astuda ja igasuguste ühe või teise poole poolt tehtud, mõnikord vahendaja kaudu või poole poolt, suuliselt või kirjalikult relvarahu või rahu ettepanekuid, siis viivitamatult ja õieti sellest teineteisele teatada.

Artikkel XV.

Kui palutav pool peale Artikkel 5 sätestatud abi andmist satub ise rünnaku alla, nõnda et tal on tarvis oma jõud enda julgeolku tagamiseks tagasi kutsuda, siis ta võib seda vabalt teha peale kaht kuud, nii nagu ta on sellest palunud poolt vastavalt teavitanud;

samuti kui palutud pool mainitud nõudmise ajal osutub ise sõjas olevat, nõnda, et talle on hädavajalik ja nõutav oma enda julgeolkuks ja kaitseks neid vägesid endale hoida, milliseid ta pidanuks andma oma liitlasele selle traktaadi jõul, siis mainitud palutud pool võib sellisel juhtumil vabalt selliseks ajaks, mil mainitud vajadus kestab, ülalsätestatud abi mitte anda.

Artikkel XVI.

Ja et muus on mõlemate kõrgete lepingupoolte tõeline kavatsus, milline seisneb selles, et kõik see, mis selle traktaadiga nende vahel on otsustatud ja sõlmitud, rikkumatult hoida, et selles ei oleks kaheldav: siis mõlemad Nende Keiserlik ja Kuninglik Majesteet kohustuvad sellega ja selle jõul sõlmitud liidu kõik ja iga artikli heas õigsuses ja usus, omalt poolt, õieti ja hoolikalt täita ja mitte mingil viisil ja kujul mitte mingil ettekäändel ja selle vastaselt mitte midagi sõlmida ega teha.

Artikkel XVII.

Kui mingi riik soovib liituda ja olla vastu võetud sellesse liitu, siis seda ei saa teisiti teha, kui mõlemate poolte poolt antud loal ja nõusolekul.

Artikkel XVIII.

Mõlemate poolte riikide, provintside ja alamate vahel hakkab kauplemine toimuma mööda vett- ja maad vabalt ja takistamatu vooga ning jätkuga ja Vene laevad ja kaupmehed T. Preisimaa K. Majesteedi meresadamates, kaubalinnades, samuti ka Preisimaa Kuninglikud laevad ja kaupmehed Venemaa meresadamates, kaubalinnades ja maades, mitte allutada suurte tollide, maksudega ja

koormistega, ega mingi asjas käituda nendega rangemalt kui teiste seal kauplevatega ja nende kauplemisel suhtuda ja käituda nendega nende turgudel kui enam soodustatud rahvaste hulgast pärit kaupmeestesse; aga peale selle lubab T. Preisimaa K. Majesteet Königsbergi saabuvad Venemaa ja teiste kreeka usutunnistusega isikud jätta praegustele alustele ja hoida vahetult tervikuna Königsbergis kreeka-vene kiriku, või selle asemel anda selleks ühe teise viisaka hoone, et avalikku jumalateenistust saaks katkestamatult edasi pidada.

Artikkel XIX.

See liit on sõlmitud kahekümneks aastaks ja veel enne selle tähtaja möödumist võib see olla uuendatud, selle aja suhteid arvestades ja sellisel viisil kehtib tervikuna edasi.

Artikkel XX.

Käesoleva traktaadi ratifitseerimine ja ratifitseerimiskirjade vahetamine toimub siin, S-Peterburis, kuue nädala pärast, lugedes allakirjutatud kuupäevast.

Selle kõvemaks kinnitamiseks ja tõestamiseks on koostatud sellest traktaadist kaks ühtmoodi sõnastatud ja ülalpool mainitud ministrite poolt allkirjastatud ja pitsatitega kinnitatud eksemplari.

See juhtus S-Peterburis, 8 juunil 1762 aastal.

(L.S.) Michel Comte de Woronzow.

(M.П.) Михайла Графъ Воронцовъ.

(L.S.) Bernhard Wilhelm Frh. Von der
Goltz.

(M.П.) Бернгардъ-Вильгельмъ Баронъ
Гольцъ.

Salajane artikkel I.

Täna otsustatud ja allkirjastatud Liidu-kaitsetraktaadis kuigi nimelt ei räägita välja ega otsustada midagi T. Ülevenemaalise Keiserliku Majesteedi seaduslikest ja õiglastest pretensioonidest, nagu Hollsteini ja Schleswigi Hertsogile pärimisõiguse järgi kuuluvast, ja edasi T. Preisimaa K. Majesteet, selleks, et väljendada oma siirast ja vankumatut sõprust, samuti arvestades neid nõnda seaduslike ja vaieldamatuid pretensioone, kaldub ja on valmis tegelikult ja kõigi viisidega aitama, et T. Ülevenemaaline K. Majesteet mainitud Schleswigi Hertsogiriigi saaks T. Taani K. Majesteedilt tagasi ja oma kõigis õiglastes ja seaduslikes pretensioonides võiks olla rahuldatud saadud:

Siis T. Preisimaa K. Majesteet lubab selle salajase artikliga ja pidulikult kohustub kasutama esmalt Taani Õukonna juures kõiki sobivaid esildisi ja tugevaid manitsusi, rakendades seejuures oma innukaid püüdlusi, et Taani, laskumata äärmustesse, T. Ülevenemaalise K. Majesteedi poolt teostatava armastusväärse läbirääkimise viisil tunnistas Tema Keiserlikku Majesteeti kõigis tema õiglastes ja seaduslikes pretensioonides; seevastu Tema Keiserlik Majesteet lubab mainitud läbirääkimistes, omalt poolt, igasugust järeleandlikust näidata.

Kuid, kui, vaatamata mitte ühelegi T. Ülevenemaalise K. Majesteedi poolsele alandlikkusele ja vaatamata T. Preisimaa K. Majesteedi tugevatele esildistele ning tugevatele manitsemistele, Taani Õukond oma põikpäisuses, nagu kuni tänaseni paljude aastate kestel seda tegi, jääb ja seepärast T. Ülevenemaaline K. Majesteet on tahtmatult sunnitud läbirääkimised katkestama ja oma esivanematelt pärandatud valdused võtma relva jõul, sellisel juhtumil T. Preisimaa K. Majesteet kohustub selles teda selles mitte ainult takistama, vaid andma Tema Ülevenemaalisele Keiserlikule Majesteedi käsutusse veel ka oma vägede korpuse, milline koosneb viieteistkümnest tuhandest inimesest ja jalaväest ja viiest tuhandest inimesest ratsaväes, millised väed kõiges täna allkirjastatud Liidu-kaitsetraktaadi alusel ülal peetud ja hakkavad asuma T. K. Majesteedi käsutuses, seni kuni Tema Majesteet Taani Õukonna poolt täielikult rahuldatud saab.

Samuti Tema Preisimaa Kuninglik Majesteet kohustub, enda ja oma pärijate eest, mitte ainult Hollsteini Vürstlikku osa, millise Tema Keiserlik Majesteet valdab, vaid ka mainitud Schleswigi Hertsogiriiki peale selle T. Ülevenemaalisele K. Majesteedile andmist koos kõigi teiste valdustega, nii nagu need saavad T. K. Majesteedile T. Taani K. Majesteediga sõlmitud traktaadiga otsustatud otsuste alusel, garanteerida igavseks ajaks Tema Ülevenemaalisele Keiserlikule Majesteedile, kõigile Ta Majesteedi Pärijatele ja Tema Hollsteini Keiserliku Majesteedi Õukonnale; selle vastu ja Tema Ülevenemaaline Keiserlik Majesteet selle salajase artikliga kohustub pidulikult Tema Preisimaa Majesteedile ja kõigile Tema pärijatele igavseks ajaks garanteerida rahulik, seaduslik ja nii nagu Breslau, aga ka paljude pidulike traktaatidel põhinev Schleswigi Hertsogiriigi ja Glatzi krahvkonna valdamine; millise garantii, vaatamata praegustele sõjalistele segadustele, omab täielikku jõudu ja mõju päevast, mil vahetatakse Liidu-kaitse-traktaadi ja selle salajase artikli ratifitseerimiskirjad kogu selle aja kestel, nagu ka tulevase üldise rahulepingu kehtimisel.

Selle kinnituseks, koos selle salajase artikliga, millisel on samasugune jõud ja mõju jne.

See juhtus S-Peterburis, 8 juunil 1762 aastal.

(L.S.)M. Comte de Woronzow.

(М.П.)Михайла Графъ Воронцовъ.

(L.S.)Bernhard W. Frh. von der
Goltz.

(М.П.)Бернгардъ-Вильгельмъ Баронъ
Гольцъ.

*

Salajane artikkel II.

Ja kuna T. Ülevenemaalisele K. Majesteedile, aga ka T. Preisimaa Kuninglikule Majesteedile on vajalik, et säiliks Kuramaa ja Semgali naabervürstiriigid ja et nad oleksid alati ja kõikidel aegadel nende vanas vormis, põhikirjade, vabaduste ja privileegidega, nii ilmalikes kui vaimulikes asjades, nende enda hertsogi valitsemise all, Poola Kuninga kinnitatud lepingute jõul, ja andes Poola Kuningriigi ja Vabariigil õiguse, rikkumatult säilitatud ja hoitud oleks; samuti et selle vastaselt mitte mingit muudatust nende vürstiriikide seisundis ja mis oleks naaberriikide poolt hukkamõistetav, mitte kunagi ette võetud ei oleks:

Selleks Nende mõlemad Keiserlikud ja Kuninglikud Majesteetid kohustusid selle kaudu ühiselt mainitud vürstiriike ja neid nende vanade kehtestatud õiguste ja vabadustes, kõikidel juhtudel, sellises seisundis hoidmiseks ja kaitsmiseks.

Aga nii, nagu Tema Kuninglik Kõrgus Saksoonia Prints Karl ((Carls, Карль)) keeldus ratifitseerimast Kuramaa ja Semgali vürstiriikide aujärkudega sõlmitud lepinguid, kuna nende vürstiriikide vana vorm, põhikirjad, vabadused ja privileegid, nii ilmalikes kui vaimulikes asjades, lootust ei anna ja mille suhtes mainitud T. K. Majesteeti salates, Tema Hiilguse Kurama Hertsog Ernst Johann sai oma endiseid õigusi mainitud vürstiriikidele:

Kuid arvestades Tema Hiilgusele ja kogu ta perekonnale T. Ülevenemaalise K. Majesteedi poolt antud suurt armulikkust ja tema tunnustamisest, Tema Hiilgus enda ja oma pärijate eest loobus täielikult kõigist õigustest Kuramaa ja Semgali hertsogiriigile ja loovutas need kõik koos Tema Kõrguse Hollstein-Gotorpi Hertsogile George Ludwigile ja Tema pärijatele, Tema Kõrguse Kuramaa seisuste poolt nende Hertsogiks valimise puhul:

Siis T. Ülevenemaaline K. Majesteet, nagu ka Tema Preisimaa Kuninglik Majesteet, oma soovil, T. Ülevenemaalisele K. Majesteedile kõiges võimalikku alandlikkust näidata nõustus ja kohustus mitte ainult Kuramaa ja Semgali Hertsogiks mainitud Kõrguse valimise vastu mitte astuda, vaid isegi igatmoodi selles talle kaasa aidata, aga eriti kiiresti ka tegelikult Poola Vabariigilt Tema Kõrguse valimiseks investituuri ((ametisse määramise)) hankimisele, sellele kogu jõuga kaasa aidates; peale selle T. K. Majesteet teatab, et annab viivitamatult korralduse, et mainitud Hertsog Ernst Johann võiks oma valdusesse tagasi saada tema poolt varem ostetud Wartembergi herrschaffti.

Selle kinnituseks, koos selle salajase artikliga, milline omab samasugust jõudu ja mõju, jne.

See juhtus S-Peterburis, 8 juunil 1762 aastal.

(L.S.)M. Comte de Woronzow.

(М.П.)Михайла Графъ Воронцовъ.

(L.S.)Bernhard W. Frh. von der
Goltz.

(М.П.)Бернгардъ-Вильгельмъ Баронъ
Гольцъ.

*

Salajane artikkel III.

Ja kuna T. Ülevenemaalise K. Majesteedi ja T. Preisimaa K. Majesteedi huvi nõuab hoolitseda ja püüelda selleks, et Poola Vabariik tema vaba valimise õiguse juures on tagatud ja kellelgi ei ole lubatud või lastud sündida, et mainitud kuningriik pärimise või end isevalitsuslikult selle üle asutaks; selleks T. Ülevenemaaline K. Majesteet ja Tema Preisimaa Kuninglik Majesteet, sel päeval sõlmitud liidu-traktaadi juhtumil, selle salajase artikliga lubasid vastastikku ja kõige kangemini kohustused, kõigil juhtudel, kui kellegi poolt, kes ta ka ei olnud, võtaks ette Poola Vabariigilt vaba valimise õiguse äravõtmise, või kui see kuningriik pärimise või aga end isevalitsuslikult selle üle asutab, seda mitte lubada, kuid sellised ebaõiged ja naabritele ohtlikud kavatsused kõigi viiside ja meetoditega, ühendatud nõu ja jõududega, aga vajalikul juhtumil ka relvaga tõrjuda, tagasi pöörata ja hävitada.

Muus, Tema Ülevenemaaline K. Majesteet ja Tema Preisimaa Kuninglik Majesteet selle salajase artikliga nõustus, Tema Majesteedi, praeguse Poola kuninga, surma juhtumil, üldidelt ja kooskõlas vabariigi vaba valimise õigusega aidata kaasa, et Poola kuningaks valituks osutuks keegi Piastenitest, kes sama rahvuse, aga ka kõigi naaberriikide huvides väärikas ja kellegi poolt ei hakka olema taunitud ja kellega selle juhtumi sunnil, mõlemad Nende Majesteetid omavahel sõbraliku avameelsusega nõustuda suvatsevad.

Selle salajase artikli, millisel on samasugune jõud ja mõju, jne., kinnituseks.

See juhtus S-Peterburis, 8 juunil 1762 aastal.

(L.S.)M. Comte de Woronzow.

(М.П.)Михайла Графъ Воронцовъ.

(L.S.)B. W. Frh. von der Goltz.

(М.П.)Бернгардъ-Вильгельмъ Баронъ

Гольцъ.

*

Eraldi artikkel I.

T. Ülevenemaalise K. Majesteedi ja Tema Preisimaa Kuningliku Majesteedi vastastikuse maade garantii liidu kaitse-traktaadis, millised asuvad mõlemate riikide valdustes ja teine-teise kaitsele igasuguse vaenuliku kallale tungi vastu vastaval viisil juba kokku lepiti: siis selle üldise mõlema poole kavatsuse paremaks ja täpsemaks selgitamiseks, T. Ülevenemaaline K. Majesteet kuulutab et selle liidu kohustused ei puuduta seda sõda, milline võib Venemaa ja Pärsia vahel juhtuda.

Seevastu, ka T. Preisimaa K. Majesteet teatab sellega, selle suuremaks selgitamiseks ja selle eraldi artikli kehtestamine, kuulutab, et kui vastu igasuguseid ootusi järgneb sõda Inglismaa ja Preisimaa vahel, siis liidu juhtum selle sõja suhtes ei kehti.

Kuid kui ühest küljest Venemaa Keisririik Ottomani Porta või tatarlaste poolt; aga teisest kandist T. Preisimaa Kuninglik Majesteet oleks Prantsusmaa poolt rünnatud: siis mõlemad kõrged lepingulised, nõnda raskesse kohta, koha kaugel asumise tõttu, abi vägedega, lepatakse kokku ja lubatakse teineteist siis rahaga aidata, aga nimelt, mis on määratletud Liidu-kaitsetraktaadi kolmeteistkümnendas artiklis summaga, milliseks on kuussadatuhat rubla aastas ja selline rahaga

aitamine peab kestma kuni mainitud sõja lõpuni.

Selle eraldi artikli kinnituseks, millisel on samasugune jõud ja mõju jne..

See juhtus S-Peterburis, 8 juunil 1762 aastal.

(L.S.)M. Comte de Woronzow.

(М.П.)Михайла Графъ Воронцовъ.

(L.S.)B. W. Frh. von der Goltz.

(М.П.)Бернгардъ-Вильгельмъ Баронъ
Гольцъ.

*

Eraldi artikkel II.

T Ülevenemaaline K. Majesteet ja T. Preisimaa K. Majesteet, nähes suure kaastundega rasket rõhumist, millises paljude aastate kestel asuvad mõlemate poolte samausulised, nii Poola Kuningriigis, kui ka Leedu Suurvürstiriigis, ühinesid omavahel ja kohustusid oma mainitud samausuliste suhtes, aga nimelt dissidentide nime all, mõistetavalt kreeka usutunnistust ja reformaatorlikku ning luteri usu tunnustajaid, Poola Kuningriigis ja Leedu suurvürstiriigis, parimal viisil kaitsta ja sõbralikult Poola Kuninga ja Vabariigi viia selleni ja pingutada kõikvõimalikult, et mainitud kreeka ja protestantliku usutunnistusega dissidendid neid privileege, vabadusi, õigusi ning õiglusi, millised neile ammusest ajast, nii vaimulikes, kui ka ilmalikes asjades kuulusid ja lubatud olid, aga pärast suures osas kahandatud ja suure kõlvatusega neilt ära võetud, tervikuna tagastada, või kui seda praegu kohe saada ei ole võimalik, siis et nad viimaks kuni paremate aegade ja konjunktuurideni asuvad sellises seisundis, millises nad praegu sellel juhtumil on, järgitud saaksid olla.

Selle eraldi artikli kinnituseks, millisel on samasugune jõud ja mõju, jne.

See juhtus S-Peterburis, 8 juunil 1762 aastal.

(L.S.)M. Comte de Woronzow.

(М.П.)Михайла Графъ Воронцовъ.

(L.S.)B. W. Frh. von der Goltz.

(М.П.)Бернгардъ-Вильгельмъ Баронъ
Гольцъ.

*

((17.04.2018.V.K.L.))